

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

هزینه مطالعه این جزوه، برای دانش‌آموزان، دبیران و دیگر علاقه‌مندان به ادبیات شیرین فارسی، قرائت یک فاتحه به نیت پدر و مادر مرحوم است.

سلام و درود خدمت شما دانش‌آموزان، دبیران و علاقه‌مندان به زبان و ادبیات فارسی

نسخه ۷ جزوات بنده جدیدترین ویرایش جزوات من است که بعد از کنکور تیر ۱۴۰۴ تالیف شده است. پیش از این، جزوات بنده به صورت نسخه‌های ۱ تا ۶ در اختیاران قرار گرفته بود. مهمترین تغییر جزوات نسخه ۷ با نسخه‌های قبلی، در تست‌های آن است. تست‌هایی که اگر کمی به سطح آن‌ها دقت کنید، متوجه خواهید شد سوالات بسیار قوی و پرمحتوایی هستند. برخلاف دبیران دیگر من معتقدم دانش‌آموز باید در حل این تست‌ها، عرق بریزد تا در کنکور نفس راحت بکشد! ولی در بسیاری از کتاب‌ها و پکیج‌ها اینگونه نیست و تست‌ها، آسان است و حل آن‌ها هیچ کمکی در کنکور به دانش‌آموز نمی‌کند. با اطمینان کامل می‌گویم؛ مطالعه این جزوات و حل این تست‌ها و یادگیری آن‌ها، شما را از هر تست و درسنامه‌ای بی‌نیاز خواهد کرد. پس پرقدردان و با خیال راحت این جزوات را بخوانید تا درصدی عالی کسب کنید.

۱ - با مطالعه بخش‌بخش و جزء‌جزء این جزوات خواهید فهمید که این جزوات کامل‌ترین درس‌نامه‌ها را دارند. برای بنده خیلی راحت و اقتصادی‌تر بود که این جزوات را در اختیار موسسه و انتشاراتی قرار دهم و از مزایای مادی و معنوی آن برخوردار شوم. ولی در این صورت اجازه نداشتیم که این جزوات را در کانال قرار دهم تا همه افراد به صورت رایگان از پی‌دی‌اف آن استفاده کنند.

۲ - قطعاً برای تالیف هر جزوه و کتابی، زحمات بسیاری کشیده می‌شود. با نگاهی سطحی بر این جزوه و دیگر جزوات بنده، خواهید دید که برای تالیف آن زحمات بسیاری کشیده شده است. اینجانب علاوه بر ساعت‌ها تمرکز و نوشتن، برای تایپ و صفحه‌آرایی این جزوه و جزوات دیگر، مبلغ قابل توجهی هزینه کرده‌ام.

۳ - چند سال قبل دبیری پیام داد و گفت: «با اجازه شما این جزوات را داده‌ام تایپ کرده‌اند و در انتهای جزوه از شما یاد خواهیم کرد!!!» به چند دلیل این کار دور از انصاف و نادرست بوده‌است؛ اول اینکه بنده اصلاً چنین اجازه‌ای به هیچ دبیری نداده‌ام. دوم اینکه با این تایپ و صفحه‌بندی زیبا چه لزومی داشت مجدد تایپ شود جز اینکه قضیه‌ای در کار بوده باشد؟ سوم اینکه بسیاری افراد به اعتبار علمی یک مؤلف، آن اثر را می‌خوانند و با حذف نام بنده از هر صفحه و انتقال آن به آخر جزوه، عملاً با یک غلط‌گیر - توسط هر فردی - این اثر بی‌شناسنامه خواهد شد. چهارمین دلیل که از دلایل دیگر بسیار مهمتر است این است که صادقانه و حقیقتاً خدمتتان عرض می‌کنم که پس از تایپ این جزوات توسط تایپست‌های حرفه‌ای و گران‌قیمت موسسات مطرح، برای ویرایش و صفحه‌بندی هر کدام، حداقل بیش از ۳ ماه وقت گذاشته‌ام (اگر ملاحظه کنید می‌بینید در تمام این جزوه حتی «تشدید» و «نیم‌فاصه» و دیگر علائم ویرایشی رعایت شده است تا زیبایی جزوه، مطالعه را برای دانش‌آموز دلنشین‌تر کند). تالیف این جزوات، اینطور نبوده که پس از تایپ با یک ویرایش خدمتتان ارائه شده باشد. اگر آن دبیر محترم، نهایت انصاف را به خرج دهد و نام بنده را هم در هر صفحه جزوه بیاورد، باز هم در حق من جفا کرده است، چرا که قطعاً جزوه‌ای خواهد بود با هزار غلط تایپی و ...

با توجه به ۳ مورد فوق، از دبیران ارجمند، خواهشمندم، برای ارج‌نهادن به تالیف و کار بنده، از تکثیر جزوات اینجانب، بدون نام بنده خودداری کنند و با توجه به اینکه اسم خود را نیز از وسط صفحه (واترمارک) برداشته‌ام، توصیه می‌شود برای تدریس از همین پی‌دی‌اف استفاده کنند.

لازم به ذکر است؛ مطالعه از روی پی‌دی‌اف برای تمام افراد آزاد و رایگان است ولی با توجه به اینکه جزوه چاپی این جزوه و سایر جزوات بنده را می‌توانید با قیمت مناسب از اینجانب تهیه کنید، با توجه به حق مؤلف، هیچ دبیر، مدرسه، آموزشگاه، موسسه و انتشاراتی حق ندارد این جزوات را برای دانش‌آموزانش تکثیر کند.

هر گونه کپی‌برداری از این جزوه و جزوات دیگر من، برای تالیف، پیگرد قانونی دارد.

دانش‌آموزان عزیز؛

جزوه پیش روی شما بدون شک کامل‌ترین، زیباترین و کارآمدترین جزوه‌ای است که برای علوم و فنون تالیف شده است. با مطالعه جزوه درمی‌یابید برای تالیف آن زحمت بسیاری کشیده شده است. حساسیت بنده در زیبایی منابع درسی دانش‌آموزان، باعث شد برای کلمه به کلمه جزواتم وقت بگذارم. به طور مثال در تمام ابیاتی که تقطیع شده‌اند، ما بین حروف کلمات، خط کشیده آمده است تا کلمات و حروف از همدیگر تفکیک شوند. مشخص است که این کار بسیار زمان‌بر، فقط برای این منظور انجام شد که شما با جزوه‌ای زیبا، مطالب را بهتر یاد بگیرید. این جزوه - و دیگر جزوات بنده - حاصل چندین سال تحصیل بنده در مقاطع عالی دانشگاهی و همچنین ۲۰ سال تدریس بنده در کلاس‌های کنکور است. لذا این اطمینان را به شما می‌دهم، در صورت مطالعه جزوه و مشاهده فیلم‌های آموزشی، قطعا و حتما علوم و فنون را به بهترین شکل ممکن یاد خواهید گرفت. نکته دیگر اینکه هم در جزوه و هم در درس‌نامه ویدئویی، تدریس به صورتی بوده است که تمام تکنیک‌های علوم و فنون ادبی از جمله عروض سماعی را نیز یاد بگیرید و این شاء الله و به امید خدا یاد خواهید گرفت. بدون شک علوم و فنون مهمترین و ضروری‌ترین درس رشته‌ی علوم انسانی و معارف اسلامی است و برای آموختن آن باید تلاشی درخور داشته باشید. توصیه می‌شود حتما تمرین‌های جزوه را انجام دهید.

از ویژگی‌های منحصر به فرد این جزوه ارائه بهترین راهکارهای تستی و آموزش نکات تست‌زنی و عروض سماعی به جدیدترین و بهترین روش‌هاست. بدون شک با یادگیری و مطالعه جزوه، هر سوال سختی در درس علوم و فنون را پاسخ خواهید داد.

توجه: مجددا اعلام می‌دارم در پکیج‌های VIP تمام این جزوه به همراه حل و تحلیل تمام سوالات به صورت ویدئویی و مفصل توضیح داده شده است.

توجه: برای دریافت سایر جزوات به سایت یا کانال بنده مراجعه کنید.

شاد و سلامت باشید

دوستدار شما: دکتر ابوذر احمدی

فهرست مطالب

بخش اول: عروض و قافیه

فصل هفتم: تقسیم به ارکان عروضی	۵
فصل هشتم: انواع وزن	۱۹
اوزان همسان تک پایه‌ای	۱۹
اوزان همسان دولختی (دوری)	۲۱
اوزان ناهمسان	۲۷
فصل نهم: اختیارات شاعری	۴۰
حدف همزه	۴۰
بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه	۴۵
کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند	۵۰
بلند در نظر گرفتن هجای پایانی	۵۸
آوردن فاعلاتن به جای فاعلاتن اول مصراع	۵۹
ابدال	۶۰
قلب	۶۳
فصل دهم: نامگذاری اوزان	۸۲
فصل دوازدهم: آزمون‌های تالیفی (شبه‌ساز کنکور)	۸۷
فصل سیزدهم: سوالات عروض و قافیه آزمون‌های سراسری	۹۷

بخش دوم: آرایه‌های ادبی (بدیع معنوی)

حس آمیزی	۱۲۶
پارادوکس و تضاد	۱۲۹
حسن تعلیل	۱۳۳
اسلوب معادله	۱۳۷
ایهام و ایهام تناسب	۱۴۰
اغراق	۱۵۰
تلمیح و تضمین	۱۵۲
لف و نشر	۱۵۵
مراعات نظیر (تناسب)	۱۵۸
سوالات جمع‌بندی آرایه‌های ادبی	۱۶۲
سوالات آرایه‌های ادبی آزمون‌های سراسری	۱۷۱

بخش سوم: تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی

درس یکم علوم و فنون دوازدهم	۱۹۶
درس چهارم علوم و فنون دوازدهم	۲۰۶
درس هفتم علوم و فنون دوازدهم	۲۱۱
درس دهم علوم و فنون دوازدهم	۲۲۷
فصل سوم: تست‌های تحلیل و سبک‌شناسی	۲۳۳
فصل چهارم: آزمون‌های تالیفی (شبه‌ساز کنکور)	۲۳۸
فصل پنجم: آزمون‌های سراسری	۲۴۲
پاسخنامه‌ها	۲۶۴

توجه: عناوین فهرست با توجه به جزوات جامع عروض و قافیه، آرایه‌های ادبی و تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی می‌باشند. (این کار برای هماهنگی با جزوات جامع صورت گرفته است.)

توجه: برای دریافت سایر جزوات من به سایت یا کانال بنده مراجعه کنید.

فصل هفتم

تقسیم به ارکان عروضی

در مثال‌های پنج فصل قبل، از چندین نوع وزن متفاوت استفاده کردم. به تعداد هجاها یا نوع چینش هجاهای کوتاه و بلند آن‌ها دقت کردید؟ یک بار دیگر از هر کدام یک بیت را با هجاهای آن می‌آورم. به تعداد و ترکیب آن‌ها دقت کنید.

۱- مرنجان دلم را که این مرغ وحشی
 --- U --- U --- U --- U
 ز بامی که برخواست مشکل نشیند
 --- U --- U --- U --- U

۲- بیا تا برآریم دستی ز دل
 --- U --- U --- U --- U
 که نتوان برآورد فردا ز گل
 --- U --- U --- U --- U

۳- دید پر روغن دکان و جامه چرب
 --- U --- U --- U --- U
 بر سرش زد گشت طوطی گل ز ضرب
 --- U --- U --- U --- U

۴- چو در وقت بهار آبی پدیدار
 --- U --- U --- U --- U
 حقیقت پرده، برداری ز رخسار
 --- U --- U --- U --- U

۵- گشت یکی چشمه ز سنگی جدا
 --- U --- U --- U --- U
 غلغله‌زن چهره‌نما تیز پا
 --- U --- U --- U --- U

۶- هر نفس آواز عشق، می‌رسد از چپ و راست
 --- U --- U --- U --- U
 ما به فلک می‌رویم، عزم تماشا که راست
 --- U --- U --- U --- U

۷- ای پادشه خوبان، داد از غم تنهایی
 --- U --- U --- U --- U
 دل بی تو به جان آمد، وقت است که باز آبی
 --- U --- U --- U --- U

۸- تنگ چشمان نظر به میوه کنند
 --- U --- U --- U --- U
 ما تماشاکنان بستانیم
 --- U --- U --- U --- U

۹- باز این چه شورش است که در خلق عالم است
 --- U --- U --- U --- U
 باز این چه نوحه و چه عزا و چه ماتم است
 --- U --- U --- U --- U

گفتیم وزن تکرار منظم یک حرکت، رفتار، صدا و ... است و «وزن شعر» تکرار صدایی است که گوش با شنیدن آن، نظم خاصی را درک می‌کند. با دقت در هجاهای پنج مثال اول، در می‌یابیم که هر مصراع از تکرار الگوی هجایی خاصی به دست آمده است. با جدا کردن این الگوها از همدیگر، نظم خاصی را در مصراع برقرار می‌کنیم. این فاصله‌ها، مرز پایه‌های آوایی هستند.

--- U	--- U	--- U	--- U	۱- مرنجان دلم را که این مرغ وحشی
--- U	--- U	--- U	--- U	۲- بیا تا برآریم دستی ز دل
--- U	--- U	--- U	--- U	۳- دید پر روغن دکان و جامه چرب
--- U	--- U	--- U	--- U	۴- چو در وقت بهار آبی پدیدار
--- U	--- U	--- U	--- U	۵- گشت یکی چشمه ز سنگی جدا

وزن شعر مثال اول ۴ بار تکرار الگوی هجایی « U — — » شد. اما وقتی وزن این شعر را از ما بپرسند؛ نمی‌گوئیم چهاربار « U — — ». بلکه ساختار « U — — » در علم عروض، معادل خاصی دارد و آن «فَعُولُن» است. در واقع اگر وزن این شعر را از ما پرسیدند؛ می‌گوئیم: فَعُولُن فَعُولُن فَعُولُن. «فَعُولُن» یک «رُکن» یا «وزن‌واژه» یا «پایه‌ی آوایی» است.

رُکن، وزن‌واژه، پایه آوایی

مهمترین ارکان عروضی فارسی ۱۹ مورد می‌باشند و در ۳ دسته جای می‌گیرند، که ذیلاً با آن‌ها آشنا می‌شوید:
الف) ارکانی که هم در پایان مصراع می‌آیند و هم غیرپایان می‌توانند قرار بگیرند.

۱	فاعِلَاتُنْ	— — U —	۷	فاعِلُنْ	— U —
۲	مَفَاعِلُنْ	— — — U	۸	مَفَاعِلُنْ	— U — U
۳	مُسْتَفْعِلُنْ	— U — —	۹	فَعِلُنْ	— U U
۴	فَعُولُنْ	— — U	۱۰	مَفْعُولُنْ (مُسْتَفْعَلْ)	— — —
۵	مُفْتَعِلُنْ	— U U —	۱۱	فَع لُنْ (مُسْتَف)	— —
۶	فَعَلَاتُنْ	— — U U			

ب) ارکان غیر پایانی، که در آخر مصراع قرار نمی‌گیرند. (زیرا آخرین هجای آن‌ها کوتاه است)

۱	فاعِلَاتُ	U — U —	۴	مُسْتَفْعِلُ	U U — —
۲	فَعَلَاتُ	U — U U	۵	مَفْعُولُ	U — —
۳	مَفَاعِلُ	U — — U	۶	مَفَاعِلُ	U U — U

ج) ارکان پایانی که فقط در آخر مصراع می‌آیند:

۱	فَعَلْ	— U	۲	فَعْ	—
---	--------	-----	---	------	---

توجه: خوبی این وزن‌واژه‌ها، هم‌وزنی با الگوی هجایی آن‌هاست. به الگوی هجایی آن‌ها توجه کنید.

فاعِلَاتُنْ	ف ا ع ل ا تُنْ	— — U —
مَفَاعِلُنْ	مَ ف ا ع ل نْ	— — — U
مُسْتَفْعِلُنْ	مُس تَف ع ل نْ	— U — —
مُفْتَعِلُنْ	مُف تَ ع ل نْ	— U U —
فاعِلُنْ	ف ا ع ل نْ	— U —
فَعُولُنْ	فَ ع و ل نْ	— — U
فَعَلْ	فَ ع لْ	— U

تشخیص مرز پایه‌های آوایی و رسیدن به ارکان یا وزن‌واژه‌های یک مصراع به دو روش انجام می‌شود. الف) با توجه به تقطیع و چینش هجاها، تشخیص بدهیم که هجاها را «چند تا چند تا» جدا کنیم تا به ترتیب منظمی برسیم. مثلاً در مثال ۱ و ۲ اگر هجاها را «۳ تا ۳ تا» جدا کنیم به ترتیب منظمی می‌رسیم. حال اگر ابیات مثال‌های ۳ و ۴ و ۵ را «۳ تا ۳ تا» جدا کنیم، نظمی در آن‌ها دیده نمی‌شود. ولی اگر «۴ تا ۴ تا» جدا کنیم، نظم می‌گیرند و همسان می‌شوند. اوزان ۱ تا ۵ را **اوزان همسان یا همسان تک‌پایه‌ای** می‌گویند. در مثال ۶ ابتدا هجاها را ۳ تا ۳ تا جدا می‌کنیم، نظمی ندارد، ۴ تا ۴ تا جدا می‌کنیم، باز هم نظمی ندارد. ولی وقتی «۴ تا ۳ تا» جدا می‌کنیم، متوجه می‌شویم، هر مصراع از الگوی منظمی پیروی می‌کند، به این صورت که رکن اول در رکن سوم، و رکن دوم در رکن چهارم تکرار شده‌اند. این گونه اوزان را نیز همسان می‌گوئیم ولی چون با اوزان همسان ۱ تا ۵ تفاوت دارند و ارکان، کلاً یکسان نیستند، و از ۲ پاره یا ۲ لخت تشکیل شده‌اند، آن‌ها را **اوزان همسان دولختی (دُوری)** می‌گویند. مثال ۷ نیز همینطور است با این تفاوت که اگر هجاها را «۳ تا ۴ تا» جدا کنیم، شاهد این تناوب خواهیم بود.

در مثال‌های ۸ و ۹ ابتدا هجاها را «۳ تا ۳ تا» جدا می‌کنیم، نظمی مشاهده نمی‌شود. بار دیگر هجاها را «۴ تا ۴ تا» جدا می‌کنیم، باز هم نظمی مشاهده نمی‌شود. مدل‌های مرسوم دیگر مانند «۴ تا ۳ تا» یا «۳ تا ۴ تا» را امتحان می‌کنیم ولی باز هم هیچ نظمی مشاهده نمی‌شود. این گونه اوزان را که هیچ نظم مشخصی ندارند ولی در کل آهنگین هستند، **اوزان ناهمسان** می‌گوئیم.

در واقع با توجه به نظم هجاها سه نوع نظم در آن‌ها دیده می‌شود:

- الف) **همسان تک‌پایه‌ای:** شعری که هر سه یا چهار رکن آن یکسان هستند. مانند: مثال‌های ۱ تا ۵
- ب) **همسان دو لختی:** شعری با چهار رکن که «رکن ۱ و ۳» و «رکن ۲ و ۴» یکسان هستند. مانند: مثال‌های ۶ و ۷
- ج) **ناهمسان:** شعری که حداقل سه رکن متفاوت داشته باشد. مانند مثال‌های ۸ و ۹

توجه: پایه‌ی آوایی، وزن‌واژه و رکن آوایی یا عروضی هر سه اصطلاحاتی هستند که برای الگوهای هجایی منظم درون مصراع به کار می‌روند. فاصله یک رکن و رکن دیگر را «مرز آوایی» می‌گویند.

دَر بُّ نِ اِیْنِ	پَر دِ نِی	لَوْ فَ رِی
— U U —	— U U —	— U —
مُفْتَعِلُنْ	مُفْتَعِلُنْ	فَاعِلُنْ

ب) روش دیگری که مرز پایه‌های آوایی را مشخص می‌کند، **روش سمعی** است. در این روش، بدون تقطیع هجایی با توجه به فراز و فرودهای آوایی، متوجه مکث‌هایی درون یک مصراع می‌شویم. مثلاً وقتی بیتی را می‌خوانیم، در محل‌هایی مکث می‌کنیم، آن مکث، محل مرز آوایی وزن‌واژه‌هاست.

به خوانش و مکث‌های موجود در بیت زیر دقت کنید.

غمش در نهان‌خانه‌ی دل نشیند به نازی که لیلی به محمل نشیند
غمش در نهان‌خا نه‌ی دل نشیند به نازی که لیلی به محمل نشیند

اکنون برای قسمت‌های تفکیک‌شده «وزن‌واژه» مناسب را می‌آوریم.

غمش در نهان‌خانه‌ی دل نشیند	به نازی که لیلی به محمل نشیند
غمش در نهان‌خا نه‌ی دل نشیند	به نازی که لیلی به محمل نشیند
فَعُولُنْ فَعُولُنْ فَعُولُنْ	فَعُولُنْ فَعُولُنْ فَعُولُنْ

چند مثال دیگر:

ای ساربان آهسته ران کارام جانم می‌رود	وان دل که با خود داشتیم با دلستانم می‌رود
ای ساربان آهسته ران کارام جا نم می‌رود	وان دل که با خود داشتیم با دلستا نم می‌رود
مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ	مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ

من از آن حُسن روزافزون که یوسف داشت دانستم	که عشق از پرده‌ی عصمت، برون آرد زلیخا را
من از آن حُسن نِ روزافزون که یوسف دا شت دانستم	که عشق از پر ده‌ی عصمت برون آرد زلیخا را
مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ	مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ

ای نام تو بهترین سر آغاز	بی نام تو نامه کی کنم باز؟
ای نام تو بهترین سر آغاز	بی نام تو نامه کی کنم باز
مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ	مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ

توجه داشته باشید در این روش باید بدون **تقطیع هجایی** و از راه شنیدن به مرز آوایی و وزن‌واژه‌ها برسیم. **به خوانش و تقطیع بیت زیر توجه کنید.**

وقتی دل سودایی، می‌رفت بستان‌ها
وقتی این شعر را می‌خوانیم، در وهله اول متوجه مکثی میان هر مصراع می‌شویم. و هر مصراع را دو پاره می‌کنیم.

وقتی دل سودایی	می‌رفت به بستان‌ها	بی‌خویشتم کردی	بوی گل و ریحان‌ها
----------------	--------------------	----------------	-------------------

در مرحله دوم متوجه مکثی درون نیم‌مصراع‌ها می‌شویم.

وقتی دِ	لِ سودایی	می‌رفت	به بستان‌ها	بی‌خویش—	تَنم کردی	بوی گُ—	لُ ریحان‌ها
---------	-----------	--------	-------------	----------	-----------	---------	-------------

در هر دو روش اولین و اصلی‌ترین شرط، **درست‌خواندن شعر** است.

تمرین: ابیات زیر را به خط عروضی بنویسید و تقطیع هجایی کنید.

قبله‌ی هرکس به جایی قبله سعدی سرایت
 کاو نخواهد ماند بی‌شک وین بماند یادگاری
 یا مگس را پر ببندد یا غسل را سر بپوشد
 که تو انگشت‌نمایی و خلاق نگرانت
 زهرم از غالیه آید که بر اندام تو ساید
 دوست ما را و همه نعمت فردوس شما را
 کز عشق آن سرو روان گویی روانم می‌رود
 بر جای بدنامی چو من یک دم نکوکاری کند
 بر باد قلّاشی دهیم این شرک تقوا نام را
 یار تویی غار تویی خواجه نگهدار مرا
 راه شدی تا نبدی این همه گفتار مرا
 مفتعلن مفتعلن مفتعلن کشت مرا
 به خال هندویش بخشم سمرقند و بخارا را
 صبا را گو که بردارد زمانی برقع از رویت
 تو صبر از من توانی کرد و من صبر از تو نتوانم
 دری باشد که از رحمت به روی خلق بگشایی
 به نازی که لیلی به محمل نشیند
 مبادا غباری به محمل نشیند
 که مخصوص بادی به تأیید سرد
 گر امید وصل باشد همچنان دشوار نیست
 قامت است آن یا قیامت عنبر است آن یا عبیر
 که به پیمانہ‌کشی شهره شدم روز الست
 پیرهن چاک و غزل‌خوان و صراحی در دست
 که گناه دگران بر تو نخواهند نوشت
 ورنه اندیشه این کار فراموشش باد
 این زمان سر به ره آرم چه حکایت باشد

۴۸ - هرکسی را دلربایی همچو ذره در هوایی
 ۴۹ - عمر سعدی گر سرآید در حدیث عشق شاید
 ۵۰ - هر که شیرینی فروشد مشتری بر وی بجوشد
 ۵۱ - نه من انگشت‌نمایم به هواداری کویت
 ۵۲ - رشکم از پیرهن آید که در آغوش تو خسبد
 ۵۳ - گر مخیر بکنندم به قیامت که چه خواهی
 ۵۴ - محمل بدار ای ساروان تندی مکن با کاروان
 ۵۵ - آن کیست کز روی کرم با ما وفاداری کند
 ۵۶ - برخیز تا یک سو نهیم این دلق ازرق‌فام را
 ۵۷ - یار مرا غار مرا عشق جگرخوار مرا
 ۵۸ - این تن اگر کم تندی راه دلم را زندی
 ۵۹ - رستم از این بیت و غزل ای شه و سلطان ازل
 ۶۰ - اگر آن ترک شیرازی به دست آرد دل ما را
 ۶۱ - تو گر خواهی که جاویدان جهان یک‌سر بیارایی
 ۶۲ - چنانست دوست می‌دارم که گر روزی فراق افتد
 ۶۳ - تو از هر در که باز آیی بدین خوبی و زیبایی
 ۶۴ - غمش در نهان‌خانه‌ی دل نشیند
 ۶۵ - به دنبال محمل سبک‌تر قدم زن
 ۶۶ - خردمند شاها رعیت پناها
 ۶۷ - ای که گفتی هیچ مشکل چون فراق یار نیست
 ۶۸ - فتنه ام بر زلف و بالای تو ای بدر منیر
 ۶۹ - مطلب طاعت و پیمان و صلاح از من مست
 ۷۰ - زلف آشفته و خوی کرده و خندان لب و مست
 ۷۱ - عیب رندان مکن ای زاهد پاکیزه‌سرشت
 ۷۲ - صوفی ار باده به اندازه خورد نوشش باد
 ۷۳ - من که شب‌ها ره تقوا زده‌ام با دف و چنگ

بیت ۴۸	هر کسی را دلربایی همچو ذره در هوایی قبله‌ی هر کس به جایی قبله‌ی سعدی سرایت
خط عروضی مصرع اول	هَر کَسِی را دِلرَبایی هَمچُ ذَرِّ دَرِ هَوایی
هجاهای مصرع اول	هَر کَ سی را دِل رِ دَرِ هَم چُ یی
علامت هجایی مصرع اول	U — U — U — U — U —
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم	
علامت هجایی مصرع دوم	U — U — U — U — U —
هجاهای مصرع دوم	قِب لِ یِ هَر کَس بِ جا یی قِب لِ یِ سَخ دِی سَ را بَ ت
خط عروضی مصرع دوم	قِبَلِ یِ هَر کَس بِ جایی قِبَلِ یِ سَعْدی سَرایت

بیت ۴۹	عمر سعدی گر سرآید در حدیث عشق شاید کاو نخواهد ماند بی‌شک وین بماند یادگاری
خط عروضی مصرع اول	عُمَر سَعْدی گَر سَرآید دَر حَدیثِ عَشقِ شایِد
هجاهای مصرع اول	عُم رِ سَع دِی گَر سَ را یِد
علامت هجایی مصرع اول	U — U — U — U — U —
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم	
علامت هجایی مصرع دوم	U — U — U — U — U —
هجاهای مصرع دوم	کُو نَ خا هَد ما نَد بی شَک وین بَ ما نَد یا دِ گا ری
خط عروضی مصرع دوم	کُو نَخاهَد ماند بی شَک وین بماند یادگاری

بیت ۵۰	هر که شیرینی فروشد مشتری بر وی بجوشد یا مگس را پر بپندد یا عسل را سر بیوشد
خط عروضی مصرع اول	هَر کِ شیریِنی فُروشد مُشتری بَر وی بَجُوشد
هجاهای مصرع اول	هَر کِ شی ری نی فُ رو شَد مُش تَ ری بَر وی بَ جو شَد
علامت هجایی مصرع اول	U — U — U — U — U —
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم	
علامت هجایی مصرع دوم	U — U — U — U — U —
هجاهای مصرع دوم	یا مَ گس را پَر بَ بِن دَد یا عَ سَل را سَر پِیوشد
خط عروضی مصرع دوم	یا مَگس را پَر پِندَد یا عَسَل را سَر پِوشد

بیت ۵۱	نه من انگشت نمایم به هواداری رویت که تو انگشت نمایی و خلائق نگرانت
خط عروضی مصرع اول	نَ مَن اَنگِشتِ نَمایم بَ هِواداریِ رُویت
هجاهای مصرع اول	نَ مَ نَن گِشَد ت نَ مَ اَن
علامت هجایی مصرع اول	U — U — U — U — U —
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم	
علامت هجایی مصرع دوم	U — U — U — U — U —
هجاهای مصرع دوم	کِ تَ اَن گِشَد ت نَ مَ اَن یِ یِ یِ خَ لا یِق نَ گِ را نَت
خط عروضی مصرع دوم	کِ تَ اَنگِشتِ نَمایی یِ خَلایِقِ نِگِرانت

بیت ۵۲	رشکم از پیرهن آید که در آغوش تو خسبد زهرم از غالیه آید که بر اندام تو ساید
خط عروضی مصرع اول	رَشکَم از پِیرهنِ آید کِ در آغُوشِ تُو خَسبَد
هجاهای مصرع اول	رَش کَ مَز پِید ر هَد نا یِد کِ دَ را غُوشِ تُو خَس بَد
علامت هجایی مصرع اول	U — U — U — U — U —
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم	
علامت هجایی مصرع دوم	U — U — U — U — U —
هجاهای مصرع دوم	زَهر مَز غا لِ یِ آ یِد کِ بَ رَن دا مَ ت سا یِد
خط عروضی مصرع دوم	زَهرَمز غالیِ یِ آید کِ بَرِندامِ ت ساید

Ahmadi63amoozesh.com

گر مخیر بکنندم به قیامت که چه خواهی دوست ما را و همه نعمت فردوس شما را														بیت ۵۳		
گَر مُخَيِّرُ بَكِنْتَدِم بِ قِيَامَتِ كِ چِ خَاهِي														خط عروضی مصراع اول		
گَر	مُ	خَيِّ	يَر	بُ	كُ	نَن	دَم	بِ	قِ	يَا	مَت	كِ	چِ	خَا	هِي	هجاهای مصراع اول
—	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	علامت هجایی مصراع اول
																اختلاف هجاهای روبه‌روی هم
—	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	علامت هجایی مصراع دوم
دو	س	ت	م	ن	ع	م	ه	و	رَا	مَا	سُ	شُ	مَا	رَا		هجاهای مصراع دوم
دوست ما را و هم نعمت فردوس شما را														خط عروضی مصراع دوم		

محمل بدار ای ساروان تندی مکن با کاروان کز عشق آن سرو روان گویی روانم می‌رود														بیت ۵۴		
مَحْمَلِ بَدَارِي سَارَوَانِ تَنْدِي مَكْنِ بَا كَارَوَانِ كَزِ عَشْقِ اَنْ سَرُو رَوَانِ گُوِي رَوَانِمِ مِي رُوْد														خط عروضی مصراع اول		
مَح	مِل	بِ	دَا	رِي	سَا	رِ	وَان	تَنْ	دِي	مَ	كُن	بَا	كَا	رِ	وَان	هجاهای مصراع اول
—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	علامت هجایی مصراع اول
																اختلاف هجاهای روبه‌روی هم
—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	علامت هجایی مصراع دوم
گَز	عِش	قِ	آ	سَر	وِ	رَ	وَا	گُو	يِي	رَ	وَا	نَم	مِي	رَ	وَد	هجاهای مصراع دوم
کز عشق آن سرو روان گویی روانم می‌رود														خط عروضی مصراع دوم		

آن کیست کز روی کرم با ما وفاداری کند بر جای بدنامی چون یک دم نکوکاری کند														بیت ۵۵		
اَنْ كَيْسَتْ كَزِ رُوِي كَرَمِ بَا مَا وَفَادَارِي كَنْدِ بَرِ جَايِ بَدْنَامِي چُونِ يَكِ دَمِ نِكُو كَارِي كَنْدِ														خط عروضی مصراع اول		
اَنْ	كَيْ	سَتْ	كَزِ	رُو	يِ	كَ	رَمِ	بَا	مَا	وَ	فَا	دَا	رِي	كُ	نَدِ	هجاهای مصراع اول
—	—	U	—	—	U	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	علامت هجایی مصراع اول
																اختلاف هجاهای روبه‌روی هم
—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	علامت هجایی مصراع دوم
بَر	جَا	يِ	بَد	نَا	مِي	چُ	مَنْ	يَكِ	دَمِ	نِ	كُو	كَا	رِي	كُ	نَدِ	هجاهای مصراع دوم
بر جای بدنامی چون یک دم نکوکاری کند														خط عروضی مصراع دوم		

برخیز تا یک سو نهیم این دل ازرق فام را بر باد قلاشی دهیم این شرک تقوا نام را														بیت ۵۶		
بَر خِيْزِ تَا يَكِ سُو نَهِيْمِ اِيْنِ دَلَقِ اَزْرَقِ فَاْمِ رَا بَرِ بَادِ قَلَا شِي دَهِيْمِ اِيْنِ شَرِكِ تَقْوَا نَاْمِ رَا														خط عروضی مصراع اول		
بَر	خَيِّ	ز	تَا	يَكِ	سُو	نَ	هِيْدِ	مِيْنِ	دَلِ	قِ	اَز	رَقِ	فَا	مِ	رَا	هجاهای مصراع اول
—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	راعلامت هجایی مصراع اول
																اختلاف هجاهای روبه‌روی هم
—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	علامت هجایی مصراع دوم
بَر	دِ	قَل	لَا	شِي	دَ	هِي	مِيْنِ	شَرِ	كِ	تَقِ	وَا	نَا	مِ	رَا		هجاهای مصراع دوم
بر باد قلاشی دهیم این شرک تقوا نام را														خط عروضی مصراع دوم		

یار مرا غار مرا عشق جگر خوار مرا یار تویی غار تویی خواجه نگه دار مرا														بیت ۵۷		
يَا رَ مَرَا غَارَ مَرَا عَشْقِ جِگَرِ خَا رَ مَرَا يَا رَ تُوِي غَارَ تُوِي خَوَا جِهَ نِگِهَ دَا رَ مَرَا														خط عروضی مصراع اول		
يَا	رَ	مَ	رَا	غَا	رَ	مَ	رَا	عِش	قِ	جِ	غَر	خَا	رَ	مَ	رَا	هجاهای مصراع اول
—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	علامت هجایی مصراع اول
																اختلاف هجاهای روبه‌روی هم
—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	علامت هجایی مصراع دوم
يَا	رَ	تُ	يِي	غَا	رَ	تُ	يِي	خَا	جِ	نِ	گِه	دَا	رَ	مَ	رَا	هجاهای مصراع دوم
یار تویی غار تویی خواجه نگه دار مرا														خط عروضی مصراع دوم		

بیت ۵۸	این تن اگر کم تندی راه دلم را زندی راه شدی تا نبیدی این همه گفتار مرا
خط عروضی مصرع اول	ای نَنگَر کَم تَنَدی رَهِ دَلِم را زَنَدی
هجاهای مصرع اول	این تَن نَن گَر کَم تَن دی را ه د لِم را زَن دی
علامت هجایی مصرع اول	— U U — — U U — — U U — — U U —
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم	
علامت هجایی مصرع دوم	— U U — — U U — — U U — — U U —
هجاهای مصرع دوم	ه شُن دی تا نَن دی این هَد مِ گُف تا ر مَ را
خط عروضی مصرع دوم	راه شُدی تا نَبدی ای هَم گُفتار مَرا

بیت ۵۹	رستم از این بیت و غزل ای شه و سلطان ازل مفتعلن مفتعلن مفتعلن مفتعلن کشت مرا
خط عروضی مصرع اول	رَسْتَمَزین بَیتُ غَزَل ای شَه سُلطان اَزَل
هجاهای مصرع اول	رَس تَ مَ زین پی تَ غَ زَل ای شَه سَل طا نَ ءَ زَل
علامت هجایی مصرع اول	— U U — — U U — — U U — — U U —
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم	
علامت هجایی مصرع دوم	— U U — — U U — — U U — — U U —
هجاهای مصرع دوم	مُف تَ ع نَن مُف تَ ع نَن مُف تَ ع نَن کُش ت مَ را
خط عروضی مصرع دوم	مُفْتَعِلُن مُفْتَعِلُن مُفْتَعِلُن مُفْتَعِلُن کُش ت مَرا

بیت ۶۰	اگر آن ترک شیرازی به دست آرد دل ما را به خال هندویش بخشم سمرقند و بخارا را
خط عروضی مصرع اول	اَگَر آن تَرک شِیرازی بِ دَسْتارَد دِل مَرا
هجاهای مصرع اول	ءَ گَر آن تَر کِ شی را زی ب دَس تا رَد د ل ما را
علامت هجایی مصرع اول	— U — — — U — — — U — — — U — — — U —
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم	
علامت هجایی مصرع دوم	— U — — — U — — — U — — — U — — — U —
هجاهای مصرع دوم	بِ خالِ هِنْدویشِ بَخْشَم سَمَرْقِنْد بُخارا را
خط عروضی مصرع دوم	بِ خالِ هِنْدویشِ بَخْشَم سَمَرْقِنْد بُخارا را

بیت ۶۱	تو گر خواهی که جاویدان جهان یکسر بیاری صبا را گو که بردارد زمانی برقع از رویت
خط عروضی مصرع اول	تُ گَر خَاهی کِ جَاویدان جَهان یَکسَر بیاری
هجاهای مصرع اول	تُ گَر خا هی کِ جا وی دان ج ها یک سر ب یا را یی
علامت هجایی مصرع اول	— U — — — U — — — U — — — U — — — U —
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم	
علامت هجایی مصرع دوم	— U — — — U — — — U — — — U — — — U —
هجاهای مصرع دوم	صَ با را گو کِ بَر دَا رَد زَ ما نی بُر قَ عَز رو یَت
خط عروضی مصرع دوم	صَبا را گو کِ بردارد زمانی برقع از رویت

بیت ۶۲	چنانست دوست می‌دارم که گر روزی فراق افتد تو صبر از من توانی کرد و من صبر از تو نتوانم
خط عروضی مصرع اول	چُنانست دُوست می‌دارم کِ گَر روزی فِراقِ افتَد
هجاهای مصرع اول	چُ نانت دُست می دا رم کِ گَر رو زی فِ را قِ افتَد
علامت هجایی مصرع اول	— U — — — U — — — U — — — U — — — U —
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم	
علامت هجایی مصرع دوم	— U — — — U — — — U — — — U — — — U —
هجاهای مصرع دوم	تُ صَبْر زَ مَن تَ وا نی گَر دُ مَن صَب رَز تَ نَت وا نَم
خط عروضی مصرع دوم	تُ صَبْر زَ مَن تَ وا نی گَر دُ مَن صَبْر زَ تَ نَت وا نَم

تو از هر در که باز آیی بدین خوبی و زیبایی													بیت ۶۳		
دری باشد که از رحمت به روی خلق بگشایی													خط عروضی مصرع اول		
تُ از هَر دَرِ کِ بازایی بَدیایی خُوبی یَ زیبایی															
تُ	اَز	هَر	دَرِ	کِ	بَا	زَا	بِی	بِ	دِیْن	خُو	بِی	یَ	زِی	بَا	بِی
U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم															
U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم															
دَ	رِی	بَا	شَد	کِ	اَز	رَح	مَت	بِ	رُ	یَ	خَلَد	ق	بُگ	شَا	بِی
خط عروضی مصرع دوم															
دَری باشَد کِ اَز رَحْمَتِ بِ رُوی خَلقِ بَگشایی															

غمش در نهان خانه‌ی دل نشیند													بیت ۶۴	
به نازی که لیلی به محمل نشیند													خط عروضی مصرع اول	
عَمَش دَر نَها یِ خا نِ یِ دِل نِشِیْنَد														
عَ	مَش	دَر	نَ	ها	خا	نَ	یِ	دِل	نَ	شی	نَد			
U	—	—	U	—	—	U	—	U	—	—	—			
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم														
U	—	—	U	—	—	U	—	—	U	—	—			
علامت هجایی مصرع دوم														
بِ	نا	زی	کِ	لی	لی	بِ	مَح	مِل	نَ	شی	نَد			
خط عروضی مصرع دوم														
بِ نازی کِ لیلی بِ مَحْمِلِ نِشِیْنَد														

به دنبال محمل سبک تر قدم زن													بیت ۶۵	
مبادا غباری به محمل نشیند													خط عروضی مصرع اول	
بِ دَنبَالِ مَحْمِلِ سَبکِ تَر قَدَمِ زَن														
بِ	دُن	بَا	لِ	مَح	مِل	سَ	بُک	تَر	قَ	دَم	زَن			
U	—	—	U	—	—	U	—	—	U	—	—			
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم														
U	—	—	U	—	—	U	—	—	U	—	—			
علامت هجایی مصرع دوم														
مَ	بَا	دا	غُ	بَا	ری	بِ	مَح	مِل	نَ	شی	نَد			
خط عروضی مصرع دوم														
مَبادا غُباری بِ مَحْمِلِ نِشِیْنَد														

خردمند شاهار رعیت پناها													بیت ۶۶	
که مخصوص بادی به تأیید سرمد													خط عروضی مصرع اول	
خَرْدَمَنَد شَاها رَعِیْتِ پَناهَا														
خَ	رَد	مَد	د	شا	ها	رَ	عی	یَت	پَ	نا	ها			
U	—	—	U	—	—	U	—	—	U	—	—			
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم														
U	—	—	U	—	—	U	—	—	U	—	—			
علامت هجایی مصرع دوم														
کِ	مَخ	صو	ص	بَا	دی	بِ	تَا	بِی	دِ	سَر	مَد			
خط عروضی مصرع دوم														
کِ مَخْصُوصِ بادی بِ تَأییدِ سَرْمَد														

ای که گفתי هیچ مشکل چون فراق یار نیست													بیت ۶۷	
گر امید وصل باشد همچنان دشوار نیست													خط عروضی مصرع اول	
ای کِ گُفْتی هِیچ مُشْکِلِ چُن فِراقِ یارِ نِیست														
ای	کِ	گُف	تی	هید	چ	مَش	کِل	چُن	فَ	را	قَ	یا	ر	نیست
—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	U	—	U	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم														
—	U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	U	—	—
علامت هجایی مصرع دوم														
گَر	ءَ	می	دِ	وَصَد	لِ	بَا	شَد	هَم	چُ	نا	دُش	وا	ر	نیست
خط عروضی مصرع دوم														
گَر اُمیدِ وُصلِ باشَد هَمچُنانِ دُشوارِ نِیست														

بیت ۶۸													
فتنه ام بر زلف و بالای تو ای بدر منبر قامت است آن یا قیامت عنبر است آن یا عبیر													
فِتْنَةُ امِّ بَرِّ زَلْفٍ بِالْأَيْ تِ أَيْ بَدْرِ مَنبَرٍ													
فِت	ن	اُم	بَر	زَلْفٍ	بِالْأَيْ	تِ	أَيْ	بَدْرِ	مَنبَرٍ	نَیْرٍ			
—	U	—	—	U	—	—	U	—	—	U	—	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم													
—	U	—	—	—	—	U	—	—	—	—	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم													
قَا	مَ	تَس	تَان	يَا	قِي	يَا	مَت	عَنْ	بِ	رَس	تَان	يَا	عَبِيرٍ
قَامَتْسْتَانِ يَا قِيَامَتْ عَنبَرَسْتَانِ يَا عَبِيرٍ													

بیت ۶۹														
مطلب طاعت و پیمان و صلاح از من مست که به پیمان‌کشی شهره شدم روز است														
مَطْلَبُ طَاعَتٍ وَ پیمانِ صَلَاحٍ مِنْ مَسْتِ كِهْ بَهْ پیمانِهْ كِشِي شَهْرَهْ شَدَمِ رُوزِ اسْتِ														
مَ	طَ	لَب	طَا	عَ	تِ	پِي	مَا	نُ	صَ	لَا	حَزَ	مَ	نِ	مَسْتِ
U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم														
U	U	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم														
كِي	بِ	پِي	مَا	نِ	كِي	شِي	شَهْرَهْ	رِ	شُ	دَمِ	رُوزِ	ءَ	اَسْتِ	اَسْتِ
كِي بِي پِي مَا نِي كِي شِي شَهْرَهْ رِي شُ دَمِ رُوزِ ءَ اَسْتِ														

بیت ۷۰														
زلف آشفته و خوی کرده و خندان لب و مست پیرهن چاک و غزل‌خوان و صراحی در دست														
زَلْفُ آسْفَتْ وَ خُوِي كَرْدَهْ وَ خَنْدَانِ لَبٍ وَ مَسْتِ پِيرَهِنْ چَاكْ وَ غَزَلْخَوَانْ وَ صَرَاخِي دَرِ دَسْتِ														
زَلْفُ	فَ	آ	شَفْ	تِ	وَ	خُوِي	كِرْدَهْ	دِ	وَ	خَنْدَانِ	لَبٍ	وَ	مَسْتِ	
—	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم														
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم														
پِي	رَ	هَنْ	چَا	كُ	غَ	زَلْفِ	خَا	نِ	صَ	رَا	حِي	دَرِ	دَسْتِ	دَسْتِ
پِيرَهِنْ چَاكْ غَزَلْخَوَانْ صَرَاخِي دَرِ دَسْتِ														

بیت ۷۱														
عیب زندان مکن ای زاهد پاکیزه‌سرشت که گناه دگران بر تو نخواهند نوشت														
عَيْبِ زَنْدَانِ مَكْنِيْ اَي زَاهِدِ پَاكِيْزَهْ سَرِشْتِ كِهْ گَنَاهِ دِگَرَانِ بَرِ تُو نَخَوَاهَنْدِ نُوْشْتِ														
عِي	بِ	رِن	دَا	مَ	كُ	نِي	زَا	هَ	دِ	پَا	كِي	زِ	سِ	رِشْتِ
—	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم														
U	U	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم														
كِي	گَ	نَا	هَ	دِ	گَ	رَانِ	بَرِ	تِ	نَ	خَا	هَنْدِ	دِ	نِ	وِشْتِ
كِي گَنَاهِ دِگَرَا بَرْتِ نَخَوَاهَنْدِ نُوْشْتِ														

بیت ۷۲														
صوفی ار باده به اندازه خورد نوشش باد ورنه اندیشه این کار فراموشش باد														
صُوفِيْ ار بَادَهْ بَهْ اَنْدَازَهْ خُورْدِ نُوْشِشِ بَادِ وَرْنَهْ اَنْدِيْشَهْ اَيْنِ كَارِ فَرَامُوْشِشِ بَادِ														
صُو	فِي	بِر	بَا	دِ	بِ	اَنْ	دَا	زِ	خُ	رْدِ	نُو	شِشِ*	بَادِ	
—	—	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	—	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم														
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم														
وَر	نَ	اَنْ	دِي	شِي	يِ	اَيْنِ	كَا	رِ	فَا	رَا	مُو	شِشِ*	بَادِ	بَادِ
وَر نَ اَنْ دِي شِي يِ اَيْنِ كَا رِ فَا رَا مُو شِشِ* بَادِ														

من که شب‌ها ره تقوا زده‌ام با دف و چنگ													بیت ۷۳				
این زمان سر به ره آرم چه حکایت باشد													خط عروضی مصراع اول				
مَنْ كِ شَبِّهَارَه تَقْوَا زِدْ اَمْ بَا دَفْ چَنگ													هجاهای مصراع اول				
مَنْ	كِ	شَبِّ	هَارَه	تَقْوَا	زِدْ	اَمْ	بَا	دَفْ	چَنگ				U	U	علامت هجایی مصراع اول		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			اختلاف هجاهای روبه‌روی هم
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	U	U	علامت هجایی مصراع دوم
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	هجاهای مصراع دوم
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	خط عروضی مصراع دوم
این زمان سر ب زهارم چ حکایت باشد																	

تست فصل هفتم

تست ۱ کدام مصراع از چهار بار مفاعیلین ساخته شده است؟

- (۱) نساخت داروی دردم نکرده مرهم ریشم
 (۲) چه کرده‌ام به جای تو که نیستم سزای تو
 (۳) چو گل سلطان بستان است بلبل سر مپیچ از گل
 (۴) گه سینه ز غم سوختم و دوست نبخشید

تست ۲ کدام مصراع بر وزن «فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلن» نیست؟

- (۱) روضه‌ی دولت به اقبال تو رضوان یافته
 (۲) کز تو می‌باید روان بی‌قرار ما قرار
 (۳) نظری کردم و در عین عذاب افتادم
 (۴) می‌فروزی آتش و خود کور می‌گردی به نور

تست ۳ در کدام مصراع وزن‌واژه محذوف وجود دارد؟

- (۱) به تنهایی اندر صفایی نبینی
 (۲) بالای سرو بوستان رویی ندارد دلستان
 (۳) گر تو شیرین زمانی نظری نیز به من کن
 (۴) همه‌کس را مگر این ذوق نباشد که مرا

تست ۴ مرز وزن‌واژه کدام گزینه به‌درستی نشان داده نشده است؟

چند گویی که چه چاره است و مرا درمان چیست				(۱)
چند گویی	که چه چارس	تُ مرا در	مان چیست	
تو دیدی هیچ عاشق را که سیری بود از این سودا				(۲)
تو دیدی هی	چ عاشق را	که سیری بو	د از این سودا	
آتش زدی در عود ما نظاره کن در دود ما				(۳)
آتش زدی در	عود ما نظ	ظاره کن در	دود ما	
همچو آبی دیده در خود آفتاب و ماه را				(۴)
همچو آبی	دیده در خود	آفتاب	ماه را	

تست ۵ وزن عروضی کدام موارد به درستی آمده است؟

- (الف) ز بی تو هیچ مرغی نبرد که پر نریزد
 (ب) دلم آن جاست که آن دلبر عیار آن جاست
 (ج) گل‌دسته‌ی امیددی بر جان عاشقان نه
 (د) داد خود را هم ستانم گر کند وصلت حمایت
- فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن
 فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن
 مفعول فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن
 فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

- (۱) الف - ب (۲) ج - د (۳) الف - د (۴) ب - ج

تست ۶ وزن عروضی چند مورد به درستی نوشته شده است؟

- (الف) وفا را به عهد تو دشمن گرفتم (فعولن فعلون فعولن فعل)
 (ب) تو کجا نالی از این خار که در پای من است (فعلاتن فعلتن فعلاتن فعلن)
 (ج) روز فراق دوستان شب خوش بگفتم خواب را (مفتعلن مفتعلن مفتعلن مفتعلن)
 (د) چه ریحان دسته بندم چون جهان گلزار می بینیم (مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن)
 (ه) خشم است و آتش نگاهش یعنی تماشا ندارد (مستفعلن فاعلاتن مستفعلن فاعلاتن)
- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

تست ۷ کدام موارد هم وزن می باشند؟

- (الف) می چکد شیر هنوز از لب همچون شکرش
 (ب) من همان روز بگفتم که طریق تو گرفتم
 (ج) گر ملالی بود بود و گر خطایی رفت رفت
 (د) آخر ای بی رحم باری از دلی بر گیر باری
 (ه) بیم آن است دمادم که چو پروانه بسوزم
- (۱) الف - ج (۲) ب - ه (۳) ب - ج (۴) د - ه

تست ۸ کدام مصراع بر وزن «مفتعلن مفتعلن مفتعلن مفتعلن» نیست؟

- (۱) دانه تویی دام تویی باده تویی جام تویی
 (۲) من نه حریف رفتیم از در تو به هر دری
 (۳) جسم مرا خاک کنی خاک مرا پاک کنی
 (۴) هر که درآمد به صفش یافت امان از طلبش

تست ۹ کدام بیت از نظر وزنی با ابیات دیگر یکسان نیست؟

- (۱) من از کجا پند از کجا باده بگردان ساقیا
 (۲) تو جان جان افزایشی آخر ز شهر ماستی
 (۳) سجده کنم پیشکش آن قد و بالا چه شود؟
 (۴) ای رشک ماه و مشتری با ما و پنهان چون پری
- آن جام جان‌افزای را برریز بر جان ساقیا
 دل بر غریبی می‌نهی این کی بود شرط وفا
 دیده کنم پیشکش آن دل بینا چه شود؟
 خوش خوش کشانم می‌بری آخر نگویی تا کجا

تست ۱۰ چند مورد از مصراع‌های زیر از چهار وزن‌واژه دقیقاً یکسان تشکیل شده‌اند؟

- (الف) تو برا بر آسمان‌ها بگشایا طریق و مذهب
 (ب) بزن آن پرده نوشین که من از نوش تو مستم
 (ج) ای وصال یک زمان بوده فراقست سال‌ها
 (د) از من مدان چون باغ اگر هر دم به رنگی می شوم
 (ه) از رفیقان سبک پرواز تنها مانده‌ایم
- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

تست ۱۱ مرز وزن‌واژه کدام گزینه به درستی نشان داده نشده است؟

مرا چشمی است خون‌افشان ز دست آن کمان‌ابرو				(۱)
مرا چشمی	ست خون افشان	ز دست آن	کمان ابرو	
پادشاهها لشکر توفیق همراه توآند				(۲)
پادشاهها	لشکر تو	فیق هم	راه توآند	
تا بو که یابم آگهی از سایه‌ی سرو سهی				(۳)
تا بو که یا	بم آگهی	از سایه‌ی	سرو سهی	
می صوفی افکن کجا می فروشد				(۴)
می صو	فی افکن	کجا می	فروشد	

تست ۱۲ کدام موارد رکن محذوف ندارند؟

- (الف) به کار است آتش به شبها و روزان
(ب) به آب خرابات غسلیم دهید
(ج) گل خندان که نخسند چه کند
(د) رقص کنان شعله زنان بر چه از این کار و مترس
(هـ) تو چه پرسی که تو چونی و چگونه است دلت

(۱) الف - د (۲) ب - ج (۳) د - هـ (۴) ب - هـ

تست ۱۳ وزن واژه های کدام گزینه به درستی نشان داده نشده است؟

گر نه چون پروانه سوزی شمع را روشن چه بینی				(۱)
گر نه چون پر	وانه سوزی	شمع را رو	شن چه بینی	
صبر بسیار مفرمای من سوخته را				(۲)
صبر بسیا	ر مفرما	ی من سوخ-	ته را	
ناقوس دیر عشق را بر چرخ بوقلمون زنیم				(۳)
ناقوس دی	ر عشق را	بر چرخ بو	قلمون زنیم	
چرا هر لحظه چون طاووس در بوم دگر گردی				(۴)
چرا هر لح-	ظه چون طاوو	س در بوم	دگر گردی	

تست ۱۴ مرز وزن واژه کدام گزینه به درستی نشان داده نشده است؟

چون سرو سهی می کرد از قدّ تو آزادی				(۱)
چون سرو	سهی می کرد	از قدّ	تو آزادی	
حاصل من ز خطّ تو نیست به جز سیه‌رخی				(۲)
حاصل من	ز خطّ تو	نیست به جز	سیه‌رخی	
زلف تو هندو نژاد لعل تو کوثر نهاد				(۳)
زلف تو هن	دو نژاد	لعل تو کو	ثر نهاد	
که آنجا که قاف عشق است دستان چه کار دارد				(۴)
که آنجا که	قاف عشقس	ت دستان چه	کار دارد	

تست ۱۵ مرز آوایی کدام مصراع به درستی مشخص نشده است؟

طالع اگر مدد دهد دامنش آورم به کف				(۱)
طالعگر	مدد دهد	دامنشا	ورم به کف	
ای نسیم سحر آرامگه یار کجاست				(۲)
ای نسیم	سحرارا	م گه یار	کجاست	
دیدم نگار نازنین بر تخت زر در خواب خوش				(۳)
دیدم نگا	ر نازنین	بر تخت زر	در خواب خوش	
پیام دوست شنیدن سعادت است و سلامت				(۴)
پیام دو	ست شنیدن	سعادتس	ت و سلامت	

ت۱۶ کدام بیت با اوزان دیگر هم وزن نیست؟

- (۱) بدین گونه هرگز نیفتادم ار چه
(۲) فروماندگان را به رحمت قریب
(۳) جهان سوز و بی رحمت و خیره کش
(۴) گر از نیستی دیگری شد هلاک
- در این شیوه صد بار دیگر فتادم
تضرع کنان را به دعوت مجیب
ز تلخیش روی جهانی ترش
ما هست بط را ز طوفان چه باک

ت۱۷ وزن کدام بیت با مصراع «آتشی بر سرم از داغ جدایی می رفت» یکسان است؟

- (۱) چو گوی در همه عالم به جان بگردیدم
(۲) عقل را با عشق خوبان طاقت سرپنجه نیست
(۳) آن بت چین و ختا را آن نگار بی وفا را
(۴) از تو با مصلحت خویش نمی پردازم
- ز دست عشقش و چوگان هنوز در پی گوشت
با قضای آسمانی برنتابد جهد مرد
گو بکن باری خدا را جانب یاری رعایت
همچو پروانه که می سوزم و در پروازم

ت۱۸ مرز پایه های آوایی در کدام گزینه به درستی مشخص نشده است؟

روزه یک سو شد و عید آمد و دلها برخاست				(۱)
روزه یک سو	شد و عید آ	مد و دلها	برخاست	
گوهر هر کس از این لعل توانی دانست				(۲)
گوهر هر	کس از این لعل	ل توانی	دانست	
از کران تا به کران لشکر ظلم است ولی				(۳)
از کران تا	به کران لش	کر ظلمست	ولی	
چه کنم با دل مجروح که مرهم با اوست				(۴)
چه کنم با	دل مجروح	ح که مرهم	با اوست	

ت۱۹ در علامت هجاهای کدام گزینه، چهار بار الگوی هجایی « — U — — » تکرار شده است؟

- (۱) به کوی میکده هر سالکی که ره دانست
(۲) همه عالم گواه عصمت اوست
(۳) هر چه بودم منتظر آخر نیامد در کنارم
(۴) تا به کی افتم و تا چند به پا برخیزم

ت۲۰ وزن و پایه آوایی کدام گزینه با مصراع «روشن ندارد خانه را، قندیل ناآویخته» یکسان است؟

- (۱) ای که ز دیده غایبی در دل ما نشسته ای
(۲) ای عاشقان ای عاشقان پیمانہ را گم کرده ام
(۳) تا دل من روبه قناعت نهاد
(۴) دل پی دلدار رفت دیده چو آن حال دید
- حسن تو جلوه می کند و این همه پرده بسته ای
زان می که در پیمانها اندر نکتجد خورده ام
ملک جهان را به جهان باز داد
اشک به دندان گرفت دامن و در پی دوید

فصل هشتم

اوزان همسان و ناهمسان و وزن شهر نو

در فصول گذشته آموختیم که ارکان عروضی یا پایه‌های آوایی یک مصراع، به دو روش سمعی و دسته‌بندی هجاها به دست می‌آید. و همچنین دیدیم بر این مبنا ۳ نوع وزن حاصل می‌شود: **اوزان همسان تک پایه‌ای، اوزان همسان دولختی (دُوری) و اوزان ناهمسان.** و همچنین وزن ۹ بیت را بررسی کردیم و به دو روش فوق به دست آوردیم. در این فصل، **تمام اوزانی** که در هر یک از ۳ نوع وزن فوق وجود دارند، معرفی می‌شوند. (در این فصل پس از تمام مراحل؛ از جمله: درست خواندن شعر، نوشتن به خط عروضی، تقطیع هجایی، علامت‌گذاری هجایی، به دست آوردن پایه‌های آوایی و اعمال اختیارات شاعری، وزن شعر را از نظر **همسان و ناهمسان بودن** بررسی می‌کنیم).

الف - اوزان همسان تک پایه‌ای

ابیاتی هستند که تمام ارکان عروضی آن‌ها از یک رکن ساخته شده باشد. در اوزان همسان ممکن است یک هجا از آخرین رکن، حذف شده و رکن آخر به صورت مَحذوف آمده باشد.

ارکانی که وزن همسان می‌سازند و رکن مَحذوف آن‌ها را در جدول زیر مشاهده می‌فرمائید.

۱	فاعِلَاتِن	— — U —	فاعِلِن	— U —
۲	فَعَلَاتِن	— — U U	فَعِلِن	— U U
۳	مُسْتَفَعِلِن	— U — —		
۴	مُفْتَعِلِن	— U U —		
۵	مَفَاعِلِن	— — — U	فَعولِن	— — U
۶	فَعولِن	— — U	فَعَل	— U

توجه: رکن مُسْتَفَعِلِن و مُفْتَعِلِن، مَحذوف ندارند.

توجه: دقت داشته باشید یک «فعولن» هست که حالت محذوف «مفاعیلن» است و یک فعولن است که از ارکان اصلی است (مورد ۶).

۱	هر که چیزی دوست دارد جان و دل بر وی گمارد	فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ
۲	عزم دیدار تو دارد جان بر لب آمده	فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلُنْ
۳	دوست آن باشد که گیرد دست دوست	فَاعِلَاتْنُ فَاعِلَاتْنُ فَاعِلُنْ
۴	نظر آوردم و بردم که وجودی به تو ماند	فَعَلَاتْنُ فَعَلَاتْنُ فَعَلَاتْنُ فَعَلَاتْنُ
۵	سینه از آتش دل در غم جانانه بسوخت	فَعَلَاتْنُ فَعَلَاتْنُ فَعَلَاتْنُ فَعِلُنْ
۶	من از این خانه به در می‌نروم	فَعَلَاتْنُ فَعَلَاتْنُ فَعِلُنْ
۷	ای ساربان آهسته ران کارام جانم می‌رود	مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ
۸	یار مرا غار مرا عشق جگر خوار مرا	مُفْتَعِلُنْ مُفْتَعِلُنْ مُفْتَعِلُنْ مُفْتَعِلُنْ
۹	ای همه هستی ز تو پیدا شده	مُفْتَعِلُنْ مُفْتَعِلُنْ فَاعِلُنْ
۱۰	بیا تا گل برافشانیم و می در ساغر اندازیم	مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ
۱۱	الهی سینه‌ای ده آتش‌افزرو	مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ
۱۲	غمش در نهن خانه‌ی دل نشیند	فَعُولُنْ فَعُولُنْ فَعُولُنْ فَعُولُنْ
۱۳	به نام خداوند جان و خرد	فَعُولُنْ فَعُولُنْ فَعُولُنْ فَعَلْ

توجه: اوزان همسان دیگری نیز وجود دارند که کم‌کاربردتر می‌باشند و در کنکور به‌ندرت آمده‌اند.

مستفعلن مستفعلن مستفعلن فع

بیهوده است این پندها ای شیخ نادان

تا زنده‌ام از عشق او دل، بر نگیرم

فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

بیدلان انده خوردند اما نه چندین

دلبران عاشق کشند اما نه چندان

فعلاتن فعلاتن فعلاتن

حلقه‌ی لعل تو دُرُج گهر آمد

شکر تُنگ تو تُنگ شکر آمد

مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن

تمام باور من رو خراشیده

شکستی پیش چشم خرده‌های تو

فاعِلن فاعِلن فاعِلن

طوطی خطت افکنده پر بر شکر

ای تتق بسته از تیره شب بر قمر

توجه: اوزان بسیار معدودی نیز وجود دارند که هر مصراع دو وزن‌واژه دارد. مانند «مستفعلن مستفعلن»

توجه: «مُفْتَعِلُنْ مُفْتَعِلُنْ فَاعِلُنْ» در اصل وزن همسان نمی‌باشد و فاعِلُنْ در واقع محذوف «مُفْتَعِلُنْ» نیست ولی کتاب درسی به اشتباه آن را در اوزان همسان آورده است و من نیز به ضرورت تبعیت از کتاب آن را در اوزان همسان آورده‌ام. رجوع شود به نام‌گذاری اوزان. می‌توان گفت: هر شعری که دو رکن اول آن یکسان باشد، وزن آن همسان است. همچنین اگر دو رکن اول شعری به ترتیب «فاعلاتن فعلاتن» بود، آن نیز همسان است.

توجه: برای اینکه این ۱۳ وزن همسان را به راحتی حفظ کنید، می‌توانید از جدول زیر کمک بگیرید. با توجه به اینکه اصلی‌ترین وزن، ۴ بار تکرار یک رکن است، ۶ وزن همسان از ۴ بار تکرار ۶ رکن «فاعلاتن، فعلاتن، مُسْتَفْعِلُنْ، مُفْتَعِلُنْ، مَفَاعِلُنْ و فَعُولُنْ» به دست می‌آید. یعنی ساختار ستون ۱ جدول زیر. از ۶ رکن فوق، فقط ۳ رکن «فاعلاتن، فعلاتن و فَعُولُنْ» با ساختار ستون ۲ می‌باشند. همچنین از ۶ رکن فوق، فقط ۴ رکن «فاعلاتن، فعلاتن، مُفْتَعِلُنْ و مَفَاعِلُنْ» با ساختار ستون ۳ می‌باشند.

برای سهولت در حفظ کردن می‌توانیم با توجه به جدول صفحه قبل و ۱۳ وزن، رابطه‌های زیر را درست کنیم:

- ۱ - « فاعِلَاتُنْ » در هر سه ساختار می‌آید.
 ۲ - « فَعْلَاتُنْ » در هر سه ساختار می‌آید.
 ۳ - « مُسْتَفْعِلُنْ » فقط با ساختار ستون ۱ می‌آید.
 ۴ - « مُفْتَعِلُنْ » با دو ساختار ۱ و ۳ می‌آید!
 ۵ - « مَفَاعِلُنْ » با دو ساختار ۱ و ۳ می‌آید.
 ۶ - « فَعُولُنْ » با دو ساختار ۱ و ۲ می‌آید.

ساختار ۱	سالم	سالم	سالم	سالم	هر ۶ رکن این ساختار را دارند
ساختار ۲	سالم	سالم	مَحذوف	سالم	۳ رکن این ساختار را دارند
ساختار ۳	سالم	سالم	مَحذوف	مَحذوف	۴ رکن این ساختار را دارند

پس این ۶ رکن را بشناسیم.

فاعِلَاتُنْ	ساختار ۱-۲-۳	مُفْتَعِلُنْ	ساختار ۱-۳
فَعْلَاتُنْ	ساختار ۱-۲-۳	مَفَاعِلُنْ	ساختار ۱-۳
مُسْتَفْعِلُنْ	ساختار ۱	فَعُولُنْ	ساختار ۱-۲

توجه: همانطور که گفته شد اوزانی با ساختار ۳ وزن‌واژه سالم نیز وجود دارند. از آنجاییکه آن اوزان، هم بسیار بسیار کم کاربرد هستند و هم سابقه کنکوری آن‌ها در حد صفر است آن‌ها را در جدول فوق نیاوردم.

ب - اوزان همسان دولختی (دوری)

ابیاتی هستند که هر مصراع آن‌ها ۴ رکن دارد و از نظر شکل ظاهری، رکن اول آن‌ها در رکن سوم، و رکن دوم آن‌ها در رکن چهارم تکرار می‌شود. و از نظر آوایی، مکثی میان هر مصراع وجود دارد و هر مصراع را به دو پاره یا لخت تبدیل می‌کند. این ابیات را همسان دولختی یا دُوری می‌گویند.

۱	ای باد بامدادی، خوش می‌روی به شادی	مَفْعُولُ فاعِلَاتُنْ // مَفْعُولُ فاعِلَاتُنْ (مُسْتَفْعِلُنْ فَعُولُنْ // مُسْتَفْعِلُنْ فَعُولُنْ)
۲	وقتی دل سودایی، می‌رفت به بستان‌ها	مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ // مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ (مُسْتَفْعِلُ مَفْعُولُنْ // مُسْتَفْعِلُ مَفْعُولُنْ)
۳	زاهد خلوت‌نشین، دوش به میخانه شد	مُفْتَعِلُنْ فاعِلُنْ // مُفْتَعِلُنْ فاعِلُنْ
۴	با لب او چه خوش بود، گفت و شنید و ماجرا	مُفْتَعِلُنْ مَفَاعِلُنْ // مُفْتَعِلُنْ مَفَاعِلُنْ
۵	دل من نه مرد آن است که با غمش برآید	فَعْلَاتُ فاعِلَاتُنْ // فَعْلَاتُ فاعِلَاتُنْ
۶	بیا به شام غریبان و آب دیده من بین	مَفَاعِلُنْ فَعْلَاتُنْ // مَفَاعِلُنْ فَعْلَاتُنْ
۷	چندان که گفتم، غم با طبیبان	فَعْلُنْ فَعُولُنْ // فَعْلُنْ فَعُولُنْ (مُسْتَفْعِلُنْ فَع // مُسْتَفْعِلُنْ فَع)
۸	جان من است، او همی مزیندش	مُفْتَعِلُنْ فَع // مُفْتَعِلُنْ فَع
۹	ز پا فتادم، بگیر دستم	مَفَاعِلُنْ فَع // مَفَاعِلُنْ فَع
۱۰	گر به بستان بی توایم، خار شد گلزار ما	فاعِلَاتُنْ فاعِلُنْ // فاعِلَاتُنْ فاعِلُنْ
۱۱	جهان فرتوت باز، جوانی از سر گرفت	مَفَاعِلُنْ فاعِلُنْ // مَفَاعِلُنْ فاعِلُنْ
۱۲	دل بردی از من به یغما، ای ترک غارتگر من	مُسْتَفْعِلُنْ فاعِلَاتُنْ // مُسْتَفْعِلُنْ فاعِلَاتُنْ

توجه: در بین اوزان فوق شش وزن اول پُر کاربرد و باقی بسیار کم کاربرد هستند.

توجه: اوزان دُوری دیگری نیز وجود دارند ولی با توجه به کنکور موارد فوق کافی است.

۳ نکته مهم در مورد اوزان دوری: با توجه به اینکه معمولاً یکی از سوالات کنکور در مورد اوزان دوری است، بهتر است به ۳ نکته زیر دقت ویژه‌ای داشته باشید.

نکته ۱: بعضی از اوزان دوری را می‌توان به دو روش دسته‌بندی هجایی کرد. در جدول فوق اوزان ۱ و ۲ و ۷ این ویژگی را دارند. به تقطیع هجایی این ابیات توجه کنید.

توجه: در سطح کنکور، اوزانی که به دو روش دسته‌بندی هجایی می‌شوند، غالباً با « — — U » شروع می‌شوند.

هر کس به تماشایی رفتند به صحرائی													
هَر كَسِّ بِ تَمَاشِیِّ رَفَتَنَد بِ صَحْرَایِ													
هَر	كَسِّ	بِ	تَ	مَ	شَا	یِ	رَفَد	تَنَد	د	بِ	صَح	رَا	یِ
—	—	U	—	—	—	—	—	—	U	—	—	—	—
مَفْعُولُ				مَفَاعِلَیْنِ				مَفْعُولُ				مَفَاعِلَیْنِ	
مُسْتَفْعِلُ				مَفْعُولِنِ				مُسْتَفْعِلُ				مَفْعُولِنِ	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
مَ	رَا	كِ	تُ	مَنَد	ظَو	رِی	خَا	طِرِ	نَ	رَ	وَدَ	جَا	یِ
مَ رَا كِ تُ مَنظُورِی خَاطِرِ نَرُودَ جَایِی													

بگذار تا بگیریم چون ابر در بهاران													
بُگَذارِ تا بَگیرِیم چُن اَبَرِ دَر دِ بَهارانِ													
بُگ	ذَا	ر	تا	بِ	بِ	بِ	چُن	أَبَر	ر	دَر	بَ	ها	ران
—	—	U	—	—	—	—	—	—	U	—	—	—	—
مَفْعُولُ				فَاعِلَاتِنِ				مَفْعُولُ				فَاعِلَاتِنِ	
مُسْتَفْعِلِنِ				فَعُولِنِ				مُسْتَفْعِلِنِ				فَعُولِنِ	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
كُز	سَنَد	گ	نَا	لِ	خِید	زَدَ	رَو	زِ	وِ	دَا	عِ	یا	ران
كُز سَنَگِ نَالِ خِیزَد رُوزِ وِداغِ یارانِ													

از جان شیرین ممکن بود صبر												
اَز جَانِ شِیرِینِ مُمکِنِ بُوَد صَبَرِ												
اَز	جَا	نَ	شِید	رِین	مَم	کِن	بُ	وَد	صَبَرِ			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
فَع لُنِ				فَعُولِنِ				فَع لُنِ				
مُسْتَفْعِلِنِ				فَع				مُسْتَفْعِلِنِ				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
اَم	مَ	زِ	جَا	نَانِ	اِم	کَانَ	نَ	دَا	رَدَ			
اَمَمَا زِ جَجانِ اِمکانِ نَدارَدَ												

نکته ۲: شاعر در پایان نیم‌مصراع، می‌تواند مانند پایان مصراع، به جای هجای بلند، هجای کوتاه یا کشیده بیاورد. همانطور که در تقطیع مثال زیر می‌بینید شاعر در پایان نیم‌مصراع، به جای هجای بلند، هجای کشیده آورده است.

سلسله موی دوست حلقه‌ی دام بلاست هر که در این حلقه نیست فارغ از این ماجراست

سلسله‌ی موی دوست، حلقه‌ی دام بلاست													
هر که در این حلقه نیست، فارغ از این ماجراست													
سِلْسِلِی مَوِی دُوسْتِ حَلْقِی دَامِ بَلَاسْتِ													
سِل	س	ل	ی	م	ی	حَل	دوست	ی	م	ی	ل	س	سِل
—	U	U	U	—	U	—	—	U	—	U	U	U	—
			*				*						
—	U	—	—	U	U	—	—	U	—	—	U	U	—
هَر	کِ	دَ	رِی	حَل	قِ	فَا	نِیْسْت	رِی	حَل	قِ	زِی	مَآ	جَ رَاسْت
هَر کِ دَرِیْن حَلْقِی نِیْسْت فَا رِغْزِی مَآ جَ رَاسْت													

نکته ۳: یکی از ویژگی‌های اشعار دوری، مکث میان مصراع است. ولی هر شعری که در میانه آن مکث باشد، لزوماً وزن دوری ندارد. طراحان سوال از این نکته برای تله‌ی تستی استفاده می‌کنند. شعر زیر از سعدی بر وزن «مُسْتَفْعِلِن مُسْتَفْعِلِن مُسْتَفْعِلِن مُسْتَفْعِلِن» است و در میانه آن مکث است ولی دوری نیست و همسان تک‌لختی است.

سعدی چو جورش می‌بری، نزدیک او دیگر مرو ای بی‌بصر من می‌روم؟ او می‌کشد قناب را

شعر زیر از حافظ بر وزن «مَفَاعِلِن مَفَاعِلِن مَفَاعِلِن مَفَاعِلِن» است و در میانه آن مکث است ولی دوری نیست و همسان تک‌لختی است. و گر رسم فنا خواهی، که از عالم براندازی برافشان تا فرو ریزد، هزاران جان ز هر مویت

تست بخش اول فصل هشتم (اوزان همسان)

تست ۲۱ کدام گزینه بر وزن «فعلات فاعلاتن فعلات فاعلاتن» است؟

- هر که جانی دارد و در دل ندارد ترک جانان
- تا قیامت تو مپندار که هشیار توان شد
- پای دل رمیده گر باز به دستم آمدی
- نه منم اسیر تنها به کمند یار زیبا

تست ۲۲ رکن پایانی کدام مصراع «فاعلن» است؟

- باری به کام خویشتن آوردمش در بر دمی
- گفتم ای سلطان خوبان رحم کن بر این غریب
- صلایبی به شاهان پیشینه زن
- برو از خانه‌ی گردون به در و نان مطلب

تست ۲۳ کدام بیت بر وزن «مفاعِلن فَعَلاتن مفاعِلن فَعَلاتن» نیست؟

- گرم به گوشه چشمی شکسته وار ببینی
- مرا به دست تو خوشتر هلاک جان گرامی
- گرم حیات بماند نماند این غم و حسرت
- اگر عداوت و جنگ است در میان عرب
- فلک شوم به بزرگی و مشتری به سعادت
- هزار باره که رفتن به دیگری به حمایت
- و گر نمیرد بلبل درخت گل به بر آید
- میان لیلی و مجنون محبت است و صفاست

ت۲۴ کدام گزینه با مصراع «یاد تو می‌رفت و ما عاشق و بیدل بدیم» هم‌وزن است؟

- (۱) هر سحر از عشق دمی می‌زنم
(۲) هوش خردمند را عشق به تاراج برد
(۳) قوت شرح عشق تو نیست زبان خامه را
(۴) سرو خرامان چو قد معتدلت نیست

ت۲۵ کدام گزینه با مصراع «دم به دم شعله‌زنان می‌سوزم» هم‌وزن است؟

- (۱) عشق را پیشانی ای باید چو میخ
(۲) نتوانم که نصیحت شنوم
(۳) روز وصلم قرار دیدن نیست
(۴) مرا جامی بده وین جامه بستان

ت۲۶ کدام مصراع با مصراع های دیگر هم وزن نیست؟

- (۱) بنشین برای از تو گفتن حرف دارم
(۲) بسیار می‌گفتم که دل با کس نپیوندم ولی
(۳) من با کسی افتاده‌ام کز وی نپردازم به کس
(۴) گر رفته باشم زین جهان باز آیدم رفته روان

ت۲۷ هیچ کدام از ابیات زیر وزن‌واژه محذوف ندارند، به جز گزینه‌ی

- (۱) گه گه به چشم مرحمت در ما نظر می‌کن ولی
(۲) صبا گو باد می‌پیما و سوسن گو زبان می‌کش
(۳) حکم یونان یابد آن کش حکمت یونان بود
(۴) طائر دل که شود صید رخ و زلف دلارام
(۱) سلطان به چشم مرحمت در هر گدایی ننگرد
(۲) که بلبل را ز عشق گل قرار از دست بیرون شد
(۳) حکمت یونان طلب گر حکم یونان بایدت
(۴) همچو بلبل به گل و سنبل تر بازماند

ت۲۸ وزن کدام بیت با ابیات دیگر یکسان نیست؟

- (۱) عارضش بین بر سر سرو ار ندیدی
(۲) ای بسا خسرو که او فرهاد وار
(۳) روز رخسار تو ماهی روشن است
(۴) گفت بی پروانه نتوان یافتن
(۱) گلستانی بر فراز سرو سیمین
(۲) در هوای شکر شیرین بسوخت
(۳) خال هندویت سیاهی روشن است
(۴) صحبتم را ز آنکه شمع خاورم

ت۲۹ به ترتیب چند مصراع وزن دوری و چند مصراع بر وزن «فعلاتن فعلاتن فعلاتن» است؟

- دو چشم مست می‌گونت ببرد آرام هشیاران
- خبر ما برسانید به مرغان چمن
- باز از شراب دوشین در سر خمار دارم
(۱) «دو» - «یک»
(۲) «دو» - «دو»
(۳) «یک» - «دو»
(۴) «یک» - «یک»

ت۳۰ در بین ابیات زیر چند بیت وزن دوری دارند؟

- (الف) چو من چشیدم ز خود برفتم
(ب) آن گل رخسار نگر نام گلستان چه بری
(ج) هر زنده صاحب دل کز جان خبری دارد
(د) آنشم چو در جان و دل زدی
(ه) چو سخن نگفت گفتم که چنین که هست پیدا
(۱) دو
(۲) سه
(۳) چهار
(۴) پنج
چو مست گشتم ز خود برستم
و آن قد و رفتار نگر سرو خرامان چه کنی
چون از تو خبر یابد پیش خبرت میرد
خاطرم به دست آر و تن مزین
ز دهان او نصیبی نرسد به تنگدستان

ت۳۱ وزن کدام مصراع‌ها غلط است؟

- (الف) عیب نبود چون به خوان وصل نبود دسترس
(ب) مرا به تیغ چه حاجت که جان بر افشانم
(ج) ای شب قدر بی‌دلان طره دلربای تو
(د) بر خاک کویش جان پایمالی
(ه) تا قیامت تو مپندار که هشیار توان شد
(الف) فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن (فاعلن)
(مفاعلهن فاعلاتن مفاعلهن فاعلاتن)
(مفتعلن مفاعلهن مفتعلن مفاعلهن)
(فعلن فاعلهن فاعلهن فاعلهن)
(فعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن)

(۱) الف - ج (۲) ب - ه (۳) ب - د (۴) الف - ه

تیه ۳۲ تمام مصراع‌ها یا همسان تک‌پایه‌ای هستند یا همسان دولختی به جز گزینه‌ی
 (۱) ساقیا آمدن عید مبارک بادت
 (۲) باغ مرا چه حاجت سرو صنوبر است
 (۳) درخت دوستی بنشان که کام دل به بار آرد
 (۴) سرو گلستان من قامت دلجوی توست

تیه ۳۳ کدام بیت وزن همسان ندارد؟

- (۱) دوش از مسجد سوی میخانه آمد پیر ما
 (۲) شور شراب عشق تو آن نفسم رود ز سر
 (۳) دیدم و آن چشم دل‌سیه که تو داری
 (۴) گریه‌ی شام و سحر شکر که ضایع نگشت
- چيست ياران طريقت بعد از اين تدبير ما
 کاین سر پُر هوس شود خاک در سرای تو
 جانب هیچ آشنا نگاه ندارد
 قطره‌ی باران ما گوهر یکدانه شد

تیه ۳۴ در همه اوزان زیر وزن‌واژه یکسان وجود دارد به جز گزینه‌ی ...

- (۱) گر زلف سیه روزی از چهره بر اندازد
 (۲) در چمن افتد غلغل بلبل
 (۳) سیر نگردهد به بحر تشنه‌ی دریای وصل
 (۴) پای دل رمیده گر باز به دستم آمدی
- ماهی است تو پنداری کز شب سحر انگیزد
 چون تو درآیی سوی گلستان
 روی نتابد ز سیل غرقه طوفان عشق
 ترک تو کردمی و خویش از همه وا رهاندمی

تیه ۳۵ کدام بیت را می‌توان به دو صورت دسته‌بندی هجایی کرد؟

- (۱) بسیار می‌گفتم که دل با کس نپیوندم ولی
 (۲) گر شب هجران مرا تاختن آرد اجل
 (۳) رخت سرای عظم تاراج شوق کردی
 (۴) به دریای غمت غرقم گریزان از همه خلقم
- دیدار خوبان اختیار از دست دانا می‌برد
 روز قیامت زخم خیمه به پهلوی دوست
 ای دزد آشکارا می‌بینم از نهانت
 گریزد دشمن از دشمن که تیرش در کمان باشد

تیه ۳۶ کدام بیت بر وزن «مفتعلن مفاعلهن مفتعلن مفاعلهن» نیست؟

- (۱) نیست مرا به جز بدن یک سر موی در میان
 (۲) حسن غریب تو مرا کرد غریب دو جهان
 (۳) ای که طبیب خسته‌ای، روی زبان من ببین
 (۴) شاهد دلربای من می‌کند از برای من
- نیست تو را به جز میان یک سر موی بر بدن
 فردی تو چون نکند از همگان فرد مرا؟
 کاین دم و دود سینهام بار دل است بر زبان
 نقش و نگار و رنگ و بو تازه به تازه نو به نو

تیه ۳۷ کدام بیت هم دوری است و هم به دو صورت دسته‌بندی هجایی می‌شود؟

- (۱) تو امیر ملک حسنی به حقیقت ای دریغا
 (۲) حقاً که مرا دنیا بی دوست نمی‌باید
 (۳) تا غمی پنهان نباشد رقتی پیدا نگردهد
 (۴) گرم به گوشه‌ی چشمی شکسته وار ببینی
- اگر التفات بودی به فقیر مستمندت
 بی تفرقه‌ی خاطر دنیا به چه کار آید
 هم گلی دیده است سعدی تا چو بلبل می‌خروشد
 فلک شوم به بزرگی و مشتری به سعادت

تیه ۳۸ کدام ابیات به دو روش دسته‌بندی هجایی می‌شوند؟

- (الف) سرو را قامت خوب است و قمر را رخ زیبا
 (ب) گل نسبتی ندارد با روی دلفریبت
 (ج) خوش بود یاری و یاری بر کنار سبزه‌زاری
 (د) بر چشم پر خون چون ابر گریم
 (ه) روی خوش و آواز خوش دارند هر یک لذتی
- تو نه آنی و نه اینی که هم این است و هم آن
 تو در میان گل‌ها چون گل میان خاری
 مهربانان روی بر هم و ز حسودان برکناری
 بر دور گردون چون برق خندم
 بنگر که لذت چون بود محبوب خوش‌آواز را

(۱) الف - ب (۲) ج - ه (۳) ب - د (۴) الف - د

ت۳۹ کدام یک از اوزان همسان دولختی زیر ویژگی اوزان دوری را ندارد؟

- (۱) چو سر ز خاک برآرند هر کسی به امیدی
 - (۲) هر زنده‌ی صاحب‌دل کز جان خبری دارد
 - (۳) ای بت یاقوت‌لب وی مه نامهربان
 - (۴) شام شکستگان را هرگز سحر نباشد
- امید اهل مودت به جز لقای تو نبود
چون از تو خبر یابد پیش خبرت میرد
شمع شبستان دل گلبن بستان جان
وز روز تیره‌روزان تاریکتر نباشد

ت۴۰ وزن کدام مصراع نادرست نوشته شده است؟

- (۱) با روی چون گلنارش از برگ سمن بازآمدم (مستفعلن مستفعلن مستفعلن مستفعلن)
- (۲) روضه‌ی رضوان جان یعنی سراستان دل (فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن)
- (۳) شبی با یار در خلوت مرا عیش نهانی بود (مفاعلهن مفاعلهن مفاعلهن مفاعلهن)
- (۴) چه خوش است باده خوردن به صبح در گلستان (فعلات فاعلاتن فعلات فاعلاتن)

ت۴۱ همه ابیات وزن دوری دارند، به جز:

- (۱) بر این یکی شده بودم که گرد عشق نگردم
 - (۲) نیست زمام کام دل در کف اختیار من
 - (۳) دلم از غمت زمانی نتواند ار ننالد
 - (۴) دل بر دو تن در داده‌ام و می‌کشد استاده‌ام
- قضای عشق درآمد بدوخت چشم درایت
گر نه اجل فرا رسد زین همه وارهانمش
مژه یک دم آب حسرت نشکبید ار نریزد
کآخر ندانم بیش از این یا می‌کشد یا می‌برد

ت۴۲ به ترتیب کدام مصراع‌ها همسان تک‌پایه‌ای و همسان دولختی می‌باشند؟

- الف - خورشید زیر سایه‌ی زلف چو شام اوست
ج - زنده شود هر که پیش دوست بمیرد
ه - ز هر که در نظر آید گذشته‌ای به نکویی
- ب - وصفت نگنجد در بیان نامت نیاید در قلم
د - وجودم به تنگ آمد از جور تنگی
و - دگر به روی کسم دیده بر نمی‌باشد

(۱) «الف، د» - «ب، ه» (۲) «ج، و» - «ب، د» (۳) «ب، د» - «ه» (۴) «ب، و» - «ه»

ج - اوزان ناهمسان

ابیاتی که هیچ نظم خاصی در میان هجاهای آن‌ها دیده نمی‌شود. یعنی اگر هجاهای آن‌ها را با برش‌های ۴ تا ۳ تا، ۴ تا ۳ تا، ۳ تا ۴ تا، ۳ تا ۳ تا، ۴ تا ۳ تا و ... جدا کنیم، هیچ نظم خاصی در هجاهای آن‌ها دیده نمی‌شود. ولی در مجموع آهنگ و ریتم دلنشینی دارند و اتفاقاً در بعضی از این اوزان، نسبت به اوزان همسان، اشعار بیشتری سروده شده است. این اوزان ۱۰ مورد می‌باشند. (اوزان ناهمسان دیگری نیز وجود دارد.)

۱	تو به سیمای شخص می‌نگری	فَعْلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ
۲	ای نام تو بهترین سرآغاز	مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ (مُسْتَفْعِلُ فَاعِلَاتُ مُسْتَف)
۳	شخصی به هزار غم گرفتارم	مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ (مُسْتَفْعِلُ فَاعِلَاتُ مُسْتَفْعِل)
۴	دیوانگان نه‌ایم که مستانیم	مَفْعُولُ فَاعِلَاتُ مَفَاعِلُنْ (مُسْتَفْعِلُنْ مَفَاعِلُ مُسْتَفْعِل)
۵	ساقی به نور باده برافروز جام ما	مَفْعُولُ فَاعِلَاتُ مَفَاعِلُ فَاعِلُنْ (مُسْتَفْعِلُنْ مَفَاعِلُ مُسْتَفْعِلُنْ فَعْل)
۶	هر کس به زبانی صفت حمد تو گوید	مَفْعُولُ مَفَاعِلُ مَفَاعِلُ فَعُولُنْ (مُسْتَفْعِلُ مُسْتَفْعِلُ مُسْتَفْعِلُ مُسْتَف)
۷	ای دوست بیا تا غم فردا نخوریم	مَفْعُولُ مَفَاعِلُ مَفَاعِلُ فَعْل (مُسْتَفْعِلُ مُسْتَفْعِلُ مُسْتَفْعِلُ فَع)
۸	این کوزه چو من عاشق زاری بوده‌است	مَفْعُولُ مَفَاعِلُ مَفَاعِلُنْ فَع (مُسْتَفْعِلُ مُسْتَفْعِلُ مُسْتَفْعِلُ مَفْعُولُنْ فَع)
۹	ماه فرو ماند از جمال محمد	مُفْتَعِلُنْ فَاعِلَاتُ مُفْتَعِلُنْ فَع
۱۰	رواق منظر چشم من آشیانه توست	مَفَاعِلُنْ فَعْلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ

توجه: چهار وزن اول ۳ رکن دارند. و شش وزن دیگر ۴ رکن دارند. و اوزان ۷ و ۸ وزن‌های رباعی می‌باشند.

نکته بسیار مهم: بعضی اوزان ناهمسان را نیز مانند بعضی از اوزان دولختی می‌توان **به دو صورت دسته‌بندی** هجایی کرد. مثلاً در مثال ۶ اگر هجاها را با ترتیب دیگری دسته‌بندی و جدا کنیم، ارکان دیگری به دست می‌آید. به تقطیع هجایی بیت زیر توجه کنید.

بَسْ در طلبت کوشش بی‌فایده کردیم چون طفل دوان در پی گنجشک پریده

بَسْ	دَر	طَ	لَ	بَت	کُو	شِ	شِ	بِی	فَا	یِ	دِ	کَر	دِیم
-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-
مُسْتَفْعِلُ				مُسْتَفْعِلُ				مُسْتَفْعِلُ				مُسْتَف	
مَفْعُولُ				مَفَاعِلُ				مَفَاعِلُ				فَعُولُنْ	
-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-
چُنْ	طِفْ	لِ	دَ	وَانْ	دَرْ	پِ	یِ	گُنْ	جِشْ	کِ	پَ	رِی	دِ

پس از اعمال اختیارات شاعری به ساختار هجایی فوق می‌رسیم. تقطیع اول نظم همسان و تقطیع دوم نظم ناهمسان دارد. هر چند این بیت و موارد مشابه آن با نظم ناهمسان شهرت یافته و نام‌گذاری شده‌اند، اما نظم همسان آن‌ها بر نظم ناهمسان ترجیح دارد.

ساقی به نور باده برافروز جام ما مطرب بگو که کار جهان شد به کام ما

سَا	قِی	بِ	نُو	رِ	بَا	دِ	بَ	رَفْ	رُو	زِ	جَا	مِ	مَا
-	-	U	-	U	-	U	U	-	-	U	-	U	-
مُسْتَفْعِلُنْ				مَفَاعِلُ				مُسْتَفْعِلُنْ				فَعْل	
مَفْعُولُ				فَاعِلَاتُ				مَفَاعِلُ				فَاعِلُنْ	
-	-	U	-	U	-	U	U	-	-	U	U	-	-
مَطْ	رَبْ	بِ	گُو	کِ	کَا	رِ	جَ	هَانَ	شُدْ	بِ	کَا	مِ	مَا

نکته بسیار کلیدی: در سطح کنکور اوزانی که به ۲ صورت دسته‌بندی می‌شوند، غالباً با «مَفْعُولُ - - U» شروع شده‌اند.

وزن شعر نیمایی

وزن شعر نیمایی: شعر کلاسیک ما غالباً مبتنی بر تساوی هجایی مصراع‌ها بود و نیمایوشیخ برای رهایی از تنگنای عروسی، شکل جدیدی از وزن را ایجاد کرد تا بهتر بتواند به محتوای شعر - که نیاز روز جامعه بود - بپردازد. نیمای قید و شرط تساوی هجاهای دو مصراع را برداشت و دست شاعر را در سرودن شعر باز گذاشت؛ بی آنکه از زیبایی موسیقایی شعر قدیم بکاهد. برای نمونه در شعر زیر:

باغ بی‌برگی
خنده‌اش خونی است اشک‌آمیز
جاودان بر اسبِ یال‌افشان زردش می‌چمد در آن
پادشاه فصل‌ها پاییز

U - / - -	فَاعِلَاتِنِ	فَع	با غ بی بر گی
U - / - -	فَاعِلَاتِنِ	فَع	خَن دِ آس خُو نِیَسْتِ آسِ کَا مِیَز
U - / - - U - / - - U - / - - U - / - -	فَاعِلَاتِنِ فَاعِلَاتِنِ فَاعِلَاتِنِ فَاعِلَاتِنِ	فَع	جَا وَ دَا بَرِ آسِ بِ یَا لَفِ شَانِ زَر دَشِ مِی چَ مَد دَرِ آن
U - / - - U - / - -	فَاعِلَاتِنِ فَاعِلَاتِنِ	فَع	پَا دِ شَا هِ فَصْلِ هَا پَا یِیَز

همانطور که می‌بینید شاعر در مصراع‌ی ۱ فاعلاتن، در مصراع دیگر ۲ فاعلاتن و در مصراع دیگر ۴ فاعلاتن آورده است. در واقع در شعر نیمایی ممکن است کوتاهی و بلندی مصراع‌ها و تعداد هجاها برابر نباشد. اما امکان تغییر وزن وجود ندارد. مثلاً شاعر نمی‌تواند یک مصراع را بر وزن «فاعلاتن» بسراید و مصراع دیگر را بر وزن «مفاعیلن».

توجه: کوتاه و بلندی مصراع‌های یک شعر در شعر کهن و کلاسیک ما نیز سابقه داشته است. برای نمونه به شعر زیر که در قالب «مستزاد» سروده شده است، توجه کنید:

دل برد و نهان شد	هر لحظه به شکلی بت عیار برآمد
که پیر و جوان شد	هر دم به لباس دگران یار برآمد
خود رفت به کشتی	که نوح شد و کرد جهانی به دعا غرق
آتش، گل از آن شد	که گشت خلیل و به دل نار برآمد
روشنگر عالم	یوسف شد و از مصر فرستاد قمیصی
تا دیده عیان شد	از دیده یعقوب چو انوار برآمد
می‌کرد شبانی	حقاً که هم او بود که اندر ید بیضا
زان فخر کیان شد	در چوب شد و در صفت مار برآمد
از بهر تفرج	می‌گشت دمی چند بر این روی زمین او
تسبیح‌کنان شد	عیسی شد و بر گنبد دوار برآمد
هر قرن که دیدی	بالجمله هم او بود که می‌آمد و می‌رفت
دارای جهان شد	تا عاقبت آن شکل عرب‌وار برآمد
آن دلبر زیبا	منسوخ چه باشد؟ نه تناسخ به حقیقت
قتال زمان شد	شمشیر شد و در کف کرار برآمد
در صوت الهی	نی نی که هم او بود که می‌گفت انالحق
نادان به گمان شد	منصور نبود آن که بر آن دار برآمد
منکر مشویدش	رومی سخن کفر نگفته است و نگوید
از دوزخیان شد	کافر بود آنکس که به انکار برآمد

تمرین: ابیات زیر را به خط عروضی بنویسید و تقطیع هجایی کنید.

- ۷۴ - ای پادشه خوبان داد از غم تنهایی
 ۷۵ - کی شعر تر انگیزد خاطر که حزین باشد
 ۷۶ - هر تیر که در کیش است گر بر دل ریش آید
 ۷۷ - از هر طرف که رفتم جز وحشتم نیفزود
 ۷۸ - دیدار یار غائب دانی چه ذوق دارد
 ۷۹ - بگذار تا بگیریم چون ابر در بهاران
 ۸۰ - زاهد خلوت نشین دوش به میخانه شد
 ۸۱ - سلسله‌ی موی دوست حلقه‌ی دام بلاست
 ۸۲ - به که ز بهر سخن برنگشاید زبان
 ۸۳ - تا تو به خاطر منی کس نگذشت بر دلم
 ۸۴ - جور بکن که حاکمان جور کنند بر رهی
 ۸۵ - سرو چمان من چرا میل چمن نمی‌کند
 ۸۶ - متناسبند و موزون حرکات دلفریبت
 ۸۷ - شب عاشقان بی‌دل چه شبی دراز باشد
 ۸۸ - بروید ای حریفان بکشید یار ما را
 ۸۹ - به هوش بودم از اول که دل به کس نسپارم
 ۹۰ - ندانمت به حقیقت که در جهان به که مانی
 ۹۱ - سَلِّ الْمَصَانِعَ رَكْبًا تَهَيِّمُ فِي الْفَلَاوَاتِ
 ۹۲ - ای بخت سرکش تنگش به سرکش
 ۹۳ - از دست زاهد کردیم توبه
 ۹۴ - جهان فرتوت باز جوانی از سر گرفت
 ۹۵ - شکوفه طفلیست خرد تنش به نرمی حریر
 ۹۶ - چنان بود تابناک که زهره‌اش مشتری است
- دل بی تو به جان آمد وقت است که بازآیی
 یک نکته از این معنی گفتیم و همین باشد
 ما نیز یکی باشیم از جمله قربان‌ها
 زنهار از این بیابان وین راه بی‌نهایت
 ابری که در بیابان بر تشنه‌ای ببارد
 کزسنگ ناله خیزد روز وداع یاران
 از سر پیمان برفت با سر پیمان‌ه شده
 هرکه در این حلقه نیست فارغ از این ماجراست
 گر نتواند که مرد، سخن به پایان برد
 مثل تو کیست در جهان تاز تو مهر بگسلم
 شیر که پایبند شد تن بدهد به روبه‌ی
 همدم گل نمی‌شود یاد سمن نمی‌کند
 متوجه است با ما سخنان بی‌حسیت
 تو بیا کز اول شب در صبح باز باشد
 به من آورید آخر صنم گریز پارا
 شمایل تو بدیدم نه صبر ماند و نه هوشم
 جهان و هر چه در او هست و صورتند و تو جانی
 تو قدر آب چه دانی که در کنار فراتی
 گه جام زرکش گه لعل دلخواه
 و از فعل عابد استغفرالله
 به سر ز یاقوت سرخ شقایق افسر گرفت
 رخس به رنگ سهیل لبش به بوی عبیر
 چو بر گشاید دهن به شکل انگشتری است

بیت ۷۴	ای پادشه خوبان داد از غم تنهایی دل بی تو به جان آمد وقت است که باز آیی
خط عروضی مصراع اول	ای پادشَه خوبا دادَر غَم تَنهائی
هجاهای مصراع اول	ای پا دِ شِ هِ خِو بان
علامت هجایی مصراع اول	— — U U — —
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم	
علامت هجایی مصراع دوم	— — U U — —
هجاهای مصراع دوم	دل بی تِ بی تِ جان آ مَد
خط عروضی مصراع دوم	دل بی تِ بی جان آمد وقتست کی باز آیی

بیت ۷۵	کی شعر تر انگیزد خاطر که حزین باشد یک نکته از این معنی گفتیم و همین باشد
خط عروضی مصراع اول	کی شِعَر ترنگیزد خاطر کی حَزین باشد
هجاهای مصراع اول	کی شِع ر تِ رَن گی زَد
علامت هجایی مصراع اول	— — U U — —
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم	
علامت هجایی مصراع دوم	— — U U — —
هجاهای مصراع دوم	یک نُک تِ آءِ زین مَع نی
خط عروضی مصراع دوم	یک نُک تِ آءِ زین مَع نی گفتیم همی باشد

بیت ۷۶	هر تیر که در کیش است گر بر دل ریش آید ما نیز یکی باشیم از جمله‌ی قربان‌ها
خط عروضی مصراع اول	هَر تیرِ کِ در کیشست گر بر دل ریشاَید
هجاهای مصراع اول	هَر تی رِ کِ دَر کِ شِست
علامت هجایی مصراع اول	— — U U — —
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم	
علامت هجایی مصراع دوم	— — U U — —
هجاهای مصراع دوم	ما نی زِ یِ کی با شیم
خط عروضی مصراع دوم	ما نیز یکی باشیم از جمله‌ی قربان‌ها

بیت ۷۷	از هر طرف که رفتیم جز وحشتم نیفزود زنهار از این بیابان وین راه بی نهایت
خط عروضی مصراع اول	از هَر طَرَفِ کِ رَفْتِم جَز وَحْشَتَم نَیْفَزود
هجاهای مصراع اول	از هَر طَ هَر کِ رَف طَ هَر
علامت هجایی مصراع اول	— — U — —
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم	
علامت هجایی مصراع دوم	— — U — —
هجاهای مصراع دوم	زن ها رَ زین بِ یا بان
خط عروضی مصراع دوم	زنهار زین بیابان وین راه بی نهایت

بیت ۷۸	دیدار یار غائب دانی چه ذوق دارد ابری که در بیابان بر تشنه ای ببارد
خط عروضی مصراع اول	دیدار یارِ غائِب دانی چِ ذوق دارد
هجاهای مصراع اول	دی دا رِ یا رِ غا ئِب
علامت هجایی مصراع اول	— — U — —
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم	
علامت هجایی مصراع دوم	— — U — —
هجاهای مصراع دوم	آب ری کِ دَر بِ یا بان
خط عروضی مصراع دوم	آبری که در بیابان بر تشنه ای ببارد

بگذار تا بگیریم چون ابر در بهاران کز سنگ ناله خیزد روز وداع یاران													بیت ۷۹		
بگذار تا بگیریم چن ابر در بهارا													خط عروضی مصراع اول		
بَگ	ذَا	ر	تَا	بَ	گِر	یَم		چُن	اَب	ر	دَر	بَ	هَا	رَانَ	هجاهای مصراع اول
—	—	U	—	U	—	—		—	—	U	—	U	—	—	علامت هجایی مصراع اول
															اختلاف هجاهای روبه‌روی هم
—	—	U	—	U	U	—		—	—	U	—	U	—	—	علامت هجایی مصراع دوم
کَز	سَنَد	گ	نَا	لِ	خِی	زَد		رَو	زِ	و	دَا	عَ	یَا	رَانَ	هجاهای مصراع دوم
کَز سَنَد نَالِ خِیَزَد رَوِزِ وَدَاعِ یَارَا													خط عروضی مصراع دوم		

زاهد خلوت نشین دوش به میخانه شد از سر پیمان برفت با سر پیمانه شد													بیت ۸۰		
زاهد خلوت نشین دوش ب می خان شد													خط عروضی مصراع اول		
زَا	هَد	دِ	خَل	وَت	نِ	شِین		دَو	شِ	بِ	مِی	خَا	نِ	شُد	هجاهای مصراع اول
—	U	U	—	—	U	—		—	U	U	—	—	U	—	علامت هجایی مصراع اول
															اختلاف هجاهای روبه‌روی هم
—	U	U	—	—	U	—		—	U	—	—	U	—	—	علامت هجایی مصراع دوم
اَز	سَ	رِ	پِی	مَا	بِ	رَفَت		بَا	سَ	رِ	پِی	مَا	نِ	شُد	هجاهای مصراع دوم
اَز سَرِ پِیْمَانِ بَرَفَتِ بَا سَرِ پِیْمَانِ شُد													خط عروضی مصراع دوم		

سلسله‌ی موی دوست حلقه‌ی دام بلاست هر که در این حلقه نیست فارغ از این ماجراست													بیت ۸۱		
سلسله‌ی موی دوست حلقه‌ی دام بلاست													خط عروضی مصراع اول		
سِل	سِ	لِ	ی	مَو	ی	دوست		حَل	قِ	ی	دَا	مِ	بَ	لَاست	هجاهای مصراع اول
—	U	U	—	—	U	—		—	U	—	—	U	—	—	علامت هجایی مصراع اول
															اختلاف هجاهای روبه‌روی هم
—	U	U	—	—	U	—		—	U	—	—	U	—	—	علامت هجایی مصراع دوم
هَر	کِ	دَ	رِین	حَل	قِ	نیست		فَا	رِ	غَ	زِین	مَا	جَ	راست	هجاهای مصراع دوم
هَر کِ دَرِین حَلِقِ نیستِ فَا رِغَ زِینِ مَاجِرَاست													خط عروضی مصراع دوم		

به که ز بهر سخن بر نگشاید زبان گر نتواند که مرد، سخن به پایان برد													بیت ۸۲		
به که ز بهر سخن بر نگشاید زبان													خط عروضی مصراع اول		
بِه	کِ	زِ	بِه	رِ	سُ	خَن		بَر	نِ	گِ	شَا	یَد	زِ	بَانَ	هجاهای مصراع اول
—	U	U	—	—	U	—		—	U	U	—	—	U	—	علامت هجایی مصراع اول
															اختلاف هجاهای روبه‌روی هم
—	U	U	—	—	U	—		—	U	—	—	U	—	—	علامت هجایی مصراع دوم
گِر	نَ	تَ	وَا	نَد	کِ	مَرَد		سُ	خَن	بِ	پَا	پَا	بَ	رَد	هجاهای مصراع دوم
گِر نَتَوَانَد کِ مَرَد سَخَن بِ پَا یَان بَرَد													خط عروضی مصراع دوم		

تا تو به خاطر منی کس نگذشت بردلم مثل تو کیست در جهان تا ز تو مهر بگسلم													بیت ۸۳		
تا ت ب خاطر منی کس نگذشت بردلم													خط عروضی مصراع اول		
تَا	تُ	بِ	خَا	طِ	رِ	مِ	نِی	کَس	نِ	گِ	دَشَد	تِ	بَر	لَم	هجاهای مصراع اول
—	U	U	—	U	—	—	—	—	U	U	—	—	U	—	علامت هجایی مصراع اول
															اختلاف هجاهای روبه‌روی هم
—	U	U	—	—	U	—		—	U	—	—	U	—	—	علامت هجایی مصراع دوم
مِث	لِ	تُ	کِی	سِت	دَر	جَ	هَانَ	تَا	زِ	تُ	مِهَر	رِ	بَگ	سَ لَم	هجاهای مصراع دوم
مِث لِ تَ کِیستِ دَر جِهَاتَا ز تَ مِهر بَگ سَلَم													خط عروضی مصراع دوم		

بیت ۸۴															
جور بکن که حاکمان جور کنند بر رهی شیر که پای بند شد تن بدهد به روبهی															
خط عروضی مصرع اول															
جُور بُکَن کِ حاکِما جُور کُننَد بَر رَهِی															
جُ	ر	بُ	کُن	کِ	حاکِ	ما	ن	جُ	ر	کُ	ننَد	د	بَر	رَ	هِی
—	U	U	—	U	—	—	—	—	U	U	—	U	—	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم															
جُ	ر	بُ	کُن	کِ	حاکِ	ما	ن	جُ	ر	کُ	ننَد	د	بَر	رَ	هِی
—	U	U	—	U	—	—	—	—	U	U	—	U	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم															
شیر	ر	کِ	پا	ی	بند	د	شد	تن	بِ	دَ	هد	بِ	رو	بَ	هی
خط عروضی مصرع دوم															
شیر کِ پای‌بند شد تن بدهد بِ روبهی															

بیت ۸۵																
سرو چمان من چرا میل چمن نمی‌کند همدم گل نمی‌شود یاد سمن نمی‌کند																
خط عروضی مصرع اول																
سَرو چَمان مَن چَرا مَیل چَمَن نِمی کُنَد																
سَ	ر	و	چَ	ما	ن	مَن	چَ	را	مِ	ل	چَ	مَن	ن	مِ	کُ	نَد
—	U	U	—	—	U	—	U	—	—	U	—	U	—	U	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم																
سَ	ر	و	چَ	ما	ن	مَن	چَ	را	مِ	ل	چَ	مَن	ن	مِ	کُ	نَد
—	U	U	—	—	U	—	U	—	—	U	—	U	—	U	—	—
علامت هجایی مصرع دوم																
هم	دَ	مِ	گل	ن	می	شَ	وَد	یا	دِ	سَ	مَن	نِ	مِ	کُ	نَد	
خط عروضی مصرع دوم																
همدمِ گلِ نِمی شُود یادِ سَمَن نِمی کُنَد																

بیت ۸۶															
متناسبند و موزون حرکات دلفریبت متوجه است با ما سخنان بی‌حسبیت															
خط عروضی مصرع اول															
مُتَناسِبَنَد و موزون حَرَکاتِ دِلْفَرِیْبَت															
مُ	تَ	نا	سِ	بِن	دُ	مُو	زُون	حَ	رَ	کَا	تِ	دِل	فَا	رِ	بَت
U	U	—	U	—	U	—	—	U	U	—	U	—	U	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم															
مُ	تَ	نا	سِ	بِن	دُ	مُو	زُون	حَ	رَ	کَا	تِ	دِل	فَا	رِ	بَت
U	U	—	U	—	U	—	—	U	U	—	U	—	U	—	—
علامت هجایی مصرع دوم															
مُ	تِ	وَج	چَ	هَسَد	ت	با	ما	سُ	خَ	نا	نِ	بِی	حِ	سِی	بَت
خط عروضی مصرع دوم															
مُتَوَجِّه‌سُت با ما سَخَنانِ بی حِسِیْبَت															

بیت ۸۷															
شب عاشقان بی دل چه شبی دراز باشد تو بیا کز اول شب در صبح باز باشد															
خط عروضی مصرع اول															
شَبِ عَاشِقانِ بی دِل چِ شَبی دِراز باشَد															
شَ	بِ	عَا	شِ	قَا	نِ	بِی	دِل	چَ	شَ	بِی	دِ	رَا	زِ	بَا	شَد
U	U	—	U	—	U	—	—	U	—	U	—	U	—	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم															
شَ	بِ	عَا	شِ	قَا	نِ	بِی	دِل	چَ	شَ	بِی	دِ	رَا	زِ	بَا	شَد
U	U	—	U	—	U	—	—	U	—	U	—	U	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم															
تَ	بِ	پَا	کَا	زَو	وَل	شَب	دَ	رَ	صُب	حِ	بَا	زِ	بَا	شَد	
خط عروضی مصرع دوم															
تَ بَیا کَزَوَلِ شَبِ دَرِ صُبْحِ باز باشَد															

بیت ۸۸															
بروید ای حریفان بکشید یار ما را به من آورید آخر صنم گریز پارا															
خط عروضی مصرع اول															
بَروید ای حَریفان بکَشید یار ما را															
بِ	رَ	وید	د	ای	حَ	ری	فان	بِ	کِ	شید	د	یا	رَ	ما	را
U	U	—	U	—	U	—	—	U	—	U	—	U	—	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم															
بِ	رَ	وید	د	ای	حَ	ری	فان	بِ	کِ	شید	د	یا	رَ	ما	را
U	U	—	U	—	U	—	—	U	—	U	—	U	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم															
بِ	مَ	نا	و	رید	د	آخر	صَ	نَ	مَ	گَ	رید	زِ	پَا	را	
خط عروضی مصرع دوم															
بِ مَنا وَرید اَخرِ صَنَمِ گَریزِ پارا															

بیت ۸۹												
به هوش بودم از اول که دل به کس نسپارم												
شمایل تو بدیدم نه صبر ماند و نه هوشم												
خط عروضی مصرع اول												
ب هوش بود مَزوول کِ دل ب کس نَسپارم												
ب	ه	و	ش	ب	و	د	م	ز	و	ل	ک	د
U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم												
ب	ه	و	ش	ب	و	د	م	ز	و	ل	ک	د
U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
علامت هجایی مصرع اول												
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم												
ب	ه	و	ش	ب	و	د	م	ز	و	ل	ک	د
U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم												
هجاهای مصرع دوم												
ش	ما	ی	ل	ت	ب	دی	دَم	ن	صَب	ر	ما	دُ
U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
خط عروضی مصرع دوم												
شمایل ت بدیدم ن صبر ماندن هوشم												

بیت ۹۰												
ندامت به حقیقت که در جهان به که مانی												
جهان و هر چه در او هست صورتند و تو جانی												
خط عروضی مصرع اول												
ندانت ب حقیقت کِ در جها ب کِ مانی												
ن	دا	ن	م	ت	ب	ح	ق	ت	ک	د	ر	ج
U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم												
ن	دا	ن	م	ت	ب	ح	ق	ت	ک	د	ر	ج
U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم												
هجاهای مصرع دوم												
ج	ها	ن	ه	ر	چ	د	رو	هس*	ت	صو	ر	تن
U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
خط عروضی مصرع دوم												
جهان هر چه درو هست صورتند ت جانی												

بیت ۹۱												
سَلِ الْمَصَانِعِ رَكْبًا تَهِيْمٌ فِي الْفَلَوَاتِ												
توقدر آب چه دانی که در کنار فراتی												
خط عروضی مصرع اول												
سَلِ مَصَانِعِ رَكْبِن تَهِيْمٌ فِی فَلَواتِ												
س	ل	ل	م	صا	ن	ع	رک	بَن	ت	هی	م	ف
U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم												
س	ل	ل	م	صا	ن	ع	رک	بَن	ت	هی	م	ف
U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم												
هجاهای مصرع دوم												
ت	قَد	ر	آ	ب	چ	دا	نی	ک	دَر	ک	نا	ر
U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U	U
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
خط عروضی مصرع دوم												
ت قدر آب چه دانی ک در کنار فراتی												

بیت ۹۲												
ای بخت سرکش تنگش به برکش												
گه جام زرکش گه لعل دلخواه												
خط عروضی مصرع اول												
ای بخت سرکش تنگش به برکش												
ای	بِخ	ت	سَر	کَش	تَن	گَش	ب	بَر	کَش			
U	U	U	U	U	U	U	U	U	U			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم												
ای	بِخ	ت	سَر	کَش	تَن	گَش	ب	بَر	کَش			
U	U	U	U	U	U	U	U	U	U			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
علامت هجایی مصرع دوم												
هجاهای مصرع دوم												
گه	جا	م	زَر	کَش	گه	لَع	ل	دِل	خاه			
U	U	U	U	U	U	U	U	U	U			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
خط عروضی مصرع دوم												
گه جام زرکش گه لعل دلخواه												

بیت ۹۳												
از دست زاهد کردیم توبه												
و از فعل عابد استغفرالله												
خط عروضی مصرع اول												
از دست زاهد کردیم توب												
از	دَس	ت	زا	هَد	کَر	دِی	م	تو	ب			
U	U	U	U	U	U	U	U	U	U			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم												
از	دَس	ت	زا	هَد	کَر	دِی	م	تو	ب			
U	U	U	U	U	U	U	U	U	U			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
علامت هجایی مصرع دوم												
هجاهای مصرع دوم												
وز	فِع	ل	عا	پَد	اَس	تَغ	ف	رُل	لاه			
U	U	U	U	U	U	U	U	U	U			
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
خط عروضی مصرع دوم												
وز فعل عابد استغفرالله												

جهان فرتوت باز جوانی از سر گرفت												بیت ۹۴		
به سر ز یاقوت سرخ شقایق افسر گرفت														
جَهَانِ فَرْتُوتِ بَازِ جَوَانِیِ یَزِ سَرِ گِرِفْتِ														
خط عروضی مصراع اول														
ج	ها	ن	فر	تو	ت	باز		ج	وا	نی	یز	سر	گ	رفت
U	—	U	—	—	U	—		U	—	—	—	—	U	—
هجاهای مصراع اول														
علامت هجایی مصراع اول														
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم														
علامت هجایی مصراع دوم														
ب	سر	ز	یا	قو	ت	سرخ		ب	قا	ی	قف	سر	گ	رفت
U	—	U	—	—	U	—		U	—	—	—	—	U	—
هجاهای مصراع دوم														
خط عروضی مصراع دوم														
بِ سَرِ زِ یَاقُوتِ سُرُخِ شَقایقِ اَفسَرِ گِرِفْتِ														

شکوفه طفلیست خرد تنش به نرمی حریر												بیت ۹۵			
رخش به رنگ سهیل لبش به بوی عبیر															
شُکُوفِ طِفْلِیستِ خُردِ تَنَشِ بِ نَرمیِ حَریرِ															
خط عروضی مصراع اول															
ش	کو	ف	طف	لید	ست	خرد		ش	ت	نش	ب	نر	می	ح	دبر
U	—	U	—	—	U	—		U	—	—	U	—	—	U	—
هجاهای مصراع اول															
علامت هجایی مصراع اول															
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم															
علامت هجایی مصراع دوم															
ر	خش	ب	رن	گی	س	هیمل		ر	ل	بش	ب	بو	ی	ع	بیر
U	—	U	—	U	—	—		U	—	—	U	—	U	—	—
هجاهای مصراع دوم															
خط عروضی مصراع دوم															
رُخْشِ بِ رَنگیِ سَهِیلِ لَبِشِ بِ بَویِ عَبرِ															

چنان بود تابناک که زهره‌اش مشتری است												بیت ۹۶			
چو برگشاید دهن به شکل انگشتری است															
چَنانِ بَودِ تابِناکِ کِ زَهرَاشِ مُشتریست															
خط عروضی مصراع اول															
چ	نان	ب	ود	تا	ب	ناک		چ	ک	زهر	ر	اش	مش	ت	ریست
U	—	U	—	—	U	—		U	—	—	U	—	—	U	—
هجاهای مصراع اول															
علامت هجایی مصراع اول															
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم															
علامت هجایی مصراع دوم															
چ	بر	گ	شا	ید	د	هن		چ	ب	شک	ل	ان	گش	ت	ریست
U	—	U	—	—	—	—		U	—	—	—	—	—	U	—
هجاهای مصراع دوم															
خط عروضی مصراع دوم															
چِ بَرِ گِشایدِ دَهنِ بِ شِکْلِ اَنگِشتریست															

تست فصل هشتم

ت۴۳ کدام مصراع بر وزن «مفعول مفاعیل مفاعیل فاعولن» است؟

- (۱) خیزید ای میخوارگان تا خیمه برگردون ز نیم
(۲) آن شد که بار منت ملاح بردمی
(۳) هم سینه پر از آتش هم دیده پر آب اولی
(۴) دیوانه شدم بر سر دیوانه قلم نیست

ت۴۴ کدام مصراع بر وزن «مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن» است؟

- (۱) در گوش من مجال نمانده است پند را
(۲) امروز چه دانی تو که در آتش و آبم
(۳) قصد شکار داری یا اتفاق بستان
(۴) خوش می‌رود این سماع روحانی

ت۴۵ کدام مصراع وزن ناهمسان دارد؟

- (۱) دشمنان را ز خون کفن سازیم
(۲) زمانه ساغر شادی به یاد می‌گساران زد
(۳) دگرم مگو که خواهم که ز درگهت برانم
(۴) غیر از این صورت تصور کن وجودی دیگرم

تیت ۴۶ کدام مصراع وزن متفاوت دارد؟

- (۱) ای مرهم ریش و مونس جانم
(۲) ما نیز یاد دوست نیفتادیم
(۳) گفتم که نیزم آب رخ زین بیش
(۴) ای گلبن بوستان روحانی

تیت ۴۷ وزن کدام بیت به هم ریخته است؟

- (۱) کمان سخت که داد آن لطیف بازو را
(۲) دیار هند و اقالیم ترک بسپارند
(۳) مرا که عزلت عنقا گرفته بودم همه عمر
(۴) به رنج بردن بیهوده گنج نتوان برد
که تیر غمزه تمام است صید آهو را
چو چشم ترک تو بیند و زلف هندو را
چنان اسیر گرفتی که باز تیهو را
که بخت راست فضیلت، نه زور بازو را

تیت ۴۸ کدام بیت را می توان به دو روش دسته بندی هجایی کرد؟

- (۱) عمریست تا من در طلب هر روز گامی می زنم
(۲) اگر او به قصد جانم کمر جفا ببندد
(۳) کسی ز دلم برون روی زانکه چو من نبوده ام
(۴) پس بر سر این دو راهی آرزو و نیاز
دست شفاعت هر زمان در نیک نامی می زنم
چه کنم که جان شیرین نکنم فدای جانم
عشق تو بوده است و بس در دل من به جان تو
تا هیچ نمایی که نمی آیی باز

تیت ۴۹ کدام مصراع دولختی است؟

- (۱) تا چند اسیر عقل هر روزه شویم
(۲) راهی است راه عشق که هیچش کرانه نیست
(۳) ای لب و گفتار تو کام دل و قوت جان
(۴) رقیب آزارها فرمود و جای آشتی نگذاشت

تیت ۵۰ کدام مصراع وزن ناهمسان ندارد؟

- (۱) باور مکن که دست ز دامن بدارمت
(۲) روز گلستان و نوبهار چه خسی
(۳) هزار قرعه به نامت زدیم و باز نگشتی
(۴) کس شک نکند که سرو بستانی

تیت ۵۱ پایه های آوایی کدام گزینه را می توان در دو بیت زیر مشاهده کرد؟

- الف- گر دست دوستان نرسد باغ را چه جرم
ب- شیوه عشق اختیار اهل ادب نیست
(۱) فعلاتن - مفتعلن - فاعلاتن
(۲) مفاعیل - مفاعیلن - فاعلن - فع
(۳) مفعول - فاعلات - مفتعلن
(۴) مفتعلن - فاعلن - مفاعیلن

تیت ۵۲ با توجه به ۳ بیت زیر کدام گزینه صحیح نیست؟

- الف) باغ مزین چو بارگاه سلیمان
ب) عجب در آنکه تو مجموع و گر قیاس کنی
ج) صاحب نظران این نفس گرم چو آتش
د) هر سه بیت ناهمسان هستند.
۱) هر سه بیت ناهمسان هستند.
۲) دو بیت را به دو روش می توان دسته بندی هجایی کرد.
۳) ابیات وزن واژه مشترک ندارند.
۴) وزن هیچ کدام از ابیات «مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن» نیست.

ت۵۳

- ایات کدام گزینه هم ناهمسان هستند و هم به دو صورت دسته‌بندی هجایی می‌شوند؟
- (الف) گر تو شکرخنده آستین نفشانی
(ب) ای ذره تو در مقابل خورشید
(ج) رنجور عشق دوست چنانم که هر که دید
(د) هوشم نماند با کس اندیشه‌ام تویی بس
- (۱) الف - ج (۲) ب - د (۳) ب - ج (۴) الف - د

ت۵۴

- کدام شعر بر وزن «مفتعلن فاعلاتٌ مفتعلن فع» است؟
- (۱) سرو گلستان من قامت دلجوی توست
(۲) در گذر از ظلمت دل غرق سیاهی چه شوی
(۳) گلبن عیش می‌دمد ساقی گل‌گذار کو
(۴) دور به آخر رسید و عمر به پایان

ت۵۵

- چند مورد از ابیات زیر یا دوری هستند یا به دو صورت دسته‌بندی هجایی می‌شوند؟
- (الف) وصفش نداند کرد کس دریای شیرین است و بس
(ب) چراغ مجلس مستان ز شمع چهره برافروز
(ج) اگر روم بدود اشک و دامنم گیرد
(د) هر چند نمک چون شکر شور جهانی است
(ه) تو دور و من از تو نیز هم دور
- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

ت۵۶

- چند مورد از ابیات زیر، هم ناهمسان هستند و هم به دو صورت دسته‌بندی هجایی می‌شوند؟
- (الف) ای ساقی آتش‌روی آن آب چو آتش ده
(ب) تا چند اسیر رنگ و بو خواهی شد
(ج) هر که غریب است و پای بند کمندت
(د) آن گل رخسار نگر نام گلستان چه بری
(ه) گفتم که چشم مست تو خونم بریخت گفت
- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

ت۵۷

- کدام بیت از وزن اصلی غزل خارج شده است؟
- (۱) باده نوشی که در او روی و ریایی نبود
(۲) ما نه رندان ریاییم و حریفان نفاق
(۳) فرض ایزد بگذاریم و به کس بد نکنیم
(۴) این چه عیب است کز آن عیب خلل خواهد بود
- بهبتر از زهد فروشی که در او روی و ریاست
آن که او عالم همه است بدین حال گواست
و آن چه گویند روانیست، نگوییم رواست
ور بود نیز چه شد؟ مردم بی‌عیب خداست

ت۵۸

ترتیب ابیات زیر به لحاظ «ناهمسان با دودسته بندی هجایی، دولختی با یک دسته‌بندی هجایی، دولختی با دو دسته‌بندی

- هجایی، ناهمسان با یک دسته‌بندی هجایی» در کدام گزینه دیده می‌شود؟
- (الف) از آن به دیر مغانم عزیز می‌دارند
(ب) با ضعف و ناتوانی همچون نسیم خوش باش
(ج) در کعبه کوی تو هر آن کس که بیاید
(د) چند به ناز پرورم مهر بتان سنگدل
- (۱) الف - ج - ب - د (۲) الف - ب - ج - د (۳) ج - د - ب - الف (۴) د - ب - ج - الف

ت۵۹ رکن پایانی کدام دو بیت یکسان است؟

- (الف) نه من ز بی عملی در جهان ملولم و بس
(ب) من بیچاره گردن به کمند
(ج) آب از گل رخساره او عکس پذیرفت
(د) صدفوار باید زبان درکشیدن
(هـ) تدبیر چه سود از آنکه نتوان
- (۱) الف - ج (۲) ب - د (۳) ج - د (۴) ب - هـ

ت۶۰ در کدام گزیننه وزن واژه «فعلاتن» دیده نمی‌شود؟

- (۱) ز هر که از رخ زیبای او خیر پرسم
(۲) فتنه بنشان و یک زمان بنشین
(۳) من اگر به خنده گویم دهنش به پسته ماند
(۴) گر چو زنجیر به هم پیوستیم

ت۶۱ کدام گزینه می‌تواند مصراع دیگری از شعر «به قصد جان من آنکس که می‌کشد شمشیر» باشد؟

- (۱) هرکه او را ذره‌ای با ماه رویان مهر نیست
(۲) اگر چنان‌که ندانی بپرس چوگان را
(۳) به کمند تو گرفتار و به دام تو اسیر
(۴) تو را که درد نباشد ز درد ما چه تفاوت

ت۶۲ کدام یک از ابیات دولختی زیر ویژگی اوزان دوری را ندارد؟

- (۱) در پای تو افتادن شایسته دمی باشد
(۲) شمع بخواهد نشست باز نشین ای غلام
(۳) نه توانگران ببخشند فقیر ناتوان را
(۴) خفته خبر ندارد سر بر کنار جانان

ت۶۳ با توجه به ۳ بیت زیر کدام گزینه نادرست است؟

- (الف) - بار بیفکند شتر چون برسد به منزلی
(ب) - کس مشکل اسرار اجل را نگشاد
(ج) - چو غنچه بر سرم از کوی او گذشت نسیمی

- (۱) در بین ابیات فقط یک بیت ناهمسان وجود دارد.
(۲) دو بیت از ابیات را می‌توان به دو صورت دسته‌بندی هجایی کرد.
(۳) در بین ابیات دو بیت وزن دوری دارند.
(۴) فقط در دو بیت وزن واژه «مفاعله» وجود دارد.

ت۶۴ کدام وزن واژه را در هر دو بیت زیر می‌توان دید؟

- (الف) از در بخشندگی و بنده‌نوازی
(ب) روزی نبود بی تو که در یادم
- (۱) فاعلاتُ (۲) فاعله (۳) مفعولُ (۴) مفاعلهُ

تست ۶۵ با توجه به ۳ بیت زیر کدام گزینه صحیح نمی‌باشد؟

- (الف) به صدق کوش که خورشید زاید از نفست
(ب) مسند به گلستان بر تا شاهد و ساقی را
(ج) شب صحبت غنیمت دان و داد خوش دلی بستان
که از دروغ سیه‌روی گشت صبح نخست
لب گیری و رخ بوسی می نوشی و گل بویی
که مهتاب دل افروز است و طرف لاله‌زاری خوش

- (۱) دو بیت ناهمسان در ابیات وجود دارد.
(۲) تنها یک بیت را می‌توان به دو روش دسته‌بندی هجایی کرد.
(۳) یکی از ابیات نه دوری است و نه ناهمسان.
(۴) تنها یکی از ابیات وزن دوری دارد.

تست ۶۶ با توجه به دو بیت زیر کدام گزینه نادرست است؟

- (الف) از در خویشم مران که از خم گیسو
(ب) گر برکشی و گر بکشی رای رای توست
حلق دلم بسته‌ای به حلقه‌ی زنجیر
هر چیز کآن نه رای تو باشد نه رای ماست

- (۱) هر دو بیت ناهمسان هستند.
(۲) یکی از ابیات را فقط به دو روش می‌توان دسته‌بندی هجایی کرد.
(۳) دو بیت هیچ وزن واژه مشترکی با یکدیگر ندارند.
(۴) در یکی از ابیات وزن واژه «فع» وجود دارد.

تست ۶۷ ترتیب ابیات زیر به لحاظ «دولختی با یک دسته‌بندی هجایی، ناهمسان با یک دسته‌بندی هجایی، ناهمسان با دو دسته‌بندی

هجایی، دولختی با دو دسته‌بندی هجایی» در کدام گزینه دیده می‌شود؟

- (الف) چو طلعت تو مرا منتهای مقصود است
(ب) به تو با تو راز گویم به زبان بی‌زبانی
(ج) زلف سیه چه آری در پیش چشم جادو
(د) تا کی ندهی داد من ای داد ز دستت
(۱) الف - ج - د - ب (۲) ب - الف - د - ج (۳) ج - د - الف - ب (۴) ج - ب - د - الف

تست ۶۸ در بین مصراع‌های زیر به ترتیب چند مصراع ناهمسان و چند مصراع همسان دولختی است؟

- امروز یقین شد که تو محبوب خدایی
- هر که را با دلستانی عیش می‌افتد زمانی
- من نیز به خدمتت کمر بندم
- خود که باشد که تو را ببند و عاشق نشود
- همه عمر در فراق بگذشت و سهل باشد
- روی گشاده‌ای صنم طاقت خلق می‌بری

- (۱) «یک» - «یک» (۲) «دو» - «دو» (۳) «یک» - «دو» (۴) «دو» - «یک»

تست ۶۹ وزن کدام بیت با دیگر ابیات متفاوت است؟

- (۱) پیاده ندیدی که جنگ آورد
(۲) بیابد هوس‌کردن از سر به در
(۳) به سبزه کجا تازه گردد دلم
(۴) آنچه دیدی برقرار خود نماند
سر سرکشان زیر سنگ آورد
که دور هوس‌بازی آمد به سر
که سبزه بخواد دمید از گلم
این چه بینی هم نماند برقرار

ت۷۰ بیت زیر با کدام بیت هم وزن است؟

- «ای خوب تر از لیلی بیم است که چون مجنون
وقتی دل سودایی می‌رفت به بستان‌ها
(۱) به حسنِ خُلق و وفا کس به یار ما نرسد
(۲) ز فراق چون ننالَم من دل شکسته چون نی
(۳) ای باد بامدادی خوش می‌روی به شادی
(۴) عشق تو بگرداند در کوه و بیابانم»
بی‌خویشتم کردی بوی گل و ریحان‌ها
تو را در این سخن انکار کار ما نرسد
که بسوخت بندبندم ز حرارت جدایی
پیوند روح کردی پیغام دوست دادی

ت۷۱ وزن بیت زیر در کدام گزینه درست ذکر شده است؟

- «آن را که بصیرت نبود، یوسف صدیق
(۱) مُسْتَفْعِلُ فاعِلَاتُ مُسْتَفْعِلُ فَعْل
(۲) مَفْعُولُ فاعِلَاتُ مفاعیلُ فاعِلِن
(۳) مُسْتَفْعِلُن مفاعلُ مُسْتَفْعِلُن فَعْل
(۴) مَفْعُولُ مفاعیلُ مفاعیلُ فَعْلُون»
جایی بفروشد که خریدار نباشد

ت۷۲ کدام بیت در وزن «مَفْعُولُ مفاعِلُن مفاعِلُن» سروده شده است؟

- (۱) ویرانهٔ آب و گل چون مسکن بوم آمد
(۲) ای گشته چنان و آن چنان تر
(۳) در شهر که دیده است چنین شهر بقی را
(۴) صد شعلهٔ آتش است در دیده
این عرصه کجا شاید پرواز همایی را
هر جان که بدیده او چنین را
در بر که کشیده است سهیل و قمری را
از نکته دل که آتشین باشد

ت۷۳ وزن مقابل کدام مصراع نادرست است؟

- (۱) ای صوفیان عشق بدرید خرقه‌ها
(۲) گنج در آستین و کیسه تهی
(۳) کان حسن تو پنهان شدنی نیست بیا
(۴) سرمایه برفت و سود می‌جویم
(مَفْعُولُ فاعِلَاتُ مفاعیلُ فاعِلِن)
(فاعِلَاتُن مفاعِلُن فَعْلِن)
(مُسْتَفْعِلُ مُسْتَفْعِلُ مُسْتَفْعِلُ مُسْتَف)
(مُسْتَفْعِلُ فاعِلَاتُ مُسْتَفْعِلُ)

ت۷۴ در بیت کدام گزینه یک هجا از آخرین پایه آوایی کاسته شده است؟

- (۱) بیا تا گل برفشانیم و می در ساغر اندازیم
(۲) نگارا چرا قول دشمن شنیدی
(۳) داد جاروبی به دست آن نگار
(۴) مرا گر ز وصل تو رنگی بر آید
فلک را سقف بشکافیم و طرحی نو در اندازیم
چرا بهر دشمن ز چاکر بریدی
گفت کز دریا برانگیزان غبار
رها کن که نامم به ننگی بر آید

ت۷۵ در بین مصراع‌های زیر به ترتیب چند مصراع «ناهمسان» و چند مصراع «با دو دسته‌بندی هجایی» وجود دارد؟

- غمش در نهانخانه دل نشیند
دیده نگه داشتیم تا نرود دل
روا بود که چنین بی‌حساب دل ببری؟
دل من نه مرد آن است که با غمش بر آید
دل بی تو به جان آمد وقت است که باز آیی
سلسله‌ی موی دوست حلقه دام بلاست
(۱) «یک» - «یک» (۲) «دو» - «دو» (۳) «یک» - «دو» (۴) «دو» - «یک»

فصل نهم

اختیارات شاعری

گفتیم وزن شعر فارسی مبتنی بر تساوی هجاهاست. هم از نظر کمی و هم کیفی. یعنی نه تنها این که تعداد هجاهای مصراعها یکسان است، بلکه ترتیب قرار گرفتن هجاهای کوتاه و بلند در تمام مصراعها هم یکسان است. مثلاً وقتی فردوسی اولین مصراع شاهنامه را بر وزن «U / -- U / -- U / -- U» سرود، مجبور شد کل شاهنامه را بر همین وزن بسراید. و یا وقتی مولانا مصراع اول مثنوی معنوی را بر وزن «-- U -- / -- U -- / -- U --» گفت، کل پنجاه و دو هزار مصراع را بر همین ترتیب هجایی سرود. همان طور که تصور می کنید، این رعایت و هماهنگی چیزی در حد معجزه است و معجزه هم از بشر امروزی ساقط است. لذا اختیاراتی به شاعران اجازه می دهد تا در شرایط خاص از این وزن ها و چیدمان هجایی خارج شوند و در مقابل هجای کوتاه، هجای بلند بیاورند و بالعکس. اختیارات شاعری در محل و یا در حالتی است که گوش فارسی زبانان، آن اختلاف را خیلی خارج از وزن نمی داند و استفاده از آن باعث بر هم خوردن نظم آوایی و شنیداری نمی شود. به مجموعه اختیاراتی که شاعران از آن ها استفاده می کنند تا شعرشان از وزن خارج نشود «اختیارات شاعری» می گویند.

اختیارات شاعری به دو دسته تقسیم می شوند: ۱- اختیارات زبانی ۲- اختیارات وزنی

۱- اختیارات زبانی:

اختیاراتی است که شاعر در صورت نیاز، با نحوه تلفظ، در کیفیت هجاها تغییری ایجاد می کند و هجای بلند را به هجای کوتاه و هجای کوتاه را به هجای بلند، نزدیک می کند.

اختیارات زبانی دو دسته است: ۱) حذف همزه ۲) تغییر کمیّت مصوّت ها (و این خود نیز دو نوع است).

۱- حذف همزه

«حذف همزه» از پرکاربردترین اختیارات شاعری است. و آن وقتی است که پیش از همزه یک صامت و بعد از همزه یک مصوّت بیاید. در این صورت، همزه حذف می شود و صامت قبل آن، به مصوّت بعد آن می چسبد. به الگوهای زیر توجه کنید.

مرد آمد	←	مرد آمد
م - ر د		م - ر د
م - ر د		م - ر د
دَل‌انگیز	←	دَل‌انگیز
د - ل ن گ ی ز		د - ل ن گ ی ز
د - ل ن گ ی ز		د - ل ن گ ی ز

یادآوری: کلمات «آمد، ایران، اوستا، احمد، اعتماد، افتاد و...» با همزه «ء» شروع شده اند. (آی با کلاه و بی کلاه شروع واژه!)

در ابیات زیر، هنگام نوشتن به خط عروضی یا خوانش شعر، همزه‌ی آغازین کلمات مشخص شده، حذف شده است.

بلند آن سر، که او خواهد بلندش	نزند آن دل، که او خواهد نژندش
هر کسی از ظنّ خود شد یار من	از درون من نجست اسرار من
بشد تیز رهام با خود و گبر	همی گرد رزم اندر آمد به ابر
شاهد نیاز نیست که در محضر آورند	در دادگاه عشق، رگ گردنت گواه

توجه: حذف همزه آغازین یک اختیار است و شاعر می‌تواند آن را حذف نکند و تلفظ کند. (حتی اگر پیش از همزه، صامت باشد؛ یعنی حتی اگر شرایط حذف وجود داشته باشد).

یقین، مرد را دیده، بیننده کرد
شد و تکیه بر **آفریننده** کرد
دارد **اسارت** تو به **زینب اشارتی**
از **اشتیاق** کیست که چشمت کشید راه؟
چو بگذشت از پس آن جنگ دشوار
از آن دریای بی‌پایاب **آسان**

نکته: حذف همزه زمانی ممکن است که واژه قبل آن، به صامت ختم شده باشد. اگر قبل از همزه، مصوت باشد، حذف همزه **معمولا** غیرممکن است. در مثال‌های زیر، قبل همزه، مصوت است، لذا همزه نمی‌تواند حذف شود.

اگر لطفش قرین حال گردد
همه ادب‌ها، اقبال گردد
کدام دانه فرو رفت در زمین که نرسد؟
چرا به دانه‌ی انسانیت این گمان باشد
گویند ز عشق کن جدایی
این نیست **طریق** آشنایی

توجه: طبق نکته فوق، اگر پیش از همزه «ء»، **مصوت** باشد، همزه حذف نمی‌شود. ولی در بعضی مواقع **همزه و مصوت قبل آن**، هر دو حذف می‌شوند، از جمله موارد زیر:

که از ← کز (ک - ء = ز = کز)
که او ← کاو ← کو (ک - ء = و = کو، که به صورت «کاو» نوشته می‌شود)
که آن ← کان (ک - ء ا ن = کان)
ز آن ← زان (ز - ء ا ن = زان)
داده است ← دادست (د ا د - ء س ت = دادست)

توجه: در موارد زیر (و موارد مشابه) **همزه و مصوت بعد از آن**، هر دو حذف می‌شوند.

دانا است ← داناست (د ا ن ا + ء س ت = داناست)
خوبی است ← خوبیست (خ و ب ی + ء س ت = خوبیست)
مینواست ← مینوست (م ی ن و + ء س ت = مینوست)

نکته بسیار مهم: گفتیم اگر قبل از همزه (ء: ا - آ) مصوت باشد، همزه **اکثرا** حذف نمی‌شود. یک نوع حذف همزه در این شرایط وجود دارد که تقریباً پُرکاربرد هم می‌باشد. و آن وقتی است که بعد از کلمه‌ی مختوم به مصوت بلند «ی» همزه آمده باشد. مانند مثال‌های زیر:

لیلی از: لیلی یز **دلی آورده‌ام: دلی باوردام** **لیلی آمد: لیلی بامد**
از عمر من آنچه هست بر جای بستان و به عمر **لیلی** افزای

آز	عم	ر	م	نان	چ	هست	بر	جای
-	-	U	U	-	U	-	-	-
-	-	U	U	-	U	-	-	-
پس	تا	ن	ب	عم	ر	لی	یَف	زای

تنم گر بسوزی به تیرم بدوزی جدا سازی ای خصم سر از تن من

تَ	نَم	گَر	بِ	سُو	زِی	بِ	تِی	رَم	بِ	دُو	زِی
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-	-
U	-	-	-	-	-	U	-	-	U	U	-
جُ	دَا	سَا	زِی	بِی	خَصْم	سَر	اَز	تَ	نِ	مَن	

توجه: در این حالت معمولا قبل همزه یک اختیار شاعری کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند دیده می‌شود. در دو مثال فوق «لی» و «زی» طبق اختیار شاعری کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند، به هجای کوتاه تبدیل می‌شوند.

علی ای همای رحمت تو چه آیتی خدا را که به ما سوا فکندی همه سایه هما را

نکته بسیار مهم: همزه کلمات مرکبی یا پیشوندی مانند «سرافراز، جنگ آور، مهر آیین، درآمد و...» بدون شک حذف می‌شود. در واقع این یک اجبار است نه اختیار!

مباحث چالشی حذف همزه

مبحث «حذف همزه» بسیار گسترده‌تر از آن چیزی است که معمولا اساتید کنکوری درس می‌دهند. این مبحث ساده گاه آنقدر اختلافی می‌شود که حتی اساتید نام‌آور عروض در سطح دانشگاهی نیز سر یک موضوع بحث دارند و به توافقی نمی‌رسند. با توجه به اینکه ما به جز موارد معدودی از کلمات - که مثلا در محل قافیه قرار می‌گیرند - به تلفظ کهن واژگان دسترسی نداریم و دقیقا نمی‌دانیم که مثلا شاعران بزرگ ما بعضی از این موارد اختلافی را چگونه تلفظ می‌کردند. و به فرض اگر دسترسی پیدا کنیم ممکن است افرادی بگویند که اصلا آن تلفظ اهمیت ندارد و تلفظ امروزی مهم است. در این بحث نمی‌توانیم حق را به یک گروه بدهیم و باقی را خاطی بدانیم. نظر من این است که تلفظ معیار امروزی را اساس کار قرار بدهیم و نوع خوانش اساتید ادبیات، شاعران مطرح معاصر، دبیران و منسوبین به ادبیات و در نهایت عموم مردم را ملاک کار قرار بدهیم. اگر واقعیت را بخواهید با بررسی خوانش همین افراد متوجه شده‌ام که اکثریت این افراد ترکیباتی مانند «جهان آرا» را با حذف همزه و به صورت «جهانارا» می‌خوانند. ولی طراحان کنکور هنوز تکلیف را روشن نکرده‌اند. این که می‌گوییم طراحان کنکور به دلیل تایید علمی آن‌ها نیست بلکه برای بلا تکلیفی در این موضوع برای کنکور است! در ادامه شما را با ۴ نوع حذف همزه اختیاری آشنا می‌کنم که به گمانم فقط به دو مورد آن در کتب عروضی اشاره شده است. منظور بنده از **حذف همزه اختیاری** «حذف همزه‌ای است که از نظر عروضی حذف آن اجباری نیست ولی در خوانش اکثریت افراد حذف همزه رخ می‌دهد».

۱ - همزه بعد از «ن» ساکن بعد از مصوت بلند: در موارد زیر، واژه‌ی مشخص شده را، هم با حذف همزه خوانده می‌شود، هم بدون حذف همزه ولی از نظر وزنی به حذف همزه نیاز نیست.

ای ساربان آهسته ران، کارام جانم می‌رود وان دل که با خود داشتیم با دلستانم می‌رود
به خوناب شفق در دامن شام به خون آلوده ایران کهن دید

ای	سا	رِ	بَان	آ	هِس	تِ	رَا	کَا	رَا	مِ	جَا	نَم	مِی	رَ	وَد
-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-
ای	سا	رِ	بَا	نَا	هِس	تِ	رَان	کَا	رَا	مِ	جَا	نَم	مِی	رَ	وَد

بِ	خُون	آ	لُو	دِ	ای	رَا	نِ	کُ	هَن	دِید
U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-
بِ	خُو	نَا	لُو	دِ	ای	رَا	نِ	کُ	هَن	دِید

۲ - همزه آغاز نیم‌مصراع دوم در اشعار دوری: زمانی که نیم‌مصراع اول با هجای کشیده یا «ن» ساکن بعد مصوت بلند تمام شود و اولین هجای نیم مصراع دوم با همزه شروع می‌شود، آن همزه نیز حین خوانده هم به صورت حذف شده خوانده می‌شود و هم حذف نشده ولی از نظر وزنی به حذف همزه نیاز نیست.

یا رب به که شاید گفت این نکته که در عالم رخساره به کس نمود این شاهد هر جایی

یا	رَب	بِ	کِ	شَا	یَدِ	گفت	این	نُک	تِ	کِ	دَر	عَا	کَم
—	—	U	U	—	—	—	—	—	U	U	—	—	—
یا	رَب	بِ	کِ	شَا	یَدِ	گف	تین	نُک	تِ	کِ	دَر	عَا	کَم

میل ندارم به باغ آنس نگیرم به سرو سروی اگر لایق است قد خرامان اوست

مِی	ل	نَ	دَا	رَم	بِ	باغ	اُن	سِ	نَ	دَا	رَم	بِ	سَرُو
—	U	U	—	—	U	—	—	U	U	—	—	U	—
مِی	ل	نَ	دَا	رَم	بِ	با	عُن	سِ	نَ	دَا	رَم	بِ	سَرُو

ما را نظر به خیر است از حسن ماهرویان هر کو به شر کند میل او خود بشر نباشد

ما	رَا	نَ	ظَر	بِ	خِی	رست	اَز	حَس	نِ	مَا	هَ	رُو	یَان
—	—	U	—	U	—	—	—	—	U	—	U	—	—
ما	رَا	نَ	ظَر	بِ	خِی	رَس	تَز	حَس	نِ	مَا	هَ	رُو	یَان

باز آ و جان شیرین از من ستان به خدمت دیگر چه برگ باشد درویش بی‌نوا را

بَا	زَا	وُ	جَا	نِ	شِی	رین	اَز	مَن	سِ	تَان	بِ	خِد	مَت
—	—	U	—	U	—	—	—	—	U	—	U	—	—
بَا	زَا	وُ	جَا	نِ	شِی	رِی	تَز	مَن	سِ	تَان	بِ	خِد	مَت

۳ - همزه بعد از هجای کشیده با ساختار «صامت + مصوت بلند + صامت + صامت»:

چیست این سقف بلند ساده‌ی بسیار نقش زین معما هیچ دانا در جهان آگاه نیست

چِی	سِت	اِیْن	سَق	فِ	بُ	کُن	دِ	سَا	دِ	یِ	بِس	یَا	ر	نَقْش
—	U	—	—	U	U	—	U	—	U	U	—	—	U	—
چِی	س	تِیْن	سَق	فِ	بُ	کُن	دِ	سَا	دِ	یِ	بِس	یَا	ر	نَقْش

حافظا علم و ادب ورز که در صحبت شاه هر که را نیست ادب لایق صحبت نبود

هَر	کِ	رَا	نِی	سِت	اَ	دَب	لَا	یِ	قِ	صُح	بَت	نَ	بُ	وَد
—	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—
هَر	کِ	رَا	نِی	س	تَ	دَب	لَا	یِ	قِ	صُح	بَت	نَ	بُ	وَد

۴ - بیت زیر نیز یک حذف همزه اختیاری دارد ولی این خوانش، خوانش اقلیت افراد است.

بیا که هاتف میخانه دوش با من گفت که در مقام رضا باش و از قضا مگریز

ک	دَر	مَ	قا	م	ر	ضا	با	شُ	أز	قَ	ضا	مَگ	ریز
U	-	U	-	U	U	-	-	U	-	U	-	-	-
ک	دَر	مَ	قا	م	ر	ضا	با	ش	وَز	قَ	ضا	مَگ	ریز

توجه: همچنین کنکور تکلیف کلماتی مانند «رضاست: رضا است، افکندست: افکنده است و ...» را نیز مشخص نکرده است! یعنی مشخص نیست به طور مثال اگر ما نوشتار «نکوست» را دیدم آن را حذف همزه در نظر بگیریم یا خیر؟! در این گونه موارد گاه با توجه به گزینه‌های دیگر می‌توان نظر طراح سوال را فهمید ولی گاه هم گزینه‌های دیگر کمکی نمی‌کنند. مانند تست‌های شمارشی و ...

توجه: در کنکور خارج کشور تیر ۱۴۰۱ طراح سوال «کز» را حذف همزه نگرفته است. می‌توان نتیجه گرفت مواردی مانند «بدین، بدان، کزین، کزان و مورد قبلی و ...» را نباید حذف همزه بگیریم.

۵ - همزه در هجای دوم اوزانی که با وزن فعلاتن شروع می‌شوند.

در ازل بست دلم با سر زلفت پیوند تا ابد سر نکشد وز سر پیمان نرود

بسیاری از اهل فن این گونه ابیات را بدون حذف همزه و به صورت «دَرَّءَ زَلْ بَسْتِ دِ لَمِ با ...» یعنی بر وزن «فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن» می‌خوانند ولی با توجه به اصل وزن که «فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن» است، خوانش درست آن به صورت «دَرَّ رَزَلْ بَسْتِ دِ لَمِ با ...» درست است. این گونه حذف همزه‌ها به دلیل اختیار شاعری «آمدن فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول مصراع» که در بخش اختیارات وزنی خواهید خواند، پیش می‌آید.

دَر	ءَ	زَلْ	بَسْت	دِ	لَمِ	با	سَ	رِ	زُلْ	فَتِ	پِی	وَنَدِ
-	U	-	U	U	-	-	U	U	-	-	-	-
دَ	رَ	زَلْ	بَسْت	دِ	لَمِ	با	سَ	رِ	زُلْ	فَتِ	پِی	وَنَدِ

در نهایت بنده حذف همزه را چند نوع می‌دانم.

- همزه‌هایی که همیشه حذف می‌شوند چه در شعر و چه در نثر و چه در گفتار عادی. مهر آفرین، در آمد و ...
 - همزه‌هایی که باید حذف شوند و در صورت عدم حذف، وزن شعر به هم می‌ریزد. (این مورد اصلی‌ترین نوع حذف همزه است).
 - همزه‌هایی که هم می‌توان حذف کرد و هم می‌توان بدون حذف باقی گذاشت و در هر دو صورت وزن شعر به هم نمی‌ریزد. خود این حالت دو گونه است. (در این حالت به حذف همزه نیاز نیست).
 - الف - همزه‌هایی که در اکثر مواقع در خوانش معیار حذف می‌شوند. مانند همزه آغاز نیم مصراع دوم و همزه بعد «ن» ساکن بعد از مصوت بلند.
 - ب - همزه‌هایی که در خوانش اکثریت حذف نمی‌شود ولی با حذف آن وزن شعر به هم نمی‌ریزد. مانند مثال شماره ۴ (که در مقام رضا باش و از قضا مگریز)
- در آخر اینگونه می‌توان نتیجه گرفت که بهتر است طراح سوال بگوید در کجا به حذف همزه نیاز داریم یا حذف همزه الزامی است. (مورد ۲)

۲ - تغییر کمیت مصوت‌ها

اگر به الگوهای هجایی و نوع واج آن‌ها توجه کنیم، درمی‌یابیم که مصوت‌های بلند، از نظر آوایی، دو برابر مصوت‌های کوتاه یا صامت‌ها هستند. تغییر کمیت مصوت‌ها به شاعر این امکان را می‌دهد که در صورت نیاز با بیشتر کشیدن مصوت کوتاه، آن را به مصوت بلند تبدیل کند، (تا هجای کوتاه یک مصراع را با هجای بلند مصراع مقابل یکسان کند) و یا با کم‌تر کشیدن مصوت بلند، آن را به مصوت کوتاه تبدیل کند، (تا هجای بلند یک مصراع را با هجای کوتاه مصراع مقابل، یکسان کند). همان‌طور که از توضیح فوق برمی‌آید، **تغییر کمیت مصوت‌ها دو نوع است:**

الف - بلندتلفظ کردن مصوت کوتاه

ب - کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند

توجه: در عروض سنتی «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» را «**اشباع**» و «کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند» را «**تخفیف**» می‌گویند.

بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

شاعر می‌تواند در صورت نیاز، **مصوت کوتاه پایان کلمه** را بلندتر و کشیده‌تر تلفظ کند تا هجای کوتاه یک مصراع را با هجای بلند مصراع دیگر یکسان کند. این اختیار شاعری نیز، مانند «حذف همزه» جزء پرکاربردترین اختیارات شاعری است. کم‌تر بیتی را می‌توان دید که این اختیار شاعری در آن استفاده نشده باشد. در واقع، در صورت اختلاف نوع هجاهای مقابل دو مصراع (اختلاف کیفی، یکی کوتاه و یکی بلند)، با توجه به رعایت نکات قبلی که آموخته‌ایم، اولین بررسی اختیارات را بر مبنای این اختیار انجام می‌دهیم.

این اختیار شاعری در سه حالت رخ می‌دهد.

- الف - پایان کلمه (ـــ) باشد. مانند: نه (ن)، تو (ت)، چو (چ)، دو (دو عدد: د)، ترانه، خانه، ستاره، که (ک) و ...
- ب - واو عطف یا ربط بین دو کلمه: من و شما (من شما)، دل و جان (دل جان)، رفت و آورد (رفت آورد) و ...
- ج - نقش‌نمای اضافه بین مضاف و مضاف‌الیه و موصوف و صفت: زنگ خانه، پای علی، بابای خوب، لیلی ناز، ابروی یار

پایان کلمه -	پایان کلمه -	واو عطف و ربط و ...	نقش‌نمای اضافه (- ، ی)
و نه = ن	تو چو دو(عدد)	دل و جان، رفت و آمد رفتی و(ی) گفتی	دل من، دل بزرگ بابای خوب، لیلی(ی) ناز، بوی تو

به تقطیع هجایی بیت زیر توجه کنید.

چو در وقت بهار آبی پدیدار حقیقت پرده، برداری ز رخسار

چ	دَر	وَق	ت	ب	ها	را	یی	پ	دی	دار
U	-	-	U	U	-	-	-	U	-	-
U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-
ح	قی	قَت	پَر	د	بَر	دا	ری	ز	رُخ	سار

همان‌طور که در الگوی هجایی دو مصراع مشخص است، نوع هجای چهارم در مصراع اول با مصراع دوم متفاوت است. اختیار شاعری «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» به شاعر این امکان را می‌دهد تا **مصوت کوتاه پایان کلمه** را در صورت نیاز، بلند تلفظ کند.

تقطیع و علامت‌های صفحه پیش برای قبل از آموختن اختیارات شاعری بود. اکنون اختلاف دو هجای فوق را به صورت زیر اصلاح می‌کنیم.

چ	دَر	وَق	ت	بَ	ها	را	یی	پَ	دی	دار
U	-	-	U	U	-	-	-	U	-	-
U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-
ح	قی	قَت	پَر	دِ	بَر	دا	ری	زِ	رُخ	سار

نکته: در بین سه مصوت کوتاه (مِ، مَ، مُ) مصوت کوتاه « مِ » بسیار زیاد و مصوت کوتاه « مَ » بسیار کم، مشمول این اختیار می‌شوند. اکنون برای هر سه مصوت، مثال‌هایی آورده می‌شود.
بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه « مِ »

دست من بشکسته بودی آن زمان چون زدم من بر سر آن خوش‌زبان

دَس	ت	مَن	پِش	گَس	ت	بو	دی	آ	ز	مان
-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-
-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-
چُن	ز	دَم	مَن	بَر	سَ	رِ	آن	خُش	ز	بان

خروش سواران و اسپان ز دشت ز بهرام و کیوان همی بر گذشت

خُ	رو	شِ	سَ	وا	را	نُ	اَس	بان	ز	دَشت
U	-	U	U	-	-	U	-	-	U	-
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-
زِ	بِهـ	را	مُ	کِی	وان	هـ	می	بَر	گُ	دَشت

گل به همه رنگ و برزندگی می‌کند از پرتو من زندگی

گُل	بِ	هـ	مِ	رَن	گُ	بَ	را	زَن	دِ	گی
-	U	U	U	-	U	U	-	-	U	-
-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	-
می	کُ	نَ	دَز	پَر	تُ	وِ	مَن	زِن	دِ	گی

بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه « ُ »

تو مگر خود مرد صوفی نیستی؟ هست را از نسیه خیزد نیستی

تُ	مَ	مَر	خُد	دِ	صو	فی	نیس	تی
-	U	-	-	U	-	-	U	-
-	U	-	-	U	-	-	U	-
هست	را	آز	نس	ی	خی	زد	نیس	تی

یقین مرد را دیده بیننده کرد شد و تکیه بر آفریننده کرد

یَ	قین	مَر	د	را	دی	دِ	بی	نَن	دِ	گرد
-	-	U	-	-	-	U	-	-	U	-
-	-	U	-	-	-	U	-	-	U	-
شُ	دُ	تِک	ی	بَر	آ	فَ	ری	نَن	دِ	گرد

ز آزار گرد آفرید و هجیر پر از درد بودند بُرنا و پیر

زِ	آ	زا	رِ	گَر	دا	فَ	ری	دُ	هَ	جیر
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-
پُ	رَز	دَر	د	بو	دَنَد	بُر	نا	و	و	پیر

بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه « َ »

این اختیار معمولاً در واژه « نه » و « و » رخ می‌دهد. و بسیار کم کاربرد است.

نه غلط گفتم که نایب یا منوب گر دو پنداری قبیح آید نه خوب

نَ	غَ	لَط	گُف	تَم	کِ	نا	پِ	یا	مَ	نوب
-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-
-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-
گَر	دُ	پِن	دا	ری	قَ	بی	حا	یَد	نَ	خوب

گفتم ار عریان شود او در عیان نه تو مانی نه کنارت نه میان

گُف	تَ	مَر	عَر	یَانُ	شَ	وَد	او	دَر	عَ	یَانُ
-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-
-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-
نَ	تُ	ما	نی	نَ	کِ	نا	رَت	نَ	مِ	یَانُ

تأمل کنان در خطا و صواب به از زازخایان حاضر جواب

تَ	ءَم	مُل	کُ	نان	دَر	خَ	طا	و-وُ	صَ	واب
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-
بِ	هَز	ژَا	ژ	خَا	یَا	نِ	حَا	ضِر	جَ	واب

نکته بسیار مهم: گاه شاعر در دو هجای روبه‌روی هم از این اختیار شاعری استفاده می‌کند. در این صورت، تشخیص اختیار شاعری

دشوار می‌شود.

به تقطیع بیت زیر توجه کنید.

به خون گر کشی خاک من، دشمن من، بجوشد گل اندر گل از گلشن من

بِ	خون	گر	کِ	شی	خَا	کِ	مَن	دُش	مَ	نِ	مَن
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	U	-
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	U	-
بِ	جو	شَد	گُ	لَن	دَر	گُ	لَز	مُغَل	شَ	نِ	مَن

در تقطیع فوق، در نگاه اول، با توجه به عدم ناهماهنگی و یکسانی هجاها، تصور می‌شود که از اختیار شاعری استفاده نشده است، ولی با توجه به وزن کلّ مصراع و ارکان دیگر متوجه می‌شویم، در هجای یکی مانده به آخر، در هر دو مصراع، از اختیار شاعری بلندتلفظ‌کردن مصوت کوتاه استفاده شده است. من این گونه اختیار شاعری را اختیار شاعری «نامحسوس و نامرئی» می‌نامم. زیرا یکسانی دو هجای روبه‌رو باعث می‌شود که ما از اختیار شاعری غافل شویم.

بِ	خون	گر	کِ	شی	خَا	کِ	مَن	دُش	مَ	نِ	مَن
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-	-
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-	-
بِ	جو	شَد	گُ	لَن	دَر	گُ	لَز	مُغَل	شَ	نِ	مَن

کمان بهزه را به بازو فکند به بند کمر بر، بزد تیر چند

کَ	مَ	نَ	بَ	زَه	رَا	بَ	بَا	زَو	فِ	کَند
U	-	U	U	-	-	U	-	-	U	-
U	-	U	U	-	-	U	-	-	U	-
بِ	بِنَ	دِ	کَ	مَر	بَر	بَ	زَد	تِیر	چَند	

نکته بسیار مهم: برای یافتن اختیارات شاعری، بهتر است، علاوه بر مقایسه هجاهای روبه‌روی دو مصراع، به ارکان قبل و بعد و به اصل وزن هم توجه داشته باشیم.

توجه: «ه» در واژه «زه» ملفوظ است. یعنی اختیار شاعری بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه ندارد. در کلماتی مانند: به، مه (مهتر)، که (کهتر)، ده، گه، ره و... نیز «ه» ملفوظ است.

توجه: «تو» در کلماتی مانند «توحید، توسن و...» هجای بلند است و اختیار شاعری «بلندتلفظ کردن مصوت کوتاه» برای آن صدق نمی‌کند. در واقع بین «ت» و «و»، مصوت کوتاه «ت» وجود دارد. مانند کلمات «تو، رو، جو، شو و...»

نکته جالب و مهم: اختیار شاعری بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه، در اوزانی مانند «مفاعیلن مفاعیلن فعولن»، «فاعلاتن فاعلاتن فاعلن» «فعولن فعولن فعولن فعل»، «مستفعلن مستفعلن مستفعلن» و هر وزنی که تعداد هجای بلند آن نسبت به هجای کوتاه بیشتر باشد، بیشتر دیده می‌شود.

نکته بسیار مهم: اگر تعداد «نقش‌نمای اضافه» یا «واو عطف» و «واو ربط» بیش از حد معمول باشد احتمال اختیار شاعری «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه افزایش می‌یابد.

فریاد که از شش جهتم راه ببستند آن خال و خط و زلف و رخ و عارض و قامت

فَر	یا	د	ک	أز	شِش	جَ	هَ	تَم	را	ه	ب	بَس	تَند
-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-
				*	*								
-	-	U	U	U	-	U	U	U	-	U	U	-	-
آن	خا	لُ	خُ	طُ	زُل	فُ	رُ	خُ	عا	رِ	ضُ	قا	مَت

من خاک کف پای سگ کوی تو هستم کو خاک کف پای سگ کوی تو باشد

مَن	خا	ک	ک	ف	پا	ی	س	گ	کو	ی	ت	هَس	تَم
-	-	U	U	U	-	U	U	U	-	U	U	-	-
				*	*								
-	-	U	U	U	-	U	U	U	-	U	U	-	-
کو	آن	ک	ک	ف	پا	ی	س	گ	کو	ی	ت	با	شَد

ب : کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند

توجه: اختیار شاعری «کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند» مخصوص مصوت بلند «و» و «ی» می باشد که به ترتیب به مصوت کوتاه «ـ» و «ـِ» تبدیل می شوند.

همان طور که می توانستیم در شرایطی، مصوت کوتاه را بلند تلفظ کنیم، برعکس آن نیز ممکن است. یعنی می توانیم مصوت بلند را کوتاه تلفظ کنیم، تا هجای بلند را به هجای کوتاه تبدیل کنیم. به تقطیع بیت زیر توجه کنید.

در دام فُتاده آهوپی چند محکم شده دست و پای در بند

دَر	دا	م	فُ	تا	دِ	آ	هو	یی	چَند
—	—	U	U	—	U	—	—	—	—
—	—	U	U	—	U	—	U	—	—
مُح	کَم	شُ	دِ	دَس	تُ	پا	ی	دَر	بَند

هجاهای ستون هشتم دو مصراع با هم اختلاف دارند. پیش از این آموختیم با بلندتلفظ کردن مصوت کوتاه پایان کلمه، می توانیم هجای کوتاه را به هجای بلند تبدیل کنیم، اما در این مثال، **اولاً:** با توجه به وزن شعر «مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ (مُسْتَفْعِلُ فَاعِلَاتُ مُسْتَف)» این اجازه را نداریم، **ثانیاً:** واج «ی» اصلاً مصوت نیست که بلند تلفظ کنیم تا هجای کوتاه را با هجای بلند برابر کنیم! اما اختیار شاعری کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند، این اختیار را به ما می دهد که **در شرایطی،** مصوت بلند را کوتاه تلفظ کنیم.

گاه سوی وفا روی، گاه سوی جفا روی آن منی کجا روی، بی تو به سر نمی شود

گا	ه	سو	ی	و	فا	ر	وی	گا	ه	سو	ی	ج	فا	ر	وی
—	U	—	—	U	—	U	—	—	U	—	—	U	—	U	—
—	U	U	—	U	—	U	—	—	U	—	—	U	—	U	—
آ	نِ	مَ	نی	کُ	جا	رَ	وی	بی	تُ	بِ	سَر	نِ	می	شَ	وَد

نکته بسیار مهم: به جدول زیر دقت کنید. این جدول شرایطی را نشان می دهد که ممکن است **در صورت نیاز،** مصوت بلند، کوتاه تلفظ شود. (این جدول بسیار مهم است.)

اگر بعد از مصوت بلند «و»	«ی» (بی) بیاید.	«ی» بیاید.	«ء، ا، آ» بیاید.	«و» بیاید.	مصوت بیاید
آهوپی	ابروی من	آهواز - آهو آمد	آهو و گرگ	ابرویت	
اگر بعد از مصوت بلند «ی»	«ی» (ای) بیاید.	«ی» بیاید.	«ء، ا، آ» بیاید.	«و» بیاید. (ی)	مصوت بیاید.
لیلی ای	لیلی من (لیلی ی من)	لیلی از - لیلی آمد	لیلی و مجنون	لیلی آت	

توجه: در ادامه نکات جدول فوق را به طور مفصل با مثال شعری آورده ام.

نکته مهم: همزه بعد از مصوّت بلند، اگر حذف شود و مصوّت بلند به مصوّت دیگر برسد، مصوّت بلند می تواند طبق اختیار شاعری، کوتاه تلفظ شود.

تنم گر بسوزی به تیرم بدوزی جدا سازی ای خصم سر از تن من

تَ	نَم	گَر	بِ	سُو	زِی	بِ	تِی	رَم	بِ	دُو	زِی
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-	-
			*							*	
جُ	دَا	سَا	زِی	پِی	خَص	م	سَر	اَز	تَ	نِ	مَن
U	-	-	-	-	-	U	-	-	U	U	-

نکته بسیار مهم: اگر بعد از کلمات مختوم به «و» و «ی» مضافیه یا صفت بیاید، بعد از آن‌ها واج میانجی «ی» می آید و در اینصورت احتمال اختیار شاعری «کوتاه تلفظ کردن مصوّت بلند» بسیار وجود دارد. نکته مهم اینجاست که «ی» میانجی بعد از کلمه مختوم به «ی» در نوشتار نمود ندارد و باید دقت بیشتری شود.

آهوی چشم خوشش مردم به یک دیدن کشد دیدنی کردم کش آن آهوی چینی بنگرید

آ	هَو	ی	چَش	مِ	خُ	شَش	مَر	دُم	بِ	پِک	دِی	دَن	کُ	شَد
-	-	U	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-
	*	*												
دِی	دِ	نِی	کَر	دَم	کِ	شَا	آ	هَو	یِ	چِی	نِی	بِنِ	گِ	رِید
-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-

آن کس که نه آدمی است گرگ است آهوکشی آهوی بزرگ است

آ	گَس	کِ	نَ	آ	دَ	مِیست	گَر	گَسْت
-	-	U	U	-	U	-	-	-
			*	*	*			
آ	هَو	کُ	شِی	یَا	هَو	یِ	بُ	زُر
-	-	U	-	-	-	U	U	-

ز شوخی گر چه آسایش نفهمیده است مژگانش نظر با شوخی چشمش رگ خواب است پنداری

زِ	شَو	خِی	گَر	چِ	آ	سَا	پِش	نَ	قَه	مِی	دَسْت	مُژ	گَا	نَش
U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-	-	U	-	-
				*	*	*			*					
نَ	ظَر	بَا	شَو	خِی	یِ	چَش	مَش	رَ	گِ	خَا	بَسْت	پِنِ	دَا	رِی
U	-	-	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-	-	-

نکته: مصوت بلند « و »، در کلمات تک‌هجایی « **بو، رو، جو، مو و ...** » هیچ‌گاه کوتاه نمی‌شود و به صورت «بُ، رُو، جُو، مُو و ...» در نمی‌آید. اما کلمه «**سو**» در صورت اضافه‌شدن به کلمه‌ای دیگر (مانند: سوی من)، ممکن است مشمول این اختیار شاعری شود و به صورت «سوی: سُی» تلفظ شود.

نکته بسیار مهم: اگر بعد از کلمه مختوم به « ی »، واو عطف یا ربط بیاید، امکان اختیار شاعری « کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند » وجود دارد.

ای یار جفا کرده پیوند بریده این بود وفاداری و عهد تو ندیده

ای	یا	رِ	جَ	فا	کَر	دِ	یِ	پِی	وَنَد	بُ	ری	دِ
-	-	U	U	-	-	U	U	-	U	U	-	-
						*						
-	-	U	U	-	-	U	U	-	U	U	-	-
این	بو	د	وَ	فا	دا	ری	ی	عَه	دِ	نَ	دی	دِ

نکته بسیار مهم: اگر بعد از کلمات مختوم به « ی » همزه بیاید، احتمال اختیار شاعری « کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند » وجود دارد.

بود بقالی و وی را طوطی‌ای خوش‌نوازی سبز گویا طوطی‌ای

بو	د	بَق	قا	لی	ی	وی	را	طو	طی	ای
-	U	-	-	-	U	-	-	-	-	-
									*	
-	U	-	-	-	U	-	-	-	-	-
خَس	نَ	وا	یی	سب	ز	گو	یا	طو	طی	ای

دست از این پیش که دارد که ما؟ زاری از این بیش که دارد که ما؟

دست	ء	زین	پیش	کِ	دا	رَد	کِ	ما
U	U	-	U	U	-	-	U	-
-	U	-	U	U	-	-	U	-
زا	ی	زین	بیش	کِ	دا	رَد	کِ	ما

از عمر من آنچه هست بر جای بستان و به عمر لیلی افزای

آز	عُم	رِ	مَ	نان	چ	هست	بَر	جای
-	-	U	U	-	U	U	-	-
						*		
-	-	U	U	-	U	-	-	-
بِس	تا	نُ	بِ	عُم	رِ	لی	یَف	زای

در قسمت مشخص شده در تقطیع بیت زیر، به نظر شما اختیار شاعری کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند وجود دارد؟
در خطاب آدمی ناطق بدی در نوای طوطیان حاذق بدی

دَر	خِ	طَا	بِ	آ	دَ	مِی	نَا	طِیْق	بُ	دِی
-	U	-	U	-	U	-	-	-	U	-
-	U	-	U	-	-	-	-	-	U	-
دَر	نَ	وَ	یِ	طَو	طِی	یَان	حَا	ذِیْق	بُ	دِی

توجه: کتاب درسی نظام قدیم، مصوت بلند در میان کلمات با پسوند «عامیانه»، کلمات با پیشوند «بیاموز» یا کلمه متصل به ضمیر «لیلی‌آت» را بدون اختیار «کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند» آورده است و آن‌ها همچون کلمات ساده «زیاد، خیابان، سیاست و ...» می‌داند. ولی بعضی اساتید در این موارد بعضا اختلاف نظر دارند. دیگر کتب عروضی در این مورد اظهار نظر خاصی نکرده‌اند!

توجه: کلمات مختوم به «و» اگر «ی» نسبت، نکره، مصدری و ... بگیرند، احتمال این اختیار وجود دارد. آرزویی، ابرویی، جادویی

توجه: کلمات مختوم به «ی» اگر «ی» نسبت، نکره، مصدری و ... بگیرند، احتمال این اختیار وجود دارد. البته در این صورت بین مصوت بلند «ی» و «ی» دیگر، میانجی «ء» می‌آید.

لیلی‌ای باید که تا مجنون شوم عاشقی، سرگشته‌ای، دلخون شوم

لِی	لِی	ای	با	یَد	کِ	تا	مَج	نون	شَ	وَم
-	-	-	-	-	U	-	-	-	U	-
-	-	-	-	-	U	-	-	-	U	-
عَا	شِ	قِی	سَر	گَش	تِ	ای	دِل	خون	شَ	وَم

نکته بسیار مهم: کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند، یک اختیار است نه اجبار! مثلا در بیت زیر شرایط برای کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «و» وجود دارد ولی دلیلی برای این کار وجود ندارد زیرا هجای بلند در جای خود قرار گرفته است.

بخور تا توانی به بازوی خویش که سعیت بود در ترازوی خویش

بُ	خُر	تَا	تَ	وَ	نِی	بِ	بَا	زَو	یِ	خِیْش
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-
U	-	-	U	-	-	U	-	-	U	-
کِ	سَع	یَت	بُ	وَد	دَر	تَ	رَا	زَو	یِ	خِیْش

توجه: ضمایر متصل «م، ت، ش، مان، تان، شان» اگر به کلمات مختوم به مصوت بلند «و» و «ی» بچسبند، ممکن است، مصوت بلند، کوتاه تلفظ شود. (در این حالت میانجی «ی» بین آنها قرار می‌گیرد).
پیش کمان ابرویش لابه همی کنم؛ ولی گوش کشیده است از آن گوش به من نمی‌کند

پی	ش	ک	ما	ن	آب	رو	یش	لا	ب	ه	می	ک	نم	و	لی
-	U	U	-	U	-	-	-	-	U	U	-	U	-	U	-
						*									
-	U	U	-	U	-	U	-	-	U	U	-	U	-	U	-
گو	ش	ک	شی	د	آس	ت	زان	گو	ش	ب	من	ن	می	ک	ند

توجه: دو مثال زیر، که بیت اول از حافظ و بیت دوم از سعدی است به خوبی نشان می‌دهند که «می» می‌تواند طبق اختیار شاعری «کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند» هجای کوتاه در نظر گرفته شود.
دوش می‌آمد و رخساره برافروخته بود تا کجا باز دل غمزده‌ای سوخته بود

دو	ش	می	آ	م	د	رخ	سا	ر	ب	رف	رو	خ	ت	بود
-	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-
-	U	U	-	U	U	U	U	U	U	-	-	U	U	-
تا	ک	جا	با	ز	د	ل	غم	ز	د	ای	سو	خ	ت	بود

دوش بی روی تو آتش به سرم بر می‌شد و آبی از دیده می‌آمد که زمین تر می‌شد

دو	ش	بی	رو	ی	ت	آ	تش	ب	س	رم	بر	می	شد
-	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	-	-
					*								
-	-	-	-	U	-	-	-	U	U	-	-	-	-
وا	بی	یز	دی	د	می	یا	مد	ک	ز	مین	تر	می	شد

تست بخش اول فصل نهم (اختیارات زبانی)

تست ۷۶ در کدام بیت اختیار شاعری «حذف همزه» وجود ندارد؟

- (۱) گفتم ای سلطان خوبان رحم کن بر این غریب
(۲) گفتمش مگذر ز مانی، گفتم معذورم بدار
(۳) می‌نماید عکس می، در رنگ روی مه‌وشست
(۴) بس غریب افتاده است آن مور خط گرد رخت
- گفت در دنبال دل، ره گم کند مسکین غریب
خانه پروردی، چه تاب آرد غم چندین غریب
همچو برگ ارغوان بر صفحه‌ی نسرين غریب
گر چه نبود در نگارستان، خط مشکین غریب

تست ۷۷ در کدام مصراع اختیار شاعری «کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند» وجود دارد؟

- (۱) آن که از مستی و دیوانگی‌ام نهی کند
(۲) خون دل می‌خور و جان می‌ده و می‌سوز امشب
(۳) آب رو ریخته‌ایم از پی یک جرعه شراب
(۴) پیش جیحون سرشکم برود آب فرات

تست ۷۸ در ابیات زیر مجموعاً چند اختیار شاعری «حذف همزه» وجود دارد؟

- ترا بر اشک چون باران من گر خنده می‌آید
الا ای شمع دلسوزان چراغ مجلس افروزان
ز ارباب کرم لطفی و رای آن نمی‌باشد
(۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار
- عجب نبود که در بستان بخندد غنچه از باران
به جبهت ماه مه‌رویان به طلعت شاه عیاران
که ذیل عفو می‌پوشند بر جرم گنهکاران

تست ۷۹ اختیارات شاعری «کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند، بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه و حذف همزه» به ترتیب در کدام ابیات دیده می‌شود؟

- (الف) خواجه اگر چه در سر سودای ما رود
(ب) دانی که بر عذار تو خال سیاه چیست
(ج) هر چه در روی تو گویند به زیبایی هست
(۱) الف - ب - ج (۲) ج - ب - الف (۳) ب - ج - الف (۴) ج - الف - ب
- تا باشدش سری سر او و آستان ما
زاغی که بر کناره‌ی باغی نشسته است
آن چه در چشم تو از شوخی و رعنائی هست

تست ۸۰ در ابیات زیر به ترتیب چند «حذف همزه» وجود دارد؟

- (الف) دیشب آن رند که در حلقه خمّاران بود
(ب) تو که احوال دل سوختگان می‌دانی
(ج) اگر از هستی خواجه اثری باقی بود
(۱) یک، سه، دو (۲) یک، دو، سه (۳) دو، دو، دو (۴) دو، سه، سه
- بزد آهی و در خانه خمّار بسوخت
مکن انکار کسی که از غم این کار بسوخت
این دم از آتش عشق تو به یک بار بسوخت

تست ۸۱ در کدام مصراع اختیار شاعری «کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند» وجود ندارد؟

- (۱) خالی از ذکر تو عضوی چه حکایت باشد
(۲) عاشقی کار سری نیست که بر بالین است
(۳) تو کجا نالی از این خار که در پای من است
(۴) نی نی ای باد مرو حال من خسته مگو

تست ۸۲ در کدام مصراع حتماً باید حذف همزه رخ بدهد تا وزن شعر درست بشود؟

- (۱) پخته گردد چو نظر بر می خام اندازد
(۲) مصلحت نیست که از پرده برون افتد راز
(۳) شاهد عهد شباب آمده بودش به خواب
(۴) ببین تفاوت ره کز کجاست تا به کجا

ت۸۳ تعداد اختیارات شاعری « بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» در کدام گزینه به درستی آمده است؟

- (۱) نقش می‌بستم که گیرم گوشه‌ای زان چشم مست
(۲) بلبل اندر ناله و گل خنده‌ی خوش می‌زند
(۳) کی شدی هاروت در چاه زنخدانش اسیر
(۴) در ازل داده است ما را ساقی لعل لب
- (۱) طاق و صبر از خم ابروش طاق افتاده بود (یک مورد)
(۲) چون نسوزد دل که دلبر در وی آتش می‌زند (یک مورد)
(۳) گر نگفتی شمه‌ای از حسن او ماروت را (دو مورد)
(۴) جرعه‌ی جامی که من مدهوش آن جامم هنوز (سه مورد)

ت۸۴ در چند بیت از ابیات زیر «کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند» دیده می‌شود؟

- (الف) خواجه از عشق تو چون از سر هستی بگذشت
(ب) ساقی شکر دهان و مطرب شیرین سخن
(ج) عیب دل کردم که وحشی وضع و هر جایی مباش
(د) منزل سلمی که بادش هر دم از ما صد سلام
- به وفات آمد و بر خاک درت کرد وفات
همنشینی نیک کردار و ندیمی نیک نام
گفت چشم شیر گیر و غنچ آن آهو ببین
پر صدای ساربانان بینی و بانگ جرس

- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

ت۸۵ با توجه به این سؤال: «آیا این بیت اختیار شاعری کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند دارد؟» کدام گزینه پاسخ غلط داده است؟

- (۱) هر شبی روزی و هر روز زوالی دارد
(۲) عیب سعدی مکن ای خواجه اگر آدمی‌ای
(۳) به دم سرد سحرگاهی من باز نشست
(۴) ابروش کمان قتل عاشق
- شب وصل من و معشوق مرا آخر نیست (دارد)
کآدمی نیست که میلش به پری‌رویان نیست (دارد)
هر چراغی که زمین از دل صهبا بگرفت (ندارد)
گیسوش کمند عقل داناست (ندارد)

ت۸۶ در کدام بیت هر دو اختیار شاعری «کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند» و «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» وجود دارد؟

- (۱) بر روی چون مه ار چه بتابی کمند زلف
(۲) آن هندوی سیه که توأش بنده کرده‌ای
(۳) جعد عروس ماهرخ حجله‌ی ظفر
(۴) از نعیم روضه‌ی رضوان غرض دانی که چیست
- باری به هیچ روی ز من روی بر متاب
بسیار قلب صف‌شکنان کو شکسته است
گیسوی پرچم علم سدره سای ماست
وصل جانان ور نه جنت بوستانی بیش نیست

ت۸۷ در کدام مصراع اختیار شاعری «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» وجود دارد؟

- (۱) عیب جوینام حکایت پیش جانان گفته‌اند
(۲) من خود این پیدا همی گویم که پنهان گفته‌اند
(۳) دشمنی کردند با من لیکن از روی قیاس
(۴) دوستی باشد که دردم پیش درمان گفته‌اند

ت۸۸ در بیت زیر کدام قسمت «حذف همزه» ندارد؟

- مده از دست و غنیمت شمر این یک دم را
(۱) مده از دست (۲) شمر این
که جهان یک دم و آن دم به جز از این دم نیست
(۳) به جز از (۴) از این دم نیست

ت۸۹ در کدام گزینه فقط یک اختیار شاعری «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» وجود دارد؟

- (۱) من بدین خوبی و زیبایی ندیدم روی را
(۲) روی اگر پنهان کند سنگین دل سیمین بدن
(۳) ای موافق صورت و معنی که در چشم من است
(۴) ای گل خوش بوی اگر صد قرن بازآید بهار
- وین دلاویزی و دلبندی نباشد موی را
مشک غمّاز است نتواند نهفتن بوی را
از تو زیباتر ندیدم روی و خوش‌تر خوی را
مثل من دیگر نبینی بلبل خوش‌گوی را

ت۹۰ کدام بیت هر دو نوع اختیار تغییر کمیت مصوت را داراست؟

- (۱) هر چه در روی تو گویند به زیبایی هست
(۲) به کمند سر زلفت نه من افتادم و بس
(۳) دیگر این مرغ کی از بیضه برآمد که چنین
(۴) شب برآتم که مگر روز نخواهد بودن
- و آن چه در چشم تو از شوخی و رعنائی هست
که به هر حلقه مویبت گرفتاری هست
بلبل خوش‌سخن و طوطی شکر خا شد
بامدادت که نینم طمع شام نیست

ت۹۱ کدام بیت اختیار شاعری کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند دارد؟

- (۱) خوش‌تر ز عیش و صحبت و باغ و بهار چیست
(۲) هر وقت خوش که دست دهد مغتم شمار
(۳) پیوند عمر بسته به مویی است هوش دار
(۴) معنی آب زندگی و روضه‌ی ارم
- ساقی کجاست گو سبب انتظار چیست
کس را وقوف نیست که انجام کار چیست
غمخوار خویش باش غم روزگار چیست
جز طرف جوینار و می خوشگوار چیست

ت۹۲ تعداد اختیار شاعری «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» در کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) دمی با غم به سر بردن جهان یکدم نمی‌ارزد
(۲) به کوی می فروشانش به جامی بر نمی‌گیرند
(۳) شکوه تاج سلطانی که بیم جان در او درج است
(۴) چه آسان می‌نمود اول غم دریا به بوی سود
- به می بفروش دل‌ق ما کز این بهتر نمی‌ارزد (۱ مورد)
زهی سجاده تقوا که یک ساغر نمی‌ارزد (۲ مورد)
کلاهی دلکش است اما به تر ک سر نمی‌ارزد (۲ مورد)
غلط کردم که این طوفان به صد گوهر نمی‌ارزد (۲ مورد)

ت۹۳ در کدام ابیات هیچ‌یک از اختیارات زبانی وجود ندارد؟

- (الف) گر بند می‌نهی و گرم پند می‌دهی
(ب) در آرزوی روی تو خواجه چو بیدلان
(ج) هر لحظه پیامی دهم دیده‌ی خواجه
(د) نه شرط عشق بود با کمان ابروی دوست
- هستم سزای بند ولی جای پند نیست
هر شب به خون دیده کند آستین خضاب
بی می طلب آب رخ از ما نتوان کرد
که جان سپر نکنی پیش تیربارانش
- (۱) الف-ب (۲) ج-د (۳) الف-ج (۴) ب-د

ت۹۴ در کدام بیت از اختیار شاعری «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» بیشتر استفاده شده است؟

- (۱) صبر ایوبی نکرده درد را درمان چه خواهی
(۲) گر نه چون پروانه سوزی شمع را روشن چه بینی
(۳) تا تو را شوری نباشد لذت شیرین چه یابی
(۴) چون تو سرگردان نگشتی منکر گوی از چه گردی
- حزن یعقوبی ندیده بیت احزان را چه دانی
ور نه زین پیمان‌ه نوشی شرط و پیمان را چه دانی
تا تو را دردی نباشد قدر درمان را چه دانی
چون تو در میدان نبودی حال چوگان را چه دانی

ت۹۵ در کدام بیت حذف همزه وجود ندارد؟

- (۱) صورت یوسف نادیده صفت می‌کردیم
(۲) بعد از این عیب و ملامت نکنم مستان را
(۳) در سرم بود که هرگز ندهم دل به خیال
(۴) به خرابات چه حاجت که یکی مست شود
- چون بدیدیم زبان سخن از کار برفت
که مرا در حق این طایفه انکار برفت
به سرت کز سر من آن همه پندار برفت
که به دیدار تو عقل از سر هشیار برفت

اختیارات وزنی

اختیاراتی است که گوش آن‌ها را حس می‌کند ولی ایراد نمی‌شمارد. اختیارات زبانی، اختیاراتی در نحوه تلفظ بود ولی اختیارات وزنی، اختیاراتی در تغییر هجاهاست. اختیارات وزنی ۴ نوع هستند.

۱ - بلند بودن هجای پایان مصراع و نیم مصراع در ابیات دولختی یا دُوری

هجای پایانی مصراع‌ها (و نیم‌مصراع اوزان دوری) را همیشه بلند در نظر می‌گیریم، ولی شاعر می‌تواند به جای آن، از هجای کوتاه یا کشیده استفاده کند. مثلاً در بیت زیر که هجای پایانی آن هجای بلند است، شاعر در مصراع دوم هجای کشیده آورده است.

جرم بیگانه نباشد که تو خود صورت خویش
گر در آینه ببینی برود دل ز برت

جُر	م	بی	گا	ن	ن	با	شد	ک	ت	خُد	صو	ر	ت	خیش
-	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-
-	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-
گَر	د	را	یی	ن	ب	بی	نی	ب	ر	وَد	دِل	ز	ب	رَت

در واقع هر وقت هجای پایانی مصراعی، کوتاه یا کشیده بود، شاعر از این اختیار شاعری استفاده کرده است. و در علامت‌گذاری هجاها، باید برای آن‌ها هجای بلند قرار بدهیم.

در ابیات زیر نیز شاعر در پایان نیم مصراع به جای هجای بلند، هجای کشیده آورده است.

دستی ز غمت بر دل، پایی ز پیت در گل
با این همه صبرم هست، وز روی تو نتوانم

دَس	ت	ز	غ	مَت	بَر	دل	پا	یی	ز	پ	یت	دَر	گل
-	-	U	U	-	-	-	-	-	U	U	-	-	-
-	-	U	U	-	-	-	-	-	U	U	-	-	-
با	این	ه	م	صَب	رَم	هست	وَز	رو	ی	ت	نَت	وا	نم

و در بیت زیر:

گر پیر مناجات است و رند خراباتی
هر کس قلمی رفته است، بر وی به سرانجامی

گَر	پی	ر	م	نا	جا	تست	وَر	رِن	د	خ	را	با	تی
-	-	U	U	-	-	-	-	-	U	U	-	-	-
-	-	U	U	-	-	-	-	-	U	U	-	-	-
هَر	کَس	ق	ل	می	رَف	تست	بَر	وِی	ب	س	رَن	جا	می

نتیجه: این اختیار شاعری از نظر نوع وزن هیچ محدودیتی ندارد. یعنی در هر وزنی ممکن است بیاید. لذا بسیار پرکاربرد است.

۲- آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن در رکن اول مصراع

بعضی از اوزان شعر فارسی از جمله این ۴ وزن: «فَعْلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعْلُنْ» یا «فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ» «فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ» «فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ» شروع می‌شوند. شاعر می‌تواند به جای «فَعْلَاتُنْ» **اول مصراع**، «فَعْلَاتُنْ» بیاورد.

گر من آلوده دامنم چه عجب همه عالم گواه عصمت اوست

جَب	ع	چ	نم	م	دا	د	لو	نا	م	گر
-	U	U	-	U	-	U	-	-	U	-
-	U	U	-	U	-	U	-	-	U	U
اوست	ت	م	عص	ه	وا	گ	لم	عا	م	ه

همان‌طور که می‌بینید شاعر در مصراع اول به جای «فَعْلَاتُنْ»، «فَعْلَاتُنْ» آورده است.

به گلستان نرم تا تو در آغوش منی بلبل ار روی تو ببند طلب گل نکند

ب	گ	لس	تان	ن	ر	وم	تا	ت	د	را	غو	ش	م	نی
U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-
-	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-
بُل	بُ	لر	رو	ی	ت	بی	ند	ط	ل	ب	گل	ن	ک	ند

نتیجه: این اختیار شاعری بسیار پرکاربرد است و ممکن است حتی در تمام مصراع‌های یک شعر دیده شود.

نتیجه: وزن‌های زیر را بشناسیم. زیرا این اختیار شاعری در این اوزان رخ می‌دهد.

- ۱- فَعْلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعْلُنْ ← فاعلاتن مفاعیلن فعلن
تو به سیمای شخص می‌نگری
ما در آثار صنع حیرانیم
- ۲- فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلُنْ ← فاعلاتن فعلاتن فعلن
بُت خود را پیشکن خوار و ذلیل
نامور شو به فتوت چو خلیل
- ۳- فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ ← فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلاتن
تو ندانی که چرا در تو کسی خیره بماند
تا کسی همچو تو باشد که در او خیره بمانی
- ۴- فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ ← فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلاتن
پنشین بر لب جوی و گذر عمر ببین
کاین اشارت ز جهان گذران ما را بس

نتیجه: بیار مهم: نمی‌توانیم به جای فاعلاتن آغزین، فعلاتن بیاوریم.

توجه: این اختیار در رکن اول هر دو مصراع می‌تواند بیاید.

نکته: اصل «فَعْلَاتِن» است. پس اگر حتی در تمام مصراع‌های یک شعر، به جای آن، «فَاعِلَاتِن» آمده باشد و تمام مصراع‌ها هم یکسان باشند، باز هم اختیار شاعری وجود دارد.

خَرَمَ آن روی که در روی تو باشد همه عمر وین نباشد مگر آن وقت که رای تو بود

خُر	رَ	مَان	رَو	ی	کِ	دَر	رَو	ی	تُ	بَا	شَد	هَ	مِ	عَمْر
-	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-
-	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-
وین	نَ	بَا	شَد	مَ	گَ	رَان	وَق	ت	کِ	رَا	ی	تُ	بُ	وَد

نکته: *بیار بیار مهضم*: هر گاه رکن اول فاعلاتن باشد، ولی رکن دوم فاعلاتن نباشد، قطعاً اختیار شاعری «آمدن فاعلاتن به جای فاعلاتن» داریم.

۳ - آوردن یک هجای بلند به جای دو هجای کوتاه (ابدال)

شاعر می‌تواند به جای دو هجای کوتاه کنار هم، یک هجای بلند بیاورد، مثلاً به جای رکن فَعْلَن «UU-»، شاعر می‌تواند فَعْلَن «- -» بیاورد.

تنگ‌چشمان نظر به میوه کنند ما تماشا کنان بستانیم

تَنگ	چَش	مَان	نَ	ظَر	بِ	مِ	و	کُ	نَد
U	-	-	U	-	U	-	U	U	-
U	-	-	U	-	U	-	-	-	-
ما	تَ	ما	شا	کُ	نا	نِ	بُس	تا	نیم

توجه: دقت کردید هر ۳ اختیار وزنی که تا اینجا خواندید را در این بیت می‌توانستید ببینید؟! هم پایان مصراع به جای هجای بلند، هجای کشیده آمده است. هم اول مصراع به جای فاعلاتن، فاعلاتن آمده است و هم ابدال دارد.

نکته: هر چند به جای دو هجای کوتاه در رکن‌های فَعْلَاتِن «UU-»، «مُفَعَّلِن» «U U -» و «مُسْتَفْعِل» «UU-» هم این اختیار شاعری به کار می‌رود و به صورت مَفْعُولِن «- -» در می‌آیند، اما اغلب کاربرد آن در رکن فَعْلَن «UU-» است که در پایان مصراع می‌آید و به رکن فَعْلَن «- -» تبدیل می‌شود.

توجه: اوزانی که رکن فعلن در پایان آن‌هاست.

← فاعلاتن مفاعِلن فَعْلَن	1- فَعْلَاتِن مَفَاعِلِن فَعْلِن
ما در آثار صنع حیرانیم	تو به سیمای شخص می‌نگری
← فاعلاتن فَعْلَاتِن فَعْلَن	2- فَعْلَاتِن فَعْلَاتِن فَعْلِن
دم به دم شعله‌زنان می‌سوزم	شمع‌وش پیش رخ شاهد یار
← فاعلاتن فَعْلَاتِن فَعْلَاتِن فَعْلَن	3- فَعْلَاتِن فَعْلَاتِن فَعْلَاتِن فَعْلِن
کاین اشارت ز جهان گذران ما را بس	بنشین بر لب جوی و گذر عمر ببین
← مفاعِلن فَعْلَاتِن مَفَاعِلِن فَعْلَن	4- مَفَاعِلِن فَعْلَاتِن مَفَاعِلِن فَعْلِن
که در به روی ببندند آشنایی را	به جان دوست که دشمن بدین رضا ندهد

توجه: در این اختیار شاعری، «دو هجای کوتاه»، اصل است که به جای آن یک هجای بلند آمده است و برعکس آن امکان پذیر نیست. یعنی نمی توانیم به جای یک هجای بلند، دو هجای کوتاه بیاوریم.

توجه: کتاب درسی این اختیار شاعری را مختص آرکان «فَعْلُنْ، مَفْتَعْلُنْ، فَعْلَاثُنْ و مُسْتَفْعِلْ» می داند. در حالیکه در ارکان دیگر نیز ممکن است «ابدال» رخ بدهد.

نکته مهم: در رباعی اختیار ابدال بسیار پرکاربرد است. و بسیار پیش می آید که یک مصراع بر وزن «مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعْلُ» (— U U — — U U — — U U — —) باشد و مصراع دیگر همان رباعی بر وزن «مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُنْ فَعْ» (— — — — U U — — U U — —) باشد.

ای کعبه به داغ ماتمت نیلی پوش وز تشنگیات فرات در جوش و خروش

پوش	لی	نی	مَت	تَ	ما	غِ	دا	پِ	پِ	کَع	ای
—	—	—	—	U	—	U	—	U	U	—	—
—	U	U	—	—	U	—	U	—	U	U	—
روش	خُ	شُ	جو	دَر	را	فُ	یَت	گی	نِ	تِش	وَز

توجه: «گی» طبق اختیار شاعری کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند، به «هجای کوتاه» تبدیل می شود.

توجه: هرگاه تعداد هجاهای دو مصراع با هم برابر نبود، به احتمال ۹۹٪ این اختیار شاعری به کار رفته است.

نکته: این اختیار شاعری هم بسیار پرکاربرد است (مخصوصاً در تبدیل فَعْلُنْ به فَعْلُنْ) و ممکن است در تمام مصراعهای یک شعر دیده شود.

ابدال در مفتعلن:

آب ز سبزه گرفت جوشن زنگارگون													سوسن کان دید ساخت نیزه جوشن گذار		
آب ز سبزه گرفت جوشن زنگارگون															
آ	ب	ز	سَب	زِ	گِ	رِفَت	جُو	شَ	نِ	زِن	گَا	ر	گُون		
—	U	U	—	—	U	—	—	U	U	—	—	U	—		
—	—	—	—	—	U	—	—	U	U	—	—	U	—		
سو	سَن	کان	دِی	دِ	ساخت	نِی	زِ	یِ	جُو	شَن	نِ	گار			
سوسن کان دید ساخت نیزه جوشن گذار															

صبر کنم تا چه شود کار فرو بسته من														هم بگشاید روزی تعبیه آرای تو		
صبر کنم تا چه شود کار فرو بسته من																
صَب	ر	کُ	نَم	تا	چِ	شَ	وَد	کَا	رِ	فُ	رَو	بَس	تِ	یِ	مَن	
—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	U	U	—	U	U	—	
هم	بِ	گِ	شا	یَد	رَو	زِی	تَع	بِ	یِ	آ	را	یِی	یِ	تِ		
هم بگشاید روزی تعبیه آرای تو																

ابدال در فعلاتن:

رایت شاهان را صورت شیر است و پلنگ بر سر رایت او سورت فتح و ظفر است													
رایت شاهان را صورت شیرست پلنگ													
را	ی	ت	شا	هان	را	صو	ر	ت	شی	رَس	ت	پ	لنگ
-	U	U	-	-	-	-	U	U	-	-	U	U	-
			*							*			*
-	U	U	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U
بَر	سَ	رِ	را	ی	ت	او	سُو	رَ	تِ	فَت	حُ	ظَا	فَا
بَر سَرِ رَایَتِ او سُوَرَتِ فَتَحُ ظَفَرَسْت													

ابدال در مستفعل: این حالت اکثرا در رباعی پیش می آید.

من در عجبم ز می فروشان کایشان به زانچه فروشند چه خواهند خرید												
مَن دَر عَجَبِم زِ مِی فُروشان کِیْشان												
مَن	دَر	عَ	جَ	بِم	زِ	مِی	فُ	رَو	شَان	کِی	شَان	
-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	-	-	-
										*	*	
-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-
پِه	زَا	چَ	فُ	رَو	سُ	شَنَسَد	چَ	خَا	هَنَسَد	خَ	رِید	
پِه زَان چَ فُروشَنَد چَ خَاهَنَد خَرِید												

توجه: در بیت زیر نیز که بر وزن «مفعولُ فاعلاتُ مفاعیلُ فاعِلینُ» یا «مُسْتَفْعِلُنْ مَفَاعِلُ مُسْتَفْعِلُنْ فَعْل» است، این اختیار شاعری در محل «مفاعِلُ» دیده می شود. البته در این اوزان بسیار نادر و کم است.

ما بندگان حاجتمندیم و تو کریم حاجت همیشه پیش کریمان بود روا

ما بندگان حاجتمندیم و تو کریم حاجت همیشه پیش کریمان بود روا												
ما بَنَدِگانِ حَاجَتَمَنَدِیمُ تُو کَرِیمُ												
ما	بِن	دِ	گا	نِ	حَا	جَت	مَن	دِی	مُ	ت	ک	رِیم
-	U	-	U	-	-	-	-	-	U	-	U	-
حَا	جَت	هَ	مِی	شِ	پِی	شِ	کَ	رِی	مَا	بُ	وَد	وا
حَاجَتِ هَمِیشِ پِیشِ کَرِیمانِ بُوَد رَوَا												

ای بی خبر بکوش که صاحب خبر شوی تا راهرو نباشی کی راهبر شوی													
ای بِی خَبَرِ بَکُوشِ کِی صَاحِبِ خَبَرِ شَوِی													
ای	بِی	خَ	بَر	پ	کُو	ش	کِ	صَا	حِب	خَ	بَر	ش	وی
-	-	U	-	U	-	U	U	-	-	U	-	U	-
تَا	رَا	هَ	رُو	نَ	بَا	شِی	کِی	رَا	هَ	بَر	شِ	وی	
تَا رَاهَرُو نَباشِی کِی رَاهَبَر شَوِی													

توجه: همانطور که احتمالا متوجه شده‌اید، ابدال «فَعْلُن» به «فَعْلُن» کاملا گوش‌نواز و زیباست ولی ابدال در ارکان دیگر موجب مکث و اصطلاحا سخته وزنی می‌شود. همین تذکر بهترین نکته برای فهمیدن سماعی اختیار ابدال در ارکانی غیر از «فعلن» است!

نگاهی به سه اختیار وزنی در یک غزل سعدی

سعدی در غزل زیر فقط در ۶ مورد از «فَعْلُن» استفاده کرده و در ۱۸ مصراع، طبق اختیار شاعری به جای «فَعْلُن»، «فَعْلُن» آورده است. همچنین اگر به اول هر دو مصراع دقت کنیم، با وجود اینکه اصل وزن «فَعْلَانُ مَفَاعِلُنْ فَعْلُنْ» است ولی شاعر فقط در ۲ مصراع «فَعْلَانُ» آورده است و در ۲۲ مصراع «فَعْلَانُ» آورده است. و در ۴ مصراع در پایان هجای بلند آمده و در ۲۰ مصراع هجای کشیده. نکته جالب این است که از ۲۴ مصراع فقط یک مصراع فاقد اختیارات وزنی است!

ما	گدایان	خیل	سلطانیم	شهر	بند	هوای	جانانیم
بنده	را	نام	خویشتن	هر	چه	ما	را
گر	برانند	و	گر	ره	به	جای	دگر
چون	دلارام	می‌زند	شمشیر	سر	ببازیم	و	رخ
دوستان	در	هوای	صحبت	زر	فشانند	و	ما
مر	خداوند	عقل	و	عیب	ما	گو	مکن
هر	گلی	نو	که	ما	به	عشقتش	هزار
تنگ	چشمان	نظر	به	ما	تماشاکنان		دستانیم
تو	به	سیمای	شخص	ما	در	آثار	صنع
هر	چه	گفتیم	جز	در	همه	عمر،	از آن
سعدیا	بی	وجود	صحبت	همه	عالم	به	هیچ
ترک	جان	عزیز	بتوان	ترک	یار	عزیز	نتوانیم

۴ - قلب

آوردن یک هجای کوتاه و یک هجای بلند به صورت برعکس در مصراع دیگر. این اختیار دو سویه است. یعنی می‌تواند برعکس باشد.
(U _ ↔ _ U)

این اختیار از اختیارات شاعری بسیار کم‌کاربرد است و معمولا در مُفْتَعِلُنْ « - U U - » و مَفَاعِلُنْ « - U - U - » دیده می‌شود و به جای هر کدام، دیگری را می‌توان آورد.

کیست که پیغام من به شهر شروان برد یک سخن از من بدان مرد سخندان برد

رَد	بَ	وَانُ	شِرِ	رِ	شَهْ	بِ	مَنْ	مِ	غَا	پِی	کِ	کِیست
-	U	-	-	U	-	U	-	U	-	-	U	U
-	U	-	-	U	U	-	-	U	-	-	U	U
رَد	بَ	دَانُ	خَنْ	سُ	دِ	مَر	دَانُ	بِ	مَنْ	نَزْ	خَ	پِک

وزن این شعر «مُفْتَعِلُنْ فاعِلُنْ // مُفْتَعِلُنْ فاعِلُنْ» است. ولی شاعر طبق اختیار شاعری قلب، در قسمت دوم مصراع اول به جای مُفْتَعِلُنْ « - U U - » مَفَاعِلُنْ « - U - U - » آورده است.

خاطر خاقانی از آن کعبه‌شناس شد که او در حرم خدایگان کرده به جان مجاوری															
خاطرِ خاقانی یزان کعبِ شناس شد ک او															
خا	ط	ر	خا	قا	نی	ی	زان	کعب	ب	ش	نا	س	شد	ک	او
-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	U	-	U	-
-	U	U	-	U	-	U	-	-	U	U	-	U	-	U	-
دَر	ح	رَ	م	خُ	دا	ی	گان	گر	د	ب	جان	م	جا	و	ری
دَر حَرَمِ خُدایگان کرد ب جانِ مجاوری															

دید خاقانی اگر لاف جمال تو زند کس نکند قبول از او کان به مثال تو رسد															
دیدِ خاقانی یگر لافِ جمالِ تو زند															
دی	د	ی	خا	قا	نی	ی	گر	لا	ف	ج	ما	ل	ت	ز	ند
-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	U	-	U	-
-	U	U	-	U	-	U	-	-	U	U	-	U	-	U	-
کس	ن	ک	ند	ق	بو	ل	زو	کان	ب	م	تا	ل	ت	ر	سد
کس نکتند قبولزو کان ب مثال تو رسد															

نکته مهم: گفتیم که این اختیار شاعری بسیار کم کاربرد است. جالب است بدانید این اختیار شاعری نسبت به اختیارات شاعری دیگر تناسب کمتر از یک به هزار دارد. شاید اینگونه بتوانیم حکم کنیم که ابیاتی که اختیار شاعری قلب دارند بسیار محدود هستند و حتی می‌توان گفت ابیاتی که در تست‌ها استفاده می‌شوند تقریباً انگشت‌شمار هستند. و نکته بسیار جالب این است که بیشترین استفاده از این اختیار توسط خاقانی انجام شده و اتفاقاً در خود واژه «خاقانی» این اختیار روی داده است. پس بهتر است این واژه را خوب در خاطر داشته باشید و همیشه به آن مشکوک باشید. البته قبلاً هم گفته‌ام که ممکن است طراح سوال همین موضوع را دام تستی قرار بدهد و بی‌تی با واژه «خاقانی» بیاورد که این اختیار را نداشته باشد. ابیات زیر را بشناسید و سعی کنید اختیار قلب را در آن‌ها پیدا کنید.

او ز سگان کیست خود تا بردت به داوری
تا رگ نخلیت او ز بیخ و بن برنکنی
هیچ نگویی ای فلان تو ز سگان کیستی
به کار من کن نظری و گر نه دل بردارم
چاره چه خاقانی اگر کیسه رسد به لاغری
حال برای چون تویی اگر که لایقم بگو
نالهی من نیست غم دادستان من کجا
پیش خدایگان تو را بیش کند ثناگری
دعوی عشق و وصل هم تا ز سگان کیست او
هر که تو را بد سگال ندامت او را ندیم
مصحف و افسانه را جلد به هم ساختن

بر دل خاقانی اگر داغ جفا نهی چه شد
دست کسی بر نرسد به شاخ هویت تو
بر سر کویت چو سگان هر سحری کنم فغان
پس چو تویی نگار من وز دو جهان بیزارم
کیسه هنوز فربه است با تو ازان قوی دلم
من که هر آنچه داشتم اول ره گذاشتم
نالهی خاقانی اگر دادستان شد از فلک
سینه خاقانی اگر پاک بشویی از عنا
سینه‌ی خاقانی و غم تا نزند ز وصل دم
هر که تو را نیک خواه نیکویی او را دلیل
دل از امل دور کن زانکه نه نیکو بود

نکته مهم: در اوزان مربوط به رباعی نیز این اختیار شاعری پرکاربرد است.

آن قصر که جمشید در او جام گرفت												
آن قَصْر کِ جَمَشیدِ دَرِوِ جامِ گِرِفْت												
آن	قَصْر	ر	کِ	جَم	شید	د	دَ	رو	جا	م	گِ	رِفْت
-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-
-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-
آ	هُو	بَ	چ	کَر	دُ	رو	بَ	ها	را	م	گِ	رِفْت
آهُو بَچِ گَرْدُ رُوبِ هَارامِ گِرِفْت												

من هیچ ندانم که مرا آنکه سرشت												
مَن هِیچِ نَدانم کِ مَرا آنکِ سِرِشْت												
مَن	هیچ	چ	نَ	دا	نَم	کِ	مَ	را	آن	کِ	سِ	رِشْت
-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-
-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-
اَز	اَهـ	لِ	بِ	هَشـ	ت	کَر	د	یا	دو	زَ	خ	زِشْت
اَز اَهـلِ بَهِشْتِ گَرْدِ یا دُوزَخِ زِشْت												

نکات تکمیلی و پایانی

نکته مهم: اختلاف هجایی دو مصراع را - چه کمی و چه کیفی - زمانی با اختیارات شاعری بررسی می‌کنیم که از مراحل قبل کاملاً مطمئن باشیم. از درست خواندن، درست نوشتن (خط عروضی)، تقطیع هجایی و تقسیم به ارکان، مطمئن باشیم.

نکته مهم: اوزان شعر فارسی به گونه‌ای است که معمولاً بیش از ۲ هجای کوتاه و بیش از ۳ هجای بلند کنار هم نمی‌آید، پس اگر غیر از این دیدیم به احتمال زیاد اختیار شاعری داریم. (البته اگر درست تقطیع کرده باشیم!)

توجه: فقط در وسط دو وزن «مَفْعُولُ مَفَاعِلِنُ مَفْعُولُ مَفَاعِلِنُ» و «مَفْعُولُ فَاعِلَاتِنُ مَفْعُولُ فَاعِلَاتِنُ»، به ترتیب ۵ و ۴ هجای بلند می‌آید. اگر شعری در وزن دیگری بود و بیش از ۳ هجای بلند در کنار هم آمده بود، حتماً در آن قسمت اختیار شاعری داریم.

نکته جالب توجه: در کلام عادی و گفتار روزانه، نسبت هجای بلند به کوتاه، تقریباً «دو به یک» است. یعنی تقریباً هجاهای بلند گفتار عادی ۲ برابر هجاهای کوتاه است. وقتی سخن عادی به شعر در می‌آید، باز هم تقریباً همینطور است یعنی تناسب «دو به یک». از این تناسب می‌توان نتیجه گرفت در اوزانی که هجاهای بلند از تناسب دو به یک بیشتر شوند، مثلاً سه به یک بشوند مانند «فاعلاتن فاعلاتن فاعلن» یا «مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن»، احتمال وجود اختیار شاعری «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» افزایش می‌یابد. همچنین در اوزانی که تعداد هجای بلند از نسبت دو به یک کمتر بشود و مثلاً تعداد هجای بلند و کوتاه برابر باشد مانند «فاعلاتن فاعلاتن فاعلن» یا «مفاعیلن فاعلاتن مفاعیلن فعلن» احتمال اختیار شاعری «کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند» افزایش می‌یابد. کافی است به ابیاتی که پیش از این به صورت تمرین آورده‌ام دقت کنید. به وضوح این نکته قابل مشاهده است.

نکته بسیار مهم: گفتیم ممکن است در دو هجای مقابل هم، در هر دو مصراع اختیار شاعری وجود داشته باشد. ممکن است در هر دو مصراع به جای فَعْلَاتِنِ اَوَّلِ، فَاعِلَاتِنِ آمده باشد، در هر دو مصراع به جای فَعْلُنِ، فَعْلُنِ آمده باشد، در هر دو مصراع به جای هجای بلند پایان مصراع، هجای کوتاه یا کشیده آمده باشد، ممکن است در هر دو مصراع به جای مَفَاعِلِنِ، مَفْعِلِنِ آمده باشد (یا برعکس) و به طور کلی ممکن است در هر دو مصراع، در دو هجای رو به روی هم، به جای هجای کوتاه، هجای بلند آمده باشد (و یا برعکس). در این صورت

به دلیل عدم اختلاف در دو مصراع، تشخیص وجود اختیار شاعری بسیار دشوار می‌شود، پس بهتر است علاوه بر مقایسه هجاهای روبه‌رو، به ارکان دیگر هم نظر داشته باشیم و اوزان را هم بشناسیم تا در صورت مغایرت با آن‌ها، متوجه وجود اختیار شاعری بشویم.

نکته بسیار مهم: بهتر است این نکته را با این سوال مطرح کنیم: با توجه به تقطیع زیر؛ آیا در هجای اول مصراع دوم اختیار شاعری «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» وجود دارد؟

در دلم بود که بی دوست نباشم هرگز **چه** توان کرد که سعی من و دل باطل بود

دَر	دِ	لَم	بُو	د	کِ	بِی	دُو	سِت	نَ	بَا	شَم	هَر	گِز
—	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	—	—
U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	—	—
چ	تَ	وَان	گَر	د	کِ	سَع	ی	مَ	نُ	دِل	بَا	طِل	بود

پاسخ: خیرررررر! در اینگونه موارد باید دقت کنیم که اصل وزن «فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَانْ» است که به جای «فَعْلَاتُنْ اَوَّلِ مِصْرَاعِ»، «فَعْلَاتُنْ» آمده است.

نکته بسیار مهم: بهتر است این نکته را نیز با این سوال مطرح کنیم: با توجه به تقطیع زیر؛ آیا در هجای آخر مصراع اول اختیار شاعری «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» وجود دارد؟

ای پادشاه صورت و معنی که مثل تو نادیده هیچ دیده و نشنیده هیچ گوش

ای	پَا	دِ	شَا	هَ	صُو	رَ	تُ	مَع	نِی	کِ	مِثْ	لِ	تُ
—	—	U	—	U	—	U	U	—	—	U	—	U	—
—	—	U	—	U	—	U	U	—	—	U	—	U	—
نا	دِی	دِ	هَی	چ	دِی	دِ	ءُ	نَشْ	نِی	دِ	هَی	چ	گوش

پاسخ: خیرررررر! در اینگونه موارد باید اختیار به کار رفته را «بلند در نظر گرفتن هجای پایان مصراع» در نظر بگیریم.
نکته بسیار مهم: بهتر است این نکته را نیز با این سوال مطرح کنیم: با توجه به تقطیع زیر؛ آیا در قسمت مشخص شده اختیار شاعری «قلب» وجود دارد؟

ز شوخی گر چه آسایش نفهمیده است مژگانش **نظر** با شوخی چشمش رگ خواب است پنداری

زِ	شُو	خِی	گَر	چ	آ	سَا	پِش	نَ	فَه	مِی	دَسِت	مُز	گَا	نَش
U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	U	—	—	—
—	—	—	—	*	*	—	—	—	—	—	—	—	—	—
U	—	—	—	U	—	—	—	U	—	—	U	—	—	—
نَ	ظَر	بَا	شُو	خِی	ی	چَش	مَش	رَ	گِ	خَا	بَسِت	پِن	دَا	رِی

پاسخ: خیرررررر! در این وزن اصلاً اختیار شاعری قلب رخ نمی‌دهد. در این بیت به ترتیب ۲ اختیار شاعری «کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند» و «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» در کنار هم آمده است. این حالت بسیار محتمل است!

نکته‌ی بسیار مهم و کلیدی

شما باید به ۲ نوع عروض سماعی تسلط داشته باشید؛ یکی تسلط سماعی برای فهمیدن وزن یک مصراع. مثلاً با خواندن بفهمیم وزن یک شعر «فعلاتن فعلاتن فعلن» است. و دیگری تسلط سماعی برای درک اختیارات شاعری. این ۲ با هم فرق دارند. مثلاً یک دانش‌آموز با خواندن تشخیص می‌دهد که وزن یک بیت «فعلاتن فعلاتن فعلن» است، ولی نمی‌تواند اختیارات شاعری را سماعی تشخیص بدهد. در این موارد برای تشخیص سریع اختیارات شاعری، یک روش دیگر وجود دارد که کمی از روش سماعی بیشتر وقت می‌برد ولی نسبت به تقطیع هجایی زمان بسیار کمتری صرف می‌شود. آن روش را من «تقطیع چشمی» نامیده‌ام. در این روش علامت هجایی یک مصراع را روی برگه می‌نویسیم. مثلاً (_ U U _ _ U U _ _ U U _ _ U U) و مصراع‌ها را سریع بدون نوشتن تقطیع می‌کنیم و به علامت‌های هجایی که نوشته‌ایم دقت می‌کنیم. در این حالت هر هجایی که با نوشته‌ی ما مطابقت نداشت اختیار شاعری دارد. شاید برای شما هم پیش آمده باشد که از دبیر خود و یا شخص دیگری، اختیار شاعری بی‌تی را بپرسید و او بعد از یک دقیقه خیره‌شدن به آفق پاسخ شما را بدهد! آن لحظه همان لحظه عزیز «تقطیع چشمی یا ذهنی» است.

با توجه به تقطیع‌های هجایی زیر سعی کنید اختیارات شاعری هر بیت را به صورت «تقطیع چشمی» به دست بیاورید.

مَفَاعِلُنْ فَعْلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعْلُنْ (_ U U _ _ U U _ _ U U _ _ U U)

نگاه من به تو و دیگران به خود مشغول معاشران ز می و عارفان ز ساقی مست

مَفْعُولُ فَاعِلَاتُ مَفَاعِيلُ فَاعِلُنْ (_ U _ _ U U _ U _ U _ _ U _ _)

باز آ که در فراق تو چشم امیدوار چون گوش روزه‌دار بر الله اکبر است

فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلُنْ (_ U U _ _ U U _ _ U U _ _ U U)

هر که با شاهد گلروی به خلوت بنشست نتواند ز سر راه ملامت برخاست

مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ (_ _ U U _ _ U U _ _ U U _ _ U _ _)

سعدی در بستان هوای دگری زن وین کشته رها کن که در او گله چریده است

فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَاعِلُنْ (_ U _ _ _ U _ _ _ U _ _ _ U _ _)

پیش از این من دعوی پرهیزگاری کردمی باز می‌گویم که هر دعوی که کردم باطل است

گاهی برای سهولت در تلفظ یا رعایت شدن وزن شعر، «همزه» آغازین واژه (یعنی همزه «آ» با کلاه یا «ا» بی کلاه اول واژه) در تلفظ حذف می‌شوند.		۱ - حذف همزه	اختیارات زبانی
احتمال این اتفاق، با توجه به واج قبل «همزه» می‌تواند کم یا زیاد باشد. اگر قبل از «همزه» صامت بیاید، احتمال حذف همزه بسیار زیاد است ولی اگر پیش از «همزه» مصوت بیاید، احتمال حذف همزه بسیار کم است.			
توجه شود فرایند «حذف همزه»، یک اختیار شاعری است و لزوماً تمام همزه‌ها را نباید حذف کرد. یعنی با توجه به وزن و ریتم شعر باید ببینیم نیاز است «همزه» حذف شود یا خیر. (در ترکیباتی مانند «دست‌آورد»، «دل‌انگیز» و ... حذف همزه اجباری است.)			
حذف همزه مبحثی پرچالش است و موارد بسیاری وجود دارد که بین علمای فن اختلاف نظر وجود دارد. در درسنامه به طور مفصل به موارد اختلافی اشاره کرده‌ام.			
علمی‌ترین نوع سوال این است که طراح محترم بپرسد: «در کجا یا در چند مورد «حذف همزه» ضروری است؟»			
مصوت —	— در پایان کلمه	الف بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه	۲ - امکان تغییر کمیت مصوت‌ها
مصوت —	— در پایان کلمه		
مصوت —	«و» عطف و ربط و ...		
مصوت —	— در پایان کلمه	ب کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «و» و «ی»	
مصوت —	— یا ی بین ترکیبات اضافی و ترکیبات وصفی		
هر گاه بعد از مصوت بلند	ابروی - آهویی و ... (واج میانجی «ی» می‌گیرد).		
«و» یا «ی»	لیلی‌ای - حوری‌ای و ... (واج میانجی همزه «ا» می‌گیرد).		
هر گاه بعد از مصوت بلند	ابروی بار - آهوی من		
«و» یا «ی»	لیلی (ی) من - حوری (ی) بهشت («ی» در نوشتار ظاهر نیست).		
هر گاه بعد از مصوت بلند	ابرو از - آهو آمد		
«و» یا «ی»	لیلی از - لیلی آمد		
هر گاه بعد از مصوت بلند	ابرو و لب - آهو و گرگ		
«و» یا «ی»	لیلی و مجنون - حوری و بهشت		
هر گاه بعد از مصوت بلند	ابرویت - آهویش		
«و» یا «ی»	لیلی‌ات - حوری‌اش		
ضمیر متصل	«ی» می‌گیرد.		

<p>شاعر می‌تواند به جای هجای بلند در پایان مصراع (یا پایان نیم مصراع در اوزان دوری)، هجای کوتاه یا کشیده بیاورد. این اختیار شاعری در هر وزنی ممکن است رخ بدهد و محدودیت وزنی ندارد.</p>	<p>کیفیت هجای پایانی</p>	
<p>شاعر می‌تواند در اوزانی که با «فعلاتن» شروع می‌شوند، به جای «فعلاتن» اول مصراع، «فعلاتن» بیاورد. (توجه شود برعکس این، امکان‌پذیر نیست و این اختیار شاعری دوسویه نیست. یعنی شاعر نمی‌تواند به جای «فعلاتن» اول مصراع، «فعلاتن» بیاورد.)</p>	<p>آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن اول مصراع</p>	
<p>شاعر می‌تواند به جای دو هجای کوتاه کنار هم، یک هجای بلند بیاورد. (توجه شود برعکس این، امکان‌پذیر نیست و این اختیار شاعری دوسویه نیست. یعنی به جای یک هجای بلند، نمی‌تواند دو هجای کوتاه بیاورد.)</p> <p>توجه شود این اختیار شاعری در ارکان « — U U — »، « U U — — »، « — U U — » و « — U U — » کاربرد دارد ولی از همه بیشتر در « — U U — » و در پایان مصراع اتفاق می‌افتد.</p> <p>توجه: در ارکان دیگر نیز به ندرت اختیار ابدال دیده می‌شود.</p>	<p>ابدال آوردن یک هجای بلند به جای دو هجای کوتاه کنار هم</p>	<p>اختیارات وزنی</p>
<p>شاعر می‌تواند به جای « — U — »، « U — — » بیاورد. (توجه شود این اختیار شاعری در بعضی از ارکان مجاز است و اصلی‌ترین کاربرد آن آوردن « — U U — » به جای « — U — — » و برعکس آن است. یعنی آوردن «مفتعلن» به جای «مفاعِلن» و آوردن «مفاعِلن» به جای «مفتعلن»</p> <p>اختیار قلب بیشتر در اوزان دوری «مفتعلن مفاعِلن // مفتعلن مفاعِلن» و «مفتعلن فاعِلن // مفتعلن فاعِلن» دیده می‌شود.</p> <p>توجه: در ارکان دیگر نیز به ندرت اختیار قلب دیده می‌شود.</p>	<p>قلب آوردن « — U — » به جای « — U — — »</p>	

توجه: سعی کنید برای هر مورد مثالی از جزوه بیابید و بنویسید.

تمرین: ابیات زیر را به خط عروضی بنویسید و تقطیع هجایی کنید.

نسیم موی تو پیوند جان آگه ماست
ببرد قیمت سرو بلند بالا را
مراد خویش دگر باره من نخواهم خواست
بر او نمرده به فتوای من نماز کنید
دزدیده در شمایل خوب تو بنگریم
تا راهرو نباشی کی راهبر شوی
ثبت است بر جریده عالم دوام ما
یاد حریف شهر و رفیق سفر نکرد
وز عمر مرا جز شب دیجور نمانده است
اشکم شود از هر مژه چون سیل روانه
این بود وفاداری و عهد توندیده
از همه باز آمدیم و با تو نشستیم
سرو نباشد به اعتدال محمد
و این نه تبسم که معجزه است و کرامت
دیو چو بیرون رود فرشته درآید
چندین به مفارقت مرنجانم
بی روی تو می برد به زندانم
ز آن جمع به در بود پریشانی
آهو بچه کرد و روبه آرام گرفت
دیدی که چگونه گور بهرام گرفت
ناگه برود ز تن روان پاکت
بی باده کشید بار تن نتوانم
در بند سر زلف نگاری بوده است
به زانچه فوشند چه خواهند خرید
من می گویم که آب انگور خوش است
چون پرده برافتد نه تو مانی و نه من

۹۷ - خیال روی تو در هر طریق همره ماست
۹۸ - تو آن درخت گلی کاعتدال قامت تو
۹۹ - اگر مراد تو ای دوست بی مرادی ماست
۱۰۰ - هر آن کسی که در این حلقه نیست زنده به عشق
۱۰۱ - بگذار تا مقابل روی تو بگذریم
۱۰۲ - ای بی خبر بکوش که صاحب خبر شوی
۱۰۳ - هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد به عشق
۱۰۴ - دلبر برفت و دلشدگان را خبر نکرد
۱۰۵ - بی مهر رخت روز مرا نور نمانده است
۱۰۶ - تا کی به تمنای وصال تو یگانه
۱۰۷ - ای یار جفا کرده پیوند بریده
۱۰۸ - مادر خلوت به روی خلق بستیم
۱۰۹ - ماه فرو ماند از جمال محمد
۱۱۰ - این که تو داری قیامت است نه قامت
۱۱۱ - خلوت دل نیست جای صحبت اضداد
۱۱۲ - ای مرهم ریش و موسم جانم
۱۱۳ - آن کس که مرا به باغ می خواند
۱۱۴ - جمعی که تو در میان ایسانی
۱۱۵ - آن قصر که جمشید در او جام گرفت
۱۱۶ - بهرام که گور می گرفتی همه عمر
۱۱۷ - ای دل چو زمانه می کند غمناکت
۱۱۸ - من بی می ناب زیستن نتوانم
۱۱۹ - این کوزه چو من عاشق زاری بوده است
۱۲۰ - من در عجبم ز می فروشان کایشان
۱۲۱ - گویند کسان بهشت با حور خوش است
۱۲۲ - هست از پس پرده گفت و گوی من و تو

برای خرید نسخه چاپی یا تدریس ویدئویی این جزوه به سایت و یا کانال تلگرامی «آموزشگاه مجازی احمدی» مراجعه کنید.

برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد این جزوات و پکیج‌ها به شماره ۰۹۱۲۳۷۰۸۴۷۶ در تلگرام یا واتساپ و یا به صورت SMS پیام بدهید.

Ahmadi63amoozesh.com
@ahmadi63amoozesh

خیال روی تو در هر طریق هم‌ره ماست نسیم موی تو پیوند جان آگه ماست													
خط عروضی مصرع اول													
خِیَالِ رُویِ تُو دَرِ هَر طَرِیقِ هَم‌رَه مَاسْتِ													
مَاسْتِ	خِ	یا	لِ	رُ	یِ	تُو	دَرِ	هَر	طَ	قِ	هَمِ	رَ	هَ
—	U	—	U	—	U	—	—	—	U	—	U	U	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم													
—	U	—	U	—	U	—	—	—	U	U	—	U	—
علامت هجایی مصرع دوم													
مَاسْتِ	نَ	سی	مِ	مُو	یِ	تُو	پِیِ	وَنَ	دِ	جَا	نَ	آ	گِ
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
خط عروضی مصرع دوم													
نَسِیْمِ مَویِ تُو پِیَوْنَدِ جَآنِ آگَهِ مَاسْتِ													

تو آن درخت گلی کاعتدال قامت تو ببرد قیمت سرو بلند بالارا													
خط عروضی مصرع اول													
تُو آنِ دَرِخْتِ گَلیِ کَاعتِدالِ قَامتِ تُو بَبردِ قِیْمَتِ سَرو بَلندِ بَالارا													
تُو	آ	دِ	رَخِ	تِ	گِیِ	لِیِ	کَعدِ	تِ	دا	لِ	قا	مِ	تِ
—	U	—	U	—	U	—	—	—	U	—	U	U	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم													
—	U	—	U	—	U	U	—	—	U	—	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم													
بِ	بُر	دِ	قِیِ	مِ	تِ	سَرو	و	بُ	لند	دِ	با	لا	را
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
خط عروضی مصرع دوم													
بُ بَرْدِ قِیْمَتِ سَرو بُلندِ بَالارا													

اگر مراد تو ای دوست بی مرادی ماست مراد خویش دگر باره من نخواهم خواست													
خط عروضی مصرع اول													
اِگَر مَرادِ تُو ایِ دُوستِ بیِ مَرادِیِ مَاسْتِ مَرادِ خَویْشِ دِگَر بَاره مَن نَخواهَم خَواستِ													
مَاسْتِ	ءِ	گَر	مُ	را	دِ	تِ	ایِ	دو	سْتِ	بیِ	مُ	را	دیِ
—	U	—	U	—	U	—	—	—	U	—	U	—	U
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم													
—	U	—	U	—	U	—	—	—	U	—	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم													
مُ	را	دِ	خِیِ	شِ	دِ	گَر	با	رِ	مَن	نَ	خا	هم	خاست
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
خط عروضی مصرع دوم													
مَرادِ خَیْشِ دِگَر بَارِ مَن نَخواهَم خَاستِ													

هر آن کسی که در این حلقه نیست زنده به عشق بر او نمرده به فتوای من نماز کنید													
خط عروضی مصرع اول													
هَر آنِ کَسیِ کِ دَرِ اینِ حَلقَه نِیستِ زَندَه بَه عَشقِ بَر او نَمَرده بَه فَتَوايِ مَن نَمازِ کَنیْدِ													
عِشْقِ	هَ	ران	کَ	سی	کِ	دِ	رین	حَل	قِ	نیِ	سْتِ	زَن	دِ
—	U	—	U	—	U	—	—	—	U	—	U	—	U
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم													
—	U	—	U	—	U	—	—	—	U	—	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم													
بِ	رو	نَ	مُر	دِ	بِ	فَت	وا	یِ	مَن	نَ	ما	زِ	کُ
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
خط عروضی مصرع دوم													
بَرو نَمُرَدِ بِ فَتَوايِ مَن نَمازِ کَنیْدِ													

بگذار تا مقابل روی تو بگذریم دزدیده در شمایل خوب تو بنگریم													
خط عروضی مصرع اول													
بَگُذارِ تا مَقابِلِ رُویِ تُو بَگُذَرِیْمِ دَزدِیدَه دَر شَمائِلِ خَوبِ تُو بَنگَرِیْمِ													
رِیْمِ	بُگ	ذا	ر	تا	مُ	قا	بِ	لِ	رو	یِ	تِ	بُگ	ذِ
—	—	—	U	—	U	—	U	—	U	—	U	—	U
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم													
—	—	—	U	—	U	—	U	—	U	—	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم													
رِیْمِ	دُز	دی	دِ	دَر	شِ	ما	یِ	لِ	خو	بِ	تِ	پِن	گِ
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
خط عروضی مصرع دوم													
دَزدِیدِ دَر شَمائِلِ خَوبِ تُو بَنگَرِیْمِ													

بیت ۱۰۲												
ای بی خبر بکوش که صاحب خبر شوی تا راهرو نباشی کی راهبر شوی												
خط عروضی مصراع اول												
ای بی خبر بکوش ک صاحب خَبر شوی												
ای	بی	خَ	بَر	بَ	کُ	صا	حِب	خَ	بَر	شَ	وی	
—	—	U	—	U	—	—	—	U	—	—	U	—
علامت هجایی مصراع اول												
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم												
علامت هجایی مصراع دوم												
تا	را	ه	رُو	نَ	با	شی	کی	را	ه	بَر	شَ	وی
—	—	U	—	U	—	—	—	—	—	—	—	—
علامت هجایی مصراع دوم												
خط عروضی مصراع دوم												
تا راهرو نباشی کی راهبر شوی												

بیت ۱۰۳													
هرگز نمیرد آنکه دلش زنده شد به عشق ثبت است بر جریده عالم دوام ما													
خط عروضی مصراع اول													
هَرگِز نَمیرَدان کِ دِلش زِنَدِ شُد بِ عِشَق													
هَر	گِز	نَ	مِی	رَ	دَا	کِ	دِ	لِش	زِن	دِ	شُد	بِ	عِشَق
—	—	U	—	U	—	U	U	—	—	U	—	U	—
علامت هجایی مصراع اول													
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم													
علامت هجایی مصراع دوم													
تَب	تَس	ت	بَر	جَ	رِی	دِ	ی	عَا	لَم	دَ	وَا	مِ	مَا
—	—	U	—	U	—	U	U	—	—	U	—	U	—
علامت هجایی مصراع دوم													
خط عروضی مصراع دوم													
تَبتَسْت بَر جَرِیدِی عَالَمِ دَوَامِ مَا													

بیت ۱۰۴													
دلبر برفت و دلشدگان را خبر نکرد یاد حریف شهر و رفیق سفر نکرد													
خط عروضی مصراع اول													
دَلبَر بَرَفَتُ دِلشَدگِیا را خَبر نَکَرَد													
دِل	بَر	بَ	رَف	تَ	دِل	شَ	دِ	گَا	رَا	خَ	بَر	نَ	کَرَد
—	—	U	—	U	—	U	U	—	—	U	—	U	—
علامت هجایی مصراع اول													
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم													
علامت هجایی مصراع دوم													
یا	دِ	حَ	رِی	فِ	شَهِ	رُ	رُ	فِی	قِی	سَ	فَر	نَ	کَرَد
—	—	U	—	U	—	U	U	—	—	U	—	U	—
علامت هجایی مصراع دوم													
خط عروضی مصراع دوم													
یادِ حَریفِ شَهِرِ رَفقِ سَفرِ نَکَرَد													

بیت ۱۰۵													
بی مهر رخت روز مرا نور نمانده است وز عمر مرا جز شب دیجور نمانده است													
خط عروضی مصراع اول													
بِی مِهرِ رَختِ رُوزِ مَرا نَور نَماندَسْت													
بی	مِه	ر	رَ	خَت	رُ	ز	مَ	رَا	نُ	ر	نَ	مَا	دَسْت
—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—
علامت هجایی مصراع اول													
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم													
علامت هجایی مصراع دوم													
وَز	عَم	ر	مَ	رَا	جُز	شَ	بِ	دِی	جُ	ر	نَ	مَا	دَسْت
—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—
علامت هجایی مصراع دوم													
خط عروضی مصراع دوم													
وَز عُمَرِ مَرا جُز شَبِ دِجُورِ نَماندَسْت													

بیت ۱۰۶													
تا کی به تمنای وصال تو یگانه اشکم شود از هر مژه چون سیل روانه													
خط عروضی مصراع اول													
تَا کِی بِ تَمَنَی وِصالِ تِ یِگانِ													
تا	کِی	بِ	تَ	مَن	نا	ی	و	صا	ل	تَ	ی	گا	ن
—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—
علامت هجایی مصراع اول													
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم													
علامت هجایی مصراع دوم													
اَش	کَم	شَ	وَ	دَز	هَر	مُ	زُ	چُن	سِی	ل	رَ	وا	ن
—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—
علامت هجایی مصراع دوم													
خط عروضی مصراع دوم													
اَشکَم شُودَز هَر مَژَ چُن سِیَلِ رَوانِ													

بیت ۱۰۷													
ای یار جفا کرده پیوند بریده این بود وفاداری و عهد تو ندیده													
خط عروضی مصراع اول													
ای یار جفا کردی پیوند برید													
ای	یا	ر	ج	فا	گر	د	ی	پی	و	د	ب	ری	د
—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم													
—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	—
علامت هجایی مصراع اول													
این	بو	د	و	فا	دا	ری	ی	عهد	د	ت	ن	دی	د
خط عروضی مصراع دوم													
ای بود وفاداری ی عهدت ندید													

بیت ۱۰۸													
ما در خلوت به روی خلق بستیم از همه باز آمدیم و با تو نشستیم													
خط عروضی مصراع اول													
ما در خلوت ب روی خلق بستیم													
ما	د	ر	خل	وت	ب	رو	ی	خل	ق	ب	بس	تیم	
—	U	U	—	—	U	—	U	—	U	—	—	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم													
—	U	U	—	—	U	—	U	—	U	—	—	—	—
علامت هجایی مصراع اول													
از	ه	م	با	زا	م	دی	م	با	ت	ن	شس	تیم	
خط عروضی مصراع دوم													
از هم باز آمدیم با تو نشستیم													

بیت ۱۰۹													
ماه فرو ماند از جمال محمد سرو نباشد به اعتدال محمد													
خط عروضی مصراع اول													
ماه فرو ماند از جمال محمد													
ما	ه	ف	رو	ما	ن	دز	ج	ما	ل	م	حم	مد	
—	U	U	—	—	U	—	U	—	U	—	—	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم													
—	U	U	—	—	U	—	U	—	U	—	—	—	—
علامت هجایی مصراع اول													
سر	و	ن	با	شد	ب	اع	ت	دا	ل	م	حم	مد	
خط عروضی مصراع دوم													
سرو نباشد ب اعتدال محمد													

بیت ۱۱۰													
این که تو داری قیامت است نه قامت و این نه تبسم که معجزه است و کرامت													
خط عروضی مصراع اول													
این که تو داری قیامت است نه قامت													
این	ک	ت	دا	ری	ق	یا	م	تس	ت	ن	قا	مت	
—	U	U	—	—	U	—	U	—	U	—	—	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم													
—	U	U	—	—	U	—	U	—	U	—	—	—	—
علامت هجایی مصراع اول													
وین	ن	ت	بس	سم	ک	مع	چ	زس	ت	ک	را	مت	
خط عروضی مصراع دوم													
وین تبسم ک معجزت کرامت													

بیت ۱۱۱													
خلوت دل نیست جای صحبت اعداد دیو چو بیرون رود فرشته درآید													
خط عروضی مصراع اول													
خلوت دل نیست جای صحبت اعداد													
خل	و	ت	دل	نید	ست	جا	ی	صح	ب	ت	اض	داد	
—	U	U	—	—	U	—	U	—	U	—	—	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم													
—	U	U	—	—	U	—	U	—	U	—	—	—	—
علامت هجایی مصراع اول													
دیو	و	چ	بی	رو	ر	ود	ف	رش	ت	د	را	ید	
خط عروضی مصراع دوم													
دیو چ بیرون رود فرشت درآید													

بیت ۱۱۲										
ای مرهم ریش و مونس جانم										
چندین به مفارقت مرنجانم										
خط عروضی مصراع اول										
ای مرهم ریش مونس جانم										
ای	مر	هـ	م	ری	ش	مو	ن	س	جا	نم
—	—	U	U	—	U	—	U	U	—	—
اختلاف هجاهای رو به روی هم										
—	—	U	U	—	U	—	U	—	—	—
علامت هجایی مصراع اول										
چن	دی	ب	م	فا	ر	قت	م	رن	جا	نم
خط عروضی مصراع دوم										
چندین ب مفارقت مرنجانم										

بیت ۱۱۳										
آن کس که مرا به باغ می خواند										
بی روح تو می برد به زندانم										
خط عروضی مصراع اول										
آن کس که مرا ب باغ می خواند										
آ	کس	ک	م	را	ب	با	غ	می	خا	ند
—	—	U	U	—	U	—	U	—	—	—
اختلاف هجاهای رو به روی هم										
—	—	U	U	—	U	—	U	—	—	—
علامت هجایی مصراع اول										
بی	رو	ی	ت	می	ب	رد	ب	زن	دا	نم
خط عروضی مصراع دوم										
بی روی تو می برد ب زندانم										

بیت ۱۱۴										
جمعی که تو در میان ایشانی										
ز آن جمع به در بود پریشانی										
خط عروضی مصراع اول										
جمعی که ت در میان ایشانی										
جم	عی	ک	ت	در	م	یا	ن	ای	شا	نی
—	—	U	U	—	U	—	U	—	—	—
اختلاف هجاهای رو به روی هم										
—	—	U	U	—	U	—	U	—	—	—
علامت هجایی مصراع اول										
زا	جم	ع	ب	در	ب	ود	پ	ری	شا	نی
خط عروضی مصراع دوم										
زا جمع ب در بود پریشانی										

بیت ۱۱۵										
آن قصر که جمشید در او جام گرفت										
آهو بچه کرد و روبه آرام گرفت										
خط عروضی مصراع اول										
آن قصر که جمشید در او جام گرفت										
آ	قص	ر	ک	جم	شید	د	د	رو	جا	م
—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U
اختلاف هجاهای روبه روی هم										
—	—	U	U	—	—	U	—	—	—	U
علامت هجایی مصراع اول										
آ	هو	ب	چ	گر	د	رو	ب	ها	را	م
خط عروضی مصراع دوم										
آهو بچ کرد و به آرام گرفت										

بیت ۱۱۶										
بهرام که گور می گرفتی همه عمر										
دیدی که چگونه گور بهرام گرفت										
خط عروضی مصراع اول										
بهرام که گور می گرفتی همه عمر										
بهر	را	م	ک	گو	ر	می	گ	رف	تی	هـ
—	—	U	U	—	U	—	U	—	—	U
اختلاف هجاهای روبه روی هم										
—	—	U	U	—	U	—	U	—	—	U
علامت هجایی مصراع اول										
دی	دی	ک	چ	گو	ن	گو	ر	بهر	را	م
خط عروضی مصراع دوم										
دیدی که چگونه گور بهرام گرفت										

بیت ۱۱۷											
ای دل چو زمانه می کند غمناکت ناگه برود ز تن روان پاکت											
خط عروضی مصرع اول											
ای دل چ زَمَانِ می کُنَدِ غَمَنَاکَت											
ای	دِل	چ	ز	مَ	ن	مِ	کُ	نَد	غَم	نَا	کَت
—	—	U	U	—	U	—	U	—	—	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم											
—	—	U	U	—	U	—	U	—	U	—	—
علامت هجایی مصرع دوم											
نا	گه	ب	ر	وَد	زِ	تَن	رَ	وا	نِ	پا	کَت
خط عروضی مصرع دوم											
ناگه برود ز تن روان پاکت											

بیت ۱۱۸											
من بی می ناب زیستن نتوانم بی باده کشید بار تن نتوانم											
خط عروضی مصرع اول											
مَن بی می نَابِ زیسْتَن نَتَوَانِم											
مَن	بی	م	ی	نَا	ب	زِی	س	تَن	نَت	وا	نَم
—	—	U	U	—	U	—	U	—	—	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم											
—	—	U	U	—	U	—	U	—	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم											
بی	با	د	ک	شی	د	با	ر	تَن	نَت	وا	نَم
خط عروضی مصرع دوم											
بی باد کشید بار تن نتوانم											

بیت ۱۱۹											
این کوزه چو من عاشق زاری بوده است در بند سر زلف نگاری بوده است											
خط عروضی مصرع اول											
اِیْن کوزِ چُ مَن عَاشِقِ زَارِی بُوَدَسْت											
اِیْن	کُو	ز	چُ	مَن	عَا	شِ	قِ	زَا	رِی	بُو	دَسْت
—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم											
—	—	U	U	—	U	—	U	—	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم											
دَر	بِن	دِ	سَ	رَ	زُل	فِ	نِ	گَا	رِی	بُو	دَسْت
خط عروضی مصرع دوم											
دَر بِنَدِ سَرِ زَلْفِ نِگَارِی بُوَدَسْت											

بیت ۱۲۰											
من در عجبم ز می فروشان کایشان به زانچه فروشند چه خواهند خرید											
خط عروضی مصرع اول											
مَن دَر عَجَبِم زِ مِی فُرُوشَانِ کِیْشَان											
مَن	دَر	عَ	جَ	بَم	زِ	مِی	فَ	رُوشَان	کِی	شَان	
—	—	U	U	—	U	—	U	—	—	—	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم											
—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	—	—
علامت هجایی مصرع دوم											
په	زَا	چَ	فُ	رُوشَان	دِ	چَ	خَا	هَنْد	دِ	خَ	رِید
خط عروضی مصرع دوم											
په زان چه فروشند چه خواهند خرید											

بیت ۱۲۱											
گویند کسان بهشت با حور خوش است من می گویم که آب انگور خوش است											
خط عروضی مصرع اول											
گویند کَسَا بِهَشْتِ بَا حُورِ خُشَسْت											
گو	یَنَد	د	کَ	سَا	بِ	هَشْت	ت	بَا	حُور	ر	خُشَسْت
—	—	U	U	—	U	—	U	—	—	U	—
اختلاف هجاهای روبه‌روی هم											
—	—	—	—	—	U	—	U	—	—	U	—
علامت هجایی مصرع دوم											
مَن	می	گو	یَم	کِ	آ	بِ	آن	گو	ر	خُشَسْت	
خط عروضی مصرع دوم											
مَن می گویم کِ آبِ اَنگُورِ خُشَسْت											

هست از پس پرده گفت و گوی من و تو چون پرده برافتند نه تو مانی و نه من												بیت ۱۲۲	
هَسْتَزَ پَسِ پَرْدِ گُفْتِ گُوی مَنِ تُ												خط عروضی مصراع اول	
هَسْ	تَزْ	پَ	سِ	پَرْ	دِ	گُفْ	تُ	گُ	یِ	مَ	نُ	تُ	هجاهای مصراع اول
—	—	U	U	—	U	—	U	—	U	U	—	—	علامت هجایی مصراع اول
													اختلاف هجاهای روبه‌روی هم
—	—	U	U	—	—	U	U	—	—	U	U	—	علامت هجایی مصراع دوم
چُنْ	پَرْ	دِ	بَ	رُفْ	تَدْ	نَ	تُ	مَ	نِ	یِ	نَ	مَنِ	هجاهای مصراع دوم
چُنْ پَرْدِ بَرَفْتَدِ نَ تَ مَانی یِ نَ مَنِ												خط عروضی مصراع دوم	

تست فصل نهم

تست ۹۶ در کدام مصراع اختیار شاعری «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» وجود دارد؟

- آتش اندر پختگان افتاد و سوخت
- عاشقان را کشته می‌بیند خلق
- گلبنان پیرایه بر خود کرده‌اند
- کاین گروه زندگان دل مرده‌اند

تست ۹۷ در کدام بیت اختیار شاعری «ابدال» وجود دارد؟

- یار باید که هر چه یار کند
 - زینهار از کسی که در غم دوست
 - بار باران بکش که دامن گل
 - خانه‌ی عشق در خرابات است
- بر مراد خود اختیار کند
پیش بیگانه زینهار کند
آن برد کاحتمال خار کند
نیکنامی در او چه کار کند

تست ۹۸ در کدام مصراع اختیار شاعری «آمدن فاعلاتن به جای فعلاتن» وجود دارد؟

- من به بال کبریا در اوج وحدت می‌پریم
- مردم دیده‌ی من غرقه‌ی خوناب چراست
- در شب زلف تو مهتابی خوش است
- رخ و زلفت عوض شام و سحر بود مرا

تست ۹۹ در کدام بیت ۳ نوع اختیار وزنی وجود دارد؟

- تو یوسفی که فدای تو باد جان عزیز
 - دی دمی با غمگساری باز می‌گفتم غمی
 - زلف سرگشته که بر روی تو گشت آشفته
 - هنگام سحر گر بخرامی سوی بستان
- بیا که جان عزیز منت خریدار است
از بلای تنگ دستی و جفای روزگار
گرد رخسار تو دوران چه کند گر نکند
چون زلف کژت سرو سهی در قدم افتد

تست ۱۰۰ در کدام گزینه اختیار وزنی وجود ندارد؟

- سخنی بلبل از لبش می‌گفت
- درد خواجو به صبر به نشود
- از تو خالی نبودمی یک دم
- نه چنانم که بی تو به بشوم

بیت ۱۰۱ در بیت زیر چند اختیار شاعری وزنی وجود دارد؟

«گر من از دوست بنالم نفسم صادق نیست»
خبر از دوست ندارد که ز خود باخبر است»
(۱) دو (۲) سه (۳) چهار (۴) پنج

بیت ۱۰۲ در بیت زیر چند اختیار زبانی وجود دارد؟

«ما امید از طاعت و چشم از ثواب افکنده‌ایم»
سایه‌ی سیم‌رغ همت بر خراب افکنده‌ایم»
(۱) سه (۲) چهار (۳) پنج (۴) شش

بیت ۱۰۳ در بیت زیر کدام اختیار شاعری وجود ندارد؟

«آن نه تنهاست که با یاد تو انسی دارد»
تا نگویی که مرا طاقت تنهایی هست»
(۱) قلب (۲) ابدال (۳) آمدن فاعلاتن به جای فعلاتن (۴) بلند در نظر گرفتن هجای پایانی

بیت ۱۰۴ در بیت زیر کدام اختیار شاعری به کار نرفته است؟

«ملامت از دل سعدی فرو نشوید عشق»
سپاهی از حبشی چون رود که خود رنگ است»
(۱) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند (۲) ابدال (۳) حذف همزه (۴) بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

بیت ۱۰۵ در کدام گزینه اختیار شاعری قلب با تغییر کمیت مصوت همراه شده است؟

(۱) من که هر آنچه داشتم اول ره گذاشتم
حال برای چون تویی اگر که لایقم بگو
(۲) ای که چو موی شد تنم در هوس میان تو
هیچ نمی‌رود برون از دل من دهان تو
(۳) سینه‌ی خاقانی اگر دادستان شد از فلک
نالهی من نسبت غم دادستان من کجا
(۴) پای دل رمیده گر باز به دستم آمدی
تـرک تو کردمی و خویش از همه وارهاندمی

بیت ۱۰۶ در کدام بیت هیچ یک از اختیارات زبانی وجود ندارد؟

(۱) ای دل نگفتمت که مشو پای بند او
زیرا که کبک را نبود طاقت عناب
(۲) ای دل نگفتمت که اگر تشنه مرده‌ای
سیراب کی شود جگر تشنه از شراب
(۳) ای دل نگفتمت که مرو در هوای دل
طاووس را چه غم ز هوا داری ذباب
(۴) ای دل نگفتمت که مرو در کمند عشق
آخر به قصد خویش چرا می‌کنی شتاب

بیت ۱۰۷ در بیت زیر کدام اختیار شاعری وجود ندارد؟

این همه شعبده‌ی خویش که می‌کرد اینجا
سامری پیش عصا و ید بیضا می‌کرد
(۱) ابدال (۲) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند (۳) حذف همزه (۴) بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

بیت ۱۰۸ در کدام بیت اختیار شاعری ابدال وجود دارد؟

(۱) جان من است او هی مزیدش
آن من است او هی مزیدش
(۲) آب من است او نان من است او
مثل ندارد باغ امیدش
(۳) هر که ز صهبا آرد صفرا
کاسه سکبا پیش نهیدش
(۴) عام بیاید خاص کنیدش
خام بیاید هم بپزیدش

ت۱۰۹ در همه ابیات ابدال وجود دارد به جز

رواست گر همه بد می کنی بکن که نیکوست	۱) چرا و چون نرسد بندگان مخلص را
خوش باش ندانی به کجا خواهی رفت	۲) می نوش ندانی از کجا آمده‌ای
آن که روی از همه عالم به تو آورد نشاید	۳) گر حلال است که خون همه عالم تو بریزی
سوسن کآن دید ساخت نیزه جوشن‌گذار	۴) آب ز سبزه گرفت، جوشن زنگارگون

ت۱۱۰ در کدام گزینه هیچ یک از اختیارات شاعری وزنی دیده نمی‌شود؟

تا دیده نمی‌دوزم جانانه نمی‌بینم	۱) هر چند که جانانه در دیده‌ی باز آید
که شبیت خون بریزد که در او قمر نباشد	۲) قمری که دوست داری همه روز دل بر آن نه
که به یک شعله جهان می‌سوزم	۳) وه که در عشق چنان می‌سوزم
به خاک پات اگر ذره در هوا گنجد	۴) نه آن شب است که کس در میان ما گنجد

ت۱۱۱ در بیت زیر کدام اختیار شاعری به کار رفته است؟

«گر ز دست زلف مشکینت خطایی رفت رفت / ور ز هندوی شما بر ما جفایی رفت رفت»

۱) ابدال	۲) آمدن فاعلاتن به جای فعلاتن
۳) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند	۴) بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

ت۱۱۲ در کدام گزینه از اختیار شاعری «آمدن فاعلاتن به جای فعلاتن» استفاده نشده است؟

۱) یوسف گم گشته‌ی ما زیر بند زلف توست	۲) همه شب‌های غم آستن روز طرب است
۳) ساروان رخت به دروازه مبر کان سر کو	۴) شرمش از چشم می‌پرستان باد
۱) یوسف گم گشته‌ی ما زیر بند زلف توست	۲) همه شب‌های غم آستن روز طرب است
۳) ساروان رخت به دروازه مبر کان سر کو	۴) شرمش از چشم می‌پرستان باد

ت۱۱۳ در چند گزینه از اختیار شاعری «آمدن فاعلاتن به جای فعلاتن» استفاده نشده است؟

دفع این صفرا بود سرکنگبین	الف) تو غسل ما سرکه در دنیا و دین
چه کنم که جان شیرین نکنم فدای جانش	ب) اگر او به قصد جانم کمر جفا ببندد
برخیز که نوبت سحر بنشست	ج) بنشین که نسیم صبحدم برخاست
حلقه‌ی لعل تو درج گهر آمد	د) شکر تنگ تو تنگ شکر آمد
گر براند ز در آن حور پرزاد مرا	ه) من ندانم که ز کویش به جفا برگردم
۱) پنج	۲) چهار
۳) سه	۴) دو

ت۱۱۴ در کدام ابیات اختیار شاعری «ابدال» وجود دارد؟

الف) رشته جان من سوخته بگسیخته باد	ب) مرا به جای تو ای یار یار دیگر نیست
ج) سر مویی نتوان جست کنار از سر کویت	د) فاخته در بزم باغ گویی خاقانی است
۱) الف - ب	۲) ج - د
۳) الف - ج	۴) ب - د

ت۱۱۵ اختیار شاعری مقابل کدام بیت در آن بیت وجود ندارد؟

۱) روزگاریست که سودازدهی کوی توأم	خوابگه نیست مگر خاک سر کوی توأم (ابدال)
۲) به دو چشم تو که شوریده تر از بخت من است	که به روی تو من آشفه‌تر از روی توأم (بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه)
۳) چشم بر هم نزنم گر تو به تیرم بزنی	لیک ترسم که بدوزد نظر از روی توأم (حذف همزه)
۴) سعدی از پرده‌ی عشاق چه خوش می‌گوید	ترک من پرده برانداز که هندوی توأم (کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند)

ت۱۱۶ در بیت زیر کدام اختیار شاعری به کار رفته است؟

«سست پیمانان چرا کردی خلاف عقل و رای صلح با دشمن اگر با دوستان جنگ نیست»

- (۱) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند
(۲) بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه
(۳) حذف همزه
(۴) ابدال

ت۱۱۷ در کدام گزینه اختیاری شاعری «قلب» وجود دارد؟

- (۱) ماه منی و ماه را چرخ فدای تو دهد
(۲) بر دل خاقانی اگر داغ جفا نهی چه شد
(۳) گر چه سپیدکاری است از همه روی کار تو
(۴) ای حرم تو از کرم بیت حرام خسروان
گر به دیار دشمنان وقت زوال تو رسد
او ز سگان کیست خود تا بردت به داوری
رو که قیامتی است هم زلف تو در سیه‌گری
چون سخن من از نکت سحر حلال خاطری

ت۱۱۸ با توجه به شعر نیمایی زیر کدام گزینه غلط است؟

«من صدای قدم خواهش را می‌شنوم
و صدای پای قانونی خون را در رگ
ضربان سحر چاه کبوترها
تپش قلب شب آدینه»

- (۱) در مصراع اول فقط یک اختیار وزنی وجود دارد.
(۲) در مصراع دوم فقط یک اختیار وزنی وجود دارد.
(۳) در شعر اختیار شاعری بلند در نظر گرفتن هجای پایان مصراع وجود دارد.
(۴) وزن این شعر همسان است.

ت۱۱۹ در ابیات کدام گزینه اختیاری شاعری «قلب» وجود دارد؟

- (الف) باز بنفشه رسید جانب سوسن دوتا
(ب) آن نفسی که با خودی یار چو خار آیدت
(ج) هر که تو را نیک خواه نیکویی او را دلیل
(د) زهره نداشت هیچ کس بر او دمی نفس زند
(۱) الف - ب
(۲) ج - د
(۳) الف - ج
(۴) ب - د
باز گل لعل پوش می‌بدارند قبا
وان نفسی که بی‌خودی یار چه کار آیدت
هر که تو را بد سگال ندامت او را ندیم
پخته شود از این سپس چون به تنور می‌رود

ت۱۲۰ همه گزینه‌ها از اختیار وزنی یکسانی بهره برده‌اند به جز گزینه‌ی

- (۱) از بس خون‌ها که ریخت غمزه سر تیز او
(۲) بر سر کویت چو سگان هر سحری کنم فغان
(۳) از پی آن را که شب پرده‌ی راز من است
(۴) هر که را نیست نمک گر چه نماید خدمت
عشق به انگشت پای می‌کند آن را شمار
هیچ نگویی ای فلان تو ز سگان کیستی
خواهم کز دود دل پرده کنم روز را
خدمت او به حقیقت همه زرق است و ریا

ت۱۲۱ در کدام گزینه هر دو اختیار شاعری «ابدال» و «قلب» وجود دارد؟

- (۱) یک تنه صد هزار تن می‌نهمت چو آفتاب
(۲) خاک در خدایگان گر به کف آوری در او
(۳) تو گرد دلم گردان من گرد درت گردان
(۴) پس چو تویی نگار من و ز دو جهان بی‌زارم
ار چه به صد هزار یل بدر ستاره لشکری
هشت بهشت و چار جوی از بر سدره بنگری
در دست تو در گردش سرگشته چو پرگارم
به کار من کن نظری و گرنه دل بردام

ت۱۲۲ در کدام گزینه از ۳ نوع اختیار وزنی استفاده نشده است؟

- (۱) درد دل پیش که گویم غم دل با که خورم
(۲) بی دهان تو اگر صد قدح نوش دهند
(۳) دل چنین سخت نباشد که یکی بر سر راه
(۴) چون تویی را چو منی در نظر آیدت هیهات
- روم آن جا که مرا محرم اسرار آن جاست
به دهان تو که زهر آید از آن نوش مرا
تشنه می‌میرد و شخص آب زلالی دارد
که قیامت رسد این رشته به هم یا نرسد

ت۱۲۳ اختیار شاعری مشترک در هر دو بیت زیر کدام است؟

- (الف) هر شبی روزی و هر روز زوالی دارد
(ب) پیش از این من دعوی پرهیزگاری کردمی
- شب وصل من و معشوق مرا آخر نیست
باز می‌گویم که هر دعوی که کردم باطل است

- (۱) آمدن فاعلاتن به جای فعلاتن
(۲) ابدال
(۳) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند
(۴) حذف همزه

ت۱۲۴ ترتیب ابیات زیر به لحاظ داشتن اختیارات «کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند، ابدال، بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» در کدام گزینه آمده است؟

- (الف) به مشک چین و چگل نیست بوی گل محتاج
(ب) خواجه از عشق تو چون از سر هستی بگذشت
(ج) باش تا دیوانه گویندم همه فرزانتان
(د) الف، ج، ب
- که نافه‌هاش ز بندِ قبایِ خویشتن است
به وفات آمد و بر خاک درت کرد وفات
ترک جان نتوان گرفتن تا تو گویی عاقل است
- (۱) الف، ج، ب
(۲) ب، ج، الف
(۳) ب، الف، ج
(۴) الف، ب، ج

ت۱۲۵ اختیار شاعری مشترک در دو بیت زیر کدام است؟

- (الف) آن پری زاده‌ی مه‌پاره که دل‌بند من است
(ب) بسی بگفت خداوند عقل و نشنیدم
- کس ندانم که به جان در طلبش پویان نیست
که دل به غمزه خوبان مده که سنگ و سیوست

- (۱) آمدن فاعلاتن به جای فعلاتن
(۲) ابدال
(۳) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند
(۴) بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

ت۱۲۶ اختیار شاعری مقابل کدام بیت، در آن بیت وجود ندارد؟

- (۱) خصمی که تیر کافرش اندر غزا نکشت
(۲) پس چو تویی نگار من و ز دو جهان بیزارم
(۳) گویی بط سفید جامه به صابون زده است
(۴) گر چه چنگم بزنی پیش تو سر بر نکنم
- خونش بر بخت ابروی همچون کمان دوست (تغییر کمیت مصوت)
به کار من کن نظری و گر نه دل بردارم (قلب)
کبک دری ساق پای در قدح خون زده است (ابدال)
این چنین یار وفادار که بنوازی به (بلند در نظر گرفتن هجای پایانی)

ت۱۲۷ اختیار شاعری مقابل کدام بیت در آن بیت وجود ندارد؟

- (۱) ز هر چه هست گزیر است و ناگزیر از دوست
(۲) دوش دور از رویت ای جان جانم از غم تاب داشت
(۳) آنان که در بهار به صحرا نمی‌روند
(۴) مردم هلال عید بدیدند و پیش ما
- به قول هرکه جهان مهر بر مگیر از دوست (ابدال)
ابر چشمم بر رخ از سودای دل سیلاب داشت (آمدن فاعلاتن به جای فعلاتن)
بوی خوش ربیع بر ایشان محرم است (بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه)
عیدست و آنک ابروی همچون هلال دوست (کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند)

ت۱۲۸ اختیار شاعری مقابل کدام بیت در آن بیت وجود ندارد؟

- (۱) سخت به ذوق می‌دهد باد ز بوستان نشان
(۲) بخت باز آید از آن در که یکی چون تو در آید
(۳) گوش دلم بر در است تا چه بیاید خیر
(۴) این همه زورآوری و مردی و شیری
- صبح دمید و روز شد خیز و چراغ بر نشان (قلب)
روی میمون تو دیدن در دولت بگشاید (ابدال)
چشم امیدم به راه تا که بیارد پیام (بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه)
مرد ندانم که از کمند تو جسته است (کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند)

ت۱۲۹ همه ابیات هم اختیار وزنی دارند هم زبانی به جز گزینه‌ی
 (۱) چند سوزیم من و شمع شبستان همه شب
 (۲) خبر انده اورنگ جدا گشت ز تخت
 (۳) خنک آن باد که بر خاک خرامان گذرد
 (۴) خبرت هست که شب تا به سحر منتظرم

چند سازیم چنین بی سرو و سامان همه شب
 به سراپرده گلچهر خور آئین که برد
 خاصه بر گلشن آن سرو خرامان گذرد
 به سر کوی ستم تا خبر او چه رسد

ت۱۳۰ همه ابیات یا اختیار وزنی دارند یا زبانی به جز گزینه‌ی
 (۱) سپیده‌دم که صبا دامن سمن بدرد
 (۲) ما را به باغ رضوان کی التفات باشد
 (۳) به بوی خال تو جانم اسیر زلف تو شد
 (۴) سرو را کار ببندد چو میان ننگ ببندی

ز مهر روی تو گل جیب پیرهن بدرد
 در روضه‌ی محبت رضوان چه کار دارد
 برای مهره کسی جان فدای مار کند؟
 روح را دل بگشاید چو تو برقع بگشایی

ت۱۳۱ در بیت زیر کدام اختیار شاعری به کار نرفته است؟
 «تشنگانان به لب ای چشمه‌ی حیوان مردند
 چند چون ماهی بر خشک توانند طپید»

چند چون ماهی بر خشک توانند طپید»

(۲) حذف همزه

(۴) ابدال

(۱) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند

(۳) بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

ت۱۳۲ اختیار شاعری مقابل کدام بیت در آن بیت وجود ندارد؟
 (۱) یار من آنکه لطف خداوند یار اوست
 (۲) دریای عشق را به حقیقت کنار نیست
 (۳) در عهد لیلی این همه مجنون نبوده‌اند
 (۴) دانی کدام خاک بر او رشک می‌برم

بیداد و داد و رد و قبول اختیار اوست (حذف همزه)
 و هست پیش اهل حقیقت کنار نیست (بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه)
 وین فتنه برنخاست که در روزگار اوست (کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند)
 آن خاک نیکبخت که در رهگذار اوست (بلند در نظر گرفتن هجای پایانی)

ت۱۳۳ ترتیب ابیات زیر به لحاظ داشتن اختیارات «قلب، ابدال، بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» در کدام گزینه آمده است؟
 (الف) آرزومند کعبه را شرط است
 (ب) هر که نه عاشق شود تلخ شود کام او
 (ج) سر جانان ندارد هر که او را خوف جان باشد
 (۱) الف، ج، ب
 (۲) ب، ج، الف
 (۳) ب، الف، ج
 (۴) الف، ب، ج

که تحمل کند نشیب و فراز
 هر که دل از دست رفت نباشد آرام او
 به جان گر صحبت جانان برآید رایگان باشد

آرزومند کعبه را شرط است
 هر که نه عاشق شود تلخ شود کام او
 سر جانان ندارد هر که او را خوف جان باشد

برای خرید نسخه چاپی یا تدریس ویدئویی این جزوه به سایت و یا کانال

تلگرامی «آموزشگاه مجازی احمدی» مراجعه کنید.

برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد این جزوات و پکیج‌ها به شماره ۰۹۱۲۳۷۰۸۴۷۶ در تلگرام یا واتساپ و یا به صورت SMS پیام بدهید.

Ahmadi63amoozesh.com
 @ahmadi63amoozesh

فصل دهم

نامگذاری اوزان

در نظام قدیم، نام‌گذاری اوزان شعر از مباحث مهم و سخت کنکور بود. با وجود این که در قسمت پاورقی کتاب آمده بود و تأکید کرده بودند که از آن سؤال طرح نمی‌شود، هر ساله ۲ سؤال کنکور و ۲ نمره امتحان نهایی به این مبحث اختصاص داده می‌شد. در کتاب‌های جدید هم به صورت بسیار مختصری به آن اشاره شده است. برای جلوگیری از نوشتن مطالب غیر ضروری، من نیز در حد کتاب و امتحان نهایی و چند کنکور برگزار شده و در حد همان اوزان همسان - که کتاب درسی نام آن‌ها را آورده است - به این مبحث می‌پردازم. واحد شعر فارسی مصراع است **ولی برای نامگذاری، «بیت» واحد و ملاک نامگذاری است.** هر مصراع شعر فارسی ۲، ۳ یا ۴ رکن دارد. در نتیجه هر بیت ۴، ۶ یا ۸ رکن می‌شود.

شعر فارسی چهار رکن اصلی دارد: **فاعِلَاتِن (رَمَل)**، **مَفَاعِلِیْن (هَزَج)**، **مُسْتَفْعِلِیْن (رَجَز)** و **فَعُولِیْن (مُتَقَارِب)**

اگر در یک بیت ۸ رکن **سالم** باشد، وزن آن شعر به این صورت است: **بَحْر..... مَثْمَنَ سَالِم**

اگر در یک بیت ۶ رکن **سالم** باشد، وزن آن شعر به این صورت است: **بَحْر..... مُسَدَّسَ سَالِم**

و به ندرت اگر در یک بیت ۴ رکن **سالم** باشد، وزن آن شعر به این صورت است: **بَحْر..... مُرَبَّعَ سَالِم**

در قسمت جای خالی نام رکنی را می‌آوریم که در شعر آمده است.

به نام اوزان زیر دقت کنید:

هر که چیزی دوست دارد، جان و دل بر وی گمارد	فاعِلَاتِن فَاعِلَاتِن فَاعِلَاتِن فَاعِلَاتِن: بَحْر رَمَل مَثْمَنَ سَالِم
ای ساریان آهسته ران کارام جانم می‌رود	مُسْتَفْعِلِیْن مُسْتَفْعِلِیْن مُسْتَفْعِلِیْن مُسْتَفْعِلِیْن: بَحْر رَجَز مَثْمَنَ سَالِم
بیا تا گل برفشانیم و می در ساغر اندازیم	مَفَاعِلِیْن مَفَاعِلِیْن مَفَاعِلِیْن مَفَاعِلِیْن: بَحْر هَزَج مَثْمَنَ سَالِم
دل من همی داد گفתי گواهی	فَعُولِیْن فَعُولِیْن فَعُولِیْن فَعُولِیْن: بَحْر مُتَقَارِب مَثْمَنَ سَالِم

توجه: همان‌طور که پیش از این خواندیم، ممکن است یک هجا از رکن پایانی حذف شده باشد. در این صورت به جای سالم، **مَحذوف** می‌نویسیم.

شعر زیر از چهار بار «فاعِلَاتِن» ساخته شده است ولی از رکن پایانی آن یک هجا حذف شده است و به صورت «فاعِلَاتِن فَاعِلَاتِن فَاعِلَاتِن فاعِلِن» درآمده است، لذا نام آن «**بَحْر رَمَل مَثْمَنَ مَحذوف**» است.

بلبلی برگ گلی خوش‌رنگ در منقار داشت و اندر آن برگ و نوا خوش ناله‌های زار داشت

شعر زیر نیز از چهار بار «فَعُولِیْن» ساخته شده است ولی از رکن پایانی آن یک هجا حذف شده است و به صورت «فَعُولِیْن فَعُولِیْن فَعُولِیْن فَعُل» درآمده است و نام آن «**بَحْر مُتَقَارِب مَثْمَنَ مَحذوف**» است.

چو عضوی به درد آورد روزگار دگر اعضا را نماند قرار

شعر زیر از سه بار «مفاعیلن» ساخته شده است ولی از رکن پایانی آن یک هجا حذف شده است و به صورت «مفاعیلن مفاعیلن مفاعی» در آمده است و چون «مفاعی» با «فَعولُن» هم وزن است، از «فَعولُن» استفاده می کنیم که به گوش آشنا تر است. لذا وزن بیت زیر «مفاعیلن مفاعیلن فَعولُن» می باشد و نام آن «بَحر هَزَج مُسَدَّس مَحذوف» است.

به دریا بنگرم دریا تو بینم به صحرا بنگرم صحرا تو بینم

شعر زیر از سه بار «فاعلاتن» ساخته شده است ولی از رکن پایانی آن یک هجا حذف شده است و به صورت «فاعلاتن فاعلاتن فاعلن» در آمده است و نام آن «بَحر رَمَل مُسَدَّس مَحذوف» است.

خوش تر آن باشد که سر دلبران گفته آید در حدیث دیگران

نکته: با توجه به درس نامه بسیار مختصر کتاب و با توجه به اوزان محدود کتاب، قاعدتاً نباید وزنی غیر از این ۸ وزن فوق در کنکور بیاید. در ذیل این ۸ وزن را با دسته بندی متفاوت مشاهده می فرمائید.

۱	فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن	بَحر رَمَل مُثَمَّن سالم
۲	فاعلاتن فاعلاتن فاعلن	بَحر رَمَل مُثَمَّن مَحذوف
۳	فاعلاتن فاعلاتن فاعلن	بَحر رَمَل مُسَدَّس مَحذوف
۴	مُسْتَفْعِلُن مُسْتَفْعِلُن مُسْتَفْعِلُن	بَحر رَجَز مُثَمَّن سالم
۵	مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن	بَحر هَزَج مُثَمَّن سالم
۶	مفاعیلن مفاعیلن فَعولُن	بَحر هَزَج مُسَدَّس مَحذوف
۷	فَعولُن فَعولُن فَعولُن	بَحر مُتَقارِب مُثَمَّن سالم
۸	فَعولُن فَعولُن فَعَل	بَحر مُتَقارِب مُثَمَّن مَحذوف

آموزش نام گذاری اوزان به روش دیگر

۱- با توجه به این که واحد نام گذاری شعر فارسی، به تبعیت از عروض عربی «بیت» است، تعداد ارکان یک مصراع را می شماریم و آن را ضرب در ۲ می کنیم و با توجه به اینکه کمترین مصراع ۲ رکن و بیشترین مصراع ۴ رکن دارد، تعداد ارکان یک بیت ۴ (مُرَبَّع)، ۶ (مُسَدَّس) یا ۸ (مُثَمَّن) می باشد.

۲- با توجه به درس نامه کتاب، نام اوزانی را از شما می خواهند که در یک بحر سروده شده باشد. یعنی ابیاتی که وزن همسان دارند. و ارکان آن ها یکی از چهار رکن اصلی است.

فاعلاتن: رَمَل مفاعیلن: هَزَج مُسْتَفْعِلُن: رَجَز فَعولُن: مُتَقارِب

۳- اگر رکن پایانی مصراع به همین صورت باشد از لفظ «سالم» در پایان نام وزن استفاده می شود.

۴- اگر ارکان پایانی مصراع ها یک هجا کمتر از رکن اصلی داشت و به صورت مَحذوف بود، در پایان نام وزن، از واژه «مَحذوف» استفاده می شود.

فاعلاتن ← فاعلن (مَحذوف) — U — ← — — U —

مفاعیلن ← فَعولُن (مَحذوف) — — U ← — — — U

فَعولُن ← فَعَل (مَحذوف) — — U ← — — U

توجه: مُسْتَفْعِلُن رُکن مَحذوف ندارد.

برای یادگیری نام گذاری مفصل تر و حرفه ای تر به جزوه جامع عروض و قافیهی اینجانب مراجعه کنید.

تست فصل دهم

تست ۱۳۴ نام کدام مصراع‌ها درست است؟

- (الف) و صفت نیاید در بیان نامت نیاید در قلم (بحر رجز مثنیٰ سالم)
 (ب) بلغزید دستم از آن زلف مشکین (بحر متقارب مثنیٰ محذوف)
 (ج) آن شکایت‌ها که دارم از تو هم پیش تو گویم (بحر رمل مثنیٰ محذوف)
 (د) چه روی است آن‌که دیدارش ببرد از من شکیبایی (بحر هزج مثنیٰ سالم)
- (۱) الف - ب (۲) ج - د (۳) ب - ج (۴) الف - د

تست ۱۳۵ به ترتیب چند مصراع در بحر «رمل» و چند مصراع در بحر «هزج» می‌باشد؟

- (الف) ما دلی ایثار او کردیم و جانی یافتیم
 (ب) ای که زلفت شب قدر است و رخ زیبا عید
 (ج) درد دل خویش با که گویم
 (د) مرا یاقوت او قوت روان است
 (ه) ای لب‌ت می‌گون و جانم می‌پرست
 (و) دلم دیده از دوستان برنگیرد
- (۱) یک - یک (۲) یک - دو (۳) دو - دو (۴) دو - یک

تست ۱۳۶ کدام مصراع‌های زیر به ترتیب در بحر «رمل» و «هزج» سروده شده‌اند؟

- (الف) دلبر خورشید تابان ذره‌ای از روی توست
 (ب) دل من زحمت جان برنتابد
 (ج) ای پیک صبا حال پرچهره‌ی ما چیست؟
 (د) خویش را در کوی بی‌خویشی فکن
 (ه) نابوده مثلش در جهان درّ یتیمی پُربها
 (و) تنم تنها نمی‌خواهد که در کاشانه بنشیند
- (۱) «ب، ج، ه» - «الف» (۲) «ج، د، ه» - «ب» (۳) «الف، د» - «ب، و» (۴) «د، و» - «الف، ه»

تست ۱۳۷ نام وزن رو به روی کدام مصراع به تمامی درست است؟

- (۱) آن تویی یا سرو بستانی به رفتار آمده است (رَمَلٌ مُّثَمَّنٌ سَالِمٌ)
 (۲) بیا ای دل از اینجا پر بگیریم (هَزَجٌ مُّثَمَّنٌ مَحْذُوفٌ)
 (۳) خدایا به عزت که خوارم مکن (مُتَقَارِبٌ مُّثَمَّنٌ سَالِمٌ)
 (۴) آن کیست کاندرا رفتنش صبر از دل ما می‌برد (رَجَزٌ مُّثَمَّنٌ سَالِمٌ)

تست ۱۳۸ وزن‌های عروضی «رَجَزٌ مُّثَمَّنٌ سَالِمٌ - هَزَجٌ مُّثَمَّنٌ سَالِمٌ - مُتَقَارِبٌ مُّثَمَّنٌ مَحْذُوفٌ» به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

- (الف) سَـرَـا یا اَـگَـر زرد و پَـژمـرده‌ایم
 (ب) من و باد صبا مسکین دو سرگردان بی‌حاصل
 (ج) امشب سبکتر می‌زند این طبل بی‌هنگام را
 (د) و لـی دل به پایبـز نسـپـرده‌ایم
 (ه) من از افسون چشمت مست و او از بوی گیسویت
 (و) یا وقت بیداری غلط بوده است مرغ بام را
- (۱) ج - الف - ب (۲) ج - ب - الف (۳) ب - الف - ج (۴) الف - ج - ب

تست ۱۳۹ نام کدام مصراع‌ها به ترتیب «رمل مسدس محذوف» و «هزج مثنیٰ سالم» است؟

- (الف) به دریایی درافتادم که پایانش نمی‌بینم
 (ب) یاد تو می‌رفت و ما عاشق و بیدل شدیم
 (ج) زلف او بر چرخ جولان می‌کند
 (د) این چه وجود است نمی‌دانم
 (ه) چشم اگر با دوست داری گوش با دشمن مکن
 (و) صبر از تو خلاف ممکنات است
- (۱) و - ب (۲) الف - ه (۳) ج - الف (۴) ه - د

ت۱۴۰ کدام مصراع‌ها به ترتیب در بحر «رجز، متقارب و رمل» سروده شده‌اند؟

- (الف) زلف تو هندو نژاد لعل تو کوثر نهاد
(ب) می‌فروزی آتش و خود کور می‌گردی به دودا
(ج) در مدح سلطان جهان باشم چو شمع آتش‌زبان
(د) گفتم که نکته‌ای ز دهانت کنم بیان
(ه) ز رفعت فلک مانده حیران او

(۱) الف - ج - د (۲) ج - ه - ب (۳) الف - ب - د (۴) ب - ه - ج

ت۱۴۱ نام وزن کدام بیت «هَزَج مُسَدَّس مَحذُوف» است؟

- (۱) خوش‌تر آن باشد که سرّ دلبران
(۲) شراب از دست خوبان سلسبیل است
(۳) عیب یاران و دوستان هنر است
(۴) من از آن حسن روزافزون که یوسف داشت دانستم
گفته آید در حدیث دیگران
و گر خود خون میخواران سبیل است
سخن دشمنان نه معتبر است
که عشق از پرده عصمت برون آرد زلیخا را

ت۱۴۲ کدام بیت در بحر «رَجَز مُتَمَّنْ سالم» سروده شده است؟

- (۱) گر برود جان ما در طلب وصل دوست
(۲) آنان که خاک را به نظر کیمیا کنند
(۳) نی که می‌نالد همی در مجلس آزادگان
(۴) برخیز تا یک سو نهیم این دلق ازرق‌فام را
حیف نباشد که دوست دوست‌تر از جان ماست
آیا بود که گوشه چشمی به ما کند
زان همی نالد که بر وی زخم بسیار آمده است
بر باد قلاشی ز نیم این شرک تقوا نام را

ت۱۴۳ کدام مصراع‌ها به ترتیب در بحر «هَزَج، رَجَز، رمل» می‌باشند؟

- (الف) جان مژدگانی می‌دهد دل را که جانان می‌رسد
(ب) آید سوی بیت‌الحنن، از مصر بوی پیرهن
(ج) بیا بر چشم من بنشین اگر سرچشمه‌ای خواهی
(د) من به بوی دانه‌ی خالش به دام افتاده‌ام
(ه) لب شیرین تو هر دم شکر انگیزتر است
(و) تا ابد گو خیمه بر میخانه زن

(۱) الف - و - ج (۲) ب - ه - و (۳) ج - الف - د (۴) د - ب - ه

ت۱۴۴ نام وزن همه بیت‌ها به جز بیت «رَمَل مُتَمَّنْ مَحذُوف» است.

- (۱) با جوانی سرخوش است این پیر بی‌تدبیر را
(۲) لأبالی چه کند دفتر دانایی را
(۳) صبحدم خاکی به صحرا برد باد از کوی دوست
(۴) هر چه خواهی کن که ما را با تو روی جنگ نیست
جهل باشد با جوانان پنجه‌کردن پیر را
طاقت وعظ نباشد سر سودایی را
بوستان در عنبر سارا گرفت از بوی دوست
پنجه بر زور آوران انداختن فرهنگ نیست

ت۱۴۵ کدام ابیات به ترتیب در بحر «مُتَقَارِب مُتَمَّنْ مَحذُوف»، «هَزَج مُسَدَّس مَحذُوف» و «رَمَل مُسَدَّس مَحذُوف» سروده شده‌اند؟

- (الف) خطا کردی به قول دشمنان گوش
(ب) شبی یاد دارم که چشمم نخفت
(ج) جان ندارد هر که جانانیش نیست
که عهد دوستان کردی فراموش
شنیدم که پروانه با شمع گفت
تنگ عیش است آنکه بستانیش نیست

(۱) ب - الف - ج (۲) ب - ج - الف (۳) الف - ب - ج (۴) الف - ج - ب

ت۱۴۶ نام وزن کدام بیت «رَجَز مربع سالم» است؟

- (۱) آب من است او نان من است او
(۲) حدی نداری در خوش لقایی
(۳) با یاد رویت می‌روم
(۴) گفتم ای سر خدا روی نهان کن
مثل ندارد باغ امیدش
مثلی نداری در جان فزایی
جانا به سویت می‌روم
شکر خدا کرد و ثنا گفت و دعاها

ت۱۴۷ نام وزن کدام بیت «رمل مثنی سالم» است؟

- (۱) به خدا اگر بمیرم که دل از تو برنگیرم
 (۲) صبحدم بادی به صحرا برد باد از کوی دوست
 (۳) ما، در خلوت به روی خلق بستیم
 (۴) یک حکایت سرگذشتم پیش آن جان بازگویی
- برو ای طیبیم از سر که دوا نمی‌پذیرم
 بوستان در عنبر سارا گرفت از بوی دوست
 از همه باز آمدیم و با تو نشستیم
 گر چه از درد فراقم هست بسیاری شکایت

ت۱۴۸ نام وزن کدام بیت «متقارب مثنی سالم» است؟

- (۱) اگر پای در دامن آری چو کوه
 (۲) دریغ آیدت هر دو عالم خریدن
 (۳) عجب گر در چمن بر پای خیزی
 (۴) گر بگیری نظیر من چه کنم
- سرت بگذرد ز آسمان در شکوه
 اگر قدر نقدی که داری بدانی
 که سرو راست پیشتم خم نباشد
 که مرا در جهان نظیر تو نیست

ت۱۴۹ وزن و نام بحر بیت زیر در کدام گزینه درست است؟

- «طرفه می‌دارند یاران صبر من بر داغ و درد»
 (۱) فاعِلَاتْنِ فاعِلَاتْنِ فاعِلَاتْنِ فاعِلَاتْنِ (رَمَلٌ مَّثْنِی سَالِمٌ)
 (۲) مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ مُسْتَفْعِلُنْ (رَجَزٌ مَّثْنِی سَالِمٌ)
 (۳) فاعِلَاتْنِ فاعِلَاتْنِ فاعِلَاتْنِ فاعِلُنْ (رَمَلٌ مَّثْنِی مَحْذُوفٌ)
 (۴) مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن مفاعیلن (هَزَجٌ مَّثْنِی سَالِمٌ)
- داغ و دردی کز تو باشد خوشتر است از باغ ورد»

ت۱۵۰ کدام مصراع‌ها به ترتیب در بحر «متقارب، رمل، هزج» می‌باشند؟

- (الف) آشنایان را جراحت مرهم است
 (ج) ماه است رویت یا ملک قند است لعلت یا نمک
 (ه) به تنهایی اندر صفایی نبینی
 (۱) ب - و - ج (۲) الف - ه - د
- (ب) برای خود نشاید در تو پیوست
 (د) مزده از من ستان به شادی وصل
 (و) با تو برآمیختنم آرزوست
 (۳) ج - الف - د (۴) ه - الف - ب

فصل دوازدهم

آزمون‌های تالیفی عروض و قافیه

آزمون تالیفی شماره یک عروض و قافیه

ت۱۵۱ قافیه کدام ابیات غلط است؟

- (الف) هرگز این صورت کند صورتگری
(ب) جمله گفتندش که ای خر گوش دار
(ج) حلق حیوان چون بریده شد به عدل
(د) خلاصه دو جهان است آن پری چهره
(ه) از فراق این خاک‌ها شوره شود
- (۱) الف-ج (۲) ب-ه (۳) الف-د (۴) ج-ه

ت۱۵۲ با توجه به مبحث قافیه کدام گزینه نادرست است؟

- (۱) دوش آگهی ز یار سفرکرده داد باد
(۲) این جهان جنگ است کل، چون بنگری
(۳) سحر بلبل حکایت با صبا کرد
(۴) مطرب جان، مونس مستان بود
- من نیز دل به باد دهم هر چه باد باد (ذوقافیتین)
ذره با ذره چو دین با کافری (قاعده «۲» قافیه)
که عشق روی گل با ما چه‌ها کرد (قاعده «۱» قافیه)
نقل و قوت و قوت مست آن بود («ت» حرف روی)

ت۱۵۳ کدام بیت بیشترین اختیار شاعری «حذف همزه» را دارد؟

- (۱) بده آن راح روان‌پرور ریحانی را
(۲) بشنو سخنی راست که امروز در آفاق
(۳) صبح که از اشک فلک اشک ثریا می‌ریخت
(۴) گر از آن سنبل گلبوی سمن فرسا نیست
- که به کاشانه کشیم آن بت روحانی را
هر فتنه که هست از قد آن سیم بدن خاست
مهر دل آب رخ ز آتش سودا می‌ریخت
چیست این بوی دلاویز که با باد صباست

ت۱۵۴ کدام ابیات هم ناهمسان هستند و هم به دو صورت دسته‌بندی هجایی می‌شوند؟

- (الف) گر دولت وصال خواهد دری گشودن
(ب) دیده به دل می‌برد حکایت مجنون
(ج) از شرم شود غرق عرق صبح جهانتاب
(د) تو آن کمند ناداری که من خلاص بیابم
(ه) بر خوان تو این شکر که می‌بینم
- سرها بدین تخیل بر آستان توان زد
دیده ندارد که دل به مهر ندارد
پیش رخ زیبای تو از روی صباست
اسیر ماندم و درمان تحمل است و تذلل
بی‌فایده‌ای مگس که می‌رانی
- (۱) الف-ب (۲) ب-د (۳) ج-ه (۴) الف-د

- ت۱۵۵** کدام مصراع می‌تواند مصراع دیگری از شعر «گفتم از ورطه عشقت به صبوری به درآیم» باشد؟
- (۱) پنجه با ساعد سیمین نه به عقل افکندم
(۲) ای گل خوش بوی اگر صد قرن باز آید بهار
(۳) هرکه از یار تحمّل نکند یار مگویش
(۴) و تو را با خاکساری سر به صحبت در نیاید

ت۱۵۶ در کدام بیت هیچ‌یک از اختیارات زبانی وجود ندارد؟

- (۱) دائم ز خود سفر چو شرر می‌کنیم ما
نقد حیات صرف سفر می‌کنیم ما
(۲) چون گردباد نیش دو صد خار می‌خوریم
گر جامه از غبار به بر می‌کنیم ما
(۳) در پاک‌ی گهر ز صدف دست برده‌ایم
آبی که می‌خوریم گهر می‌کنیم ما
(۴) از رخنه‌ی دل است رهی گر به دوست هست
زین راه اختیار سفر می‌کنیم ما

ت۱۵۷ در کدام بیت هیچ‌یک از اختیارات وزنی دیده نمی‌شود؟

- (۱) شبمنی نیست در این باغ به محرومی من
که دلم خون شد و بر لاله عذاری نزد
(۲) رهین وحشت خویشم که می‌برد هر دم
به سیر عالم دیگر، دل رمیمه مرا
(۳) نتواند که نهد بر سر کوی تو قدم
مگر آن‌کس که نخست از سر سر در گذرد
(۴) ریشه دوانید عشق در جگر تشنه‌ام
سوختگی دود کرد از دل افکار من

ت۱۵۸ در دو بیت زیر کدام اختیارات شاعری بیشتر به کار رفته است؟

- (الف) در جوانی توبه کن تا از ندامت برخوردار
نیست چون دندان، لب خود را گزیدن مشکل است
(ب) تا نگردد جذبه‌ی توفیق صائب دستگیر
از گل تعمیر، پای خود کشیدن مشکل است
(۱) حذف همزه
(۲) آمدن فاعلاتن به جای فعلاتن
(۳) بلند در نظر گرفتن هجای پایان مصراع
(۴) بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

ت۱۵۹ با توجه به رباعی زیر کدام گزینه نادرست است؟

- «تا چند اسیر رنگ و بو خواهی شد
چند از پی هر زشت و نکو خواهی شد
گر چشمه زمزمی و گر آب حیات
آخر به دل خاک فرو خواهی شد»
(۱) در بیت اول اختیار شاعری ابدال وجود دارد.
(۲) این شعر را به دو روش می‌توانیم دسته‌بندی هجایی کنیم.
(۳) مصراع آخر هیچ اختیار زبانی‌ای ندارد.
(۴) قافیه این رباعی بر اساس قاعده «۱» است.

آزمون تالیفی شماره دو عروض و قافیه

ت۱۶۰ کدام ابیات بر اساس قاعده «۲» قافیه هستند و الحاقی دارند؟

- (الف) دیده از دیدار خوبان برگرفتن مشکلت
هرکه ما را این نصیحت می‌کند بی‌حاصلت
(ب) خسرو آن است که در صحبت او شیرینی است
در بهشت است که هم خوابه حورالعینی است
(ج) هرکس به تماشایی رفتند به صحرا
ما را که تو منظوری خاطر نرود جایی
(د) ای از بهشت جزوی و از رحمت آیتی
حق را به روزگار تو با ما عنایتی

- (۱) الف، ب (۲) ج، د (۳) الف، ج (۴) ب، د

ت۱۶۱ با توجه به مبحث قافیه توضیح مقابل کدام بیت نادرست است؟

- (۱) جهان چون زلف و خط و خال و ابروست
(۲) خرم آن بقعه که آرامگه یار آنجاست
(۳) اتفاقم به سر کوی کسی افتاده است
(۴) از هر چه می‌رود سخن دوست خوشتر است
- که هر چیزی به‌جای خویش نیکوست (قاعده «۱» قافیه)
راحت جان و شفای دل بیمار آنجاست (قاعده «۲» قافیه)
که در آن کوی چو من کشته بسی افتاده است («ی» حرف روی)
پیغام آشنا نفس روح‌پرور است (حروف قافیه -ر)

ت۱۶۲ تعداد «حذف همزه» در مقابل کدام بیت نادرست است؟

- (۱) ز آیام اگر چه تیره بود روز عمر ما
(۲) بوی گل شاخ فرح در باغ خاطر می‌نشانند
(۳) دهانش گویی از تنگی که هیچ است
(۴) مرا که از درت امید فتح بایی نیست
- فرخنده روز آنکه در آیام ما بود (۲ مورد)
جام می‌زنگ غم از آینه‌ی جان می‌زدود (۱ مورد)
بدان تنگی ندیدم در جهان هیچ (۲ مورد)
در دولختی چشم است بر رهت مفتوح (۲ مورد)

ت۱۶۳ کدام دو بیت با یکدیگر هم وزن هستند؟

- (الف) تاجداری نیست الا بر در خوبان گدایی
(ب) گفتم از ورطه عشقت به صبوری به درآیم
(ج) سفله را قوت مده چندان که مستولی شود
(د) در هوای زلف بسته‌ات در فریب چشم مست
- (۱) الف - ب
(۲) ب - د
(۳) ب - ج
(۴) الف - د
- پادشاهی نیست الا پیش مهرویان غلامی
باز می‌بینم و دریا نه پدید است کرانش
گرگ را چندان که دندان تیزتر خونریزتر
ساکن میخانه گردد زاهد صاحب‌ولایت

ت۱۶۴ در کدام بیت سه نوع اختیار وزنی به کار نرفته است؟

- (۱) نخل ما را ثمری نیست به جز گرد ملال
(۲) یا رب آشفگی زلف به دستارش ده
(۳) همه شب قافله‌ی ناله‌ی من در راه است
(۴) دشمن خانگی از خصم برونی بترست
- طعمه خاک شود هر که فشانند ما را
چشم بیمار بگیر و دل بیمارش ده
گر چه فریاد رسی همچو جرس نیست مرا
بیشتر شکوه یوسف ز برادر باشد

ت۱۶۵ ترتیب ابیات زیر به لحاظ «دوری با یک دسته‌بندی هجایی، ناهمسان با دودسته بندی هجایی، ناهمسان با یک دسته‌بندی

هجایی، دوری با دودسته بندی هجایی» در کدام گزینه به‌درستی آمده است؟

- (الف) آتش عشق تو چون زبانه برآرد
(ب) هر راز که اندر دل دانا باشد
(ج) گر بی تو بود جنت بر کنگره ننشینم
(د) من به خیال زاهدی گوشه‌نشین و طرفه آنک
- از دل سنگ آه عاشقانه برآرد
باید که نهفته‌تر ز عنقا باشد
ور با تو بود دوزخ در سلسله آویزم
مغیبه‌ای ز هر طرف می‌زندم به چنگ و دف
- (۱) الف، ج، ب، د
(۲) الف، د، ب، ج
(۳) د، ب، الف، ج
(۴) د، ب، ج، الف

ت۱۶۶ در کدام بیت اختیارات شاعری «حذف همزه، بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه، کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند» وجود دارد؟

- (۱) از دست دل سوخته و دیده‌ی خونبار
(۲) خواجه‌ار تشنه‌بمیرد به جز از مردم چشم
(۳) گرم دعای شما ورد جان بود چه عجب
(۴) اگر از هستی خواجه اثری باقی بود
- یک لحظه نبودیم جدا ز آتش و از آب
آبی این طایفه بر لب نچکانند او را
که هست روز و شب اوراد من دعای شما
این دم از آتش عشق تو به یکبار بسوخت

ت۱۶۷ در بیت زیر کدام اختیار شاعری وجود ندارد؟

« بر دل خاقانی اگر داغ جفا نهی چه شد او ز سگان کیست خود تا بردت به داوری »

(۱) ابدال (۲) قلب (۳) حذف همزه (۴) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند

ت۱۶۸ با توجه به شعر زیر کدام گزینه نادرست است؟

«بلبلی برگ گلی خوش رنگ در منقار داشت و اندر آن برگ و نوا خوش ناله‌های زار داشت
گفتمش در عین وصل این ناله و فریاد چیست گفت ما را جلوه معشوق در این کار داشت»

(۱) نام وزن این ابیات «بحر رمل مثنیٰ محذوف» است.

(۲) بیت اول دو اختیار «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» دارد.

(۳) مصراع آخر بدون اختیار حذف همزه می‌باشد.

(۴) ابیات نه دوری هستند نه ناهمسان و نه به دو روش دسته‌بندی هجایی می‌شوند.

آزمون تالیفی شماره سه عروض و قافیه

ت۱۶۹ قاعده قافیه کدام ابیات نادرست نوشته شده است؟

الف) جز به من التفات کی کردی غم زشت و نکو کجا خوردی (قاعده «۱»)
ب) گفت استاد احولی را کاندرا آ رو برون آر از وثاق آن شیشه را (قاعده «۲»)
ج) دلیل کاروانم اشکم آه سرد را مانم اثر پرداز داغم حرف صاحب درد را مانم (قاعده «۲»)
د) ای سر سودایی من رفته در سودای تو باد سر تا پای من قربان سر تا پای تو (قاعده «۱»)

(۱) الف، ب (۲) ج، د (۳) الف، ج (۴) ب، د

ت۱۷۰ الگوی قافیه چند بیت بر اساس «مصوت + صامت + صامت + الحاقی» است؟

الف) با فراقیت چند سازم برگ تنهایم نیست دستگاه صبر و پایاب شکیباییم نیست
ب) دوش می‌آمد و رخساره برافروخته بود تا کجا باز دل غم‌زده‌ای سوخته بود
ج) عشق است غمگسار دل دردمند را آتش گره ز کار گشاید سپند را
د) به دور کاکل و زلف تو سنبلستان‌ها شده است خواب پریشان به چشم بستان‌ها
ه) از نمکدان تو محشر گرد بیرون رانده‌ای برق پیش خوی تندت پای در گل مانده‌ای

(۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

ت۱۷۱ تعداد حذف همزه کدام ابیات یکسان است؟

الف) دل را که مرده بود حیاتی به جان رسید تا بویی از نسیم می‌اش در مشام رفت
ب) مستم کن آن چنان که ندانم ز بیخودی در عرصه خیال که آمد کدام رفت
ج) نقد دلی که بود مرا صرف باده شد قلب سیاه بود از آن در حرام رفت
د) بر بوی آن که جرعه جامت به ما رسد در مصطبه دعای تو هر صبح و شام رفت

(۱) الف - ب (۲) ج - د (۳) ب - ج (۴) الف - د

ت۱۷۲ کدام مصراع‌ها وزن‌واژه (رکن) محذوف دارند؟

الف) کنون که شهر گرفتی روا مدار خراب (د) سست پیماننا چرا کردی خلاف عقل و رای
ب) توحید بر ما عرضه کن تا بشکنیم اصنام را (ه) در دلم هیچ نیاید مگر اندیشه وصلت
ج) گر من از عهدهت بگردم ناخوانمردم نه مردم

(۱) الف - ب (۲) ج - د (۳) الف - د (۴) ج - ه

تت ۱۷۳ کدام ابیات هم دوری هستند و هم به دو صورت دسته‌بندی هجایی می‌شوند؟

- (الف) بر من که صبوحی زده‌ام خرقة حرامست
(ب) من فتنه زمانم وان دوستان که داری
(ج) خاطر عام برده‌ای خون خواص خورده‌ای
(د) باشد که تو خود روزی از ما خبری پرسی
(هـ) ای دل ز دلبر پنهان چه داری
- (۱) الف - هـ (۲) ب - د (۳) ج - هـ (۴) الف - ج

تت ۱۷۴ در هر کدام از ابیات زیر به ترتیب چند اختیار شاعری «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» وجود دارد؟

- (الف) غلام آن سبک‌روح که با من سرگران دارد
(ب) برون از خوردن و خفتن حیاتی هست مردم را
- (۱) یک - یک (۲) یک - دو (۳) دو - یک (۴) دو - دو

تت ۱۷۵ نوع اختیارات وزنی کدام ابیات یکسان است؟

- (الف) ما ترک سر بگفتیم تا درد سر نباشد
(ب) کاشکی صد چشم از این بی‌خوابتر بودی مرا
(ج) کلک مشکین توروزی که ز ما یاد کند
(د) بیان شوق چه حاجت که سوز آتش دل
- (۱) الف - ب (۲) ج - د (۳) الف - د (۴) ب - ج

تت ۱۷۶ کدام بیت اختیار شاعری «قلب» دارد؟

- (۱) کی ز دلم برون روی زانکه چو من نبوده‌ام
(۲) پای دل رمیده گر باز به دستم آمدی
(۳) باز رهایی‌ام بده از قفس فراق خود
(۴) چون بت رود ساز من چنگ به ساز در زند

تت ۱۷۷ با توجه به ابیات زیر کدام گزینه صحیح نمی‌باشد؟

- (الف) تا دیده دیده است رخ دلربای او
(ب) کیست که گوید به بارگاه سلاطین
(ج) من و باد صبا مسکین دو سرگردان بی‌حاصل
- (۱) بیت «الف» را به دو روش می‌توان دسته‌بندی هجایی کرد.
(۲) بیت «الف» و «ب» وزن‌واژه مشترک دارند.
(۳) نام وزن بیت «ج» «بحر هزج مثنیٰ سالم» است.
(۴) یکی از ابیات وزن دوری دارد.

آزمون تالیفی شماره چهار عروض و قافیه

ت۱۷۸ چند مورد از ابیات زیر فاقد ردیف هستند؟

- (الف) بنگر آن‌ها را که آخر دیده‌اند
(ب) می نگر در خود چنین جنگ گران
(ج) غم خویش در زندگی خور که خویش
(د) آتش خشم است در رویش جهان
(ه) چراغ روی تو را شمع گشت پروانه
- (۱) دو (۲) سه (۳) چهار (۴) پنج

ت۱۷۹ با توجه به مبحث قافیه، توضیح مقابل کدام گزینه غلط است؟

- (۱) آنک از کبرش دلت لرزان بود
(۲) دردی است درد عشق که هیچش طیب نیست
(۳) صبحدم خاکی به صحرا برد باد از کوی دوست
(۴) ای که از سرو روان قد تو چالاکتر است
- چون شوی چون پیش تو گریبان شود («ن» حرف روی)
گر دردمند عشق بنالد غریب نیست (ذوقافیتین)
بوستان در عنبر سارا گرفت از بوی دوست (قاعده «ا» قافیه)
دل به روی تو ز روی تو طربناکتر است (قافیه با الحاقی)

ت۱۸۰ کدام وزن‌واژه‌ها در هر دو بیت وجود دارد؟

- (الف) گر راه بود بر سر کوی تو صبا را
(ب) هر ذره که در خاک زمینی بوده است
- (۱) مفعول - فعولن (۲) مفعول - مفاعیل
(۳) مفاعیل - مفاعیلن (۴) مفاعیلن - فعولن

ت۱۸۱ وزن کدام مصراع‌ها درست آمده است؟

- (الف) امیدوار چنانم که کار بسته برآید
(ب) درماندگی‌ام به هیچ نشمردی
(ج) کس مشکل اسرار اجل را نگشاد
(د) اینان شکوه غیرت تاریخند
- (مفاعیلن فعلاتن مفاعیلن فعولن)
(مفعول مفاعیلن مفاعیلن)
(مستفعل مستفعل مستفعل مستفعل)
(مفعول فاعلات مفاعیلن)

- (۱) الف - ب (۲) ج - د (۳) الف - ج (۴) ب - د

ت۱۸۲ در کدام بیت هم ابدال و هم یک اختیار زبانی وجود دارد؟

- (۱) چه کند بنده که گردن نبرد فرمان را
(۲) سروبالای کمان‌ابرو اگر تیر زند
(۳) بهای روی تو بازار ماه و خور بشکست
(۴) دیار هند و اقالیم ترک بسپارند
- چه کند گوی که عاجز نشود چوگان را
عاشق آن است که بر دیده نهد پیکان را
چنان که معجز موسی طلسم جادو را
چو چشم ترک تو بیند و زلف هندو را

ت۱۸۳ همه ابیات هم ناهمسازند و هم به دو روش دسته‌بندی هجایی می شوند به جز:

- (۱) هر دم به روی زرد فرو ریزدم سرشک
(۲) دی بر در دیر دُرد نوشان
(۳) ز آتشکده و کعبه غرض سوز و نیازست
(۴) آب رخ ما بری و باد شماری
- چشمم نگر که می‌دهد از جام زر شراب
آشوب خروش مرد و زن بود
و آنجا که نیاز است چه حاجت به نمازست
خون دل ما خوری و باک نداری

ت۱۸۴ کدام بیت هم دوری است و هم یک اختیار وزنی دارد؟

- (۱) فرهاد شورانگیز اگر در پای سنگی جان بداد
(۲) آن مه طویی خرام گر به چمن بگذرد
(۳) از آب دیده صد ره طوفان نوح دیدم
(۴) هر سحری که نسترن پرده ز رخ برفکنند
- گفتار شیرین بی سخن در حالت آرد سنگ را
سرو خرامان برد قامت او را نماز
وز لوح سینه نقشت هرگز نگشت زایل
باد صبا به بوی گل رو به چمن نهد چو من

ت۱۸۵ ابیات زیر به ترتیب در مجموع چند اختیار شاعری «حذف همزه و بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» دارند؟

- (الف) داغ پنهانم نمی بینند و مهر سر به مهر
(ب) پیش از این گویند سعدی دوست می دارد تو را
(۱) دو - چهار (۲) دو - سه (۳) سه - چهار (۴) سه - سه
- آنچه بر اجزای ظاهر دیده اند آن گفته اند
بیش از آنت دوست می دارم که ایشان گفته اند

ت۱۸۶ با توجه به بیت زیر کدام گزینه غلط است؟

- « به نا امیدی از این در مرو بزنی فالی
بود که قرعه دولت به نام ما افتد »
- (۱) یک اختیار «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» در این بیت وجود دارد.
(۲) مصراع اول دو «حذف همزه» دارد.
(۳) در هر دو مصراع اختیار شاعری «ابدال» وجود دارد.
(۴) یک اختیار شاعری «کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند» در بیت وجود دارد.

آزمون تالیفی شماره پنج عروض و قافیه

ت۱۸۷ قافیه چند بیت غلط است؟

- (الف) چون کنی خیره دوستی دعوی
(ب) سهل باشد نیز مهترزادگی
(ج) کافران هم جنس شیطان آمده
(د) این جهان دام است و دانهش آرزو
- همه گفتار هرزه بی معنی
که بود غره به مال و بارگی
جان نشان شاگرد شیطانان شده
در گریز از دامها روی آر زو
- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

ت۱۸۸ چند مورد از ترکیبات زیر می توانند با هم قافیه شوند؟

- «رفته، خفته - سوزناک، طربناک - برگشته، گشته - شبها، دریا - رفت، رخت - جانانه، مردانه -
آسودگی، افتادگی - زار، لاله زار - می سوزی، می سازی »
- (۱) سه (۲) چهار (۳) پنج (۴) شش

ت۱۸۹ در هر کدام از ابیات زیر به ترتیب چند اختیار شاعری حذف همزه وجود دارد؟

- (الف) خیره آن دیده که آتش نبرد گریه عشق
(ب) چون طهارت نبود کعبه و بتخانه یکی است
(۱) یک - یک (۲) یک - دو (۳) دو - یک (۴) دو - دو
- تیره آن دل که در او شمع محبت نبود
نبود خیر در آن خانه که عصمت نبود

ت۱۹۰ نام عروضی کدام مصراعها درست است؟

- (الف) من از عالم به جز کویش ندارم منزلی دیگر
(ب) تا تو را شوری نباشد لذت شیرین چه یابی
(ج) من خاک آن بادم که او بوی دلارام آورد
(د) حذر کن ز یاری که یاریش نیست
- (بحر هزج مثنیٰ سالم)
(بحر رمل مثنیٰ محذوف)
(بحر رجز مثنیٰ محذوف)
(بحر متقارب مثنیٰ محذوف)
- (۱) الف - ب (۲) ج - د (۳) ب - ج (۴) الف - د

ت۱۹۱ کدام بیت فاقد اختیار وزنی است؟

سپل باشد زیان مختصری	۱) گر کنم در سر وفات سری
که حرام است چشم بر دگری	۲) نه حرام است در رخ تو نظر
گر تردّد کنی به بام و دری	۳) ببری هوش و طاقت زن و مرد
نکند در تو سنگ دل نظری	۴) آه سعدی اثر کند در کوه

ت۱۹۲ ترتیب ابیات به لحاظ دارا بودن اختیارات «کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند، ابدال، بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» در کدام

گزینه آمده است؟

معنی عفو و رحمت پروردگار چیست	الف) سهو و خطای بنده گرش اعتبار نیست
مسکین برید وادی و ره در حرم نداشت	ب) هر راهرو که ره به حریم درش نبرد
کیمیایی است که در صحبت درویشان است	ج) آن چه زر می‌شود از پرتو آن قلب سیاه
۳) ج - الف - ب	۲) ب - الف - ج
۴) ج - ب - الف	

ت۱۹۳ کدام بیت اختیار شاعری «قلب» دارد؟

بار دگر تاختیم بر سر میدان عشق	۱) باز برافراختیم رایت سلطان عشق
گوی دل افکنده‌ایم در خم چوگان عشق	۲) ملک جهان کرده‌ایم فدای گیسوی یار
پای ملخ چون بریم نزد سلیمان عشق	۳) جان چه بود تا کنیم در ره عشقش نثار
روح در این باغ چیست بلبل بستان عشق	۴) عقل درین دیر کیست مست شراب الست

ت۱۹۴ ابیات همه گزینه‌ها یا ناهمسان هستند یا به دو روش دسته‌بندی هجایی می‌شوند به‌جز گزینه‌ی

گفتا که پری را چه کنم رسم چنان است	۱) گفتم که چرا صورتت از دیده نهران است
که من به ساغر و پیمانان گشته‌ام منصوب	۲) بیار جام و مکن نسبتم به زهد و ورع
نوی زیر و بم از جان مرغ زار برآید	۳) سحر چو بوی گل از طرف مرغزار برآید
وی تیر چشم مستت در عین دیده دوزی	۴) ای آفتاب رویت در اوج دلفروزی

ت۱۹۵ با توجه به رباعی زیر کدام گزینه صحیح نیست؟

نرمک نرمک باده خور و چنگ نواز	«وقت سحر است خیز ای مایه ناز
و آنها که شدند کس نمی‌آید باز	کآنها که بجایند نیایند بسی
	۱) بیت اول فاقد اختیار تغییر کمیت مصوت‌هاست.
	۲) بیت اول اختیار شاعری ابدال دارد.
	۳) بیت دوم فاقد اختیار وزنی نمی‌باشد.
	۴) در مجموع سه اختیار شاعری حذف همزه وجود دارد.

آزمون تالیفی شماره شش عروض و قافیه

سؤال ۱۹۶ تعداد گروه کلماتی که می‌توانند با هم قافیه شوند، در کدام گزینه بیشتر است؟

- (۱) آزرده، خورده - موسی، دنیا - نشسته، نشسته - کوهسار، جویبار
- (۲) کشته، گشته - لولیان، روان - میخ، ستیخ - قند، سپند
- (۳) بادپا، باغ‌ها - کوره، گیره - شاعری، دلخوری - افتادگی، آوارگی
- (۴) آمده، شده - پاسبان، باغبان - صورتگر، مصور - کاشته، کاسته

سؤال ۱۹۷ با توجه به مبحث قافیه کدام گزینه غلط است؟

- (۱) نور حق در مسجد و در دیر نیست در دل است آن نور آن در سیر نیست (قافیه بر مبنای یکسانی مصوت + صامت)
- (۲) در اقصای عالم بگشتم بسی به سر بردم ایام با هر کسی (قافیه بر مبنای قاعده «۲»)
- (۳) گر مستمند و بادل غمگینم خیره مکن ملامت چندینم («ن» حرف روی)
- (۴) امشب غنیمت دارم باشم غلام و چاکرت فردا ملک بی‌هش شود هم عرش بشکافد قبا (بدون قافیه میانی)

سؤال ۱۹۸ کدام مصراع‌ها هم‌وزن هستند؟

- (الف) بیم آن است دمامد که چو پروانه بسوزم
- (ب) شب بر آنم که مگر روز نخواهد بودن
- (ج) به خواب در نرود چشم بخت من همه عمر
- (د) آفتاب است آن پری‌رخ یا ملانک یا بشر
- (ه) کیست آن لعبت خندان که پری‌وار برفت
- (و) کس ندیدم که چنین تیر و کمانی دارد

- (۱) الف، ج، ه (۲) ب، ه و (۳) الف، د، و (۴) ب، ج، د

سؤال ۱۹۹ کدام بیت هم «دوری» است و هم یک اختیار شاعری «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» دارد؟

- (۱) بگذشت و باز آتش در خرمن سکون زد دریای آتشینم در دیده موج خون زد
- (۲) بار بی اندازه دارم بر دل از سودای جانان آخر ای بی‌رحم باری از دلی برگیر باری
- (۳) گر شب هجران مرا تاختن آرد اجل روز قیامت زخم خیمه به پهلوی دوست
- (۴) عشاق به درگهت اسیرند بیا بدخویی تو بر تو نگیرند بیا

سؤال ۲۰۰ نام وزن عروضی کدام دو مورد درست است؟

- (الف) بخت بازآید از آن در که یکی چون تو درآید (بحر رمل مثنی‌سالم)
- (ب) به جان گر صحبت جانان برآید رایگان باشد (بحر رجز مثنی‌سالم)
- (ج) تا کی ای دلبر دل من بار تنهایی کشد (بحر رمل مثنی‌محدوف)
- (د) وفا را به عهد تو دشمن گرفتم (بحر متقارب مثنی‌سالم)

- (۱) الف، ب (۲) الف، ج (۳) ج، د (۴) ب، د

سؤال ۲۰۱ در کدام گزینه «اختیار وزنی» وجود ندارد؟

- (۱) من آن فریب که در نرگس تو می‌بینم بس آب روی که با خاک ره برآمیزد
- (۲) المِنَّةُ لِلَّهِ که در میکده باز است زان رو که مرا بر در او روی نیاز است
- (۳) تاب بنفشه می‌دهد طره‌ی مشک‌سای تو پرده غنچه می‌درد خنده دلگشای تو
- (۴) نتواند که نهد بر سر کوی تو قدم مگر آن‌کس که نخست از سر جان درگذرد

ت۰۲-۲ در بیت زیر کدام اختیارات شاعری وجود دارد؟

«همدم به جز صراحی و جام شراب نیست خرم کسی که دامن همدم گرفته است»

(۱) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند - بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

(۲) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند - آمدن فاعلاتن به جای فعلاتن

(۳) ابدال - بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

(۴) ابدال - کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند

ت۰۳-۲ اختیار شاعری نوشته شده مقابل کدام بیت در آن وجود دارد؟

(۱) جز عشق بتان نهی است در ملت مشتاقان جز کیش مغان کفر است در مذهب دین داران (ابدال)

(۲) تیر ترا منم هدف گر تو خدنگ می زنی تیغ ترا منم سپر گر تو اسیر می کشی (قلب)

(۳) این نه طریق محبت است و مودت وین نبود شرط دوست داری و یاری (کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند)

(۴) هر زمان از اشک میگون ساغرم پر می شود خون دل نوشم تو پنداری مگر کان باده است (بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه)

ت۰۴-۲ با توجه به شعر نیمایی زیر کدام گزینه غلط است؟

«رفته بودم سر حوض

تا ببینم شاید، عکس تنهایی خود را در آب

آب در حوض نبود»

(۱) یک اختیار شاعری کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند دارد.

(۲) یک اختیار شاعری بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه دارد.

(۳) اختیار شاعری ابدال دارد.

(۴) اختیار شاعری آمدن فاعلاتن به جای فعلاتن دارد.

برای خرید نسخه چاپی یا تدریس ویدیویی این جزوه به سایت و یا کانال

تلگرامی «آموزشگاه مجازی احمدی» مراجعه کنید.

برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد این جزوات و پکیجها به شماره ۰۹۱۲۳۷۰۸۴۷۶ در تلگرام یا

واتساپ و یا به صورت SMS پیام بدهید.

Ahmadi63amoozesh.com

@ahmadi63amoozesh

فصل سیزدهم

آزمون های سراسری عروض و قافیه

سوالات قافیه و عروض علوم و فنون کنکور داخل کشور ۱۳۹۸

سؤال ۲۰۵ قافیه در همه ابیات درست است به جز:

- ۱) از همه باشد به حقیقت گزیر
- ۲) ای خنده تو راهزن کاروان قند
- ۳) گر چه آتش نیز هم جسمانی است
- ۴) تو آنچ از تو سزد گفتمی و کردی

از تو نباشد که نداری نظیر
ما نیش عشق خورده و لعل تو نوشند
نه ز روح است و نه از روحانی است
غم جان من بیچاره خوردی

سؤال ۲۰۶ قافیه در کدام بیت نادرست است؟

- ۱) من کیام آن را که شرح آن دهم؟
- ۲) چون بدیدش یاد آورد آن خویش
- ۳) مر مرا اینجا شکایت شکر شد
- ۴) می‌نماید مار اندر چشم، مال

ور دهم آن شرح، خط بر جان نهم
بی‌طمع شد ز اشتر آن یار و خویش
کفر ایمان گشت و ایمان کفر شد
هر دو چشم خویش را نیکو بمال

سؤال ۲۰۷ در بیت زیر، همه اختیارات شاعری یافت می‌شود به جز:

«گذار بر ظلمات است خضر راهی کو مباد کآتش محرومی آب ما ببرد»

- ۱) ابدال
- ۲) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند
- ۳) حذف همزه
- ۴) بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

سؤال ۲۰۸ در کدام بیت، اختیار زیبایی «تغییر مصوت کوتاه به بلند و تغییر مصوت بلند به کوتاه» صورت گرفته است؟

- ۱) داغ محبت است و بس خانه‌فروز جان و دل
 - ۲) باده عقل‌سوز را داروی بی‌هشی مزین
 - ۳) آن شکرین‌لیبی که من ناله از او چو نی کنم
 - ۴) سوخت بساط هستیم ریخت بنای طاقتم
- نیست ز روزن دگر روشنی این سرای را
نیست به سرمه حاجت آن چشم جنون فزای را
غوطه به زهر می‌دهد طوطی خوش‌نوای را
چند پر از نفس دهم آه شکسته پای را

سؤال ۲۰۹ وزن بیت زیر، کدام است؟

«ای ساقی از آن پیش که مستم کنی از می

- ۱) مُسْتَفْعِلُ مُسْتَفْعِلُ مُسْتَفْعِلُ فَعْلُ
- ۲) مَفْعُولُ مَفَاعِيلُ مَفَاعِيلُ فَعُولُنْ
- ۳) مُسْتَفْعِلُ فَاعِلَاتُ مُسْتَفْعِلُ فَعْلُ
- ۴) مَفْعُولُ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِيلُنْ فَعْلُ

من خود ز نظر در قد و بالای تو مستم»

ت۲۱۰ نام وزنِ مقابلِ کدام مصرع، درست است؟

- ۱) مرا مهر سیه چشمان ز سر بیرون نخواهد شد : هَزَجٌ مُثَمَّنٌ سَالِمٌ
- ۲) شوریده و شیدا کند هر دل که دلبر جا کند : رَمَلٌ مُثَمَّنٌ سَالِمٌ
- ۳) فلک کار مرا افکند با نامهربان ماهی : هَزَجٌ مُثَمَّنٌ مَحْذُوفٌ
- ۴) آشفته خاطر کرده‌ام جمعیتِ عشاق را : رَجَزٌ مُثَمَّنٌ مَحْذُوفٌ

ت۲۱۱ کدام دو بیت را می‌توان به دو صورت دسته‌بندی هجایی کرد؟

الف) دست به جان نمی‌رسد تا به تو برفشانمش	ب) نه حسرت وصالش از دل به در توان کرد	ج) من نمی‌گویم که عاقل باش یا دیوانه باش	د) ساقی چمن گل را بی روی تو رنگی نیست
۱) الف - ب	۲) الف - ج	۳) ب - د	۴) ج - د

ت۲۱۲ وزن کدام بیت با «تو قدر آب چه دانی که در میان فراتی» یکسان است؟

- ۱) هر آن کست که ببیند روا بود که بگوید
- ۲) هزار نقد به بازار کاینات آرند
- ۳) اگر روم ز پیش فتنه‌ها برانگیزد
- ۴) برو معالجه‌ی خود کن ای نصیحت‌گوی

ت۲۱۳ وزن مقابلِ کدام مصرع درست است؟

- ۱) چند نومید ز کوی تو دل زار آید: فاعِلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ
- ۲) گوهر تاجم که در دست گدا افتاده‌ام: فاعِلَاتُنْ فاعِلَاتُنْ فاعِلَاتُنْ فاعِلُنْ
- ۳) جهان و کار جهان جمله هیچ بر هیچ است: مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ
- ۴) من و باد صبا مسکین، دو سرگردانِ بی‌حاصل: مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ مَفَاعِلُنْ فَعُولُنْ

ت۲۱۴ وزن مصرع‌های زیر، به ترتیب کدام است؟

- «صبح خواهد شد / و به این کاسه آب / آسمان هجرت خواهد کرد»
- ۱) فاعِلَاتُنْ فَعْلُنْ، فَعْلَاتُنْ فَعْلُنْ، فاعِلَاتُنْ مَفْعُولُنْ فَعْلُنْ
 - ۲) فاعِلَاتُنْ فَعْلُنْ، فَعْلَاتُنْ فَعْلُنْ، فاعِلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلُنْ
 - ۳) فاعِلَاتُنْ فَعْلُنْ، فاعِلَاتُنْ فَعْلُنْ، فاعِلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلُنْ
 - ۴) فَعْلَاتُنْ فَعْلُنْ، فَعْلَاتُنْ فَعْلُنْ، فَعْلَاتُنْ فَعْلَاتُنْ فَعْلُنْ

سوالات قافیه و عروض علوم و فنون کنکور خارج کشور ۱۳۹۸

ت۲۱۵ در همه ابیات قافیه درست است؛ به جز:

- ۱) خویشان را عارف و واله گنی
 - ۲) ناگهان تمثال گرگ هشته‌ای
 - ۳) گفت یک گوشه است آن باغبان
 - ۴) گر میسرکردن حق ره بُدی
- خاک در چشم مروت می‌زنی
سر برآورد از فراز پُشته‌ای
هست اینجا گرگ و او را پاسبان
هر جهود و گیر از او آگه بُدی

ت۲۱۶ در کدام بیت، قافیه «غلط» است؟

- ۱) پس این پیر از آن طفل نادان ترست
- ۲) مرا چون خلیل آتشی در دل است
- ۳) سر از کوی صورت به معنی کشید
- ۴) به نزدیک من شبرو راهزن

ت۲۱۷ در همه ابیات تغییر مصوّت بلند به کوتاه وجود دارد؛ به جز:

- ۱) تاتار هجر کرد سیاهی و عنبری
- ۲) اندر دلم ز غمزه غمّازه فتنه‌هاست
- ۳) ساقی و سر دهی ز لب یارم آرزوست
- ۴) تا سوی گلشن طرب آیم خراب و مست

ت۲۱۸ بیت زیر، فاقد کدام اختیارات شاعری است؟

- «طهارت ار نه به خون جگر کند عاشق
- ۱) بلند تلفظ کردن مصوّت کوتاه، قلب
 - ۲) بلند تلفظ کردن مصوّت کوتاه، ابدال
 - ۳) حذف همزه، بلند بودن هجای پایان مصراع
 - ۴) حذف همزه، کوتاه تلفظ کردن مصوّت بلند

ت۲۱۹ وزن بیت زیر، کدام است؟

- «کنون که کشتی ما در میان موج فتاد
- ۱) مَفَاعِلُنْ فَاعِلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ
 - ۲) مَفَاعِلُنْ فَعَلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ
 - ۳) مَفَاعِلُنْ فَعَلَاتُ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ
 - ۴) مَفَاعِلُنْ فَاعِلَاتُنْ مَفَاعِلُنْ فَعِلُنْ

ت۲۲۰ وزن واژه شعر مقابل، کدام است؟ «به چه خواهی بردن/ در شبی این همه تاریک پناه»

- ۱) فَعَلَاتُنْ فَعِلُنْ - فَعَلَاتُنْ فَعَلَاتُنْ فَعَلَاتُنْ
- ۲) فَعَلَاتُنْ فَعِلُنْ - فَاعِلَاتُنْ فَاعِلَاتُنْ فَعِلُنْ
- ۳) فَعَلَاتُنْ فَعِلُنْ - فَاعِلَاتُنْ فَعَلَاتُنْ فَعِلُنْ
- ۴) فَاعِلَاتُنْ فَعَلَاتُنْ فَعِلُنْ - فَاعِلَاتُنْ فَعَلَاتُنْ فَعِلُنْ

ت۲۲۱ کدام ابیات، دارای وزن (دوری) شبیه به یکدیگرند؟

- الف) آن روز قیامت را بر پای کند ایزد
ب) ای بوستان خوبی خارم ز بی‌نوایی
ج) جور بکن که حاکمان جور کنند بر رهی
د) وقتی دل سودایی می‌رفت به بوستان‌ها
- ۱) ج - ب ۲) ب - د ۳) الف - ب ۴) الف - د

ت۲۲۲ کدام بیت، در وزن «مفعول فاعلات مفاعیلن» سروده شده است؟

- ۱) دزدند خودپرستی و خودکامی
 - ۲) بس سقف شد خراب و نگشت آسمان خراب
 - ۳) خویشان دیدن و از خود گفتن
 - ۴) همیشه بار جفا بردن و نیاسودن
- با این دو فرقه راه نپیماید
بس عمر شد تمام و نشد روز و شب تمام
صفت مردم کوتاه نظر است
همیشه رنج طلب کردن و نرنجیدن

سؤال ۲۲۳: بَحرهای «مَتَقارِب، رَمَل، رَجَز و هَزَج» به ترتیب، مربوط به کدام ابیات است؟

- (الف) نردبان این جهان ما و منی است
(ب) مرا نه سر نه سامان آفریدند
(ج) باز آی و بر چشمم نشین ای دلستان نازنین
(د) جهان را بلندی و پستی تویی
(۱) ج، ب، د، الف (۲) ج، ب، الف، د (۳) د، الف، ج، ب (۴) د، ب، ج، الف

سؤال ۲۲۴: کدام بیت، در بحر «رَمَل مُثَمَّن مَحذوف» است؟

- (۱) صوفی بیا که آینه صافی است جام را
(۲) آن که جز کعبه مقامش نبود یاد لب
(۳) ای که پرسی سرگذشتم پایم اندر گل فرو شد
(۴) مرحبا ای پیک مشتاقان بده پیغام دوست
تا بنگری صفای می‌لعل فام را
بر در می‌کده دیدم که مقیم افتاده است
زانکه در راه غمم جز اشک همراهی نباشد
تا کنم جان از سر رغبت فدای نام دوست

سوالات قافیه و عروض علوم و فنون کنکور داخل کشور ۱۳۹۹

سؤال ۲۲۵: قافیه در کدام بیت «یک گروه قیدی» است؟

- (۱) ای تاب‌داده گیسو حالی است بر دل من
(۲) آشفته‌گان عشقت گیرم که جمع گردند
(۳) با این سپاه مژگان از خانه گر درآیی
(۴) از لعل و چشمت آخر دیدی که شد فروغی
از تاب بی‌حسابت وز پیچ بی شماره
جمع از کجا توان کرد دل‌های پاره‌پاره
تسخیر می‌توان کرد شهری به یک اشاره
ممنون به یک تبسم، قانع به یک نظاره

سؤال ۲۲۶: قافیه در کدام بیت «غلط» است؟

- (۱) مرا چون خلیل آتشی در دل است
(۲) اجل ناگهان در کمینم کشد
(۳) نه خود را به آتش به خود می‌زنم
(۴) گدایی که از پادشاه خواست دخت
که پنداری این شعله بر من گل است
همان به که آن نازنینم کشد
که زنجیر شوق است در گردنم
قفا خورد و سودای بیهوده پخت

سؤال ۲۲۷: در همه ابیات حذف «همزه» به چشم می‌خورد؛ به جز:

- (۱) برون خرام و ببر گوی خوبی از همه کس
(۲) چو عندلیب فصاحت فروشد ای حافظ
(۳) چو عطرسای شود زلف سنبل از دم باد
(۴) به زلف گوی که آیین دلبری بگذار
سزای حور بده رونق پری بشکن
تو قدر او به سخن گفتن دری بشکن
تو قیمتش به سر زلف عنبری بشکن
به غمزه گوی که قلب ستمگری بشکن

سؤال ۲۲۸: وزن بیت زیر، با کدام بیت یکسان است؟

- «فغان که منزل دور و دراز وادی عشق
(۱) به سیر ماه از محفل مخوان پروانه ما را
(۲) سیاه در دو جهان باد روی موی سفید
(۳) به اسیران بلا ملک امان فرمودند
(۴) نفحات صبح دانی ز چه روی دوست دارم
نکرد دل تهی از ناله چون جرس ما را
که می‌گردد خنک از پرتو مهتاب عیش ما
که همچو صبح، گران‌سنگ ساخت خواب مرا
به فقیران گدا گنج سلاطین دادند
که به روی دوست ماند که برافکند نقابی

ت۲۲۹ در بیت زیر، همه اختیارات شاعری یافت می‌شود؛ به جز:

- «قوت بازوی پرهیز به خوبان مفروش که در این خیل حصارى به سواری گیرند»
- (۱) بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه، قلب (۲) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند، ابدال
(۳) آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن، حذف همزه (۴) بلند بودن هجای پایان مصراع، بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

ت۲۳۰ کدام ابیات را می‌توان به دو صورت دسته بندی هجایی کرد؟

- (الف) عشقم آتش زد و آب مژه از سر بگذشت
(ب) وقتی نشد که بی دوست بر حال خود نگریم
(ج) ای بت دل پسند من هر سو موت بند من
(د) نقد جان بر سر سودای جنون باخته‌ایم
(ه) از بس عرق شرم نشسته است به رویم
- (۱) الف، ج (۲) الف، هـ (۳) ب - د (۴) ب، هـ

ت۲۳۱ با توجه به بیت زیر همه موارد از دیدگاه «عروض و قافیه» درست است؛ به جز:

- «در نمازم خم ابروی تو در یاد آمد
(۱) وزن بیت «فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعلن» است.
(۲) در بیت فوق قافیه بر اساس قاعده «۲» آمده است.
(۳) شاعر از اختیارات شاعری «ابدال» و حذف همزه استفاده کرده است.
(۴) در مصراع اول دو بار و در مصراع دوم یکبار، «حذف همزه» صورت گرفته است.

ت۲۳۲ در بیت زیر، با توجه به اختیارات شاعری تعداد هجاهای بلند و کشیده به ترتیب، کدام است؟

- «از پای فتادیم چو آمد غم هجران در درد بمردیم چو از دست دوا رفت»
- (۱) ده، پنج (۲) ده، شش (۳) یازده، چهار (۴) یازده، پنج

ت۲۳۳ وزن همه ابیات «دوری» است؛ به جز:

- (۱) صید بیابان عشق چون بخورد تیر او
(۲) ای که ز دیده غایبی در دل ما نشسته‌ای
(۳) بیا که در غم عشقت مشوشم بی تو
(۴) می‌برزند ز مشرق شمع فلک زبانه
- سر نتواند کشید پای ز زنجیر او
حسن تو جلوه می‌کند وین همه پرده بسته‌ای
بیا ببین که در این غم چه ناخوشم بی تو
ای ساقی صبحی در ده می شبانه

برای خرید نسخه چاپی یا تدریس ویدئویی این جزوه به سایت و یا کانال

تلگرامی «آموزشگاه مجازی احمدی» مراجعه کنید.

برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد این جزوات و پکیج‌ها به شماره ۰۹۱۲۳۷۰۸۴۷۶ در تلگرام یا واتساپ و یا به صورت SMS پیام بدهید.

Ahmadi63amoozesh.com
@ahmadi63amoozesh

سوالات قافیه و عروض علوم و فنون کنکور خارج کشور ۱۳۹۹

ت۲۳۴ در کدام بیت «قاعده قافیه» متفاوت است؟

- (۱) خوش آن که حلقه‌های سر زلف واکنی
(۲) اولین گام از سمند عقل را پی می‌کنی
(۳) زان فشانم اشک در هر رهگذاری
(۴) این چه دامی است که از سنبل مشکین داری

ت۲۳۵ کدام بیت «ذوقافیتین» است؟

- (۱) کودکی در پیش تابوت پدر
(۲) حيله آموزان جگرها سوخته
(۳) فتنه و آشوب و خون‌ریزی مجوی
(۴) این سخن نه هم ز درد و سوز گفت

ت۲۳۶ حذف همزه در کدام بیت بیشتر صورت گرفته است؟

- (۱) عاقبت سیلابم از سر بگذرد چون دم به دم
(۲) ستیزآوری کار اهریمن است
(۳) دامن گردون پر از خون جگر بینم به صبح
(۴) گویا عزم ندارد که شود روز امشب

ت۲۳۷ وزن عروضی مصراع «چشم تماشای خلق در رخ زیبای اوست» با کدام مصراع همسان است؟

- (۱) گر مرد رهی با خبر از ناله‌ی دل باش
(۲) خوشتر از دانه‌ی اشکم گهری پیدا نیست
(۳) قطع نظر ز دشمن ما کرد چشم دوست
(۴) تا به جفایت خوشم ترک جفا کرده‌ای

ت۲۳۸ در همه ابیات دو اختیار وزنی «فاعلاتن به جای فعلاتن و ابدال» وجود دارد؛ به جز:

- (۱) آب رخ پیش ما کسی دارد
(۲) اگر آن ابرو است و پیشانی
(۳) می‌کند مرغ جان ما پرواز
(۴) چه بود گر به ما رساند باد

ت۳۶۹ در کدام بیت، اختیار وزنی قلب به کار رفته است؟

- (۱) ماهی و چون عیان شوی شمع هزار مجلسی
(۲) از سر رشک سوختم زان همه سوزم از درون
(۳) سینه‌ی خاقانی اگر پاک بشویی از غبار
(۴) هم شکری تو هم نمک با تو چه نسبت آب را

ت۲۴۰ در بیت زیر همه موارد از دیدگاه «عروض و قافیه» درست است؛ به جز:

- «نفسم گرفته زین شب در این حصار بشکن»
(۱) قافیة بیت بر اساس قاعده «۲» آمده است.
(۲) وزن بیت «فعلات فاعلاتن فعلات فاعلاتن» است.
(۳) طبق اختیارات شاعری در بیت دو بار «همزه» حذف شده است.
(۴) در بیت اختیارات شاعری (کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند) یافت می‌شود.

سؤال ۲۴۱ همه ابیات در وزن همسان دو لختی سروده شده‌اند، به جز:

۱) زان پرده می‌گشاید دلبند نازنینم	تا در نظر نیاید زیبا نگار چینم
۲) هر گوشه کمین کرده ابروی کماندارش	در صید نظریان بگشاده کمینش بین
۳) تا به جفایت خوشم ترک جفا کرده‌ای	این روش تازه را تازه بنا کرده‌ای
۴) قامت به ناز افراخته خلقی ز پا انداخته	دل‌ها مسخر ساخته کشورستانی را ببین؟

سؤال ۲۴۲ دو مصراع کدام بیت، با توجه به اختیارات شاعری از نظر تعداد و نظم هجاها، یکسان نیستند؟

۱) صبحدم مرغ چمن با گل نواخته گفت	ناز کم کن که در این باغ بسی چون تو شکفت
۲) چون چشم تو دل می‌برد از گوشه‌نشینان	همراه تو بودن گنه از جانب ما نیست
۳) نه من سبوکش این دیر رند سوزم و بس	بسا سرا که در این کارخانه سنگ و سبوست
۴) ز درد عشق تو دوشم امید صبح نبود	اسیر عشق چه تاب شب دراز آرد؟

سوالات قافیه و عروض علوم و فنون کنکور داخل کشور ۱۴۰۰

سؤال ۲۴۳ کدام ابیات «فاقد» ردیف است؟

الف) من قصه خویشتن بدو چون گویم	ترک است و به چوگان بزند چون گویم
ب) تنگ شد از غم دل، جای به من	یک دل و این همه غم وای به من
ج) مشو تا توانی ز رحمت بری	که رحمت برندت چو رحمت بری
د) گدایی که بر خاطرش بند نیست	به از پادشاهی که خرسند نیست
ه) خوش آن که نگاهش به سر و پای تو باشد	آینه صفت محو تماشای تو باشد
۱) ب - ج - د	۲) ب - د - ه
۳) الف - ج - د	۴) الف - ج - ه

سؤال ۲۴۴ کدام بیت، براساس قاعده و تبصره «۱» قافیه سروده شده است؟

۱) رفتی و نام تو ز زبانم نمی‌رود	و اندیشه تو از دل و جانم نمی‌رود
۲) از پسته تنگ خود آن یار شکر بوسه	دوشم به لب شیرین جان داد به هر بوسه
۳) زهی خورشید را داده رخ تو حسن و زیبایی	در لطف تو کس بر من نبندد گر تو بگشایی
۴) میر من خوش می‌روی کاندلر سر و پا میرمت	خوش خرامان شو که پیش قد رعنا میرمت

سؤال ۲۴۵ وزن مصراع زیر با کدام مصراع، یکسان است؟

«گر خون من ز شیشه بریزد به جام او»

۱) کار فرو بسته‌ام هیچ گشایش ندید	۲) هیچ مرغ دلی از حلقه زلف تو نجست
۳) ز شرم عارض او لاله بست بر رخ ماه	۴) آگاهی ز راحت عشاق خسته نیست

سؤال ۲۴۶ در همه ابیات هر دو اختیار «وزنی و زبانی» وجود دارد، به جز:

۱) گره به باد مزن گر چه بر مراد رود	که این سخن به مثل باد با سلیمان گفت
۲) حافظ ار آب حیات ازلی می‌خواهی	منبعش خاک در خلوت درویشان است
۳) مستم کن آن چنان که ندانم ز بی‌خودی	در عرصه خیال که آمد کدام رفت
۴) زنه‌ار از آن عبارت شیرین دل فریب	گویی که پسته تو سخن در شکر گرفت

بیت زیر فاقد کدام «اختیار شاعری» است؟ **ت۲۴۷**

«هر که در سایه‌ی تو باشد نیست روز او را به آفتاب نیاز»
(۱) ابدال (۲) حذف همزه (۳) بلند بودن هجای پایان مصراع (۴) بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه

کدام بیت را «نمی توان» به دو صورت تقسیم‌بندی هجایی کرد؟ **ت۲۴۸**

(۱) سپهر با همه بی‌مه‌ریش به مهر آمد
(۲) گنجینه مهر او در سینه نمی‌گنجد
(۳) ای خواجه برو بنده آن زهره‌جبین باش
(۴) شاخ گلی که آبش از جوی دیده دادم
هنوز با من بیدل تو بر سر کینی
کاشانه بدین تنگی یک‌باره خراب اولی
در بندگی خاک درش صدرنشین باش
دورم ز خویشتن کرد با صد هزار خواری

کدام بیت «فاقد» وزن دوری (همسان دو لختی) است؟ **ت۲۴۹**

(۱) تا تو به گلشن آمدی با همه در کشاکشم
(۲) در وادی محبت دانی چه کار کردم
(۳) تا خیل غمت خیمه زد اندر دل تنگم
(۴) ای کعبه‌ی مقصودم وی قبله‌ی آمالم
وه که تو در کنار گل من به میان آتشم
اول به سر دویدم آخر ز پا فتادم
از تنگ‌دلی با در و دیوار به جنگم
مپسند بدین روزم مگذار بدین حال

وزن کدام مصراع در مقابل آن «غلط» آمده است؟ **ت۲۵۰**

(۱) راز همه کرد افشا نموده رخ زیبا (مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن)
(۲) نشستم از سر زلفش ولی به روز سیاهی (مفاعیل فعلاتن مفاعیل فعلاتن)
(۳) امشب ای زلف سیه سخت پریشان شده‌ای (فاعلاتن فعلاتن فعلاتن فعولن)
(۴) دوش ز دست رقیب ساغر می خورده‌ای (مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن)

با توجه به عروض و قافیه کدام گزینه، در مورد رباعی زیر «غلط» ذکر شده است؟ **ت۲۵۱**

«بازار قبول گل چو شد خوش خوش تیز
گل گفت که آب قدمش خیره مریز
ما دست گلابگر گرفتیم و گریز»
گفتم که به باغ در شو ای دلبر خیز

(۱) ابیات را می‌توان به دو صورت دسته‌بندی هجایی کرد.
(۲) در بیت اول از اختیار شاعری ابدال استفاده شده است.
(۳) در بیت دوم شاعر دو بار مصوت کوتاه را بلند تلفظ کرده است.
(۴) قافیة رباعی بر اساس قاعده «۲» آمده است و حرف روی «ز» است.

برای خرید نسخه چاپی یا تدریس ویدئویی این جزوه به سایت و یا کانال تلگرامی «آموزشگاه مجازی احمدی» مراجعه کنید.

برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد این جزوات و پکیج‌ها به شماره ۰۹۱۲۳۷۰۸۴۷۶ در تلگرام یا واتساپ و یا به صورت SMS پیام بدهید.

Ahmadi63amoozesh.com
@ahmadi63amoozesh

سوالات قافیه و عروض علوم و فنون کنکور خارج کشور ۱۴۰۰

ت۲۵۲ قاعده قافیه در مقابل کدام بیت، «غلط» آمده است؟

- (۱) ای برادر بشنوی رمزی و شعر و شاعری
(۲) چون من به ره سخن فراز آیم
(۳) اگر محوّل حال جهانیان نه قضاست
(۴) در پای تو تا زلف چلیپای تو افتاد
- تا ز ما مشتگی گدا کس را به مردم نشمری (قاعده ۲)
خواهم که قصیده‌ای بیاریم (قاعده ۲)
چرا مجاری احوال برخلاف رضاست (قاعده ۱)
بس دل که از این سلسله در پای تو افتاد (قاعده ۱)

ت۲۵۳ توضیح روبه‌روی کدام بیت، در مورد قافیه درست است؟

- (۱) سپه را تو باش این زمان پیشرو
(۲) ناقه جسم دلی را بنده باش
(۳) دوش از در میخانه کشیدند به دوشم
(۴) خدایا مقصر به کار آمدم
- تویی کینه‌خواه جهاندار نو (قاعده ۱)
تا شوی با روح صالح خواجه‌تاش (ذوقافیتین)
تا روز جزا مست ز کیفیت دوشم (ش: حرف روی)
تهی دست و امیدوار آمدم («پیم» حروف الحاقی)

ت۲۵۴ وزن کدام مصراع، در مقابل آن «غلط» آمده است؟

- (۱) چین زلف مشکین را بر رخ نگارم بین (مستفعل فاعلات فعلن)
(۲) ای دل چو خطش سر زد پیوند از او مگسل (مفعول مفاعیلن مفعول مفاعیلن)
(۳) برخاست ز هر گوشه بلایی به کمینم (مفعول مفاعیلن مفاعیلن فعولن)
(۴) مژگان مردم افکن چشمان کافرش بین (مستفعلن فعولن مستفعلن فعولن)

ت۲۵۵ در کدام بیت «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه، کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند و ابدال» همگی یافت می‌شود؟

- (۱) قوت بازوی پرهیز به خوبان مفروش
(۲) رقص بر شعر تر و ناله نی خوش باشد
(۳) حافظ ابنای زمان را غم مسکینان نیست
(۴) خوش گرفتند حریفان سر زلف ساقی
- که در این خیل حصار به سواری گیرند
خاصه رقصی که در آن دست نگاری گیرند
زین میان گر بتوان به که کناری گیرند
گر فلکشان بگذارد که قراری گیرند

ت۲۵۶ در بیت زیر همه اختیارات شاعری یافت می‌شود، به جز:

«چون گل و می دمی از پرده برون آی و درآ»

- (۱) قلب
(۲) ابدال
(۳) تغییر کمیت مصوت‌ها
(۴) آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن

ت۲۵۷ وزن کدام مصراع با مصراع زیر، یکسان است؟

«خیال سرو قدانست به پیشواز آید»

- (۱) گوشم همه بر قول نی و نغمه چنگ است
(۲) بگشای روی زیبا ز گناه آن میندیش
(۳) جریده رو که گذرگاه عافیت تنگ است
(۴) به دامان فلک جایی سزای چون تو گوهر نیست

ت۲۵۸ وزن کدام بیت «دوری» است؟

- (۱) باز آی و بر چشمم نشین ای دلستان نازنین
(۲) نعیم هر دو جهان پیش عاشقان بجوی
(۳) زاهد از ما به سلامت بگذر کاین می لعل
(۴) به شوق چشمه‌ی نوشت چه قطره‌ها که فشاندم
- کاشوب و فریاد از زمین بر آسمانم می‌رود
که این متاع قلیل است و آن عطای کثیر
دل و دین می‌برد از دست بدان‌سان که می‌پرس
ز لعل باده‌فروشت چه عشوه‌ها که خریدم

ت۲۵۹ کدام بیت را نمی‌توان به دو شکل، دسته‌بندی هجایی کرد؟

- (۱) رقصیدن سرو و حالت گل بی‌صوت هزار خوش نباشد
- (۲) این مطرب از کجاست که ساز عراق ساخت و آهنگ بازگشت به راه حجاز کرد
- (۳) آخر به چه گویم هست از خود خبرم چون نیست وز بهر چه گویم نیست با وی نظرم چون هست
- (۴) آن که غم جهان خورد کی خورد از حیات بر پس تو غم جهان مخور تا ز حیات برخوردار

ت۲۶۰ با توجه به بیت زیر، از دیدگاه «عروض و قافیه» کدام مورد «نادرست» است؟

- «ای ظلمت شب پرده‌ی خورشید جمالت وی کوبه‌ی صبح جلودار جلالت»
- (۱) وزن بیت «مفعولُ مفاعیلُ مفاعیلُ فعولن» است.
 - (۲) در بیت اختیار شاعری «تغییر کمیت مصوت» وجود دارد.
 - (۳) «جمالت و جلالت» واژه قافیه و «ت» حرف روی است.
 - (۴) قافیة بیت بر اساس قاعده «۲» و تبصره «۱» آمده است.

سوالات قافیه و عروض علوم و فنون کنکور دی ۱۴۰۱

ت۲۶۱ در کدام بیت قافیة درونی بر اساس قاعده «۱» و تبصره قافیه سروده شده است؟

- (۱) تا عشق و رندی است کیشم یکسان بود نوش و نیشم من دشمن جان خویشم گر او بود دشمن من
- (۲) تا در دلم جا گرفتی در سینه مأوا گرفتی بوی گل و سوسن آید از چاک پیراهن من
- (۳) من کیستم بینوایی با درد غم آشنایی هر لحظه گردد بلایی چون سایه پیرامن من
- (۴) بنشین چو گل در کنارم تا بشکفد گل ز خارم ای روی تو لاله زارم وی موی تو سوسن من

ت۲۶۲ در کدام بیت «ذوقافیتین» به چشم می‌خورد؟

- (۱) اگر با پدر جنگ جوید کسی پدر بی‌گمان خشم گیرد بسی
- (۲) یکی باز را دیده بردوخته است یکی دیده‌ها باز و پر سوخته است
- (۳) مگر کان فرومایه‌ی زشت کیش به کارش نیاید خر پشت ریش
- (۴) یکی سر برآر از گریبان غم به آرام دل با جوانان بچم

ت۲۶۳ با در نظر گرفتن اختیارات شاعری تقطیع کدام سروده «غلط» است؟

- (۱) تو در نماز عشق چه خواندی (U - - U U - - - U - U)
- (۲) جان من و تو تشنه‌ی مهر بود (- U - U U - U - U - -)
- (۳) گامی به تو نزدیک و گامی دور (- - - U - - - U - -)
- (۴) پشت لبخندی پنهان هر چیز (- - - - U U - - U -)

ت۲۶۴ با توجه به بیت زیر کدام گزینه «درست» است؟

- «اشکم ز دیده قصه طوفان سؤال کرد چشم جواب داد که از ما پدید شد»
- (۱) بیت دارای وزن دوری یا دولختی همسان است.
 - (۲) در بیت هر دو اختیارات شاعری وزنی و زبانی موجود است.
 - (۳) مصرع دوم دارای ۱۴ علامت هجایی است که سه هجای آن کشیده است.
 - (۴) بیت در بحر رجز سروده شده است و به دو شکل دسته‌بندی هجایی می‌شود.

ت۲۶۵ وزن عروضی کدام سروده در مقابل آن نادرست است؟

- (۱) گل من / تو راز ما را به کدام دیو گفتی؟ (فعلاتُ فاعلاتن / فعلاتُ فاعلاتن)
- (۲) سر برافراشتن و افتادن / دو برادر هستند (فاعلاتن فاعلاتن فع لن / فعلاتن فع لن)
- (۳) در روی من مخند / شیرینی نگاه تو بر من حرام باد (مفعول مفاعیلن / مفعول فاعلات مفاعیلن)
- (۴) بجنبید میخ / خروشید رعد / درخشید برقی به مانند تیر (فعولن فعل / فعولن فعل / فعولن فعولن فعل)

ت۲۶۶ نام بحر مقابل کدام مصراع، نادرست است؟

- (۱) دل آخر ز دست غمش می‌گریزد (مقارِب مِثْمَن مَحذُوف)
- (۲) چون شوم خاک رهش دامن بیفشاند ز من (رَمَل مِثْمَن مَحذُوف)
- (۳) غنیمت دان اگر روزی به شادی در رسی ای دل (هَزَج مِثْمَن سَالِم)
- (۴) آخر نگاهی بازکن وقتی که از ما بگذری (رَجَز مِثْمَن سَالِم)

ت۲۶۷ در بیت زیر همهٔ اختیارات شاعری یافت می‌شود؛ به‌جز:

- «مردگان چمن از دعوت حق زنده شدند کفرهاشان همه از رحمت حق ایمان شد»
- (۱) ابدال - بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه
 - (۲) کوتاه تلفظ کردن مصوب بلند - حذف همزه
 - (۳) حذف همزه - بلند تلفظ کردن هجای پایانی
 - (۴) آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن - ابدال

ت۲۶۸ در کدام بیت همهٔ اختیارات زبانی به‌کاررفته است؟

- (۱) بگو که پرده‌سرا ساز را به ساز درآرد
 - (۲) مشنو که شبی تا سحر از آتش سودا
 - (۳) ای آفتاب روشن و ای سایه‌ی همای
 - (۴) سال‌ها کردیم قطع وادی عشقش ولیک
- مگر ترانه‌ای از قول آن نگار بگوید
منزلگه من خاک سر کوی تو نبود
ما را نگاهی از تو تمام است اگر کنی
تا نپنداری که این ره را کرانی یافتم

ت۲۶۹ همهٔ موارد در ابیات زیر «کاملاً» یافت می‌شود؛ به‌جز:

- «هر که تأمل نکنند در جواب
یا سخن آرای چو مردم به هوش
بیشتر آید سخنش ناصواب
یا بنشین چون حیوانان خموش»

- (۱) قالب ابیات مثنوی و سرایندهٔ آن نظامی گنجوی در قرن ششم است.
- (۲) قافیه بر اساس قاعدهٔ «۲» سروده شده است و «ب و ش» حرف روی است.
- (۳) سرودهٔ فوق با ضرب‌المثل «اگر گفتن سیم باشد، خاموشی زر است.» تناسب مفهومی دارد.
- (۴) ابیات فوق با بیت «کیست در این دیرگه دیر پای / کو لمن الملک زند جز خدای؟» هم‌وزن است.

سوالات قافیه و عروض علوم و فنون کنکور داخل کشور تیر ۱۴۰۱

ت۲۷۰ حروف اصلی قافیه در کدام بیت (مصوت + صامت + صامت) است؟

- (۱) در زلف تو بند بود داد دل ما در بند کمند بود داد دل ما
(۲) پرسیدم از هلال که قدت چرا خم است گفتا خمیدن قدم از بار ماتم است
(۳) بر زلف تو باید که ره شانه ببندند با مشک‌فروشان در کاشانه ببندند
(۴) هان ای دل عبرت بین از دیده عبر کن هان ایوان مداین را آینه‌ی عبرت دان

ت۲۷۱ «قاعده و تبصره قافیه» در کدام ابیات یکسان است؟

- (الف) صبا تو نگهت آن زلف مشک‌بو داری به یادگار بمانی که بوی او داری
(ب) سینه مالا مال درد است ای دریغا مرهمی دل ز تنهایی به جان آمد خدا را همدمی
(ج) دیدم به خواب دوش که ماهی برآمدی کز عکس روی او شب هجران سرآمدی
(د) بیا یا مامورز این کینه‌داری که حقّ صحبت دیرینه داری
- (۱) الف - ج (۲) ب - ج (۳) ب - د (۴) ج - د

ت۲۷۲ وزن عروضی سروده زیر کدام است؟

«آسمان صاف و شب آرام / بخت خندان و زمان رام»

- (۱) فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فعلن
(۲) فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن
(۳) فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فعل
(۴) فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن

ت۲۷۳ نام وزن عروضی کدام مصراع در مقابل آن غلط آمده است؟

- (۱) روی تو از دل ببرد منزلت و قدر ناز (مفتعلن فاعلن مفتعلن فاعلن)
(۲) جان مرا مست کنی مست چو بر من گذری (مفتعلن مفاعلن مفتعلن مفاعلن)
(۳) ز داغ حسن دگر لاله‌زار پیدا کرد (مفاعلن فاعلاتن مفاعلن فع‌لن)
(۴) ماندم به چمن شب شد و مهتاب برآمد (مفعول مفاعیل مفاعیل مفعولن)

ت۲۷۴ بیت زیر «فاقد» کدام اختیار شاعری است؟

- « ز خنده‌رویی گردون فریب رحم مخور که رخنه‌های قفس رخنه‌ی رهایی نیست »
- (۱) ابدال بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه
(۲) کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند آوردن فاعلاتن به جای فاعلاتن

ت۲۷۵ در کدام بیت «سه نوع اختیار وزنی و دو اختیار زبانی» می‌توان یافت؟

- (۱) آه اگر دامن پاک تو نیارند به دست خستگانی که دریدند گریبانی چند
(۲) مستان بزم عیش شرابی نداشتند در عین بی‌خودی می نابی نداشتند
(۳) چو مطربان سحر آهنگ زیر و بام کنند معاشران صبحی هوای جام کنند
(۴) کسی است صاحب بخت بلند و عمر دراز که دست بر سر آن زلف خم‌به‌خم دارد

ت۲۷۶ نام بحر مقابل کدام مصراع درست است؟

- (۱) اگر هوشمندی به معنی گرای (متقارب مثنی سالم)
(۲) به میدان محبت خون‌به‌پایش از که بستانم (هزج مثنی محذوف)
(۳) دامن آن گنج شادی را نیاوردم به دست (رمل مثنی محذوف)
(۴) جامی بکش تا جم شوی با اهل دل محرم شوی (رجز مثنی محذوف)

سؤال ۲۷۷ کدام بیت دارای وزن دولختی (دوری) است و می‌توان آن را به دو صورت دسته‌بندی هجایی کرد؟

- (۱) ای آفتاب روشن و ای سایه همای
 - (۲) دیوانه‌ی عشقت را جایی نظر افتاده است
 - (۳) عادت بخت من نبود آن که تو یادم آوری
 - (۴) کشته‌ی معشوق را درد نباشد که خلق
- ما را نگاهی از تو تمام است اگر کنی
کآنجا نتواند رفت اندیشه‌ی دانایی
نقد چنین کم اوفتد خاصه به دست مفلسی
زنده به جانند و ما زنده به تأثیر او

سؤال ۲۷۸ با توجه به «علوم و فنون ادبی» کدام گزینه غلط است؟

- «ترک دنیا به مردم آموزند خویشتن سیم و غله اندوزند
عالم آن‌کسی بود که بد نکند نه بگوید به خلق و خود نکند»

- (۱) شعر را در رده «ادبیات تعلیمی» می‌توان جا داد.
- (۲) ابیات بر اساس قاعده «۲» و تبصره قافیه سروده شده است.
- (۳) در سرود فوق اختیار شاعری آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن یافت می‌شود.
- (۴) حذف همزه و کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند «هر دو» در ابیات مشهود است.

سوالات قافیه و عروض علوم و فنون کنکور خارج کشور تیر ۱۴۰۱

سؤال ۲۷۹ «قاعده قافیه» در کدام بیت متفاوت است؟

- (۱) چار دیوار قفس عشرت سرای ما بس است
 - (۲) چه پروا از عتاب و ناز عشاق بلاجو را
 - (۳) گفتا برون‌شده‌ی به تماشای ماه نو
 - (۴) همه‌شب راه دلم بر خم گیسوی تو بود
- شهربند دام باغ دلگشای ما بس است
که عشاق مدّ احسان می‌شمارد چین ابرو را
از ماه ابروان منت شرم باد رو
آه از این راه که باریک‌تر از موی تو بود

سؤال ۲۸۰ «قاعده و تبصره قافیه» در کدام ابیات یکسان است؟

- (الف) تا با تو آرمیده‌ام از خود رمیده‌ام
 - (ب) از بس عرق شرم نشسته است به رویم
 - (ج) بوی رحمان از یمن آمد دل‌وجان تازه شد
 - (د) چندان به سر کوی خرابات خرابم
- منتّ خدای را که چه خوش آرمیده‌ام
محرورم ز نظّاره‌ی آن روی نکویم
دل چه و جان چه جهان از بوی رحمان تازه شد
کآسوده ز اندیشه‌ی فردای حسابم
- (۱) الف، ج (۲) الف، د (۳) ب، د (۴) ج، د

سؤال ۲۸۱ وزن عروضی سروده زیر کدام است؟

«تو قامت بلند تمنّایی ای درخت / همواره خفته است در آغوش آسمان / بالایی ای درخت»

- (۱) مستفعلن مفاعلهن / مستفعلن مفاعلهن / مستفعلن فع
- (۲) مفاعلهن فعلاتن فع / مفاعلهن فعلاتن مفاعلهن / مفاعلهن فاعلهن
- (۳) مفعول مفاعلهن فعولن / مفعول مفاعلهن فعولن / مفعول فعل
- (۴) مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلهن / مفعول فاعلاتن مفاعیل فاعلهن / مفعول فاعلهن

سؤال ۲۸۲ وزن کدام بیت دولختی (دوری) است و می‌توان آن را به دو صورت دسته‌بندی هجایی کرد؟

- (۱) آخر نه دل به دل رود، انصاف من بده
 - (۲) تو جهان پاک داری نه وطن به خاک داری
 - (۳) تو مست خواب نوشین تا بامداد و بر من
 - (۴) کار فروبسته‌ام هیچ گشایش ندید
- چون است من به وصل تو مشتاق و تو ملول
چه شود اگر زمانی به جهان ما درآیی
شب‌ها رود که گویی هرگز سحر نباشد
تا گره زلف را کارگشا کرده‌ای

ت۲۸۳ وزن کدام ابیات همسان دولختی (دوری) است؟

- (الف) مرا هر آینه روزی تمام کشته ببینی
(ب) بسیار کس شدند اسیر کمند عشق
(ج) تو اسیر ملک هستی به حقیقت ای دریغا
(د) هزار جان به ارادت همی تو را جویند
- (۱) الف، ج (۲) الف، د (۳) ب، ج (۴) ب، د

ت۲۸۴ در کدام بیت «سه نوع اختیار وزنی و دو اختیار زبانی» می توان یافت؟

- (۱) مزرع آمید را یک دانه به زان خال نیست
(۲) کسی از سرّ دل جام خبردار نشد
(۳) تو همان طایر فرخنده‌ی اوج شرفی
(۴) گر بر من آن نگار پری‌چهره بگذرد

ت۲۸۵ در کدام بیت همه اختیارات وزنی به جز «قلب» وجود دارد؟

- (۱) خامی و ساده‌دلی شیوه‌ی جانبازان نیست
(۲) نام تو می‌رفت و عارفان بشنیدند
(۳) ز ملک تا ملکوتش حجاب بردارند
(۴) مرا به کار جهان هرگز التفات نبود

ت۲۸۶ کدام سروده در «بحر هزج» است؟

- (۱) ای روح سرد زمستان! دیگر از آن طلوع دریایی چه مانده است/ جز این غروب زرد؟
(۲) ما به خواب سرد و ساکت سیمرغان ره یافته‌ایم/ ما حقیقت را در باغچه پیدا کردیم
(۳) چه آزاری است در این لحظه‌ها و یادها بیگانه بودن با شکیبایی/ چه آزاری است تنهایی
(۴) بیا آب شو مثل یک واژه در سطر خاموشی‌ام/ بیا ذوب کن در کف دست من جرم نورانی عشق را

ت۲۸۷ با توجه به «عروض و قافیه» کدام مورد غلط است؟

- «آشفته سخن چو زلف جانان خوش‌تر
مجموعه‌ی عاشقان بود دفتر من
(۱) خوش‌تر «ردیف» و «ن» حرف روی است.
(۲) قافیة ابیات فوق بر اساس قاعده «۲» سروده شده است.
(۳) ابیات فوق را می‌توان به دو صورت دسته‌بندی هجایی کرد. (۴) اختیار شاعری «قلب و ابدال» هر دو در سروده فوق یافت می‌شود.

برای خرید نسخه چاپی یا تدریس ویدئویی این جزوه به سایت و یا کانال تلگرامی «آموزشگاه مجازی احمدی» مراجعه کنید.

برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد این جزوات و پکیج‌ها به شماره ۰۹۱۲۳۷۰۸۴۷۶ در تلگرام یا واتساپ و یا به صورت SMS پیام بدهید.

Ahmadi63amoozesh.com
@ahmadi63amoozesh

سوالات قافیه و عروض علوم و فنون کنکور داخل کشور تیر ۱۴۰۲

ت۲۸۸ قافیه کدام بیت نادرست است؟

- (۱) ای پیک پی‌خجسته که داری نشان دوست
(۲) آن کس که ازو صبر محال است و سکونم
(۳) چون من به نفس خویشتن این کار می‌کنم
(۴) کنی ناخوش به ما بر زندگانی
- با ما مگو به جز سخن دل‌نشان دوست
بگذشت، ده انگشت فرورده به خونم
بر فعل دیگران به چه انکار می‌کنم
اگر از ما دمی دوری گزینی

ت۲۸۹ در کدام، بیت واژه‌های قافیه «وجه شبه» محسوب می‌شوند؟

- (۱) چشمی دارم چو لعل شیرین همه آب
(۲) ز خون رنگین بود چون لاله دامانی که من دارم
(۳) نه به شاخ گل نه بر سرو چمن پیچیده‌ام
(۴) چون شمع نیمه‌جان به هوای تو سوختیم
- بختی دارم چو چشم خسرو همه خواب
بود صدپاره همچون گل گریبانی که من دارم
شاخه‌ی تاکم به گرد خویشتن پیچیده‌ام
با گریه ساختیم و به پای تو سوختیم

ت۲۹۰ وزن مقابل کدام مصراع «درست» است؟

- (۱) من از سطح سیمانی قرن می‌ترسم (فعلون فعلون فعلون فعل)
(۲) دورها آوایی است که مرا می‌خواند (فاعلاتن فع لن فاعلاتن فع)
(۳) فریادشان تَمَوَّج شَطِّ حیات بود (مستفعلن مفاعلُ مستفعلُ فعل)
(۴) گونه‌ی شب شسته بود از گریه‌ی مهتاب (فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فع)

ت۲۹۱ وزن عروضی کدام سروده با ترانه زیر یکسان است؟

- «ای سنگفرش راه که شب‌های بی سحر / تک بوسه‌های پای مرا نوش کرده‌ای»
- (۱) بشنوم بانگ خروسان را ز بام کلبه دهقان / می‌گریزم از تو تا در دامن صحرا
(۲) دیگر این داس خموشی‌تان زنگار گرفت / به‌عبث هرچه درو کردید آواز مرا
(۳) امشب به پارسایی خود دل نهاده‌ام / ای آفتاب وسوسه در من غروب کن
(۴) بر آن شاخ بلند ای نغمه‌ساز باغ بی‌برگی / بمان تا بشنود از شور آوازت

ت۲۹۲ کدام مصراع‌های زیر به ترتیب، در بحر «رمل» و «رجز» سروده شده‌اند؟

- (الف) ساقیا کمتر می‌امشب از کرم دادی مرا
(ب) هیچ از تو حاصلم نیست دردا که عین خار است
(ج) زلفت از هر حلقه می‌بندد اسیری
(د) باده در ده چند از این باد غرور
(ه) عمری است تا من در طلب هر روز گامی می‌زنم

- (۱) «الف و ج» - «د و ه»
(۲) «الف، د و ه» - «ب»
(۳) «ب و د» - «ج و ه»
(۴) «الف، ج و د» - «ه»

ت۲۹۳ به ترتیب، چند مصراع وزن «دوری» دارد و چند مصراع در «بحر هزج مسدس محذوف» سروده شده است؟

- بجز سرگشتگی و گرد محنت حاصلش نبود
- دلم رفت و ندیدم روی دلدار
- از خم ابروی توام هیچ گشایشی نشد
- راحت که شد مکرر دلکوب‌تر ز رنج است
- به پرسش آمد و عاشق همین دو دم دارد
- چه ره بود این که زد در پرده مطرب

- (۱) «سه» - «سه»
(۲) «دو» - «دو»
(۳) «سه» - «دو»
(۴) «دو» - «سه»

ت۲۹۴ در کدام ابیات سه نوع اختیار وزنی وجود دارد؟

- (الف) تا برآمد در جهان آوازه‌ی زلف و رخس
(ب) تا سر زلف پریشان تو در جمع آمد
(ج) یک مشت خاک غارت کردن نه مشکل است
(د) نه عجب گر بچکد خون دل از چشم بهار
- (۱) «ب» - «د» (۲) «الف» - «ب» (۳) «ج» - «د» (۴) «الف» - «ج»

ت۲۹۵ در کدام بیت، سه بار اختیار شاعری «قلب» به کار گرفته شده است؟

- (۱) ماهی و چون عیان شوی شمع هزار مجلسی
(۲) ای رخ نورپاش تو پیشه گرفته دلبری
(۳) سینه‌ی خاقانی اگر بشویی از زنگ عسا
(۴) اشک مرا چو روی خود دار عزیز اگر تو را

ت۲۹۶ همه موارد کاملاً در ابیات زیر مصداق پیدا می‌کند؛ بجز:

- «دل‌تنگ و قدم‌تنگ و ره‌بادیه پر سنگ‌بیداری
مردم همه خواب از پی آن هست
- (۱) بیت دوم با «تا تو را در دیده خود دیدم ای نور دو چشم/ همچو چشم خود ندیدم خواب را دیگر به خواب» تناسب مفهومی دارد.
(۲) قافیه اشعار بر اساس قاعده «۲» سروده شده است و آرایه «تضاد، جناس و کنایه» در آن یافت می‌شود.
(۳) ابیات را می‌توان به دو گونه دست‌بندی هجایی کرد و همهٔ اختیارات زبانی در آن یافت می‌شود.
(۴) در سروده حرف روی «ر» است و یک نوع اختیار وزنی در آن می‌توان یافت.

سوالات قافیه و عروض علوم و فنون کنکور خارج کشور تیر ۱۴۰۲

ت۲۹۷ در کدام مورد هر دو واژه قافیه، «وجه شبه» محسوب می‌شوند؟

- (۱) رهی نغمه‌ی آتشین ساز کرد
(۲) غمش در نهان‌خانه‌ی دل نشیند
(۳) مرا بسود و فرو ریخت هر چه دندان بود
(۴) روی تو چون نوبهار جلوه‌گری می‌کند

ت۲۹۸ از میان ابیات زیر به ترتیب کدام بیت «ذوقافیتین» و قافیه کدام بیت نادرست است؟

- (الف) چون به دستان زدن گشادی دست
(ب) شراب لعل می‌سازد عرق را روی گلگونش
(ج) تو را این همه ایدر آراسته است
(د) از رخس خواهند جای بوسه ناهمیدگان
- (۱) «الف» - «ب» (۲) «ج» - «ب» (۳) «الف» - «د» (۴) «ج» - «د»

ت۲۹۹ وزن کدام سروده در مقابل آن نادرست است؟

- (۱) بر دوردست این ره چشمی در انتظار است (مفعولُ فاعلاتن مفعولُ فاعلاتن)
- (۲) موجیم و وصل ما از خود بریدن است (مستفعلن فَعَلْ مستفعلن فَعَلْ)
- (۳) شبی به حلقه‌ی درگاه دوست دل بندیم (مفاعِلن فاعلاتن مفاعِلن فَعَلن)
- (۴) از زخم تا ستاره عروجی دوباره بود (مفعولُ فاعلاتُ مفاعِلن فَعَلْ)

ت۳۰۰ در کدام بیت، وزن همسان و ناهمسان «هر دو» یافت می‌شود؟

- (۱) از پای فتادیم چو آمد غم هجران در درد بمردیم چو از دست شفا رفت
- (۲) خودکرده بود غارت، عشقش حوالی دل بازم به یک شبیخون بر ملک اندرون زد
- (۳) عیب دگران نگویم این بار کاندر حق خویشتن شنودم
- (۴) ساقی بده ز جام جم ارباب شوق را آن می‌که در پیاله چو خون سیاوش است

ت۳۰۱ به ترتیب، وزن کدام مصراع‌ها «دوری» است و کدام مصراع‌ها در «بحر رجز» سروده شده است؟

- (الف) هر لب که بی‌آهی بود کم از لب چاهی بود (ب) هر جا که فتنه‌ای است در ابروت جا گرفت
(ج) دارم دلی که هرگز نشکسته خاطری را (د) چه قیامت است جاننا که به عاشقان نمودی
(ه) جاننا کجا داری خبر از اشک بی‌آرام ما

- (۱) «الف - ه»، «ب - ج»
- (۲) «ب - ج»، «الف - د»
- (۳) «ج - د»، «الف - ه»
- (۴) «ب - د»، «ج - ه»

ت۳۰۲ کدام مصراع‌ها به ترتیب در بحر «رمل، متقارب و هزج» سروده شده‌اند؟

- (الف) ز سحرانگیزیت ای چشم کافر کیش حیرانم (ب) آبی نزدی بر آتشم هرگز
(ج) سر از کمند نیبچم اگر تو صیادی (د) قتل ما ای دل به تیغ او مقدر کرده‌اند
(ه) چو آشفته بازار بازارگانی

- (۱) «د» - «ب» - «ج»
- (۲) «د» - «ه» - «الف»
- (۳) «ب» - «ه» - «ج»
- (۴) «د» - «الف» - «ه»

ت۳۰۳ اختیارات شاعری مقابل کدام بیت «درست» است؟

- (۱) دست ما را بیست نیروی عشق / که ز اندازه پا برون ننهیم (آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن - ابدال)
- (۲) عنقا بشد و فرّ همایش بماند / زبینه تخت پادشاییش بماند (قلب - کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند)
- (۳) بسوختم ز بیداد چرخ و خواهد سوخت / کسی که علم فراموش کرد و جهل آموخت (ابدال - بلند بودن هجای پایانی)
- (۴) میان جمع بنگر آن سر زلف پریشان را / اگر خواهی بدانی صورت حال پریشانم (حذف همزه - بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه)

ت۳۰۴ در کدام، بیت اختیار شاعری «قلب» و «تبدیل مصوت کوتاه به بلند» هر دو وجود دارد؟

- (۱) بر دل خاقانی اگر داغ جفا نهی چه شد او ز سگان کیست خود تا بردت به داوری
- (۲) سال نو است ساقیا نوبر سال ما تویی می که دهی سه‌ساله ده کاو کهن و تو نوبری
- (۳) ای حرم تو از کرم بیت حرام خسروان چون سخن من از نکت سحر حلال خاطری
- (۴) خاطر خاقانی از آن کعبه شناس شد که او در حرم خدایگان کرد به جان مجاوری

ت۳۰۵ با توجه به ابیات، زیر کدام مورد نادرست است؟

- «از گوشه‌ی بامت سر پرواز ندارم ای کاش که مرغ دلم از بال و پر افتد
دانی که به یک زخم چرا جان نسپارم خواهیم که سر و کار به زخم دگر افتد»
- (۱) حرف روی در ابیات «ر» است و در آن دو نوع اختیار وزنی به کار گرفته شده است.
(۲) بیت اول با «دل نیست کبوتر که چو برخاست نشیند / از گوشه‌ی بامی که پریدیم، پریدیم» تضاد مفهومی دارد.
(۳) قالب اشعار مورد استقبال ابن یمین قرار گرفته است. وی مضامین اخلاقی خود را در این قالب آشکار کرده است.
(۴) وزن اشعار «مفعولُ مفاعیلُ مفاعیلُ فعولن» است و اختیار شاعری تغییر کمیت مصوت‌ها و حذف همزه در آن یافت می‌شود.

سوالات قافیه و عروض علوم و فنون کنکور اردیبهشت ۱۴۰۳

ت۳۰۶ کدام بیت را به دو شکل می‌توان دسته‌بندی هجایی کرد و قافیه آن نادرست است؟

- (۱) تو را سزاست خدایی نه جسم را و نه جان را
(۲) تو را سزد که خود آبی نه جسم را و نه جان را
(۳) حاشا که مداوای من از پند توان کرد
(۴) دیوانه به افسانه خردمند توان کرد
(۵) یاران می‌ام ز بهر خدا در سبو کنید
(۶) آلوده‌ی غم به می‌ام شست‌وشو کنید
(۷) جان سوخته‌ی رویی است پروانه چنین باید
(۸) دل شیفته‌ی رویی است پروانه چنین باید

ت۳۰۷ به ترتیب قافیه چند بیت دارای حرف الحاقی است و چند بیت ذوقافیتین است؟

- قیامت که بازار مینو نهند
- بداندیش خلق از حق آگاه نیست
- بو که بر اجزای او تابد مهی
- مشرف و اهل قلم بر دست راست
- پس همی گفتند که ای ارکانیان
(۱) سه - دو
(۲) سه - سه
(۳) دو - سه
(۴) دو - چهار
- منازل به اعمال نیکو دهند
ز غوغای خلقتش به حق راه نیست
بو که در وی تاب مه یابد رهی
زانکه علم خط و ثبت آن دست راست
بی‌خبر از پاکی روحانیان

ت۳۰۸ با توجه به اختیارات شاعری به ترتیب وزن کدام مصراع‌ها «مستفعلُ مستفعلُ مستفعلُ فه» و کدام مصراع‌ها «مستفعلن مستفعلن مستفعلن فع» است؟

- الف: من بر همان عهدم که با زلف تو بستم
ج: هنوز عشق تو امید بخش جان من است
ه: با تلخ‌کامی صبر کن ای جان شیرین
- ب: افتاده ز بام خاک درگه شده‌ام
د: من آن صبحم که ناگهان چو آتش در شب افتادم
و: گر خون دلی بیهده خوردم، خوردم
- (۱) «الف، و» - «ب، ج»
(۲) «الف، ه» - «ب، د»
(۳) «ب، ه» - «الف، ج»
(۴) «ب، و» - «الف، ه»

ت۳۰۹ وزن عروضی کدام مورد با سروده‌ی زیر یکسان است؟

- «به روی شاخه‌ی بادام سیب می‌بینی / به روی بوته‌ی بابونه لاله‌های کبود»
- (۱) فیروزه‌های منتشر سرد سردی / آب است و آب و آبی بی‌ابر
(۲) در ظلمت هنگامه‌ی ایام سراغی / ز اندیشه‌ی عشاق و ز آفاق ستردید
(۳) در هجوم تشنگی در سوز خورشید تموز / پای در زنجیر خاک تفته می‌نالد گون
(۴) بلور شسته‌ی هر واژه آنچنان آلود / که از رسالت گل خار و خس رواج گرفت

تست ۳۱۰ در کدام بیت اختیار شاعری «تغییر کمیت مصوت‌ها، قلب و حذف همزه» یافت می‌شود؟

- (۱) درد زده است جان من میوه‌ی جان من کجا
 - (۲) ناله‌ی خاقانی اگر دادستان شد از فلک
 - (۳) یار ز من گسست و من بهر موافقت کنون
 - (۴) روزبه‌روز بر فلک بخشش عیش می‌کند
- درد مرا نشانه کو درد نشان من کجا
ناله‌ی من بیست غم دادستان من کجا
بند روان گسسته‌ام انس روان من کجا
آن همه را رسید بخش ای فلک آن من کجا

تست ۳۱۱ اختیارات شاعری رباعی زیر کدام است؟

- «پیرانه‌سرم رنج و غم زندان است
من برخی آن پیر خردمند که گفت:
(۱) حذف همزه - دو با قلب
(۲) بلند تلفظ کردن هجای پایانی - قلب
(۳) تغییر کمیت مصوت‌ها - سه بار ابدال
(۴) چهار بار ابدال - بلند تلفظ کردن هجای پایانی»

تست ۳۱۲ کدام بیت در وزن همسان دولختی سروده شده است؟

- (۱) گر ز نظر نپهان شوم چون تو به ره گذر کنی
 - (۲) چون هیزم نغزم من یاران همه تردامن
 - (۳) او پادشاه کشور حسن است و ما اسیر
 - (۴) ای بلبل شیرین زبان به گر نبندی آشیان
- کی ز نظر نپهان کنم اشک به ره چکیده را
در مجمر از آن تنها می‌سوزم و می‌سازم
و آن زلف پرخم و صف مژگان سپاه اوست
در گلشنی کش باغبان صد منت از گلچین کشد

تست ۳۱۳ نام بحر مقابل چند مصراع درست است؟

- دم از دانش مزن با دانه‌ی خال نکورویان (هزج مثنی سالم)
 - شمع پیشت روشنایی نزد آتش می‌نماید (رمل مثنی محذوف)
 - مرحبا ای نسیم عنبر بوی (رمل مسدس محذوف)
 - نرگس افسون‌گر ساقی مرا افسانه کرد (رمل مثنی سالم)
 - فتاده است کارم به رعنا طیبی (مقارب مثنی سالم)
 - منم جانا و جانی بر لب از شوق (هزج مسدس محذوف)
- (۱) پنج (۲) چهار (۳) سه (۴) دو

تست ۳۱۴ با توجه به سروده‌ی زیر کدام مورد نادرست است؟

- «سر آن ندارد امشب که برآید آفتابی / تو خود آفتاب خود باش و طلسم کار بشکن / بسرای تا که هستی، که سرودن است بودن / به ترمی دژ وحشت این دیار بشکن»
- (۱) وزن سروده‌ی فوق با مصراع «چه غریب ماندی ای دل، نه غمی نه غمگساری» یکسان و دوری است.
 - (۲) اختیار شاعری حذف همزه «۴» بار و ابدال «۲» بار در سروده به چشم می‌خورد.
 - (۳) در سروده، قافیه بر اساس قاعده «۲» آمده است و حرف روی «ر» است.
 - (۴) در شعر آرایه‌های «تضمین، مجاز، تشبیه و استعاره» وجود دارد.

سوالات قافیه و عروض علوم و فنون کنکور داخل کشور تیر ۱۴۰۳

- ت۳۱۵** در کدام بیت، «ذوقافیتین» یافت می‌شود و قافیه‌ی کدام بیت براساس قاعده‌ی «ا» آمده است؟
- الف:** بزرگ‌دولت آن کز درش تو آبی باز بیا بیا که به خیر آمدی کجایی باز
- ب:** چو شاید گرفتن به نرمی دیار به پیکار خون از مشامی میار
- ج:** رفیقان قدر یكدیگر بدانید چو معلوم است شرح از بر مخوانید
- د:** شب نیست که چشم آرزومند تو نیست واین جان به‌لب‌رسیده در بند تو نیست
- (۱) «ج» و «د» (۲) «ج» و «الف» (۳) «ب» و «الف» (۴) «ب» و «د»

- ت۳۱۶** کدام ابیات، به ترتیب، می‌توانند با واژه‌ی «هجران و رعنا» هم‌قافیه شوند؟
- الف:** تو اگر عیب خود همی دانی نه‌ای از عامه بل جهان‌بانی
- ب:** عاشق ار درد خود نهان سازد چهره‌ی زرد خود عیان سازد
- ج:** همره و همنشین به هرجا اوست همدم و هم‌نفس چو با ما اوست
- د:** تو مپندار ما زبان داریم پاره‌آتش در این دهان داریم
- ه:** گر تو را میل صحبت لیلی است مست و دیوانه بودند اولی است
- (۱) «د، الف» - «ج، ه» (۲) «ب، د» - «ج، الف»
- (۳) «الف، ب» - «ج، ه» (۴) «ب، د» - «ج، ه»

- ت۳۱۷** وزن عروضی کدام مورد، با بخش مشخص‌شده‌ی سروده‌ی زیر یکسان است؟
- «تنها نشسته‌ام، زیر حریق خفته‌ای از روبروی خویش»
- (۱) آیا رهی دیگر به غیر بردباری هست؟
- (۲) در جوی زمان در خواب تماشای تو می‌رویم
- (۳) اینک منم گسسته ز خورشید و نور و عشق
- (۴) شب‌های باران تو از تردید و از اندوه لبریز است

- ت۳۱۸** چند مصراع در بحر «رمل مثنی‌م محذوف» و چند مصراع در بحر «هزج مسدس محذوف»، به ترتیب سروده شده است؟
- ز خوبی آبِ پاکی ریختم بر دست بدخواهان - حاصل آن توبه‌کردن این پشیمان گشتن است
- آه کز تابِ دل سوخته جان می‌سوزد - نشاید گنج بی‌آرام جستن
- کلید در امید اگر هست شمایید - من نه خود می‌روم او مرا می‌کشد
- جمالت آفتاب هر نظر باد - از آن فراز و این فرود غم مخور
- (۱) یک - سه (۲) سه - یک (۳) دو - دو (۴) یک - دو

- ت۳۱۹** همه‌ی ابیات زیر را می‌توان به دو گونه دسته‌بندی‌های نمود و وزن دوری به‌دست آورد؛ به‌جز:
- (۱) امروز چرخ را ز مه ما تجیر است خورشید را ز غیرت رویش تغیر است
- (۲) در من بدمی من زنده شوم یک جان چه بود صد جان منی
- (۳) سوز تو کجا گیرد در خرمن هر خامی مرغ تو فرو ناید ای دوست به هر بامی
- (۴) با چرخ گردان تیره هوایی دارد همیشه قصد جدایی

ت۳۲۰ نام بحر کدام مصراع در مقابل آن، نادرست است؟

- (۱) ز آتش گرمی و دم سردی از آب (هزج مسدس محذوف)
- (۲) عافیت از غیر نصیب تو نیست (رجز مسدس محذوف)
- (۳) نی افسرده‌ای هنگام گل روید ز خاک من (هزج مثنی سالم)
- (۴) منع خویش از گریه و زاری نمی‌آید ز من (رمل مثنی محذوف)

ت۳۲۱ در کدام بیت، اختیارات شاعری «کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند، بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه، ابدال و آوردن فاعلاتن به جای فاعلاتن» یافت می‌شود؟

- (۱) دل چو طوطی بود و جور دلارام شکر / طوطی‌ای دید کسی کاو ز شکر بگریزد
- (۲) این کبوترچه هم عزم هوا کرد و پرید / چون صفیری و ندایی ز سوی غیب شنید
- (۳) هله پیوسته سرت سبز و لب خندان باد / هله پیوسته دل عشق ز تو شادان باد
- (۴) جان سپاریم بدان باده‌ی جان دست نهیم / پیش‌تر زان که خردمان سوی افسانه برد

ت۳۲۲ اختیار شاعری در مقابل کدام بیت، درست آمده است؟

- (۱) ز در درآ و شبستان ما منور کن / هوای مجلس روحانیون معطر کن (کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند)
- (۲) گر کند آن بی‌وفا از من جدایی چون کنم / من که از اهل وفایم بی‌وفایی چون کنم (حذف همزه)
- (۳) همچون حباب دیده به روی قدح‌گشای / وین خانه را اساس قیاس از حباب کن (بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه)
- (۴) گفتم اگر نبینمت مهر فرامشم شود / می‌روی و مقابلی غایب و در تصویری (قلب)

ت۳۲۳ با توجه به ابیات زیر، کدام مورد نادرست است؟

- «هر دل که اسیر محنت اوست خوش است / هر سر که غبار آن سر کوست خوش است
از دوست به ناوک غم آزرده مشو / خوش باش که هرچه آید از دوست خوش است»

- (۱) در ابیات فوق «ت» حرف روی است و اختیار شاعری قلب در آن یافت می‌شود.
- (۲) قافیه‌ی ابیات براساس قاعده‌ی «۲» آمده است و در آن تشبیه، مجاز، ایهام و تمثیل می‌توان یافت.
- (۳) اشعار را می‌توان به دو گونه دسته‌بندی هجایی کرد و در آن اختیار شاعری تغییر کمیت مصوت وجود دارد.
- (۴) مفهوم ابیات با «طرفه می‌دارند یاران صبر من بر داغ و درد / داغ و دردی کز تو باشد خوش‌تر است از باغ و ورد» یکسان است.

سوالات قافیه و عروض علوم و فنون کنکور خارج کشور تیر ۱۴۰۳

ت۳۲۴ کدام ابیات، به ترتیب، می‌توانند با واژه‌ی «گریبان و رهگذر» هم‌قافیه شوند؟

- الف:** با یکی دست در کمر کرده / وان دگر را نهان نظر کرده
ب: صورت هر دو کون پرتو اوست / گرچه این هر دو پرتو آن روست
ج: هرکه با آن نگار جان بدهد / جای جان عمر جاودان بدهد
د: فارغ از یاد او زمانی نی / در غم سودی و زیبایی نی
ه: به دنیا از تف هجران نسوزد / به عقبی ز آتش نیران نسوزد
و: طلب تا محرم اسرار کردی / به آن مطلوب یار غار کردی

- (۱) «ج، د» - «الف، و»
- (۲) «ج، ه» - «الف»
- (۳) «ب، د، ه» - «و»
- (۴) «ب، ج، د» - «الف، و»

ت۳۲۵ قافیه کدام ابیات، نادرست است؟

- الف: جان بی‌علم بی‌نوا باشد مرغ بی‌برگ بی‌نوا باشد
ب: که خواهد شد بگویند ای رفیقان رفیق بی‌کسان یار غریبان
ج: چون پری ز آدمی برید مرا سوی ویرانه‌ای کشید مرا
د: مرد و زن چون یک شود آن یک تویی چون که یک‌ها محو شد آنک تویی
- (۱) «الف» و «ب» (۲) «ج» و «د» (۳) «الف» و «د» (۴) «ب» و «ج»

ت۳۲۶ با توجه به اختیارات شاعری، وزن کدام سروده درست است؟

- (۱) ما هسته‌ی پنهان تماشا مییم (مستفعلُ مستفعلُ مفعولن فع)
(۲) مرگ در آب‌وهوای خوش اندیشه نشیمن دارد (فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فعلن)
(۳) در باغ و زمان تنها شدیم ای سنگ و نگاه (مستفعلُ فع مستفعلُ فع مستفعلُ فع لن)
(۴) دست درویشی شاید نان خشکیده فرو برده در آب (فاعلاتن فاعلاتن فاعلاتن فعلن)

ت۳۲۷ کدام ابیات را به ترتیب، می‌توان به دو شکل دسته‌بندی هجایی کرد و در هر دو شکل وزن «دوری» می‌شود؟

- الف: گذشتم از تو که ای گل چو عمر من گذرانی چه گویمت که به باغ بهشت گم‌شده مانی
ب: تا کی چو شمع گریم ای گل در این شب تار چو صبح نوشخندی تا جان دهم به بویت
ج: وقت است که بنشین و گیسو بگشایی تا با تو بگویم غم شب‌های جدایی
د: چون کوه نشستیم من با تاب و تب پنهان صد زلزله برخیزد آن‌گاه که برخیزم
ه: غم اگر به کوه گویم بگریزد و بریزد که دگر بدین گرانی نتوان کشید باری
- (۱) «الف» و «د» (۲) «ب» و «ه» (۳) «ب» و «د» (۴) «ج» و «ه»

ت۳۲۸ در میان مصراع‌های زیر، به ترتیب، چند مصراع در بحر «هزج مثنی‌س سالم» و چند مصراع در بحر «رمل مسدس محذوف» سروده شده است؟

- اندرین شطرنج برد و مات یکسان شد مرا (در کنکور به جای «مات» به اشتباه «ماند» تایپ شده بود!)
 - خدایا عشق ما را می‌گشاید یا زنده می‌دارد
 - با گل و خار ساختن مردی است
 - جبرئیل عشقم و سدره‌ام تویی
 - دلا نزد کسی بنشین که او از دل خبر دارد
- (۱) دو - یک (۲) دو - دو (۳) یک - یک (۴) یک - سه

ت۳۲۹ نام بحر کدام سروده در مقابل آن، نادرست است؟

- (۱) یاد آیامی که در گلشن فغانی داشتم (رمل مثنی‌س محذوف)
(۲) بسیار سفر باید تا پخته شود خامی (هزج مثنی‌س محذوف)
(۳) من آن ابرم که می‌خواهد ببارد (هزج مسدس محذوف)
(۴) درودی چو نور دل پارسایان (مقارب مثنی‌س سالم)

ت۳۳۰ اختیارات شاعری «ابدال، بلند بودن هجای پایانی، کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند و حذف همزه»، همگی در کدام سروده یافت می‌شود؟

- (۱) آه دانستم ای شکوفه‌ی ناز / راز این بوی مستی‌آمیزت
(۲) آفتاب از پس البرز نهفته است و ازو / آتشین نیزه برآورده سر از سینه‌ی کوه
(۳) عمری به سر دویدم در جست‌وجوی یار / جز دسترس به وصل وی‌ام آرزو نبود
(۴) چیست ای دلدار! این اندوه بی‌آرام چیست / کز نگاهت می‌تراود نازدار و شرمگین

ت۳۳۱ در کدام بیت، سه نوع اختیار وزنی و یک نوع اختیار زبانی به چشم می‌خورد؟

- (۱) تو سوز سینه‌ی مستان ندیدی ای هشیار / چو آتشیت نباشد چگونه برجوشی
- (۲) دل من در هوس روی تو ای مونس جان / خاک راهی است که در دست نسیم افتاده است
- (۳) خاک شیراز چو دیبای منقش دیدم / و آن همه صورت شاهد که بر آن دیبا بود
- (۴) آتش جور عدو بس تو دگر باد مدم / مستان آب کسی را که به کف نانی نیست

ت۳۳۲ با توجه به سروده‌ی زیر، کدام مورد نادرست است؟

- «این مدعیان که هرچه دیدند نَوش کردند به داس کهنه‌ی خود دَرُوش
آری گله را چون روی واپس آرند بی‌شبهه بز لنگ شود پیشروش»

- (۱) اشعار را می‌توان به دو شکل دسته‌بندی هجایی کرد و در هر صورت وزن آن «دوری» است.
- (۲) در سروده اختیار شاعری «قلب، ابدال و تغییر کمیت مصوت‌ها» وجود دارد.
- (۳) در ابیات آرایه‌های «استعاره، کنایه، تضاد و تمثیل» یافت می‌شود.
- (۴) قافیه‌ی ابیات براساس قاعده‌ی «۲» و تبصره‌ی قافیه سروده شده است.

سوالات قافیه و عروض علوم و فنون کنکور اردیبهشت ۱۴۰۴

ت۳۳۳ قاعده‌ی قافیه درونی در کدام بیت متفاوت است؟

- (۱) چو نتوان ساخت بی‌رویت بیاید ساخت با خویت / که ما را از سر کویت سر دروا نمی‌باشد
- (۲) مرو هر سوی و هر جاگه که مسکینان نی‌اند آگه / نمی‌بیند کست ناگه که او شیدا نمی‌باشد
- (۳) جهانی در پی‌ات مفتون به جای آب گریان خون / عجب می‌دارم از هامون که چون دریا نمی‌باشد
- (۴) دو چشم از ناز در پیشت فراغ از حال درویشت / مگر کز خوبی خویشت نگه در ما نمی‌باشد

ت۳۳۴ قافیه‌ی کدام بیت نادرست و وزن آن «مستفعل مفعولن» است؟

- (۱) آن دم که درریاید باد از رخ تو پرده / زنده شود بجنبد هر جا که هست مرده
- (۲) چون عزم سفر کردم فی لطف امان‌الله / پیروز تو واگردی فی لطف امان‌الله
- (۳) خاک غم را سرمه سازم بهر چشم / تا ز گوهر پر شود دو بحر چشم
- (۴) ای دل به کجایی تو آگاه هیی یا نه / از سر تو برون کن هی سودای گدایانه

ت۳۳۵ وزن عروضی کدام مورد با سروده‌ی زیر، یکسان است؟

«هنگام غروب تیره کز گردش آب / می‌غلند موج روی موج نگران»

- (۱) عاشقا! گر سیه دوست داری / اینک او را دو چشم سیاهی است
- (۲) گریه بس دار که هذیانش داشت / خبر از وحشت دریای پرآب
- (۳) هولی نشست و چیزی برخاست / دوشیزه‌ای به راه دگر شد
- (۴) من با هوس بی‌ثمر تندروان / دیگر سروکاریم نخواهد بودن

ت۳۳۶ هجاهای کدام بیت به دو شیوه‌ی همسان و ناهمسان دسته‌بندی می‌شود؟

- (۱) بنگر ز هجرت چون شدم سرگشته چون گردون شدم / وز ناوکت پرخون شدم از من چرا رنجیده‌ای
(۲) بر من مگیر اگر شدم آشفته‌دل ز عشق / مانند این بسی ز قضا و قدر فتاد
(۳) در پای رقیبش چه کنم گر نهنم سر / محتاج ملک بوسه دهد دست غلامان
(۴) دیوانگان خود را می‌بست در سلاسل / هر جا که عاقلی بود اینجا دم از جنون زد

ت۳۳۷ بحر «هزج - رجز - متقارب - رمل» به ترتیب، در کدام مصراع‌ها دیده می‌شود؟

- الف:** بلی گوی عهدش بلا آرماید / **ب:** آواز خوشت بوی دل سوخته دارد
ج: بالله که بیزار است ره زین هرزه‌گردان / **د:** سینه‌ی صافی گرفتم پیش چشم روزگار
ه: مرا چون رعد و طوفان خشمگین کن / **و:** سماع سرد بی‌غمان خماری ما نمی‌برد

- (۱) «ه» - «ج» - «الف» - «د»
(۲) «د» - «ج» - «ب» - «و»
(۳) «ه» - «د» - «الف» - «ب»
(۴) «ج» - «ه» - «و» - «الف»

ت۳۳۸ در کدام سروده اختیارات شاعری وزنی و زبانی «هر دو» یافت می‌شود؟

- (۱) پی نیلوفر زیبای خرد می‌گشتم / (۲) من به اندازه‌ی یک ابر دلم می‌گیرد
(۳) در دلم آرزوی آمدنت می‌میرد / (۴) من به هر حال که باشم به تو می‌اندیشم

ت۳۳۹ اختیارات شاعری در مقابل همهی ابیات درست آمده است؛ به‌جز:

- (۱) دوستی کردگار معرفت آرد به بار / هر که از این تخم کشت حاصل از آن گرفت (ابدال - کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند)
(۲) مست شود نیک مست از می جام الست / پر کن از می پرست خانه‌ی خماری (ابدال - بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه)
(۳) گه به فسوس او مرا گوید کنجی نشین / چونک نشینم به کنج خود به درآرد مرا (ابدال - حذف همزه)
(۴) او ره خوش می‌زند رقص برآن می‌کنم / هر دم بازی نو عشق برآرد مرا (ابدال - قلب)

ت۳۴۰ اوزان نوشته‌شده در مقابل همهی مصراع‌ها «کاملاً» درست است؛ به‌جز:

- (۱) خلوتم چراغان کن ای چراغ روحانی (فاعلاتن مفعولن فاعلاتن مفعولن یا فاعلن مفاعیلن فاعلن مفاعیلن)
(۲) دوش گفتم عشق را ای شه عیار ما (فاعلاتن فاعلن فاعلاتن فاعلن یا فاعلن مستفعلن فاعلن مستفعلن)
(۳) گفتم جانم گفت بمیر از مردی (مفعولن مفعول مفاعیلن فع یا مستفعلن مفعولن مفاعیلن فعل)
(۴) ای دوست بیا که طاقتم طاق شده (مستفعلن فاعلاتن مستفعلن فع یا مفعول مفاعیلن فاعلن فعل)

ت۳۴۱ کدام مورد را نمی‌توان از ویژگی‌های ابیات زیر دانست؟

- «بکب موری خورد و باز آمد قصاص از بکب خواست / پس عقابی رفت و با باز آن عمل بنیاد کرد
تیر، صیادی برو انداخت جاننش کرد قبض / دور گردون هم برآرد روزی از صیاد گرد»

- (۱) ابیات در بحر رمل مثنی‌م محذوف سروده شده است و دارای «ایهام تناسب، جناس و استعاره» است.
(۲) قالب شعری ابیات مورد استقبال یکی از شعرای بنام عصر سربداران و پروین اعتصامی قرار گرفته است.
(۳) قافیه براساس قاعده «۲» آمده است و اختیارات شاعری حذف همزه و کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند وجود دارد.
(۴) با بیت: «چون نخواهی کت ز دیگر کس جگر خسته شود / دیگران را خیره‌خیره دل چرا باید خلید» تناسب مفهومی دارد.

سوالات قافیه و عروض علوم و فنون کنکور داخل کشور تیر ۱۴۰۴

ت۳۴۲ قافیه‌ی کدام بیت درست و وزن آن «فاعلاتن مفاعن فعلن» است؟

- (۱) از آن پیش کاین کارها شد بسیج
نبد خوردنی‌ها جز از میوه هیچ
- (۲) که خواهد شد بگویند ای رفیقان
رفیق بی‌کسان یار غریبان
- (۳) گر شریفند و گر ضعیع همه
گرم او بود شفیع همه
- (۴) گرچه شاطر بود خروس به جنگ
چه زند پیش بازو رویین چنگ

ت۳۴۳ کدام ابیات با واژه‌های «گلبو - گرو»، به ترتیب، هم‌قافیه‌اند؟

- الف:** همی‌دوخت بر کتف او خام گاو
چنین تا نماندش به تن هیچ تاو
- ب:** پس آگاهی آمد همان گه به گیو
ز گم بودن رزمزن پور نیو
- ج:** ز گودرزیان هر که بُد پیشرو
یکی آفرینی بگسترد نو
- د:** می آورد با میگساران نو
نشستی نوآیین و یاران نو
- هـ:** تو منزل‌شناسی و شه راهرو
تو حق‌گوی و خسرو حقایق شنو
- و:** ملک با دل خویش با گفت‌وگو
که دست وزارت سپارد بدو

- (۱) «الف، هـ» - «ب، د»
(۲) «ب، و» - «ج، د»
(۳) «الف، و» - «ج»
(۴) «و» - «ج، هـ»

ت۳۴۴ با توجه به اختیارات شاعری، وزن مقابل کدام مصراع درست است؟

- (۱) نهاده کشور دل باز رو به ویرانی (مفاعن فعاتن مفاعن فعاتن)
- (۲) مرا نیست ز هجر تو سوی وصل تو راهی (مفاعیل مفاعیل مفاعیل فعولن)
- (۳) سر زلف تو به چین مشک تر آورده به شهر (فاعلاتن فعاتن فع لن)
- (۴) برخاست خروس صبح برخیز ای دوست (مفعول مفاعن مفاعیل فعل)

ت۳۴۵ با در نظر گرفتن اختیارات شاعری، وزن عروضی کدام سروده با منظومه‌ی زیر یکسان است؟

«جز عشق که می‌توانم، این دل / این آینه از غبار بزداید.»

- (۱) شد کارم، آفتاب روشن را / در خنده‌ی آفتاب‌ات دیدن
- (۲) روز که می‌آید آن صدای درخشان / دل خوشی بودن من است همواره
- (۳) بی آن که خوب و بد خبری از تو بشنوم / احساس می‌کنم که تو در شهر نیستی
- (۴) شبی به چهره و چنگال خون‌چکان و مهیب / به قصد جان من از راه می‌رسد به نهیب

ت۳۴۶ وزن کدام مصراع‌ها، به ترتیب، «دولختی و هم‌سان» است؟

- (۱) (تو بمان با من تنها تو بمان) - (مرا مهر تو در دل جاودانی است)
- (۲) (من قطاری دیدم روشنایی می‌برد) - (اندوه خفته می‌دهد آرام)
- (۳) (زندگی در آن وقت حوض موسیقی بود) - (برق از پولک ما رفت که رفت)
- (۴) (آه ای شب بزرگ! تو در من رسوب کن) - (در پناهت برگ و بار من شکفت)

تت ۳۴۷ اختیارات شاعری در مقابل کدام بیت، درست آمده است؟

- ۱) من به بوی سر زلفین تو راهی شده‌ام / بیش از این خود به من بی‌سر و بی‌پا نرسد (ابدال - حذف همزه)
- ۲) گر اثر روی تو سوی گلستان رسد / باد صبا رد کند تحفه‌ی نوروز را (قلب - بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه)
- ۳) گر به عقبی درم از حاصل دنیا پرسند / گویم آن روز که در صحبت جانان بودم (آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن - ابدال)
- ۴) ساقی آن می‌ده که عکس او به عکس آفتاب / صبحدم خون شفق در دیده‌ی گلگون کند (آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن - بلند بودن هجای پایانی)

تت ۳۴۸ در رباعی زیر، با توجه به اختیارات شاعری کدام مورد مصداق پیدا نمی‌کند؟

«فضل تو و این بادپرستی با هم مانند بلندی است و پستی با هم
حال تو به چشم خوب‌رویان ماند کانجاست همیشه نور و مستی با هم»

- ۱) «کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند» و دو بار «قلب» در رباعی یافت می‌شود.
- ۲) در ابیات «بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه» و «حذف همزه» وجود دارد.
- ۳) اختیار وزنی «قلب» سه بار در رباعی استفاده شده است.
- ۴) اختیار وزنی «ابدال» چهار بار به کار گرفته شده است.

تت ۳۴۹ نام بحر مقابل کدام مصراع، درست است؟

- ۱) هر که بینی به جسم و جان زنده است (رمل مسدس محذوف)
- ۲) ضمیر دل خویش منمای زود (مقارب مثنی سالم)
- ۳) گر نادره معدوم شود هیچ عجب نیست (رجز مثنی محذوف)
- ۴) اول از عشق جهان سوزت مدد خواهیم خواست (رمل مثنی محذوف)

تت ۳۵۰ همه‌ی موارد در ابیات زیر، «کاملاً» یافت می‌شود؛ به جز:

- «علاج واقعه پیش از وقوع باید کرد دریغ سود ندارد چو رفت کار از دست
به روزگار سلامت سلاح جنگ بساز و گرنه سیل چو بگرفت سد نشاید بست»
- ۱) در ابیات آرایه‌ی «تمثیل، کنایه، استعاره، واج‌آرایی و اسلوب معادله» می‌توان یافت و حرف روی «ت» است.
 - ۲) مفهوم سروده‌ی فوق با بیت «به هر جایی که خواهی درشدن را / نگه کن راه بیرون آمدن را» تناسب دارد.
 - ۳) یکی از شعرای بنامی که در قالب فوق، شعر سروده و قدرت شاعری خود را آشکار کرده، ابن یمین است.
 - ۴) وزن ابیات «مفاعلتن فاعلتن مفاعلتن فعلن» و اختیار شاعری ابدال در آن مشهود است.

سوالات قافیه و عروض علوم و فنون کنکور خارج کشور تیر ۱۴۰۴

ت۳۵۱ قافیه‌ی کدام بیت نادرست است و در «بحر متقارب مثنی محذوف» سروده شده است؟

- (۱) نهاده به صندوق در حقه‌ای به حقه درون پارسی‌رقعه‌ای
 (۲) پرستنده فرخ آتش کنم دل موبد و هیرید خوش کنم
 (۳) مفلسان گر خوش شوند از زر قلب لیک آن رسوا شود در دار ضرب
 (۴) بدو گفت مادر که بشنو سخن بدین شادمان باش و تندی مکن

ت۳۵۲ به ترتیب، در چند بیت «قافیه درونی» و در چند بیت «ذوقافیتین» یافت می‌شود؟

- الف:** شراب از دست خوبان سلسبیل است و گر خود خون می‌خواران سبیل است
ب: یک اشارت ز تو بر قتل جهان بسیار است در کمینی که تویی تیر و کمان بیکار است
ج: گفتم بگیریم تا ابل چون خر فروماند به گل وین نیز نتوانم که دل با کاروانم می‌رود
د: نفس ار چه که زاهد شد او راست نخواهد شد گر راستی‌ای خواهی آن سرو چمن دارد
ه: بگذار شکرها را بگذار قمرها را او چیز دگر داند او چیز دگر سازد
- (۱) سه - یک (۲) دو - یک (۳) سه - دو (۴) دو - دو

ت۳۵۳ با توجه به اختیارات شاعری، وزن عروضی کدام مصراع در مقابل آن نادرست است؟

- (۱) دگر ره شب آمد تا جهانی سیا کند (فعولن مفاعیلن فعولن مفاعلن)
 (۲) تا ملک جهان را مدار باشد (مفعول مفاعیل فاعلاتن)
 (۳) ای نگار سیه چشم سیه موی (فاعلات مفاعیل فعولن)
 (۴) دوش ناگاه آن نگار درآمد (فاعلاتن مفاعیلن فعولن)

ت۳۵۴ وزن عروضی منظومه‌ی زیر با کدام سروده یکسان است؟

«شعر ناگفته‌ای است در دل من / مشت بر سینه می‌زند؛ بسرای»

- (۱) دور از تو ای امید دل ناامید من / گیرم به دست، دست کدامین امید را
 (۲) عمر من دفتر نیم‌سوزی است / قصه‌اش خط‌خطی، گنگ و مبهم
 (۳) خود پر از قصه است و هر قصه / ماجرای غمی است، مادر جان
 (۴) ای دلم خانه‌ی عشقت برگرد / پری من! به سوی اقیانوس

ت۳۵۵ کدام مصرع‌ها دارای وزن دولختی هم‌سانند و به دو شکل می‌توان آن‌ها را دسته‌بندی هجایی کرد؟

- الف:** باد بهاری وزید از طرف مرغزار
ب: فرخ صبح آن که تو بر وی نظر کنی
ج: باری غرور از سر بنه و انصاف درد من بده
د: این دلبری و شوخی از سرو و گل نیاید
ه: کام‌بخشی گردون عمر در عوض دارد

(۱) «الف» - «ب» - «د» (۲) «الف» - «ج» - «ه»

(۳) «ج» - «د» (۴) «د» - «ه»

تت ۳۵۶ اختیارات شاعری در مقابل کدام بیت درست آمده است؟

- (۱) هر شمع گدازیده شد روشنی دیده / کان را که گداز آمد او محرم راز آمد (قلب - حذف همزه)
- (۲) یکی گذشته به صد نامرادی از در او / یکی کشیده به بر، بر مراد خویشتنش (کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند - ابدال)
- (۳) لاف فریدون زدن آنکه ضحاکوار / سلطنت و شیطنت هر دو به هم داشتن (ابدال - بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه)
- (۴) گر میان عاشق و معشوق کاری رفت، رفت / تو نه معشوقی نه عاشق مر تو را باری چه شد (آوردن فاعلاتن به جای فعلاتن - کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند)

تت ۳۵۷ در ابیات زیر، با توجه به اختیارات شاعری، کدام مورد نادرست است؟

- «چون گل بشکفت ساعتی برخیزیم / وز شادی می ز دست غم بگریزیم»
 باشد که بهار دیگر ای هم‌نفسان / گل می‌ریزد به خاک و ما می‌ریزیم»
- (۱) چهار بار از اختیار شاعری «قلب» استفاده شده است.
 - (۲) اختیار شاعری «ابدال» چهار بار به کار گرفته شده است.
 - (۳) در ابیات، بلند تلفظ کردن مصوت کوتاه را می‌توان یافت.
 - (۴) در رباعی، کوتاه تلفظ کردن مصوت بلند و حذف همزه وجود دارد.

تت ۳۵۸ نام بحر مقابل چند مصرع، درست است؟

- کوچه یک‌پارچه آواز شده است (رمل مسدس محذوف)
 - من اینجا تا نفس باقی است می‌مانم (هزج مسدس سالم)
 - از هر خبر که آید، زاید دگر خبر (رجز مثنی محذوف)
 - دلت آخر به سرگردانیم سوخت (هزج مسدس محذوف)
 - سواری سراسیمه بر اسب عصیان رسید (مقارب مثنی محذوف)
 - یک نفر در آب می‌خواند شما را (رمل مثنی سالم)
- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

تت ۳۵۹ با توجه به سروده‌ی زیر کدام گزینه، نادرست است؟

- «آه پیمان‌های دگر که هنوز / می‌گدازد ز تشنگی جگرم / چه شرابی تو؟ / وه چه شورانگیز / سرکشیدم تو را و تشنه‌ترم»
- (۱) آرایه‌های «استعاره مکنیه، مجاز و تشبیه» در شعر یافت می‌شود.
 - (۲) در شعر اختیار شاعری تغییر کمیت مصوت‌ها و حذف همزه وجود دارد.
 - (۳) اختیار شاعری آوردن «فاعلاتن به جای فعلاتن و ابدال» در سروده مشهود است.
 - (۴) وزن سروده «فاعلاتن مفاعلهن فعلهن» است و قافیه براساس قاعده «۲» آمده است.

کلیات آرایه های ادبی

آرایه‌های ادبی در یک نگاه کلی به دو بخش بیان (یا صور خیال) و بدیع تقسیم می‌شود.

بیان (صور خیال)

آرایه‌هایی را می‌گویند که کار تصویرسازی و مخیل کردن شعر را بر عهده دارند. این آرایه‌ها را در سال یازدهم می‌خوانید و در سطح کنکور موارد زیر را شامل می‌شود.

تشبیه: تشبیه کامل، تشبیه بلیغ (تشبیه بلیغ اسنادی و تشبیه بلیغ اضافی یا اضافه تشبیهی)
استعاره: استعاره مصرحه، استعاره مکنیه (اضافه‌ی استعاری، تشخیص)
مجاز: با علاقه‌های شباهت، محلّیه، کلیّه، جزئیّه و لازمیّه، آلت و ...
کنایه
نماد

بدیع

آرایه‌هایی را می‌گویند که موسیقی لفظی و معنوی را افزایش می‌دهند و به دو دسته **بدیع لفظی** و **بدیع معنوی** تقسیم می‌شود.
بدیع لفظی: آرایه‌هایی هستند که موسیقی لفظی کلام را افزایش می‌دهند و یکسانی یا مشابهت لفظی به وجود می‌آورند. مثلا دو کلمه «دست و مَسْت» از نظر معنایی با هم ارتباطی ندارند ولی **تلفظ** آن‌ها شبیه به هم است و این **تلفظ** مشابه، صدای یک‌نواختی دارد و موسیقی کلام را افزایش می‌دهد. بدیع لفظی را در سال دهم می‌آموزیم و در سطح کنکور، موارد زیر را شامل می‌شود.

بدیع لفظی تکرار، واج‌آرایی، سجع، موازنه، ترصیح، جناس و اشتقاق.

بدیع معنوی: آرایه‌هایی هستند که با توجه به روابط معنایی کلمات و عبارات حاصل می‌شوند و یک نوع موسیقی معنوی ایجاد می‌کنند. مثلا وقتی «گل و باغ و شبنم» را در شعری به کار می‌بریم، این کلمات از نظر لفظی مشابهتی با هم ندارند، ولی **از نظر معنایی** در ارتباط هستند و یک هماهنگی در ذهن شنونده ایجاد می‌کنند که سبب لذت ادبی می‌شود، این کارکرد را بدیع معنوی می‌گویند. بدیع معنوی را در سال دوازدهم می‌آموزیم و در سطح کنکور، موارد زیر را شامل می‌شود.

بدیع معنوی: حس آمیزی، حُسن تعلیل، پارادوکس، تضاد، ایهام و ایهام تناسب، اسلوب معادله، تلمیح، تضمین، مراعات نظیر، لف و نشر، اغراق، مثل و تخلص.

توجه: تست‌های آرایه‌های ادبی به شدت به تکنیک نیاز دارند. ابتدایی‌ترین تکنیک این است که برای پاسخگویی به تست‌های ترکیبی، سعی کنید ابتدا با گروه اول پاسخ بدهید و اگر نشد با گروه دوم و تا جای ممکن سمت گروه سوم نروید! گروه چهارم هم معمولا یا در تست‌ها نمی‌آیند و یا بی‌تاثیر هستند ولی به هر حال آن‌ها را نیز باید یاد بگیرید.

گروه اول	حس آمیزی، پارادوکس، حُسن تعلیل، اسلوب معادله
گروه دوم	جناس، تلمیح، اغراق، تضاد، لف و نشر، موازنه و ترصیح
گروه سوم	انواع تشبیه، انواع استعاره، انواع مجاز، کنایه، ایهام و ایهام تناسب
گروه چهارم	مراعات نظیر (تناسب)، تکرار، واج‌آرایی، سجع، تضمین، نماد و ...

فصل سوم

بدیع مهنوی

حس آمیزی

همان طور که از نام آن برمی آید آمیختن دو حس از حواس پنجگانه (بینایی، شنوایی، بویایی، چشایی، لامسه) با یکدیگر را حس آمیزی می گویند.

با باد بوده همره، بوی تو در سحرگه
گلها شنیده بویت، خود را به باد داده
مسلم است که رایحه مربوط به حس بویایی است، ولی شاعر می گوید: گلها بوی تو را شنیده اند و...
گر چه جز تلخی ایام ندید هر چه خواهی سخنش شیرین است
در بیت فوق سه حس آمیزی وجود دارد: تلخی ایام، تلخی را دیدن و سخن های شیرین.
گر تو شیرین شکر لب به شکر خنده در آبی به شکر خنده شیرین دل خلقی بر بایی
خنده یا قابل دیدن است یا شنیدن صدای آن، اما بیت فوق به طعم آن اشاره دارد.

نمونه های دیگر:

چنان بر صورت شیرین این دیوانه مفتونم که در خاطر نمی گنجد خیال ملک پرویزم
به ترانه های شیرین، به بهانه های رنگین بکشید سوی خانه، مه خوب خوش لقا را
جان از سکوت سرد شب دلگیر می شد دل در رکاب آرزوها پیر می شد

توجه: حس آمیزی ای که یکی از حس ها، لامسه (خشک، سرد، زبر، سفت، لطیف و ...) باشد، دیربابت تر و دیرفهم تر است.

با من به سلام خشک، ای دوست زبان ترکن تا از مژه هر ساعت، لعل توت افشانم

نکته: توجه داشته باشید، آمدن کلماتی مانند: دیدن، شنیدن، بوییدن، نگاه کردن و انواع رنگ یا مزه و ... که مربوط به حواس پنجگانه می باشند، لزوما حس آمیزی نمی سازند. بلکه آمیختگی دو حس ناهمگون را حس آمیزی می گوئیم. مثلا صفتی ناهمگون برای موصوف (جیع بنفش) یا مضاف الیهی نامتعارف (گرمای سخن). در دو بیت زیر با وجود آمدن واژه هایی مانند «ببینم و بشنوم»، ابیات فاقد حس آمیزی هستند.

تا رفتنش ببینم و گفتنش بشنوم از پای تا به سر همه سمع و بصر شدم
می داشت پدر به سوی او گوش این قصه شنید و گشت خاموش

توجه: توجه داشته باشید در ترکیباتی مانند: «رنگ عشق، اندیشه نرم، بوی محبت، تنهایی تلخ، ایمان روشن، ترس سرد» و مواردی از این دست، در واقع ۲ حس با هم ترکیب نشده اند، ولی با توجه به اینکه یک حس، در جایگاه نامناسب آمده است، این گونه ترکیبها را نیز حس آمیزی می گیریم. در این ترکیبات یکی از دو واژه اصلا مربوط به هیچ یک از حواس پنجگانه نیست و قاعدتا دو حس ترکیب نشده اند بلکه یک حس، با یک واژه انتزاعی و ذهنی ترکیب شده است.

توجه: نوع دیگری از حس آمیزی زمانی است که به جای حس، از واژه ای استفاده می شود که حس دارد: نمک نگاه، قند وصال

مثلا وقتی که می گوئیم «شکر خنده» انگار داریم می گوئیم «خنده شیرین».

توجه: حس آمیزی گاه در یک واژه‌ی مرکب ایجاد می‌شود. در بیت زیر واژه مرکب «شیرین‌کار» حس آمیزی دارد.

تو خود چه لعبتی ای شهسوار شیرین‌کار که در برابر چشمی و غایب از نظری

نکته: همچنین مجدد این نکته اعلام می‌شود؛ «وجود یک آرایه، منافی وجود آرایه دیگر نیست.» مثلاً واژه «شیرین‌سخن» کنایه از «خوش‌سخن است» و حس آمیزی هم دارد.

تست

بیت ۱ در کدام ابیات حس آمیزی وجود دارد؟

- (الف) گر چه یک دل گرم از گفتار من صائب نشد
(ب) روی گشاده باشد، مفتاح بی‌زبانان
(ج) با روی تو آئینه روشن چه نماید
(د) گلگونه‌ی شفق رخ خورشید را بس است
(ه) توان تا حشر بوی خون شنید از خاک ترکستان
- (۱) الف - ج - د (۲) ب - ج - ه (۳) ب - ه (۴) الف - د

بیت ۲ در چند بیت از ابیات زیر آرایه حس آمیزی وجود دارد؟

- (الف) رنگ و بوی عاریت پا در رکاب رحلت است
(ب) بر گوش و لب ستم نتوان کرد بیش از این
(ج) از جهان سرد مهر امید خونگرمی خطاست
(د) نغمه، آرام از من دیوانه می‌سازد جدا
- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

بیت ۳ در چند بیت از ابیات زیر «حس آمیزی» وجود دارد؟

- (الف) عنایتی است ز جانان چنین غریب کرامت
(ب) من تشنه‌ی صدای تو بودم که می‌سرود
(ج) به نام چاشنی‌بخش زبان‌ها
(د) در شعله‌ی کبود نگاه تو ای دریغ
(ه) کو آن نگاه، کو که بسوزد در آتشم
- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

بیت ۴ در کدام بیت آرایه «حس آمیزی» به کار نرفته است؟

- (۱) نبود نقش دو عالم که رنگ الفت بود
(۲) تا تو را آن بو کشد سوی جنان
(۳) از این شعر تر شیرین، ز شاهنشه عجب دارم
(۴) غلام همّت آنم که زیر چرخ کبود

بیت ۵ کدام بیت «حس آمیزی» ندارد؟

- (۱) آخر این ناله سوزنده اثرها دارد
(۲) دید کز آن دل آغشته به خون
(۳) رخ شاه کاووس پسر شرم دید
(۴) گوشم شنید قصه ایمان و مست شد
- شب تاریک فروزنده اثرها دارد
آید آهسته برون این آهنگ
سخن گفتنش با پسر نرم دید
کو قسم چشم؟ صورت ایمانم آرزوست

پارادوکس

پارادوکس ضد و نقیض گویی است. یعنی عبارت به گونه‌ای باشد که قسمتی از کلام، متناقض و ضد قسمت دیگری از کلام باشد. یا دو ویژگی متضاد، در یک مفهوم جمع شود. در مصراع دوم بیت زیر «آن بینی» متناقض «آن چه نادیدنی است» می‌باشد. یا «بسیار نقش» متناقض «ساده» است.

چشم دل باز کن که جان بینی آن چه نادیدنی است، آن بینی
چیست این سقف بلند ساده بسیار نقش زین معماً هیچ دانا در جهان آگاه نیست

متناقض نما به سه صورت می‌آید: ۱- پارادوکس در جمله ۲- پارادوکس در ترکیب ۳- پارادوکس در واژه

۱- پارادوکس در جمله: خود به دو صورت می‌آید: ۱- یک جمله‌ای ۲- دو جمله‌ای

الف) یک جمله‌ای

هر گاه قسمتی از یک جمله، قسمت دیگر را نقض کند یا ضد قسمت دیگر باشد.

گر تو خواهی تا شوی مرد ای پسر هیچ درمان نیست چون درد ای پسر
به پاس یک دل ابری دو چشم بارانی پر است خلوتم از یک حضور نورانی

ب) دو جمله‌ای

ز کوی یار می‌آید نسیم باد نوروزی از این باد ار مدد خواهی، چراغ دل برافروزی
باد معمولاً و قاعدتاً چراغ را خاموش می‌کند. حال آن که حافظ می‌گوید: اگر از این باد کمک بگیری، چراغ را روشن تر می‌کنی.
کسی که وسعت او در جهان نمی‌گنجد به خانه‌ی دل من آمده است مهمانی
کسی که وسعت او در جهان نمی‌گنجد، چگونه در خانه‌ای جای می‌گیرد؟

۲- پارادوکس ترکیب

پارادوکس اکثراً به صورت ترکیب وصفی «شبِ آفتابی» یا ترکیب اضافی «صدای سکوت» در شعر و نثر به کار می‌رود و آن آوردن دو کلمه متضاد به صورت «ترکیب اضافه شده» است.

حاصل ذوق و هنر، خون جگر بود مرا این هم از بی‌هنری‌های هنر بود مرا
گوش مروتی کو کز ما نظر نپوشد؟ دست غریب یعنی فریاد بی‌صدایم
چنین نقل دارم ز مردان راه فقیران مُنعم، گدایان شاه

توجه: دو کلمه متضاد اگر به هم اضافه شده باشند و به صورت «..... + - یا ی +» آمده باشند، متناقض نما می‌سازند ولی اگر جدا از هم باشند یا معطوف باشند معمولاً آرایه تضاد می‌سازد.

روزها کار من این است و همه شب سخنم که چرا غافل از احوال دل خویشتم
این چه نادیده خریدار تو باشد، زهرا روز و شب در غم تو، ناله که عباس کند

نکته بسیار مهم: در نکته بالا باید دقت داشته باشیم که پارادوکس گاه جمع کردن دو ویژگی متضاد در یک چیز است.

به یاد کاکل پرتاب و زلف پُرچینش دل من است که هم جمع و هم پریشان است
با من آمیزش او الفت موج است و کنار دم به دم با من و پیوسته گریزان از من
مثال عشق پیدایی و پنهان ندیدم همچو تو پیدا نهانی

نکته: در پارادوکس ترکیب، ممکن است بین دو کلمه متضاد، کلمه‌ی دیگری آمده باشد. در بیت زیر پارادوکس «رونق کسادی» است.
ما هیچ‌متاعان خجل از قدر رواجیم در کشور ما رونق بازار کسادی است

۳- پارادوکس در واژه: پارادوکس ممکن است در یک واژه مرکب باشد. مانند: خراب‌آباد، عریان‌پوش

بیا بیا که زمانی ز می خراب شویم مگر رسیم به گنجی در این خراب‌آباد
من ملک بودم و فردوس برین جایم بود آدم آورد در این دیر خراب‌آبادم

نکته مهم: یکی از نکات قابل توجه در پارادوکس این است که پارادوکس‌ها به دلیل غیر باور بودن معمولاً با اشاره‌ای ظریف از سمت شاعر همراه هستند. چنانکه در ۳ مثال زیر مشاهده می‌کنید، خود شاعر بر غیر معمول بودن سخنش اذعان دارد.

این نکته عجب شنو از بخت واژگون ما را بکشت یار به انفاس عیسوی
با که این نکته توان گفت که آن سنگین دل گشت ما را و دم عیسی مریم با اوست
از خلاف آمد عادت بطلب کام که من کسب جمعیت از آن زلف پریشان کردم

نکته بسیار مهم: بعضی عبارات نیز ظاهراً پارادوکس دارند اما با کمی دقت درمی‌یابیم که پارادوکس ندارند. مانند این مصراع از مهدی اخوان ثالث در مورد رستم: «این برایش سخت آسان بود»

اکنون می‌گوییم چرا این مصراع پارادوکس ندارد. دقت داشته باشید، «سخت» در اینجا قید است و معنای «بسیار» می‌دهد. در نتیجه مفهوم عبارت فوق می‌شود: «این برایش بسیار آسان بود.» و این جمله اصلاً پارادوکس ندارد. ما نیز در گفتار امروزی و عادی و معیار، از جملاتی اینگونه استفاده می‌کنیم. مثلاً می‌گوییم: **سخت ورزش کردم** (یعنی خیلی ورزش کردم). **بد گشتمه** (یعنی خیلی گرسنه‌ام) یا مثلاً می‌گوییم: **بد درس خوندم** (یعنی خیلی درس خوندم)

توجه: این مبحث را حتماً با مبحث «تضاد» مطالعه کنید. چرا که ممکن است تضاد را اشتباهی «پارادوکس» در نظر بگیرید. پس تضاد را هم خوب یاد بگیرید تا این دو را با هم اشتباه نگیرید.

تضاد

آوردن دو واژه متضاد در یک بیت یا یک عبارت را تضاد می‌گویند.

چراغ مرده کجا شمع آفتاب کجا ز روی دوست، دل دشمنان چه دریابد
نه شاخش خشک گردد روز سرما نه برگش زرد گردد روز گرما
خانه‌ی دل ما را از گرم عمارت کن پیش از آن‌که این خانه رو نهد به ویرانی
به عمری یک نفس با ما چو بنشینند، برخیزند نهال شوق در خاطر چو برخیزند، بنشانند
این‌که گاهی می‌زدم بر آب و آتش خویش را روشنی در کار مردم بود مقصودم چو شمع

توجه: آرایه تضاد ممکن است در یک فعل و حالت منفی آن رخ دهد.

از وجود قدری نام و نشان هست که هست و نه از ضعف در آن‌جا اثری نیست که نیست

سوال: آیا هر پارادوکسی، تضاد هم دارد؟ خیر. بسیاری از پارادوکس‌ها می‌توانند تضاد هم باشند. مانند: «ز بندگی شما صد هزارم آزادی است، عاقل جاهل، مست هشیار، کافر مومن و ...». ولی ممکن است کلمات سازنده پارادوکس، با هم در تضاد نباشند. مانند: «فقیران مُنعم، شب آفتابی، آتش سرد و ...». توجه شود که «فقیر» با «منعم» در تضاد نیست و با وجود داشتن پارادوکس، تضاد ندارد! ممکن است دبیر ارجمنندی بگوید تضاد مفهومی ایجاد کرده است. بله و این تضاد مفهومی، پارادوکس است نه تضاد! در واقع هرگاه دو کلمه‌ی متضاد به هم اضافه شوند، آن ترکیب هم تضاد دارد و هم پارادوکس. (رجوع شود به آرایه پارادوکس)

دولت فقر خدایا به من ارزانی دار کاین کرامت سبب حشمت و تمکین من است
«دولت» به معنی «سعادت و خوشبختی» و «فقر» به معنی «بدبختی» است. اگر این دو جدا از هم بیایند، بیت یا عبارت، فقط تضاد دارد، اما اضافه‌شدن آن‌ها هم تضاد می‌سازد و هم پارادوکس.

توجه: تضاد بین دو واژه ممکن است محسوس و آشکار نباشد.

صورت زیبایی ظاهر هیچ نیست ای برادر سیرت زیبا بیار

توجه: در مراعات نظیری که دو واژه، متضاد هم باشند، آن‌ها را «تضاد» می‌گیریم نه «مراعات نظیر». (مانند «سفید و سیاه» که در اصل مراعات نظیر هستند، چون زیر مجموعه یک چیز، یعنی «رنگ» هستند).

توجه: این مبحث را حتماً با مبحث «پارادوکس» مطالعه کنید. چرا که ممکن است پارادوکس را اشتباهی «تضاد» در نظر بگیرید. پس پارادوکس را هم خوب یاد بگیرید تا این دو را با هم اشتباه نگیرید.

تست

تست ۱۱ در کدام بیت پارادوکس دیده می‌شود؟

(۱) زاهد خلوت‌نشین دوش به میخانه شد	(۲) صوفی مجلس که دی جام و قدح می‌شکست
(۳) شاهد عهد شباب آمده بودش به خواب	(۴) گریه‌ی شام و سحر شکر که ضایع نگشت
از سر پیمان برفت با سر پیمانانه شد	باز به یک جرعه می، عاقل و فرزانه شد
باز به پیرانه سر عاشق و دیوانه شد	قطره‌ی باران ما گوهر یکدانه شد

تست ۱۲ شاعر در چند بیت از ابیات زیر از آرایه «تناقض» بهره جسته است؟

(الف) حلقه‌ی دام نجات است خم طره‌ی دوست	(ب) حافظ آن ساعت که این نظم پریشان می‌نوشت
(ج) بنال سعدی اگر چاره وصلت نیست	(د) گرفتم سهل سوز عشق را اول، ندانستم
(۱) یک	(۲) دو
(۳) سه	(۴) چهار
وای بر حالت مرغی که در این دام نبود	طایر فکرش به دام اشتیاق افتاده بود
که نیست چاره‌ی بیچارگان به جز زاری	که صد دریای آتش از شراری می‌شود پیدا

تست ۱۳ در چند بیت از ابیات «تناقض» وجود دارد؟

(الف) بی‌گناهی کم گناهی نیست در دیوان عشق	(ب) ای آفتاب خوبی در سایه دو زلفت
(ج) جمعیت حواس در آغوش بیخودیست	(د) این که گاهی می‌زدم بر آب و آتش خویش را
(ه) داد آگهی ز خاصیت آب زندگی	(و) خوشا! دلی که گرفتار زلف دلبد است
(۱) شش	(۲) پنج
(۳) چهار	(۴) سه
یوسف از دامان پاک خود به زندان می‌شود	آن سایه‌ی همایون تا بر سر که باشد؟
از هوش بهره نیست کسی را که مست نیست	روشنی در کار مردم بود مقصودم چو شمع
زهری که ریخت عشق تو در انگبین مرا	دلی است فارغ و آزاد، کو درین بند است

تست ۱۴ در کدام بیت آرایه «متناقض‌نما» دیده نمی‌شود؟

(۱) دست شستن ز بقا آب حیات است تو را	(۲) پرده بردار که بیگانه خود این روی نبیند
(۳) در وادی‌ای که قدرت عجزم کمال داشت	(۴) بی ذوق عشق کار به جایی نمی‌رسد
خط کشیدن به جهان خط نجات است تو را	تو بزرگی و در آیینی کوچک نمایی
بالیدگی چو آبله‌ام پایمال داشت	شاگرد عشق بودن از استادی من است

ت۱۵ در کدام ابیات، آرایه «متناقض نما» به کار رفته است؟

- (الف) عجب مدار که در عین درد خاموشم
(ب) میان جمع، پریشان شاهی شده ام
(ج) باقی آن گاهی شوم کز خویشتن یابم فنا
(د) مهی که راز من از پرده آشکارا کرد
(ه) نهد به جز به خاطر ویرانه گنج عشق
(و) برخاست آهم و در خون نشست چشم
- (۱) الف - ب - د (۲) الف - ج - ه
(۳) ب - د - ج (۴) ه - ج - و

ت۱۶ در همهٔ گزینه‌ها، به جز گزینهٔ آرایهٔ متناقض نما (پارادوکس) به کار رفته است.

- (۱) آزاد بنده‌ای که بُود در رکاب تو
(۲) خوبان پارسی‌گو بخشنندگان عمرند
(۳) با سر زلف پراکنده بیا در مجمع
(۴) زلف آشفته او موجب جمعیت ماست

ت۱۷ آرایهٔ تضاد، در کدام بیت بیشتر است؟

- (۱) دامن دوست به دست آر و ز دشمن بگسل
(۲) نهان گشت آیین فرزنانگان
(۳) ز فکر تفرقه باز آی تا شوی مجموع
(۴) هنر خوار شد، جادویی ارجمند

ت۱۸ در همه ابیات زیر آرایه «پارادوکس» به چشم می‌خورد به جز گزینه

- (۱) جمعیت خاطر ندهد دست، کسی را
(۲) همه اسباب پریشانی ما جمع آمد
(۳) عشق عالم سوز دل را از زمین‌گیری رهند
(۴) ما دماغ خشک را از باده روشن کرده‌ایم

ت۱۹ در کدام گزینه تناقض وجود ندارد؟

- (۱) از تزلزل بیش محکم شد بنای غفلم
(۲) سر سودای تو در سینه بماندی پنهان
(۳) تهنیت جز در مصیبت پیش ما عیب است عیب
(۴) به رغم آنکه مرا در غم تو طعنه زنند

ت۲۰ در همهٔ ابیات، به جز بیت آرایهٔ «متناقض نما» مشهود است.

- (۱) فغان که داد ز دست ستمگری است مرا
(۲) سفر دراز نباشد به پای طالب دوست
(۳) هزار سختی اگر بر من آید آسان است
(۴) در ره عشق مسلمان نتوان گفت او را

سئو ۲۱ در کدام ابیات پارادوکس دیده می‌شود؟

- (الف) همچو بلبل همه شب نعره‌زنان تا خورشید
(ب) در ره عشق مسلمان نتوان گفت او را
(ج) گر تو گویی خلاف عقل است این
(د) در بیابانی که از گم‌کرده‌راهان است خضر
(هـ) چیست این سقف بلند ساده‌ی بسیار نقش

(۱) الف - د - هـ (۲) ب - ج (۳) ب - د - هـ (۴) الف - ج

سئو ۲۲ در کدام گزینه آرایهٔ تضاد بیش‌تر است؟

- (۱) شیرین ننماید به دهانش شکر وصل
(۲) پشمینه‌پوش تندخو، از عشق نشنیده است بو
(۳) شور فرهادم به پرسش سر به زیر افکنده بود
(۴) ناموس عشق و رونق عشاق می‌برند

آن را که فلک زهر جدایی بچشانند
از مستی‌اش رمزی بگو، تا ترک هشیاری کند
ای لب شیرین، جواب تلخ سر بالا چرا؟
منع جوان و سرزنش پیر می‌کند

حسن تعلیل

حُسن تعلیل به معنای زیبایی علت و آوردن دلیلی غیر واقعی و ادبی است. و آن هنگامی است که شاعر یا نویسنده برای یک موضوع، دلیلی غیرمنطقی و خیال‌انگیز بیاورد.

به این داستان تخیلی توجه کنید: سعدی در محفلی از زیبارویان تعریف می‌کرده و حُسن آن‌ها را می‌گفته و بنا به دلایلی از معشوقش تعریف نکرده. بعد از آن، معشوق سعدی از سعدی، گله و شکایت کرده است که چرا وقتی از خوبرویان تعریف می‌کرده، از او چیزی نگفته است؟ سعدی هم متوجه شده اشتباه بزرگی کرده است، لذا با بیت زیر قضیه را ماست‌مالی و توجیه کرده است!

نه خلاف عهد کردم که حدیث جز تو گفتم همه بر سر زبانند و تو در میان جانی
بیت فوق حُسن تعلیل دارد. زیرا دلیل واقعی آن چیزی نیست که شاعر گفته است.

شاعر در بیت زیر علت باریدن باران را، بدعه‌دی روزگار می‌داند.

رسم بدعه‌دی ایام چو دید ابر بهار گریه‌اش بر سمن و سنبل و نسرين آمد

نکته: با توجه به این که حُسن تعلیل، معمولاً با آوردن علت همراه است، بهتر است حروف تعلیل و سبب و علت را بشناسیم. معمولاً ابیاتی که این حروف را داشته باشند، حُسن تعلیل نیز دارند. «که، از، ز، از آن، زان، تا، چون و ...» اگر به معنای «به این دلیل که، زیرا که، چون که، به خاطر این که ...» باشند، معمولاً حسن تعلیل می‌سازند. واژگان «علت»، «سبب» و «دلیل» نیز همین‌طورند و اگر در بیتی بیایند، به احتمال زیاد حُسن تعلیل خواهند ساخت.

پسته دهان‌بسته زان بود که ندارد خوبی و شیرینی دهان که تو داری
پسته «به این دلیل» دهان‌بسته است که مانند تو خوب و شیرین‌زبان نیست.

از آن مرد دانا دهان دوخته است که بیند که شمع از زبان سوخته است
مرد دانا «به این سبب» ساکت است و دهانش را بسته است که می‌بیند شمع، به سبب باز شدن دهانش و سوختن زبانش (فتیله‌اش) می‌سوزد.

تا چشم تو ریخت خون عشاق زلف تو گرفت رنگ ماتم
«به این دلیل» است زلف تو سیاه است که در ماتم کشته‌شدگان چشم تو نشسته است.

خمیده پشت از آن گشتند پیران جهان‌دیده که اندر خاک می‌جویند ایام جوانی را
پیران «به آن سبب» خمیده قامت گشته‌اند که در خاک در جست‌وجوی جوانی هستند.

عجب نیست بر خاک اگر گل شکفت
«به این دلیل که» انسان‌های گل‌اندام در خاک دفن شده‌اند، از خاک گل می‌روید.

تا چشم بشر نبیندت روی بنهفته به ابر چهر دل‌بند
«به خاطر این که» چشم بشر، رویت را نبیند، چهره‌ات را در ابرها فرو برده‌ای.

توجه: گاه حسن تعلیل پاسخ خیال‌انگیز به یک سؤال است. (سؤال و تعجب)

خاک بغداد به مرگ خلفا می‌گرید
گفتم این سلسله‌ی زلف بُتان از پی چیست؟
هیچ دانی ز چه دامان فلک پُرگهر است؟
دانی چرا در سیر خود بر خویش می‌لرزد قلم؟

ور نه این شط روان چیست که در بغداد است؟
گفت حافظ گله‌ای از دل شیدا می‌کرد
خواست هر صبح به پای تو نثاری بکند
ترسد که ظلمی را زند، در حق مظلومی رقم

توجه: حسن تعلیل گاه در ۲ بیت موقوف المعانی شکل می‌گیرد.

من موی خویش را نه از آن می‌کنم سیاه
چون جامه‌ها به وقت مصیبت سیه کنند
هنگام سپیده‌دم خروس سحری
یعنی که نمودند در آینه صبح

تا باز نوجوان شوم و نو کنم گناه
من موی از مصیبت پیری کنم سیاه
دانی ز چه رو کند همی نوحه‌گری؟
از عمر شبی گذشت و تو بی‌خبری

چند بیت دیگر:

در هر طرف ز خیل حوادث کمین‌گهی است
ماه از اثر مهر رخت یافت نشانی
من دگر شعر نخواهم که نویسم که مگس
گر شاهدان نه دُئی و دین می‌برند و عقل
بید مجنون در تمام عمر **سر بالا نکرد**

زان رو عنان‌گسسته دواند سوار عمر
زان روی جهانی به جمالش نگران است
زحمتم می‌دهد از بس که سخن شیرین است!
پس زاهدان **برای چه** خلوت گزیده‌اند؟!
حاصل بی‌حاصلی نبود به جز **شرمندگی**

توجه: حُسن تعلیل به معنای **زیبایودن علت** است. پس هر **علتی** نمی‌تواند **حُسن** تعلیل باشد. مثلاً در بیت زیر علت کاری بیان شده، ولی چون علت زیبا و ادبی نیست و دلیل آورده‌شده منطقی است، حُسن تعلیل ندارد.

هدیه‌ها می‌داد هر درویش را
تا بیابد نطق مرغ خویش را

توجه: حروف «که، از، چون و ...» ممکن است معنای تعلیل نداشته باشند.

تست

تست ۲۳ در کدام ابیات حسن تعلیل وجود ندارد؟

- (الف) اشک سحر زدايد از لوح دل سیاہی
(ب) گر به دیوان غزل صدر نشینم چه عجب؟
(ج) حجاب ظلمت از آن بست آب خضر که گشت
(د) اشک غمّاز من از سرخ برآمد چه عجب؟

(۱) الف- ب (۲) ج- د (۳) الف- ج (۴) ب- د

تیت ۲۴ در چند بیت از ابیات زیر از آرایه «حسن تعلیل» استفاده شده است؟

الف) چون تو در بستان برفاکندی نقاب	ب) دامن خورشید شبیم از سحرخیزی گرفت	ج) عشق دارد در لباس شرم پنهان حسن را	د) گوهر از سفتن بود ایمن در آغوش صدف	ه) چشم پوشیدن به است از دیدن نادیدنی
۱) دو	۲) سه	۳) چهار	۴) پنج	

تیت ۲۵ کدام بیت «حسن تعلیل» دارد؟

۱) گر زانکه نرنجیده‌ای از ما به خطایی	۲) عاشقان را سختی ایام سنگ راه نیست	۳) نازنین‌تر می‌شوی هر روز از روز دگر	۴) جنبش سرو تو پنداری کز باد صباست
- چین در خم ابروی تو ای ترک ختا چیست؟
چون شرر از سنگ می‌آید برون جویای تو
ناز چندان که می‌ریزد ز سر تا پای تو
نه که از ناله‌ی مرغان چمن در طرب است

تیت ۲۶ در کدام گزینه شاعر از آرایه «حسن تعلیل» سود نبرده است؟

۱) خورشید سوی مشرق از آن راه گم نکرد	۲) چو سرو از راستی برزد علم را	۳) ماهم این هفته برون رفت و به چشمم سالی است	۴) زان رو به کوی دوست گذارم نمی‌فتد
- کز روی هم چو ماه تو هر روز نور یافت
ندید اندر جهان تاراج غم را
حال هجران تو ندانی که چه مشکل حالی است
بگرفت اشک دیده من رهگذار من

تیت ۲۷ در کدام ابیات حسن تعلیل وجود دارد؟

الف) ز مرغ صبح ندانم که سوسن آزاد	ب) زیر بارند درختان کوه تعلق دارند	ج) چون صبا گفته‌ی حافظ بشنید از بلبل	د) هر آن کس که نصیحت همی کند به صبوری
۱) الف - ب	۲) ج - د	۳) الف - د	۴) ب - ج
- چه گوش کرد؟ که با ده زبان خموش آمد
ای خوشا سرو که از بار غم آزاد آمد
عنبرافشان به تماشای ریاحین آمد
به هرزه باد همی می‌دمد به آهن سردم

تیت ۲۸ در کدام گزینه «حسن تعلیل» وجود ندارد؟

۱) ز کعبه داغ سیاهی چرا نمی‌افتد	۲) بر ما بسی کمان ملامت کشیده‌اند	۳) بس که حرف حق کسی در دهر نتواند شنید	۴) خبر چشم تر من که رسانید به ابر
- اگر نه سوخته‌ی عشق لاله‌رویان است
تا کار خود ز ابروی جانان گشاده‌ایم
گیرد اول در اذان گفتن مؤذن گوش را
که به تعجیل تمام از سر دریا برخاست

تیت ۲۹ در همه‌ی ابیات آرایه «حسن تعلیل» وجود دارد به جز گزینه‌ی

۱) سرو از آن پای گرفته است به یک جای مقیم	۲) شاه و گدا به دیده‌ی دریادلان یکی است	۳) از دلم افتاده اخگرش به گریبان	۴) گل بر رخ رنگین تو تا لطف عرق دید
- که اگر با تو رود شرمش از آن ساق آید
پوشیده است پست و بلند زمین در آب
بی‌سبب آن زلف پیچ و تاب ندارد
در آتش شوق از غم دل غرق گلاب است

ت۳۰ در کدام گزینه «حُسن تعلیل» به کار رفته است؟

- (۱) دانی چرا چون ابر شد در عشق چشم عاشقان
(۲) سیل در هامون صدا در کوه می‌دانی چه بود؟
(۳) کس در جهان ندارد، یک بنده هم‌چو حافظ
(۴) اختران نور مهر در دزدند
- زیرا که آن مه بیشتر در ابرها پنهان شود
از غم من کوه می‌نالید و هامون می‌گریست
زیرا که چون تو شاهی، کس در جهان ندارد
ز آن بدو هیچ روی ننمایند

ت۳۱ در همه بیت‌ها به جز گزینه «حُسن تعلیل» به کار رفته است.

- (۱) من که باشم که من بی قدر یاد آورده‌ای
(۲) به پیش دست سخی تو از خجالت و شرم
(۳) خون دل مشتاقان خورده است لب لعلت
(۴) سایه‌ی سرو سهی گر بر زمینی کج فتد
- نامه از ننگ همین معنی به خود پیچده است
به جای قطره‌ی باران عرق چکد ز سحاب
سرخ است لب اینک منکر نتوان بودن
کج نماید در نظر اما به قامت راست است

ت۳۲ در کدام بیت به آرایه «حسن تعلیل» مزین است؟

- (۱) هر پارسا را کآن صنم در پیش مسجد بگذرد
(۲) گرم به گوشه چشمی شکسته وار ببینی
(۳) نکند میل دل من به تماشای چمن
(۴) چون جگر عاشقان می‌خورد این شب به ظلم
- چشمش بر ابرو افکند باطل کند محراب را
فلک شوم به بزرگی و مشتری به سعادت
که تماشای دل آنجاست که دلدار آنجاست
دود سیاهی ظلم بر دل شب می‌دمد

ت۳۳ در کدام ابیات حسن تعلیل وجود دارد؟

- الف- من از این بند نخواهم به درآمد همه عمر
ب- گل‌ها همه به هرزه گریبان دریده‌اند
ج- تا نه تاریک بود سایه‌ی انبوه درخت
د- مرا جفا و وفای تو پیش یکسان است
- بند پایی که به دست تو بود تاج سر است
من حرفی از لب تو به گلشن نگفته‌ام
زیر هر برگ چراغی بنهد از گلنار
که هر چه دوست پسندد به جای دوست نکوست
- (۱) الف - ب (۲) ج - د (۳) الف - د (۴) ب - ج

ت۳۴ در چند بیت از ابیات زیر حسن تعلیل وجود دارد؟

- الف - اشک غمّاز من از سرخ برآمد چه عجب
ب- همه‌کس را مگر این ذوق نباشد که مرا
ج- گر باد شکوه تو بر چرخ نرفتستی
د- از آن به دیر مغانم عزیز می‌دارند
ه- محبت با کسی دارم کز او با خود نمی‌آیم
- خجل از کرده خود پرده‌داری نیست که نیست
کآن چه من می‌نگرم بر دگری ظاهر نیست
در چرخ کجا هرگز زین گونه مدارستی
که آتشی که نمیرد همیشه در دل ماست
چو بلبل کز نشاط گل فراغ از آشیان دارد

- (۱) دو (۲) سه (۳) چهار (۴) پنج

اسلوب معادله

هر گاه شاعر برای تأکید و زیبایی آفرینی، مفهوم یک مصراع را با حالتی تشبیهی، در مصراع دیگر بیان کند. در اسلوب معادله دو مصراع از نظر معنایی و مفهومی کامل و مستقل می‌باشند ولی آنچنان شباهتی بین آن دو است که می‌توان بین دو مصراع علامت مساوی (=) قرار داد یا جای دو مصراع را عوض کرد یا بین آن‌ها لفظ «همان‌طور که» قرار داد.

دود اگر بالا نشینند کسر شأن شعله نیست جای چشم ابرو نگیرد گر چه او بالاتر است
دود اگر چه بالاتر از آتش می‌ایستد اما از آتش ارزشمندتر نیست. «همان‌طور که» ابرو از چشم بالاتر قرار دارد ولی از چشم باارزش‌تر نیست.
بی‌کمالی‌های انسان از سخن پیدا شود پسته‌ی بی‌مغز چون لب واکند رسوا شود
بی‌کمالی و کم‌ارزش بودن انسان‌ها از طرز سخن‌گفتن آن‌ها مشخص می‌شود «همان‌طور که» بی‌مغزی و پوچ‌بودن پسته با بازشدن دهان آن معلوم می‌شود.

عیب پاکان زود بر مردم هویدا می‌شود موی اندر شیر خالص زود پیدا می‌شود
عیب و کار زشت انسان‌های خوب، خیلی زود برای دیگران مشخص می‌شود «همان‌طور که» مو، در شیر بسیار زود پیدا می‌شود.

توجه: مصراع دوم در اسلوب معادله، قابل فهم‌تر و محسوس‌تر است. در واقع شاعر بر مبنای تشبیه، مصراع دوم را می‌آورد که مصراع اول بهتر فهمیده شود.

حُسن بیان مجوی ز ما دلشکستگان از کاسه‌ی شکسته نخیزد صدا، دُرست
شاعر در مصراع اول مفهومی ذهنی را بیان می‌کند و می‌گوید از مایی که دلشکسته‌ایم، زیبایی گفتار انتظار نداشته باش. این موضوع و مفهوم به راحتی قابل درک و فهم نیست، لذا شاعر مثالی عینی می‌آورد تا مفهوم و منظور خود را برساند و می‌گوید: همان‌طور که کاسه و چینی و شیشه‌ای که ترک داشته باشد، صدای ضربه‌ای که به آن می‌خورد را به خوبی انعکاس نمی‌دهد.

توجه: اسلوب معادله بر پایه‌ی تشبیه مرکب است. لذا در هر مصراع حداقل دو واژه وجود دارد که با دو واژه در مصراع دیگر تشابه و تناسب دارد.

عشق چون آید برد هوش دل فرزانه را	دزد دانا می‌کشد اول چراغ خانه را
صائب مجو کدورت خاطر ز عارفان	غیر از صفای وقت، در آینه‌خانه نیست
ریشه نخل کهن‌سال از جوان افزون‌تر است	بیشتر دلبستگی باشد به دنیا پیر را
مرا کیفیت چشم تو کافی است	ریاضت‌کش به بادامی بسازد
روشن‌دلان خوش‌آمد شاهان نگفته‌اند	آینه عیب‌پوش سکندر نمی‌شود

نکته: در اسلوب معادله شاعر یک حکم کلی صادر می‌کند و ما می‌توانیم بگوییم «درست است یا غلط است و یا بگوییم چطور و چرا» و در مصراع دوم شاعر بر پایه‌ی تشبیه، دلیلی تاکیدی یا تمثیلی می‌آورد تا آن را قبول کنیم یا مطلب برای ما جا بیفتد.

اشک ندامت است سیه‌کار را فزون (چرا؟)	در تیرگی زیاده بود ریزش سحاب
ز سخت‌گیری دوران چه باک عارف را؟ (چرا؟)	ز قحطسال، هما بینوا نخواهد شد
شراب گرد کدورت نبرد از دل ما (برای چه)	چو دانه سوخته باشد چه از سحاب آید؟
قطع امید کرده نخواهد نعیم دهر (چرا؟)	شاخ بریده را نظری بر بهار نیست
آدمی پیر چو شد حرص جوان می‌گردد (چرا؟)	خواب در وقت سحرگاه گران می‌گردد
صورت نبست در دل ما کینه‌ی کسی (چطور؟)	آینه هر چه دید فراموش می‌کند

سوال: آیا بیت زیر اسلوب معادله دارد؟

بی تردّد دامن روزی نمی‌آید به دست می‌کند با کاهلان این نکته تلقین آسیا

جواب: خیر. زیرا مصراع دوم مستقل نیست و صریحا به مصراع اول اشاره دارد. مثلا اگر مصراع دوم اینگونه بود، اسلوب معادله داشت:

« آسیا خون می‌خورد تا حاصلی آرد به بار »

نکته بسیار مهم: مستقل بودن معنای هر مصراع یکی از شرایط اسلوب معادله است و مشخص است آنچه که لازم است، کافی نیست. یعنی فقط با همین مورد ممکن است بیت اسلوب معادله نداشته باشد. چنانچه بیت زیر در هر مصراع استقلال معنایی دارد، ولی اسلوب معادله ندارد زیرا مصراع دوم حالت تأکیدی و تشبیهی از مصراع اول نیست.

دل در طلب خنده شیرین تو خون شد جان در طمع لعل شرخرای تو افتاد

***نکته بسیار مهم:** در پایان ابیاتی که اسلوب معادله دارند، **معمولا** یا «**فعل اسنادی وجود**» دارد یا حرف «**را**».

نکته بسیار مهم: اسلوب معادله نباید ادات تشبیه داشته باشد.

توجه: یکی از تفاوت‌های اسلوب معادله و حُسن تعلیل در این است که اسلوب معادله‌ها معمولا دارای پیام‌های آموزنده هستند ولی حُسن تعلیل‌ها معمولا ابیاتی احساسی و عاطفی می‌باشند.

تست

تست ۳۵ کدام ابیات اسلوب معادله دارند؟

- (الف) علم همه عالم به علی داد پیمبر
(ب) در پله‌ی ترقی است مشرب چو عالی افتاد
(ج) نه ز دلسوزی است خوبان گر به دل رحمی کنند
(د) آن را که خلق خوش هست تنها نمی‌گذارند
(ه) سازگاری نیست با مرهم ز بی‌دردی مرا
- (۱) الف - ب - ج (۲) ب - د
- (۳) الف - ج - د (۴) ج - ه

تست ۳۶ چند مورد از ابیات زیر اسلوب معادله دارند؟

- (الف) ما می‌زیم از این جهل هر دم به دامنی دست
(ب) از سینه‌های گرم است هنگامه‌ی جهان گرم
(ج) جان می‌دهد به عاشق روی عرق فشانش
(د) خال از شکسته پایی در کنج لب خزیده است
(ه) از نظربازی نمی‌گردند اهل دل ملول
- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

تست ۳۷ شاعر در چند بیت از ابیات داده شده از آرایه «اسلوب معادله» بهره جسته است؟

- (الف) برنیاید شعله را از سر هوای سرکشی
(ب) فربه‌ی از خون مردم رنج باریک آورد
(ج) از جدایی، قطع پیوند خدایی مشکل است
(د) عاشقان از درد و داغ عشق صائب زنده‌اند
- (الف) نفس چون از دل برآرد ریشه حُبّ جاه را؟
کرد نور عاریت آخر هلالی ماه را
گر شود سی پاره، از هم کی شود قرآن جدا
آب حیوان است آتش مرغ آتشخوار را
- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

تت ۳۸ کدام بیت فاقد «اسلوب معادله» است؟

- (۱) ز خوی تند نتوان روی گردان گشت از خوبان
(۲) سخت تر گردد گره، هر گاه صائب تر شود
(۳) ندارد آبهای تیره به ز استادگی صیقل
(۴) محتسب از عاجزی دست سبوی باده بست

تت ۳۹ در همه ی گزینه ها به جز گزینه ی..... اسلوب معادله و تضاد به کار رفته است.

- (۱) صاحب نظر نباشد در بند نیک نامی
(۲) فزود آتش من آب را خبر بدهید
(۳) دل من نه مرد آن است که با غمش برآید
(۴) تا رنج تحمل نکنی گنج نبینی

تت ۴۰ در کدام بیت «اسلوب معادله» به کار نرفته است؟

- (۱) دل به آسانی ز مژگان بتان نتوان گرفت
(۲) هر که دل پیش دلبری دارد
(۳) شاهد پاکی طینت سخن ما کافی است
(۴) اقبال خصم هر چه فزون تر شود نکوست

تت ۴۱ در کدام بیت آرایه «اسلوب معادله» به کار نرفته است؟

- (۱) عشق بر یک فرش بنشانند گدا و شاه را
(۲) دلی که نیست خراشی در او، زمین گیر است
(۳) چه شد که از همه جا بوی درد می آید
(۴) پختگی را سبب اندوه شب هجران است

تت ۴۲ در چند بیت از ابیات زیر آرایه اسلوب معادله وجود دارد؟

- (الف) دخل بی جا ندهد غیر خجالت اثری
(ب) به زندان قفس مرغ دلم چون شاد می گردد
(ج) تنها نه آن غزالش جمعی سگان گرفتند
(د) جان می دهم نهفته که دل پی نمی برد
(هـ) دل رمیده به تدبیر بر نمی گردد
(و) بعد از این در عوض اشک، دل آید بیرون
- (۱) سه (۲) چهار (۳) پنج (۴) شش

تت ۴۳ در کدام گزینه اسلوب معادله وجود ندارد؟

- (۱) از موجه سراب شود بیش تشنگی
(۲) سیری ز مال نیست تهی چشم حرص را
(۳) سرکشان را فکند تیغ مکافات از پای
(۴) از پشیمانی سخن در عهد پیری می زنم

- به زخم خار نتوان داد از کف دامن گل را
باده هیئات است بگشاید دل غم دیده را
مده در گفتگو از دست، دامان تأمل را
بشکند دستی که دست مردم افتاده بست!

- خاصان خبر ندارند از گفتگوی عامی
اسیر می بردم غم ز کافرم بخرید
مگسی کجا تواند که برافکند عقاب
تا شب نرود صبح پدیدار نباشد

- طعمه از سرپنجه شیران کشیدن مشکل است
ریش در دست دیگری دارد
جوهر ذاتی چینی ز صدا معلوم است
فواره چون بلند شود سرنگون شود

- سیل، یکسان می کند پست و بلند راه را
زری که سگه ندارد روان نمی باشد
ز هر که می شنوم آه سرد می آید
تا بر آتش ننهی خامی اسپند به جاست

- تیر کج باعث رسوایی تیر انداز است
مگر روزی که از این بند غم آزاد می گردد
هر جا که یوسفی هست صد گرگ در کمین است
خون می خورم چنان که لبم تر نمی شود
شرر به آتش سوزان چگونه گردد باز؟
آب چون کم شود از چشمه گل آید بیرون

- پروانه را خنک نشود دل ز ماهتاب
غربال را ز کثرت حاصل چه فایده
شعله را زود نشانند به خاکستر خویش
لب به دندان می گزم اکنون که دندانم نماند

ت۴۴ در کدام گزینه اسلوب معادله وجود ندارد؟

- (۱) نه غم و نه غم پرستم ز غم زمانه رستم
(۲) چو غوره رست ز خامی خویش شد شیرین
(۳) دیده بستن ز جهان فیض و گشایش دارد
(۴) پاس دل‌های خراب و چشم اشک‌آلوده دار

ت۴۵ در چند بیت از ابیات زیر اسلوب معادله وجود دارد؟

- (الف) می‌شوند از سرد مهری دوستان از هم جدا
(ب) چه حاجت است به تحصیل علم عارف را
(ج) باد بوی سمن آورد و گل و نرگس و بید
(د) آن را که بود مغز و خرد خاموش است
(ه) دیده‌ی اهل طمع به نعمت دنیا

(۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

ایهام

هرگاه شاعر یا نویسنده یک واژه و یا عبارت را به گونه‌ای به کار ببرد که دو یا چند معنای قابل قبول از آن برداشت شود. توجه شود که در ایهام باید هر دو معنی قابل قبول باشند و هیچ کدام از دو معنی لطمه‌ای به معنای شعر وارد نکنند.

ز گریه مردم چشمم نشسته بر خون است
مردمان: ۱- انسان‌ها (ببین حال انسان‌ها برای رسیدن به تو چگونه است؟) ۲- مردمک‌ها (ببین حال مردمک‌هایم برای رسیدن به تو چگونه است؟)

بر بوی سر زلف تو چون عود بر آتش
بوی: ۱- رایحه (با رایحه‌ی سر زلف تو... می‌سوزم) ۲- امید (بر امید سر زلف تو... می‌سوزم)

اگر دو چشم تو مست مدام خواهد بود
مدام: ۱- پیوسته (اگر دو چشم تو، پیوسته مست خواهد بود...) ۲- شراب (اگر دو چشم تو، مست شراب خواهد بود...)

خانه زندان است و تنهایی ضلال
گلستان: ۱- هر که مانند سعدی گلستان و باغی ندارد ۲- هر که مانند سعدی اثری مثل گلستان ندارد
ای دمت عیسی، دم از دوری مزن
دوراندیش: ۱- من کسی را دوست دارم که آگاه و آینده‌نگر نیست. ۲- من کسی را دوست دارم که به دوری فکر نمی‌کند.

توجه: گاه ایهام بسیار هنرمندانه است و یک کلمه بیش از دو معنا می‌دهد.

امشب صدای تیشه از بیستون نیامد
خواب شیرین: ۱- خوابی خوش ۲- خواب شیرین را دیدن (نام معشوقه‌اش) ۳- خواب شیرین کنایه از مرگ!

توجه: گاه یک کلمه بسیار ساده می‌تواند ایهام داشته باشد. مانند واژه‌ی «نگران» یا عبارت «دور از تو»

مرغ دل باز هوادار کمان ابروی است
نگران: ۱- ناراحت ۲- نگاه کنان

چون جام شفق موج زند خون به دل من
دور از تو: ۱ دور از وجود تو، در فراق تو ۲- دور از جان تو

کنه مهم: بعضی از ایهام‌ها مربوط به اسم شاعر یا تخلص شعری آن‌هاست. سعی کنید شاعران مطرح در این زمینه را بشناسید.

عهد کردی که گُشی فرصت خود را روزی **فرصت** ار یافتی، آن **عهد** فراموش نکن
عهد: ۱- **پیمان** (اگر فرصت یافتی آن پیمان را فراموش نکن) ۲- **روزگار** (اگر فرصت یافتی آن روزگار را فراموش نکن)
فرصت در این بیت تخلص شاعر است (فرصت شیرازی) و ایهام دارد. ۱- اگر **فرصت** (زمان) یافتی ۲- اگر **فرصت** (شاعر) را یافتی
توجه: مبحث «ایهام» را حتماً با مبحث «ایهام تناسب» مطالعه کنید. چرا که ممکن است آن‌ها را با هم اشتباه بگیرید.

ایهام تناسب

هرگاه شاعر واژه‌ای را به گونه‌ای به کار برد که یک معنای آن قابل قبول و معنای دیگر آن با کلمه یا کلماتی در بیت فقط ارتباط و تناسب معنایی داشته باشد. (امیدوارم بوی غذا به مشامش برسد).

گویند **روی** سرخ تو سعدی که زرد کرد؟
اکسیر عشق بر **مسم** افتاد و **زر** شدم
روی: ۱- **چهره** ۲- **فلز روی** ۳- بالای

مسلم است که منظور فقط معنای اول (چهره) است و معنای دوم فقط با کلماتی مثل مس و زر تناسب معنایی دارد.
چون **شبنم** اوفتاده بدم پیش **آفتاب** **مهرم** به جان رسید و به **عیوق** برشدم
مهر دو معنا دارد: ۱- **عشق** ۲- **خورشید**. از این دو معنا فقط معنای اول در شعر قابل قبول است: «عشق من را به بلندی رساند» قابل قبول و «خورشید من را به بلندی رساند» غیرقابل قبول. اما معنای دوم با کلماتی مانند آفتاب و عیوق (که ستاره‌ای در بلندی‌هاست) تناسب معنایی دارد. این‌گونه ایهام را ایهام تناسب می‌گوییم.

روی خوبت آیتی از لطف بر ما کشف کرد
ز آن زمان جز لطف و خوبی نیست در **تفسیر** ما
آیت: ۱- **نشانه** ۲- **آیه** (جزئی از قرآن). مسلم است که فقط معنای اول آن به کار شعر می‌آید و معنای دوم آن با واژه تفسیر فقط تناسب معنایی دارد.

گر هزار است بلبل این باغ همه را نغمه و ترانه یکی است
هزار: ۱- **عدد ۱۰۰۰** ۲- **بلبل و عندلیب** (پرندۀای خوش‌آوا). مسلم است که فقط معنای اول آن به کار شعر می‌آید و معنای دوم آن با واژه‌ها «بلبل، نغمه و ترانه» فقط تناسب معنایی دارد.

چرا ملامت خواجه کنی که چون فرهاد
به پای دوست درافکند **جان شیرین** را؟
جان شیرین می‌تواند دو معنا داشته باشد: ۱- **جان ارزشمند** ۲- **جان شیرین معشوقه فرهاد**. مسلم است که فرهاد جان معشوقه‌اش را به پای کسی نمی‌افکند و در این بیت «جان شیرین» به معنی «جان عزیز و گرانقدر» است. اما شیرین در این معنی نام شیرین، با خود فرهاد تناسب دارد. لذا این ایهام را «ایهام تناسب» می‌گویند.

چنان سایه گسترد بر عالمی که **زالی** نیندیشد از **رستمی**
زال: ۱- **پیر و ناتوان** ۲- **پدر رستم**

آن چنان امنیتی در جهان به وجود آورد که هیچ شخص ناتوانی از هیچ شخص نیرومندی - حتی رستم - نترسد.
نکته: بسیاری از اسامی در ابیات ایهام تناسب ایجاد می‌کنند. اسامی همچون: خسرو، شیرین، زال و ...

نکته: در دریافت آرایه ایهام، اصلی‌ترین **تبحر**، **دانستن معنی کلمات** است. وقتی به معنی کلمات صفحه بعد دقت کنید، متوجه می‌شوید چرا نمی‌توانستید تست‌های ایهام و ایهام تناسب را درست جواب بدهید. چون بسیاری از این معانی را نمی‌دانید. و جالب اینجاست که همه‌ی این واژگان، به صورت ایهام یا ایهام تناسب، در کنکور آمده‌اند. پس این واژگان را به خاطر بسپارید.

واژگانی که قابلیت ایهام دارند. (این واژگان برای مبحث جناس تام نیز بسیار مهم هستند.)

واژه	معانی	واژه	معانی
یکی از معانی واژگان زیر مربوط به اصطلاحات موسیقی است!			
چنگ	چنگ دست، نام ابزار موسیقی	قانون	اساس و قاعده، نام ابزار موسیقی
رود	رودخانه، فرزند، ابزار موسیقی	راه	طریق و راه، اصطلاح موسیقی
نوا	ساز و برگ و دارایی، اصطلاح موسیقی	مخالف	غیر موافق، اصطلاح موسیقی
آهنگ	قصد و نیت انجام کاری، نغمه و صدا	تار	تاریک، رشته مو، نام ابزار موسیقی
پرده	حجاب و پرده، اصطلاح موسیقی	گوشه	کُنچ، اصطلاح موسیقی
شور	طعم شور، هیجان، اصطلاح موسیقی	عود	چوبی خوش بو، نام ابزار موسیقی
عشاق	عاشقان، اصطلاح موسیقی	زدن	ضربه زدن، نواختن ساز
بغداد	نام شهر، اصطلاح موسیقی	حجاز	نام سرزمینی، اصطلاح موسیقی
یکی از معانی واژگان زیر مربوط به اعضای بدن است!			
رخ	مهره شطرنج، عضو بدن	قلب	قسمتی از لشکر و سپاه، قلبی، عضو بدن
عین	مثل و مانند، عضو بدن (چشم)	روی	بالا، فلز روی، عضو بدن
مردم	مردم و انسان‌ها، عضو بدن (مردمک‌ها)	کام	آرزو، عضو بدن (دهان)
کنار	ساحل، عضو بدن (آغوش)	شانه	ابزار آرایشگری، عضو بدن (کتف و دوش)
بالا	جهت بالا، قد و قامت	دوش	دیشب، عضو بدن
روان	جاری، روح و جان	دل‌سیه	ظالم، آنچه مرکز سیه دارد (مانند چشم)
یکی از معانی واژگان زیر مربوط به حیوانات است!			
هزار	بلبل و هزارستان، عدد ۱۰۰۰	آهو	آهو، عیب و نقص
پروانه	حشره پروانه، جواز و اجازه	گور	گورخر، قبر
باز	پرنده شکاری و شاهین، دوباره، باز و نیوشیده	بوم	جغد، آشیانه و سرزمین
یکی از معانی واژگان زیر مربوط به افعال و مصدرها است!			
نهاد	سرشت و ضمیر و باطن، فعل ماضی از «نهادن»	منال	اموال دنیوی، فعل نهي از مصدر «نالیدن»
داد	عدل و داد، فعل ماضی از مصدر «دادن»	مال	دارایی، فعل امر از مصدر «مالیدن»
زاد	توشه، فعل ماضی از مصدر «زادن»	باد	جریان هوا، فعل دعایی «باشد»
بهشت	جنت و فردوس، فعل ماضی از مصدر «هشتن»	نوش	شهد و عسل، فعل امر از مصدر «نوشیدن»
پری	موجود زیبا روی، فعل مضارع التزامی بدون بـ	گرفت	دلگیر شدن، فعل ماضی از مصدر «گرفتن»
یکی از معانی واژگان زیر مربوط به نام افراد است!			
مالک دینار	صاحب ثروت، نام شخصیتی	حلاج	پننه‌زن، منصور حلاج
شیرین	طعم شیرین، نام زنی	خلیل	دوست، حضرت ابراهیم
شکر	ماده شیرین و خوراکی، نام زنی (هوی شیرین)	مخفی	پوشیده و پنهان، تخلص شاعر «زیب‌النساء»
خسرو	پادشاه، خسرو پرویز	شهریار	پادشاه، تخلص شاعر؛ بهجت تبریزی
مجنون	دیوانه، نام شخصیت قیس بن بنی عامر	خמוש	ساکت و خاموش، تخلص مولانا
ضحاک	خنده‌رو، شخصیتی در شاهنامه	بهایی	دارای ارزش، شیخ بهایی
عزیز	دوست‌داشتنی، منصبی دولتی در مصر باستان	زال	پیر و ناتوان، پدر رستم
مهر و وفا	مهر و وفا و محبت، نام دو عاشق و معشوق	دستان	مکر و فریب، دست‌ها، پدر رستم
یکی از معانی واژگان زیر مربوط به نام مکان و محلی خاص است!			
چین	چین و چروک و شکن، کشور چین	صفا	صفا، نام محلی
شام	وعده غذایی، شب، کشور سوریه	بهشت	رها کرد (فعل ماضی از مصدر هشتن)، جنت
مصر	شهر، کشور مصر	گلستان	گلستان سعدی، باغ و بوستان

برای دیگر کلمات نیز می‌توان نظم و ترتیبی مشخص کرد.

مثلا ۴ واژه زیر ارتباطی با اصطلاحات شعری دارند. ۲ واژه بعد با شراب و ...

همینطور تا آخر می‌توان ارتباطی بین واژگان ایجاد کرد و آن‌ها را دسته‌بندی کرد تا بهتر حفظ بشوند.

بیت	بیت شعر، خانه، چهارچوب در (دو لنگه در)	سپید	رنگ سپید، شعر سپید
مصراع	مصراع بیت، یک لنگه در	بی‌وزن	کم‌وزن، کم‌ارزش، بدون وزن شعری
مُدَام	شراب، پیوسته	راح	شراب، شادمانی
دُور	دُور و اطراف، روزگار و آیام	عهد	پیمان و میثاق، روزگار و آیام گذشته
راست	مخالف چپ، درست و دقیق، راست	چپ	سمت چپ، چپکی و چپول
شفا	درمان، نام کتابی از ابن سینا	اشارات	اشاره‌ها، نام کتابی از ابن سینا
بوی	رایحه، امید و آرزو	دستور	دستور و فرمان، وزیر
دم	نفس، خون، لحظه	قدر	تقدیر، قدر و ارزش و انداز و مقدار
دار	چوبه‌ی دار، درخت	خطر	خطرناک، ارزشمند
آب	مایع نوشیدنی، آبرو و رونق و اعتبار	باب	در، موضوع (باب‌های بوستان و گلستان)
مشتري	خریدار، سیاره مشتری	آیت	آیه، نشانه
قلم	ابزار نوشتن، شکسته (مانند پای قلم شده)	صبر	شکیبایی، گیاهی تلخ
سو	سمت و جهت، نور و روشنایی و بینایی	هوا	باد هوا، میل و خواسته (تمایل)
لاله	نام گل، نام چراغ	از نو	دوباره، از نگاه شعر نو
مهر	عشق، خورشید	مات	مبهوت شدن، باختن در شطرنج
قربان	قربانی، وسیله جنگی	خویش	خود و خویشتن، اقوام
از نظر افتادن	از چشم افتادن، بی‌اعتبار شدن	دور از تو	در فراق تو، دور از جان تو
دلنشین	مناسب و خوب، آنچه بر دل می‌نشیند مانند تیر	سیه دل	ظالم، آنچه مرکز سیه داشته باشد مانند چشم

نکته بسیار مهم: گاهی ترکیب یک حرف اضافه و یک واژه می‌تواند دو کاربرد و معنای متفاوت بدهد در این صورت هم می‌تواند جناس و هم ایهام (یا ایهام تناسب) بسازد. مثلا ترکیب دستوری «را است» می‌تواند با حذف همزه به صورت «راست» در بیاید. یا ترکیب دستوری «مر» زائد، پیش از واژه‌ای مانند «جان» می‌تواند با «مرجان» جناس یا ایهام (و ایهام تناسب) بسازد.

نکته بسیار مهم: نباید فکر کنیم که این کلمات حتما ایهام یا ایهام تناسب می‌شوند. این کلمات دقیقا می‌توانند **تله‌ی کنکوری** باشند و ایهام یا ایهام تناسب نسازند. **در کل کلمات فوق سه حالت دارند:** ممکن است ایهام داشته باشند. (به بوی سر زلف تو در تلاشم). ممکن است ایهام تناسب داشته باشند. (امیدوارم بوی غذا به مشامش برسد). و ممکن است نه ایهام داشته باشند و نه ایهام تناسب. (بوی غذای مادر در خانه پیچیده است). این واژه‌ها را به این دلیل یاد می‌گیریم که در **اغلب موارد** این‌ها ایهام یا ایهام تناسب می‌سازند. در واقع اول این واژه‌ها را در بیت **بررسی** می‌کنیم.

توجه: اگر این کلمات ۲ بار بیایند، به جز بحث بودن یا نبودن ایهام، **بحث جناس تام** نیز مطرح می‌شود. و بحث جناس تام، بدون شک بحث آرایه تکرار را در پی دارد.

نکته بسیار مهم: این نکته را با سوال مطرح می‌کم: **آرایه مزاحم چیست؟**

این اصطلاح را بنده ساختم. سعی کنید خوب این نکته را یاد بگیرید. کلا هر آرایه‌ای یک **آرایه‌ی مزاحم** دارد و ممکن است که ما آن‌ها را با هم اشتباه بگیریم. مثلا ایهام را با ایهام تناسب و جناس تام را با تکرار و تضاد را با پارادوکس و تلمیح را با تضمین و اضافه تشبیهی را با اضافه استعاری و ... این موارد دقیقا باب میل طراحان سوال است. یعنی اگر سوال در مورد پارادوکس باشد، شک نکنید که در گزینه‌های دیگر، تضاد به عنوان تله‌ی کنکوری خواهد آمد. یا اگر سوال در مورد جناس تام باشد، در گزینه‌های غیر جواب، حتما آرایه تکرار را خواهید داشت. اگر سوال تلمیح باشد، تضمین را خواهید داشت و همینطور باقی موارد و برعکس آن‌ها. در واقع شما باید تله هر مبحث را بشناسید. گاه تله‌ی یک آرایه، آرایه دیگر نیست و تله به نحو دیگری به کار می‌رود. مثلا در صورت سوال حس آمیزی داریم و در ابیات حتما از حواس

پنجگانه استفاده می‌شود ولی بدون حس آمیزی. یا اغراق را در صورت سوال داریم و با ابیاتی روبه‌رو می‌شویم که اعداد بزرگ بدون اغراق در آن‌ها به کار رفته است. یا حرف تعلیل داریم ولی حسن تعلیل نداریم یا «چون» و دیگر ادات تشبیه را داریم ولی تشبیه به کار نرفته است. و در حالت ظریف‌تر آن بی‌تی داریم که هر مصراع آن مستقل است ولی اسلوب معادله نیست. و تیر خلاص این تله‌های کنکوری زمانی است که طراحان از واژگان متداول یک آرایه استفاده می‌کند به نحوی که آن آرایه در آن واژه وجود نداشته باشد. مثلا همین واژگان ایهام را در ابیاتی می‌آورد که ایهام نباشند. یا واژگان متداول استعاره یا مجاز را در معنای حقیقی می‌آورد. در واقع نکات کنکور هر چند بسیار مفید و ارزشمند هستند اما شما را تا در صدی از راه می‌برند و آنچه که شما را رستگار خواهد کرد **بار علمی بالای شماست!**

توجه: ایهام از مهمترین آرایه‌های کنکوری است و بدون شک از سوالات اصلی کنکور است. با بررسی و تحلیلی که از سوالات سال‌های قبل داشتیم، کل **واژگان ایهام‌دار** را استخراج کرده و با هر دو یا سه معنی برایتان آورده‌ام. مجددا تاکید می‌کنم در هر سوالی که آرایه ایهام مطرح شده بود؛ ابتدا باید ببینید این واژه‌ها را می‌بینید یا خیر؟ به احتمال زیاد ایهام مد نظر از همین واژه‌ها باشد. ولی باید توجه داشته باشید؛ ممکن است طراح تله‌ی کنکوری گذاشته باشد. یعنی این **واژگان را بیاورد، ولی ایهام یا ایهام تناسب نداشته باشند** و در یک معنا به کار رفته باشند. (توجه داشته باشید که گفتیم: این واژگان می‌توانند ایهام بسازند و نگفتیم که قطعا ایهام می‌سازند.)

تمرین

تمرین: در ابیات زیر ایهام‌ها و ایهام تناسب‌ها را مشخص کنید.

- ۱ - زهره سازی خوش نمی‌سازد مگر عودش بسوخت
 - ۲ - مدامم مست می‌دارد نسیم جعد گیسویت
 - ۳ - هنر بیار و زبان‌آوری مکن سعدی
 - ۴ - گر قلب دلم را نهد دوست عیاری
 - ۵ - به راستی که نه هم‌بازی تو بودم من
 - ۶ - در راه تو حافظ چو قلم کرد ز سر پای
 - ۷ - گفتم که یکی بوسه زنم بر دهنت
 - ۸ - جز قلب تیره هیچ نشد حاصل و هنوز
 - ۹ - چون که پیوسته دل سوخته می‌خواهد دوست
 - ۱۰ - گل را چه غم ز زاری بلبل که در چمن
 - ۱۱ - از اسب پیاده شو بر نطع زمین رخ نه
 - ۱۲ - به بوی زلف و رخت می‌روند و می‌آیند
 - ۱۳ - شاه شمشاد قدان خسرو شیرین‌دهنان
 - ۱۴ - به شهر عشق منم شهریار و چون حافظ
 - ۱۵ - آخر ای مطرب از این پرده عشاق بگرد
 - ۱۶ - از تو گر لطف و کرم ور همه جور است و ستم
 - ۱۷ - چنان با باده عشق تو سرگرمم در این گلشن
 - ۱۸ - شور سودای من و تلخی عیشم بگذار
 - ۱۹ - گفتمی که تا ز نزد تو دورم چگونه‌ای؟
 - ۲۰ - مرغ شب‌خوان که دم از پرده عشاق زند
 - ۲۱ - به بوی نافه‌ای کاآخر صبا زان طره بگشاید
 - ۲۲ - چون بلبل دلسوخته را بال شکستند
 - ۲۳ - در مجلس دهر ساز مستی پست است
 - ۲۴ - نه تلخ است صبری که بر یاد اوست
 - ۲۵ - چون عقده‌ای به بغض فرو بود حرف عشق
 - ۲۶ - کشیدند در کوی دلدادگان
 - ۲۷ - خط عذار یار که بگرفت ماه از او
 - ۲۸ - دیدم و آن چشم دل‌سیه که تو داری
 - ۲۹ - من از هوای تو ای سرو راستین چه کنم
 - ۳۰ - ز آسمان بگذرم از بر منت افتد نظری
 - ۳۱ - ماهم این هفته برون رفت و به چشمم سالی است
 - ۳۲ - پروانه او گر رسدم در طلب جان
 - ۳۳ - گر می‌گریزم از نظر مردمان، رهی
- کس ندارد ذوق مستی، می‌گساران را چه شد؟
 خرابم می‌کند هر دم فریب چشم جادویت
 چه حاجت است که گوید شکر که شیرینم؟
 من نقد روان در دمش از دیده شمارم
 تو شوخ دیده مگس بین که می‌کند بازی
 چون نامه چرا یک دمش از لطف خوانی؟
 اندر دهنم بود که زد بر دهنم
 باطل در این خیال که اکسیر می‌کنند
 گر نه قلبی تو درآتش رو و بگذار ای دوست
 او را هزار عاشق زار است هم‌چو من
 زیر پی پیلش بین شهمات شده نعمان
 صبا به غالیه‌سای و گل به جلوه‌گری
 که به مژگان شکند قلب همه صف‌شکنان
 منم که شهره شهرم به عشق‌ورزیدن
 چند گویی که مرا پرده به چنگ تو درید
 چه تفاوت؟ که ایاز آنچه کند محمود است
 که خار راه او در زیر پا ریحانه می‌آید
 بنگر ای خسرو خوبان که چه شیرین سخنم
 دور از تو آن‌چنان که منم هیچ‌کس مباد
 گو نوا از من شبخیز بیاموز امشب
 ز تاب جعد مشکینش چه خون افتاده در دل‌ها
 بر طرف چمن باز به پرواز نیامد
 نه چنگ به قانون و نه دف بر دست است
 که تلخی شکر باشد از دست دوست
 این عقده تا همیشه سر واشدن نداشت
 میان دل و کام دیوارها
 خوش حلقه‌ای است لیک به در نیست راه از او
 جانب هیچ آشنا نگاه ندارد
 من از جفای تو ای جان نازنین چه کنم
 ذره تا مهر نبیند به ثریا نرسد
 حال هجران تو چه دانی که چه مشکل حالی است
 چون شمع همان دم به دمی جان بسپارم
 عیبم مکن که آهوی مردم ندیده‌ام

- ۱- ایهام تناسب در واژه‌ی «عود»: معنای مد نظر در شعر «ابزار موسیقی» و در معنای «چوب خوشبو» تناسب با سوختن.
- ۲- ایهام تناسب در واژه‌ی «مدام»: معنای مد نظر در شعر «پیوسته» و در معنای «شراب» تناسب با مست و خراب.
- ۳- ایهام تناسب در واژه‌ی «شکر»: معنای مد نظر در شعر «ماده خوراکی» و در معنای «معشوقه فرهاد» تناسب با شیرین.
- ۴- ایهام تناسب در واژه‌ی «قلب»: معنای مد نظر در شعر «تقلبی» و در معنای «عضوی از بدن» تناسب با دل و دیده.
- ۵- ایهام در واژه‌ی «بازی»: معنای نخست؛ بازی و تفریح - معنای دوم؛ باز (پرنده شکاری).
- ۶- ایهام در ترکیب «قلم کرد»: معنای نخست؛ به قلم تبدیل کرد - معنای دوم؛ قطع کرد و شکست.
- ۷- ایهام تناسب در واژه‌ی «نخوانی»: معنای مد نظر در شعر «دعوت نکنی» و در معنای «خواندن» تناسب با نامه.
- ۸- ایهام در واژه‌ی «زد»: معنای نخست؛ ضربه زد - معنای دوم؛ بوسه زد.
- ۹- ایهام در واژه‌ی «قلب»: معنای نخست؛ عضو بدن - معنای دوم؛ محصول تقلبی.
- ۱۰- ایهام تناسب در واژه‌ی «قلب»: معنای مد نظر در شعر «تقلّبی و غیر اصلی» و در معنای «عضوی از بدن» تناسب با دل.
- ۱۱- ایهام تناسب در واژه‌ی «هزار»: معنای مد نظر در شعر «عدد هزار» و در معنای «عندلیب و بلبل» تناسب با بلبل.
- ۱۲- ایهام در واژه‌ی «سب، نطع، رخ، پیل و شهمات شدن»: همگی ایهام تناسب دارند. (توجه به اصطلاحات شطرنج).
- ۱۳- ایهام در واژه‌ی «بو»: معنای نخست؛ امید و آرزو - معنای دوم؛ رایحه.
- ۱۴- ایهام تناسب در واژه‌ی «قلب»: معنای مد نظر در شعر «مرکز و میانه لشکر» و در معنای «عضوی از بدن» تناسب با دهن و مژگان.
- ۱۵- ایهام در واژه‌ی «شهریار»: معنای نخست؛ محمدحسین بهجت تبریزی - معنای دوم؛ پادشاه.
- ۱۶- ایهام تناسب در واژه‌ی «پرده»: در مصراع دوم: معنای مد نظر در شعر «حجاب و پوشش» و در معنای «اصطلاح موسیقی» تناسب با مطرب و عشاق چنگ.
- ۱۷- ایهام در واژه‌ی «چنگ»: معنای نخست؛ وسیله موسیقی - معنای دوم؛ چنگ دست.
- ۱۸- ایهام تناسب در واژه‌ی «محمود»: معنای مد نظر در شعر «پسندیده و خوب» و در معنای «سلطان محمود غزنوی» تناسب با ایاز.
- ۱۹- ایهام در واژه‌ی «سرم گرم»: معنای نخست؛ مشغول و سرگرم بودن - معنای دوم؛ گرم شدن سر به سبب نوشیدن شراب.
- ۲۰- ایهام تناسب در واژه‌ی «شور»: معنای مد نظر در شعر «شور و هیجان» و در معنای «طعم شور» تناسب با تلخ.
- ۲۱- ایهام در واژه‌ی «خسرو و شیرین»: نیز ایهام تناسب دارند.
- ۲۲- ایهام در ترکیب «دور از تو»: معنای نخست؛ در دوری از تو - معنای دوم؛ دور از جان تو.
- ۲۳- ایهام در واژه‌ی «عشاق»: معنای نخست؛ عاشقان - معنای دوم؛ پرده موسیقی.
- ۲۴- ایهام در واژه‌ی «نوا»: معنای نخست؛ صدا و نغمه - معنای دوم؛ دستگاه موسیقی.
- ۲۵- ایهام در واژه‌ی «بو»: معنای نخست؛ رایحه - معنای دوم؛ امید و آرزو.
- ۲۶- ایهام در واژه‌ی «باز»: معنای نخست؛ دوباره و مجدد» و در معنای دوم؛ «پرنده شکاری».
- ۲۷- ایهام تناسب در واژه‌ی «چنگ»: معنای مد نظر در شعر «ابزار موسیقی» و در معنای «چنگ دست» تناسب با دست.
- ۲۸- ایهام تناسب در واژه‌ی «صبر»: معنای مد نظر در شعر «شکیبایی» و در معنای «نوعی دارو» تناسب با تلخ.
- ۲۹- ایهام در واژه‌ی «عقده»: معنای نخست؛ بیماری روحی و روانی - معنای دوم؛ گره.
- ۳۰- ایهام تناسب در واژه‌ی «کام»: معنای مد نظر در شعر «آرزو و خواسته قلبی» و در معنای «دهان» تناسب با دل.
- ۳۱- ایهام در واژه‌ی «بگرفت»: معنای نخست؛ گرفتگی ماه - معنای دوم؛ گرفتن و اخذ کردن.
- ۳۲- ایهام در واژه‌ی «دل سیه»: معنای نخست؛ بی‌رحم - معنای دوم؛ دارای مرکز سیاه.
- ۳۳- ایهام در ترکیب «نگاه ندارد»: معنای نخست؛ محافظت نمی‌کند - معنای دوم؛ نگاه نمی‌کند.
- ۳۴- ایهام در واژه‌ی «هوا»: معنای نخست؛ جریان هوا - معنای دوم؛ میل و تمایل.
- ۳۵- ایهام در واژه‌ی «مهر»: معنای نخست؛ عشق و محبت و مهربانی - معنای دوم؛ خورشید.
- ۳۶- ایهام تناسب در واژه‌ی «ماه»: معنای مد نظر در شعر «ماه آسمان و استعاره از معشوق» و در معنای «۳۰ روز» تناسب با هفته و سال.
- ۳۷- ایهام تناسب در واژه‌ی «پروانه»: معنای مد نظر در شعر «مجوز و اجازه» و در معنای «نوعی حشره زیبا» تناسب با شمع.
- ۳۸- ایهام تناسب در واژه‌ی «آهو»: معنای مد نظر در شعر «حیوان» و در معنای «عیب» تناسب با عیب.

تست

تست ۴۶ در کدام بیت ایهام وجود دارد؟

- (۱) تو همچو صبحی و من شمع خلوت سحرم
(۲) غلام مردم چشمم که با سیاه‌دلی
(۳) به هر نظر بت ما جلوه می‌کند لیکن
(۴) به خاک حافظ اگر یار بگذرد چون باد
- تبسمی کن و جان بین که چون همی سپرم
هزار قطره ببارد چو درد دل شمرم
کس این کرشمه نبیند که من همی نگرم
ز شوق در دل آن تنگنا کفن بدرم

تست ۴۷ در کدام بیت «دو ایهام» و «یک استعاره» وجود دارد؟

- (۱) یک روز به شیدایی در زلف تو آویزم
(۲) ساقی ار باده از این دست به جام اندازد
(۳) گریه‌ی شام و سحر شکر که ضایع نگشت
(۴) گفتم که بوی زلفت گمراه عالمم کرد
- زان دو لب شیرینت صد شور برانگیزم
عارفان را همه در شرب مدام اندازد
قطره‌ی باران ما گوهر یک دانه شد
گفتا اگر بدانی هم اوت رهبر آید

تست ۴۸ تعداد «ایهام» در کدام بیت، بیشتر است؟

- (۱) ملکا ذکر تو گویم که تو پاکی و خدایی
(۲) پیش اسبت رخ نهم ز آن رو که غم نبود ز مات
(۳) چون رود امیدوارم بی‌تابم و بی‌قرارم
(۴) دولت صحبت آن شمع سعادت پرتو
- نروم جز به همان ره که توام راهنمایی
در وفایت جان ببازم تا کجا یابم وفات
من می‌روم سوی دریا، جای قرار من و تو
باز پرسید خدا را که به پروانه کیست

تست ۴۹ در کدام گزینه ایهام وجود دارد؟

- (۱) کشیدم در برت ناگاه و شد در تاب گیسویت
(۲) توبه کردم که نبوسم لب ساقی و کنون
(۳) نقش خیال روی تو تا وقت صبحدم
(۴) آن روز بر دلم در معنی گشوده شد
- نهادم بر لب لب را و جان و دل فدا کردم
می‌گزم لب که چرا گوش به نادان کردم
بر کارگاه دیده‌ی بی‌خواب می‌زدم
کز ساکنان درگه پیر مغان شدم

تست ۵۰ کدام دو واژه در بیت زیر «ایهام» دارند؟

- «از نواهای مخالف می‌کشند آزار خلق
(۱) نوا، ساز (۲) آهنگ، نوا (۳) نوا، مخالف (۴) ساز، آهنگ»

تست ۵۱ در چند بیت «ایهام یا ایهام تناسب» یافت می‌شود؟

- (الف) آهوی چشم کماندار تو نخجیرم ساخت
(ب) هر کجا دم زدم از چشم بت کشمیرم
(ج) تا فروغ طلعت آن ماه را دیدم فروغی
(د) بیرون چه گونه می‌رود از کین مهوشان
(ه) دو گوشت از ز خروشیدنم به تنگ آمد
- من که شیران جهانند کمین نخجیرم
خون مردم همه گردید گریبانگیرم
عشق فارغ کرده است از تابش مهر منیرم
مهتری که همچو روح فرو رفته در تنم
چنین مزن که ز دستت چو چنگ نخروشم

- (۱) دو (۲) سه (۳) چهار (۴) پنج

تت ۵۲ در بیت زیر، «چند ایهام تناسب و چند جناس» وجود دارد؟

- «می ساختم چو بربط و می سوختم چو عود
زیرا که چاره‌ی دل من سوز و ساز بود»
- (۱) دو - دو (۲) سه - سه (۳) یک - دو (۴) دو - سه

تت ۵۳ همهٔ واژه‌ها در بیت زیر آرایهٔ ایهام یا ایهام تناسب دارند؛ به جز:

- «خسرو آن است که چون ملک وصال در یافت
لعل شیرین تو را دید و شکر گرد آورد»
- (۱) خسرو (۲) شیرین (۳) شکر (۴) وصال

تت ۵۴ کدام بیت، فاقد «ایهام» است؟

- (۱) چه سود نرگس سرمست را نصیحت بلبل
(۲) در تابم از دو سنبل هندوت کز چه روی
(۳) دلی کز خرمن شادی نشد یک دانه‌اش حاصل
(۴) در پرده از ناراستی راه مخالف می‌زنی
- که هیچ فایده نبود اگر هزار بگوید
سر بر کنار نسترن و ارغوان نهاد
چنین در دام غم تا کی به بوی دانه بنشیند
بنواز باری نوبتی چون می‌زنی عشاق را

تت ۵۵ تعداد «ایهام تناسب» در کدام بیت بیشتر است؟

- (۱) تا به رخ چین سر زلف تو لرزان نشود
(۲) دوش با آن مه تابنده فروغی می‌گفت
(۳) تنگ شد بی پسته‌ات، بر ما جهان
(۴) خم‌ها همه در جوش و خروشند ز مستی
- همه جا قیمت مشک ختن ارزان نشود
کز دل‌م مهر تو پیدا شد و پنهان نشود
تلخ شد بی‌شکرت، بر ما شراب
وان می که در آن جاست حقیقت نه مجاز است

تت ۵۶ در ابیات زیر چند «ایهام تناسب و تشبیه» به ترتیب وجود دارد؟

- الف) شبی در باغ از زلف تو تازی بر زمین افتاد
ب) دو هفته می‌گذرد کان مه دو هفته ندیدم
- (۱) دو - دو (۲) سه - یک (۳) سه - دو (۴) دو - یک
- چمن در جستجوی صد چراغ لاله روشن کرد
به جان رسیدم از آن تا به خدمتش نرسیدم

تت ۵۷ واژهٔ «مدام» در همهٔ بیت‌ها به جز ایهام تناسب دارد؟

- (۱) مدام بهر جگر خوارگان دردی کش
(۲) خواجه و مدام جرعه‌ی مستان عشق نوش
(۳) به طرف بوستان هر کس به یاد چشم می‌گوش
(۴) خوشا به مجلس شوریدگان درد آشام
- دل پر آتش خونین کباب باید کرد
وز اعتراض مردم هشیار غم مخور
مدام ار می نمی‌نوشد قدح بر کف چرا دارد؟
به یاد لعل لبش نوش کرده جام مدام

تت ۵۸ در کدام بیت آرایه‌ی ایهام تناسب به کار رفته است؟

- (۱) آه کز طعنه‌ی بدخواه ندیدم رویت
(۲) برق غیرت چو چنین می‌جهد از مکمن غیب
(۳) مددی گر به چراغی نکند آتش طور
(۴) برو ای ناصح و بر دردکشان خرده مگیر
- نیست چون آینه‌ام روی ز آهن چه کنم
تو بفرما که من سوخته خرمن چه کنم
چاره تیره شب وادی ایمن چه کنم
کارفرمای قدر می‌کند این من چه کنم

تست ۵۹ در کدام بیت ایهام وجود ندارد؟

- (۱) در راه تو حافظ چو قلم کرد ز سر پای
(۲) از اسب پیاده شو بر نطع زمین رخ نه
(۳) جان ریخته شد با تو آمیخته شد با تو
(۴) چشم تو اگر خون دلم ریخت عجب نیست
- چون نامه چرا یک دمش از لطف نخوانی؟
زیر پی پیلش بین شه مات شده نعمان
چون بوی تو دارد جان جان را هله بنوازم
او را چه توان گفتم که او مست مدام است

تست ۶۰ در همه ابیات ایهام یا ایهام تناسب وجود دارد به جز گزینه‌ی

- (۱) تنم چو موی شد از عشق و خرمم آری
(۲) بلبل‌ی برگ گلی خوش‌رنگ در منقار داشت
(۳) خطر بادیه عشق تو بیش از پیش است
(۴) کوس بدنمایی ما بر سر بازار زدند
- که هیچ فرق میان من و میان تو نیست
و اندر آن برگ و نوا خوش ناله‌های زار داشت
این چه دام است که دور از تو مرا در پیش است
گر چه بی روی تو ما را سر بازار نبود

تست ۶۱ در چند مورد از ابیات زیر «ایهام یا ایهام تناسب» به کار رفته است؟

- (الف) چنان با باده‌ی عشق تو سرگرمم در این گلشن
(ب) بلبل‌ی برگ گلی خوش‌رنگ در منقار داشت
(ج) لب دوخت هر کرا که بدو راز گفت دهر
(د) پیش ماه دو هفته‌ی رخ تو
- که خار راه او در زیر پا ریحانه می‌آید
و اندر آن برگ و نوا خوش ناله‌های زار داشت
تا باز نشنود ز کس این راز گفته را
ماه و خورشید طفل یک هفته است
- (۱) چهار (۲) سه (۳) دو (۴) یک

تست ۶۲ در ابیات کدام گزینه به ترتیب «ایهام تناسب و ایهام» به کار رفته است؟

- (الف) چه سود نرگس سرمست را نصیجت بلبل
(ب) مرا زمانه ز بی‌مهتری از تو دور افکند
(ج) چشم تو اگر خون دلم ریخت عجب نیست
(د) چو عین فتنه شد چشم تو چون است
- که هیچ فایده نبود اگر هزار بگویند
زهی زمانه‌ی بدمه‌ر و چرخ کز رفتار
او را چه می‌توان گفت که او مست مدام است
که دائم خفته است و فتنه بیدار
- (۱) الف - ب (۲) ج - د (۳) الف - د (۴) ب - ج

اغراق

اغراق در لغت به معنی سخت کشیدن کمان است و در اصطلاح بدیع، زیاده‌روی در توصیف یا مدح یا ذم است. چنان که از حد معمول بگذرد و برای شنونده شگفت‌انگیز و زیبا باشد. به عبارت دیگر (به گفته کتاب درسی فنون دوازدهم!) بازنمود دگرگونه مفاهیم و موضوعات سخن است؛ به صورتی که معانی خرد را بزرگ گرداند و معانی بزرگ را خرد بنماید تا تاثیر سخن را بیشتر کند. **مبالغه** (عقلا و عادتاً شدنی است؛ بیت اول)، **اغراق** (عقلا شدنی و عادتاً اتفاق نیفتاده است؛ بیت دوم)، و **غلو** (عقلا و عادتاً نشدنی است؛ بیت سوم)، در اصل تفاوت‌هایی دارند که در کتک‌ور این اختلاف‌ها مهم نیست و همه یکسان محسوب می‌شوند.

اندرون با تو چنان انس گرفته است مرا
ز دیدنت نتوانم که دیده بر دوزم
ز سَم ستوران در آن پهن دشت
فلک باخت از سهم آن جنگ رنگ
کشانی هم اندر زمان جان بداد
نماند ایچ با روی خورشید رنگ
که ملالم ز همه خلق جهان می‌آید
و گر معاینه بینم که تیر می‌آید
زمین شش شد و آسمان گشت هشت
بود سهمگین جنگ شیر و پلنگ
تو گفתי که هرگز ز مادر نژاد
به جوش آمده خاک، بر کوه و سنگ

نکته: اغراق معمولاً در آثار حماسی دیده می‌شود، اما باید دقت داشت که آثار غنایی و عاشقانه و هر نوع ادبی دیگر نیز می‌تواند اغراق داشته باشد.

به یاد یار و دیار آن چنان بگریم زار
به زیر تیغ فشرديم پای خود چندان
دیده‌ی تردانم تا می‌زند نقشی بر آب
بگذار تا بگریم، چون ابر در بهاران
دیده از دور دو دریای مجاور با هم
با ساربان بگوییید، احوال آب چشمم
گر برگ گل سرخ کنی پیرهنش را
هیچ است آن دهان و نبینم از آن نشان

نکته: آمدن اعدادی مانند صد، هزار، هزاران و... معمولاً اغراق می‌سازد. (اما ممکن است تله‌ی کنکوری باشد).

هزاران کوه غم بر دل از آن موی کمر دارد
میان ما و رسیدن هزار فرسنگ است
سر عمرو صد گام از تن پرید

توجه: یکی از ویژگی‌های آثار حماسی «خرق عادت» است که اغراق نمونه‌ای از آن است. لذا در بیشتر آثار حماسی، اغراق دیده می‌شود. به گونه‌ای که در تمام ابیات پیوسته زیر اغراق دیده می‌شود.

خروش سواران و اسپان ز دشت
همه تیغ و ساعد ز خون بود لعل
نماند ایچ با روی خورشید، رنگ
دلیری کجا نام او اشکبوس
ز بهرام و کیوان، همی برگذشت
خروشان دل خاک در زیر نعل
به جوش آمده خاک بر کوه و سنگ
همی برخوشید بر سان کوس
همی گرد رزم اندر آمد به ابر

نکته بسیار مهم: اغراق فقط در تعریف بیش از حد از یک موضوع یا شخص نیست، بلکه تخریب بیش از حد نیز می‌تواند حاوی اغراق باشد. چنانکه بگوییم فلانی از مورچه هم ضعیف‌تر است!!!

تست

تست ۶۳ در کدام بیت اغراق دیده می‌شود؟

- ۱) امروز مگش سر ز وفای من و اندیش
 - ۲) ای عاشقان روی تو از ذره بیشتر
 - ۳) سزد کز خاتم لعلش ز نم لاف سلیمانی
 - ۴) پایهی نظم بلند است و جهان گیر بگو
- زان شب که من از غم به دعا دست برآرم
من کی رسم به وصل تو کز ذره کمتر
چو اسم اعظم باشد، چه باک از اهرمن دارم؟
تا کند پادشاه بحر دهان پر گهرم

تست ۶۴ در کدام بیت آرایه «اغراق» به کار نرفته است؟

- ۱) بگداخت مرا عشق تو زان گونه که آید
 - ۲) اگر تو سرو خرامان ز پای ننشینی
 - ۳) چون سر از خوابگاه خاک برآرم دم حشر
 - ۴) منم آن کوه غم و درد که سیلاب سرشک
- انگشتری تو به حقیقت کمر من
چه فتنه‌ها که بخیزد میان اهل نشست
بچکد خون جگر گر بفشاری کفم
هر دم از دامن من تا به کمر می‌آید

تست ۶۵ در همه ابیات زیر، به غیر از بیت، آرایه اغراق به کار رفته است.

- ۱) با صدهزار زخم زبان زنده‌ام هنوز
 - ۲) چو رامین گه‌گهی بناختی چنگ
 - ۳) خم آورد بالای سرو سهی
 - ۴) ای ز خلق تو دم باد صبا غالیه بوی
- گردون گمان نداشت به این سخت‌جانی‌ام
ز شادی بر سر آب آمدی سنگ
از او دور شد دانش و فرهی
وی ز بوی تو معطر دم جان‌پرور گل

تست ۶۶ در کدام بیت اغراق وجود دارد؟

- ۱) شور و شراب عشق تو آن نفسم رود ز سر
 - ۲) رسید باد صبا غنچه در هواداری
 - ۳) چرخ گرد از هستی من گر برآرد گو بر آر
 - ۴) جوی خون می‌رود از چشمه چشمم بر خاک
- کاین سر پر هوس شود خاک در سرای تو
ز خود برون شد و بر تن درید پیراهن
دور بادا دور از دامان نامم گرد ننگ
بر سرم بین که ز دست تو چه‌ها می‌آید؟

تست ۶۷ در کدام بیت اغراق وجود ندارد؟

- ۱) هستند بی‌قرار چو زلف تو عالمی
 - ۲) به حجاب اندرون شود خورشید
 - ۳) ذره را تا نبود همت عالی حافظ
 - ۴) فصل گل گراشک گلگونت ز سر خواهد گذشت
- تا دیده دید در خم زلفت قرار حسن
چون تو گیری از آن دو لاله حجیب(حجاب)
طالب چشمه‌ی خورشید درخشان نشود
گل به سر خواهی زدن از گلبن بستان عشق

تست ۶۸ در چند بیت از ابیات زیر اغراق وجود دارد؟

- الف- کوتاه می‌شود همه شمعی ز سوختن
ب- دیشب به سیل اشک ره خواب می‌زدم
ج- چه حاجت که نه کرسی آسمان
د- بعد از هزار سال به بام زحل رسد
ه- لباس عافیتی هست گر در این عالم
- شمعی که سر به عرش رسانیده، آه ما هست
نقشی به یاد روی تو بر آب می‌زدم
نهی زیر پای قزل ارسلان
گر پاسبان ز بام تو سنگی کند رها
که دست خلق از آن کوتاه است عریانی است

۱) دو ۲) سه ۳) چهار ۴) پنج

تست ۶۹ در چند بیت از ابیات زیر آرایه اغراق دیده می‌شود؟

- (الف) عجایب نقش‌ها بینی خلاف رومی و چینی
 (ب) گر همین سوز رود با من مسکین در گور
 (ج) من اگر نظر حرام است بسی گناه دارم
 (د) هزار عهد بکردم که گرد عشق نگردم
 (هـ) گفתי ز خاک بیشترند اهل عشق من
- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

تست ۷۰ در کدام بیت اغراق وجود دارد؟

- (۱) گم شدم در راه سودا رهنمایا ره نمای
 (۲) گر ز پیش خود برانی چون سگ از مسجد مرا
 (۳) ناوک فریاد من هر ساعت از مجرای دل
 (۴) بی تو گر در جنتم ناخوش شراب سلسبیل
- شخصم از پای اندر آمد دستگیرا دستگیر
 سر ز حکمت بردارم چون مرید از گفت پیر
 بگذرد از چرخ اطلس همچو سوزن از حریر
 با تو گر در دوزخم خرم هوای زمهریر

تلمیح

تلمیح در لغت به معنای «اشاره کردن به گوشه چشم» است و در اصطلاح ادبی اشاره کردن به آیات، احادیث، داستان‌های عاشقانه و تاریخی، مثل و... است.

- غرق خون بود و نمی‌مرد ز حسرت فرهاد
 نظرکردن به درویشان منافی بزرگی نیست
 از آب دیده صد ره، طوفان نوح دیدم
 نه خدا توانمش خواند نه بشر توانمش گفت
 طالب لعل توأم کان که به ظلمات افتاد
- خواندم افسانه‌ی شیرین و به خوابش کردم
 سلیمان با چنان حشمت، نظرها بود با مورث
 وز لوح سینه نقشت، هرگز نگشت زایل
 متحیرم چه نامم شه ملک «لا فتی ...» را؟
 طلب چشمه‌ی حیوان نکند، چون نکند؟

توجه: اصل تلمیح، اشاره کردن است اما گاه ترجمه کامل را می‌آورند.

چنین گفت پیغمبر راست‌گوی ز گهواره تا گور دانش بجوی

توجه: انتظار نداشته باشیم همه‌ی تلمیحات اشاره به لیلی و مجنون و مانند آن باشند و زود به دست آیند. بعضی از تلمیحات مربوط به داستان‌های اصیل ایرانی یا بعضی داستان‌ها و تفاسیر قرآنی هستند و ممکن است به راحتی قابل تشخیص نباشد. مانند «مهر و وفا» در بیت اول از ابیات زیر که اسم عاشق و معشوقی در ادب فارسی بوده‌اند. یا بیت دوم به ماجرای حضرت موسی و مناجات کردن با خدا در کنار کوه طور اشاره دارد و بیت سوم هم به آیه‌ای از قرآن که معروف به «آیه امانت» است، اشاره دارد که ممکن است شما آن را نشنیده باشید. باید کم‌کم با تلمیحات آشنا بشوید و اطلاعات ادبی و تلمیحی خود را بالا ببرید، چرا که تلمیحات کنکور در همین سطح است و از این راحت‌تر نیست!

- سر و زر و دل و جانم فدای آن یاری
 عشق کو؟ تا گرم سازد این دل رنجور را؟
 آدمی گر خون بگرید از گران‌باری رواست
 که حق صحبت مهر و وفا نگه دارد
 در حریم سینه افروزد چراغ طور را؟
 کآنچه نتوانست بردن آسمان، بر دوش اوست

توجه: القاب مربوط به پیامبران را سعی کنید بدانید: خلیل (ابراهیم)، کلیم (موسی)، احمد (حضرت محمد) و ...

تضمین

آوردن بخش کاملی از آیه، حدیث و یا مصراع، بیت یا قسمتی از شعر و نثر شاعر یا نویسنده‌ی دیگر در اثر خود را تضمین می‌گویند. معمولاً و قاعده‌تاً عبارت تضمین‌شده را باید داخل گیومه « » بیاورند. ولی در کنکور نمی‌آورند؛ چون تضمین مشخص می‌شود. قسمت آخر شعر زیر، از مولاناست که دکتر شفیعی کدکنی در شعر خود آورده است.

بیداری زمان را با من بخوان به فریاد

ور مرد خواب و خفتی،

«رو سر بنه به بالین، تنها مرا رها کن»

رو سر بنه به بالین، تنها مرا رها کن ترک من خراب شبگرد مبتلا کن

مصراع اول بیت زیر نیز از سعدی است که دکتر شفیعی کدکنی در شعر خود آورده است.

«سر آن ندارد امشب که برآید آفتابی» تو خود آفتاب خود باش و طلسم کار بشکن

گاه شاعر یا نویسنده پیش از آوردن بیت یا متن تضمینی، به نام شاعر یا نویسنده اشاره می‌کند. مانند تضمین بیت دوم از شعر حافظ، که شهریار در بیت اول به اسم حافظ (لسان الغیب) اشاره کرده است.

چه زخم چو نای هر دم، ز نوای شوق او دم که «لسان غیب» خوش تر، بنوازد این نوا را

«همه شب در این امیدم که نسیم صبحگاهی به پیام آشنایی، بنوازد آشنا را»

حافظ و سعدی نیز پیش از تضمین از شعرهای کمال‌الدین عبدالرزاق کاشانی و فردوسی به اسم آن‌ها اشاره کرده‌اند.

گر باورت نمی‌شود از بنده این حدیث از گفته‌ی «کمال» دلیلی بیآورم

«گر برکنم دل از تو و بردارم از تو مهر آن مهر بر که افکنم آن دل کجا برم؟»

چنین گفت «فردوسی» پاکزاد - که رحمت بر آن تربت پاک باد-

«مبازار موری که دانه‌کش است که جان دارد و جان شیرین خوش است»

توجه: تضمین در نثر نیز نمونه‌های بسیار دارد. در داستان «خسرو» در درس شانزدهم کتاب فارسی دهم، بسیار از این آرایه استفاده شده است.

با صدایی که به قول معروف، از ته چاه درمی‌آمد، با زهرخندی گفت: داد زن: «من گوش استماع ندارم، لَمَنْ تَقُول».

همه می‌شناختند و می‌ستودند و تکریمش می‌کردند. ولی چه سود که «حسودان تنگ‌نظر و عنودان بدگهر» وی را به می و معشوق و لهو و لعب کشیدند. ... این شکست او را به منجلاب فساد کشید «فی‌الجملة نماند از معاصی مُنکری که نکرد و مُسکری که نخورد.» تریاکی و شیرهای شد و کارش به ولگردی کشید.

توجه: آوردن کل آیه یا حدیث «تضمین» می‌باشد و «تلمیح» نیست.

بهر این فرمود رحمان ای پسر «کُلَّ یَوْمٍ هُوَ فِی شَأْنٍ» ای پسر

درویش بی‌معرفت نیارآمد تا فقرش به کفر انجامد؛ «كَادَ الْفَقْرُ أَنْ یَكُونَ كَفْرًا»

توجه: آمدن یک اصطلاح یا اسم عربی مانند «عز و جل»، «اولی‌الالباب» یا «عم نواله» و ... تضمین نمی‌سازد.

تست

تست ۷۱ در کدام ابیات تلمیح به کار رفته است؟

- (۱) چه منزل است مگر بوستان فردوس است
 - (۲) دلبرا سنبل هندوی تو در تاب چراست
 - (۳) ز شوق لعل تو سقای کوی میخواران
 - (۴) در تیرگی هجر بمردیم و ز لعلش
- چه قافله است مگر کاروان تاتار است
زین صفت نرگس سیراب تو در خواب چراست
به دیده آب زند آستان باده فروش
هرگز به لب چشمه‌ی حیوان نرسیدیم

ت۲۲ در همه ابیات آرایه تلمیح به کار رفته است به جز بیت

- (۱) از اسب پیاده شو بر نطع زمین رُخ نه
(۲) سلطان من خدا را زلفت شکست ما را
(۳) نیندازد به خاک آن را که عشق از خاک بردارد
(۴) مفروش به باغ ارم و نخوت شداد

ت۲۳ شاعر در چند بیت از ابیات زیر از آرایه «تضمین» بهره جسته است؟

- (الف) ای عقل در غم او یک دم مرا چو سعدی
(ب) شهریاریم و گدای در آن خواجه که گفت
(ج) چنان افتاده‌ی عشقت شدم جانا که چون سعدی
(د) ز بس بر تربت صائب عنان گریه سر دادم
(ه) این آن غزل سعدی است صائب که همی فرمود

(۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

ت۲۴ شاعر در چند بیت از ابیات زیر از آرایه «تلمیح» بهره جسته است؟

- (الف) نیم پیشه بر سر دشمن گماشت
(ب) چگونه دعوی عشقت کنم به یکتایی
(ج) به نماز آمده محراب دو ابروی تو دید
(د) داد آگهی ز خاصیت آب زندگی
(ه) مقام عیش میسر نمی‌شود بی‌رنج

(۱) پنج (۲) چهار (۳) سه (۴) دو

ت۲۵ در همه ابیات به جز بیت آرایه تلمیح به کار رفته است.

- (۱) خورشید و مه مرا نتواند ز راه بُرد
(۲) شد سحر ساحران ز عصای کلیم، محو
(۳) عشق است مصر اعظم، عقل است روستایش
(۴) مَبْنَد آزار موری نقش در دل

ت۲۶ در همه ابیات به استثنای بیت آرایه تلمیح به کار رفته است؟

- (۱) آینه سکندر، جام می است بنگر
(۲) گفت آن یار کز او گشت سر دار بلند
(۳) از مه او مه شکافت، دیدن او بر نتافت
(۴) نصیحت تو به جایی نمی‌رسد زاهد

ت۲۷ در چند مورد از ابیات زیر آرایه تضمین به کار رفته است؟

- (الف) ایوب با چندین بلا، کاندرا بلا شد مبتلا
(ب) این مه که چون منیژه سر چاه می‌نشست
(ج) حافظ از جور تو حاشا که بگرداند روی
(د) در محیط طوفان‌زا ماهرانه در جنگ است

(۱) سه (۲) چهار (۳) یک (۴) دو

تست ۷۸ در کدام بیت‌ها آرایه تضمین به کار رفته است؟

- (الف) سرگشته در کشاکش طوفان روزگار
 (ب) چشم حافظ زیر بام قصر آن حوری سرشت
 (ج) خیز تا خاطر بدان ترک سمرقندی دهیم
 (د) در سلسله‌ی زلف سراسیمه لیلی
- (۱) الف ، ب (۲) ج ، د (۳) ب ، ج (۴) الف ، د

لف و نشر

«لف» به معنی بستن و «نشر» به معنای باز کردن است. و آن وقتی است که شاعر یا نویسنده در یک پاره کلام، دو یا چند مورد و در پاره دوم دو یا چند مورد دیگر بیاورد که با موارد پاره اول در ارتباط باشند.

تهران و بغداد، پایتخت‌های ایران و عراق هستند. پاره اول: تهران و بغداد
 همان‌طور که می‌دانیم تهران با ایران و بغداد با عراق در ارتباط است.

لف و نشر دو نوع است: لِف و نشر مرتَّب و لِف و نشر مشوِّش (لف و نشر مرتَّب هنری تر است).

۱- لِف و نشر مرتَّب: موارد پاره دوم به ترتیب به موارد پاره اول مرتبط هستند.

۲- لِف و نشر مشوِّش: موارد پاره «دوم» به ترتیب به موارد پاره اول مرتبط نیستند.

ما را فراغتی است که جمشید جم نداشت	با آنکه جیب و جام من از مال و می تهی است
حد همین است سخندانی و زیبایی را	بر حدیث من و حُسن تو نیفزاید کس
از پای تا به سر، همه سمع و بصر شدم	تا رفتنش ببینم و گفتنش بشنوم
افروختن و سـوختن و جامه‌دریدن	پروانه ز من شمع ز من گل ز من آموخت
	این عیار مهر و کین مرد و نامرد است

دو بیت زیر که منسوب به فردوسی است، از بهترین و هنرمندانه‌ترین نمونه‌های لف و نشر است.

به روز نبرد آن یل ارجمند

به شمشیر و خنجر به گرز و کمند

برید و درید و شکست و بیست

یلان را سر و سینه و پا و دست

با شمشیر سر یلان را برید.

با خنجر سینه یلان را درید.

با گرز پای یلان را شکست.

با کمند دست یلان را بست.

در روز نبرد، آن یل ارجمند

نمونه‌های دیگر:

چو فرزند و زن	باشدم خون و مغز	که را بیش بیرون	شود کار نغز
۱	۲	۱	۲
مهیا کن روزی	مار و مور	اگر چند بی‌دست و پایند	و زور
۱	۲	۱	۲

❖ نکته بسیار مهم: نوعی از تشبیه مضمّر تشبیهی است که با لف و نشر می‌آید. در اینگونه ابیات ظاهراً با تشبیه روبه‌رو نیستیم ولی وقتی به لف‌ها و نشرها دقت می‌کنیم، نوعی شباهت بین آن‌ها دیده می‌شود. این گونه تشبیهات نیز تشبیه مضمّر می‌باشند.

در چمن باد بهاری ز کنار گل و سرو به هواداری آن عارض و قامت برخاست
با چنین زلف و رخس بادا نظربازی حرام هر که روی یاسمین و جعد سنبل بایدش

تست

تست ۷۹ در کدام بیت لف و نشر وجود دارد؟

هرچند کاین چنین شدم و آن چنان شدم
به صورت تو نگاری ندیدم و نشنیدم
اینم همی‌ستاند و آنم نمی‌دهد
از نی کلک، همه قند و شکر می‌بارم

- (۱) قسمت حوالتم به خرابات می‌کند
- (۲) خیال نقش تو در کارگاه دیده کشیدم
- (۳) از بهر بوسه‌ای ز لبش جان همی دهم
- (۴) منم آن شاعر ساحر که به افسون سخن

تست ۸۰ در کدام ابیات لف و نشر وجود ندارد؟

که به کام دل ما آن بشد و این آمد
میان مجمع خوبان کنی میاننداری
چو بر صحیفه‌ی هستی رقم نخواهد ماند
اندیشه از بلای خماری نمی‌کنی؟

- (الف) ساقیا می‌بده و غم مخور از دشمن و دوست
- (ب) میان نداری و دارم عجب که هر ساعت
- (ج) چه جای شکر و شکایت ز نقش نیک و بد است؟
- (د) ساغر لطیف و دلکش و می‌افکنی به خاک

(۱) الف - ج (۲) ب - د (۳) الف - د (۴) ب - ج

تست ۸۱ در کدام بیت آرایه «لف و نشر» به کار نرفته است؟

بگرید به دریا و به مرغزار
تو عشق بین که مرا میر بحر و بر دارد
گلبرگ تری، سرو سهی، سنبل سیراب
عطابخش و صبارخش و سماقد و سخاگستر

- (۱) همی مرغ و ماهی بر ایشان به زار
- (۲) مراسم خانه بیابان و دل ز خون دریا
- (۳) در باغ شد از قد و رخ و زلف تو بی‌آب
- (۴) عدوبند و ظفر بند و هنرجوی و هنرپیشه

تست ۸۲ در کدام ابیات لف و نشر وجود دارد؟

جسم دل ریش چنان است که چشم تو سقیم
دیگر از هرچه جهانم نه امید است و نه بیم
از ما چرا بیگانه‌ای ما نیز هم بد نیستیم
چند سوزیم در این تنگ قفس خانه‌ی خویش

- (الف) حال درویش چنان است که خال تو سیاه
- (ب) طمع وصل تو می‌دارم و اندیشه‌ی هجر
- (ج) گر تو به حسن افسانه‌ای یا گوهر یک‌دانه‌ای
- (د) بر سر آتش و آبیم ز چشم و دل خون

(۱) الف - ب (۲) ج - د (۳) الف - ج (۴) ب - د

تیت ۸۳ در کدام بیت لف و نشر وجود دارد؟

- (۱) بر مهر چرخ و شیوه‌ی او اعتماد نیست
- (۲) فردا شراب کوثر و حور از برای ماست
- (۳) حشمت مبین و سلطنت گل که بسپرد
- (۴) مسند به باغ برکه به خدمت چو بندگان

ای وای بر کسی که شد ایمن ز مکر وی
و امروز نیز ساقی مهروی و جام می
فراش باد هر ورقش را به زیر پی
استاده است سرو و کمر بسته است نی

تیت ۸۴ در کدام بیت لف و نشر دیده می‌شود؟

- (۱) فتنه‌ام بر زلف و بالای تو ای بدر منیر
- (۲) وصال جان جهان یافتن حرامش باد
- (۳) گروهی هم‌نشین من خلاف عقل و دین من
- (۴) ما در این شهر غریبیم و در این ملک فقیر

قامت است آن یا قیامت عنبر است آن یا عبیر
که التفات بود بر جهان و بر جانش
بگیرند آستین من که دست از دامنش بردار
به کمند تو گرفتار و به دام تو اسیر

تیت ۸۵ در کدام گزینه لف و نشر وجود ندارد؟

- (۱) اثر تربیت و تابش خور را چه گنه
- (۲) گر دهدت روزگار دست و زبان زینهار
- (۳) چهره زرد من و روی خود از طره بیپوش
- (۴) از کوی تو چون باد برآشغتم و رفتم

گر خزف را نه گهر سازد و ناکس را کس
هر چه بدانی مگوی هر چه توانی مکن
که زر و سیم ز طرار باید پوشید
گردی ز دل مدعیان رُفتم و رفتم

تیت ۸۶ در کدام ابیات لف و نشر وجود دارد؟

- الف- گر کشتنی‌ام باری هم دست تو و تیغت
- ب- ز آه و اشک میگونم شبی تا روز در مجلس
- ج- مرا بر خشک‌مغزی‌های زاهد گریه می‌آید
- د- گشت فراق و وصل تو مرگ و بقای عاشقان

خود دست به خون من هم تر نکنی دائم
سماع ارغنونی و شراب ارغوانی بود
به غیر از اشک حسرت نیست باری نخل ماتم را
کشتی و زنده ساختی ای تو خدای عاشقان

(۱) الف - ب (۲) ج - د (۳) الف - ج (۴) ب - د

تیت ۸۷ در کدام بیت لف و نشر وجود دارد؟

- (۱) نصیحت‌گوی را از من بگو ای خواجه دم در کش
- (۲) صائب اظهار غم و شادی خود بی‌ظرفی است
- (۳) نام و ننگ و صبر و هوش و عقل و دینم شد حجاب
- (۴) آتش چگونه دست و گریبان شود به خار؟

چو سیل از سر گذشت این را چه می‌ترسانی از باران
ور نه ما نیز بهاری و خزانی داریم
ترک من باز آ که سلمان ترک هر شش می‌کند
عشق ستیزه خوی چنانم گرفته است

تیت ۸۸ لف و نشر در کدام بیت موجب خلق آرایه تشبیه شده است؟

- (۱) فرو رفت و بر رفت روز نبرد
- (۲) در چمن باد بهاری ز کنار گل و سرو
- (۳) نکنم میل بدان کس که مرا دیده و دل
- (۴) دم پادشاهان امید است و بیم

به ماهی نم خون و بر ماه گرد
به هواداری آن عارض و قامت برخاست
از سر جهل پر از آب و پر آتش دارد
یکی را سموم و دگر را نسیم

تیت ۸۹ در چند مورد از ابیات زیر لف و نشر وجود دارد؟

الف- زلف مشکین حلقه‌اش بر روی گلگون بسته‌اند	ب- خلق را از لعل میگون تو مستی داده‌اند
ج- چو خامه هر که حدیث دل آورد به زبان	د- ای ز جام می عشق تو خرد رفته ز هوش
ه- کشته عشق وی از زنده‌ی جاوید به است	
- (۱) چهار (۲) سه (۳) دو (۴) یک

تیت ۹۰ هر دو بیت کدام گزینه فاقد لف و نشر هستند؟

الف) خامشی دریا و گفت‌وگو خس و خاشاک اوست	ب) صائب اظهار غم و شادی خود بی ظرفی است
ج) هجر و وصل مساوی است در حقیقت عشق	د) تیر و کمان عشق را هر که ندیده گو بین
- (۱) الف - ج (۲) ب - ه (۳) ج - ه (۴) الف - د

تیت ۹۱ کدام بیت مزین به «لف و نشر و حسن تعلیل» است؟

۱) شکوه سلطنت و حسن، کی ثباتی داد	۲) مگر چمن ز گل آتش گرفت کز باران
۳) غنچه و گل اشک بلبل گر نمی‌کردند پاک	۴) به مژده جان به صبا داد شمع در نفسی
- ز تخت جم سخی مانده است و افسر کی
زند بر آتش آن آب ابر فروردین
آستین آن چرا خونین شد و دامان این؟
ز شمع روی تو آش چون رسید پروانه

مراعات نظیر (تناسب)

آوردن دو یا چند واژه که با یکدیگر تناسب و رابطه‌ای غیر از تضاد داشته باشند، **مراعات نظیر** می‌باشد. مراعات نظیر اگر در دو واژه باشد معمولاً آن را **تناسب** می‌گویند، اما در کنکور تناسب و مراعات نظیر را یکسان در نظر می‌گیرند.

برآید که ما خاک باشیم و خشت	بسی تیر و دی ماه و اردیبهشت
ز بهرام و کیوان همی برگذشت	خروش سواران و اسپان ز دشت
این گرگی شبان شما نیز بگذرد	ای تو رمه سپرده به چوپان گرگ‌طبع
ای روضه مجسم گودال قتلگاه	یک کربلا شکوه به چشمته نهفته است

توجه: مراعات نظیر و تناسب واژگان ممکن است کمی غیرمحسوس باشد. توجه به آرایه تناسب، گاه منجر به کشف، آرایه ایهام تناسب می‌شود.

شفا می‌دهد آشکارا به دل	اشارات پنهانی چشم تو
از دور دست می‌رسد آیا کدام پیک ؟	ای مسلم شرف به کجا می‌کنی نگاه؟
- در دو بیت قبل «شفا» و «اشارات» با یکدیگر ارتباط و مراعات نظیر دارند، زیرا نام دو اثر از ابن سینا می‌باشند و «پیک» نیز با «مسلم» ارتباط دارد، زیرا مسلم بن عقیل، پیک و فرستاده امام حسین (ع) به کربلا بود.

توجه: آرایه تناسب را نباید با تناسب واژگان در مبحث دستور زبان فارسی، اشتباه بگیریم. چرا که به طور مثال دو واژه «بدن و دست» از نظر دستوری با یکدیگر تضمّن دارند و تناسب ندارند اما از نظر آرایه‌های ادبی آن‌ها را تناسب (مراعات نظیر) می‌گیریم. یا «رنگ و بنفش» از نظر دستوری تضمّن دارند ولی از نظر ادبی آرایه تناسب دارند. در بیت زیر نیز دو واژه چشم و سر از نظر دستوری تناسب ندارند و تضمّن هستند ولی از نظر ادبی آرایه تناسب دارند.

دید پیمبر نه به چشمی دگر بلکه بدین چشم سر این چشم سر

توجه: کلماتی که از نظر دستوری با یکدیگر «تناسب»، «ترادف» و «تضمّن» داشته باشند را «مراعات نظیر» یا «تناسب» می‌دانیم.

توجه: در بیتی که تلمیح وجود دارد، اکثراً تناسب هم وجود دارد، زیرا معمولاً کلمات مربوط به یک داستان، با یکدیگر تناسب هم دارند.

غرق خون بود و نمی‌مرد ز حسرت فرهاد خواندم افسانه شیرین و به خوابش کردم

توجه: در بیشتر ابیات مراعات نظیر وجود دارد. لذا در صورت نیافتن مراعات نظیر مجدد به روابط کلمات دقت کنید.

تست

تست ۹۲ در کدام گزینه آرایه «مراعات نظیر» محسوس‌تر است؟

- ۱) مرا ملدم نام مرگ تو کرد / زمانه مرا پتک ترگ تو کرد
- ۲) پیاده ندیدی که جنگ آورد / سر سرکشان زیر سنگ آورد؟
- ۳) سزد گر بداری سرش در کنار / زمانی برآسایی از کارزار
- ۴) به شهر تو شیر و نهنگ و پلنگ / سوار اندر آیند هر سه به جنگ؟

تست ۹۳ در کدام بیت نمی‌توان آرایه «مراعات نظیر» یافت؟

- ۱) ارغوان جام عقیقی به سمن خواهد داد / چشم نرگس به شقایق نگران خواهد شد
- ۲) بیستون‌کندن فرهاد نه کاری است شگفت / شور شیرین به سر هر که فتد کوهکن است
- ۳) از طلا گشتن پشیمان گشته‌ایم / مرحمت فرموده ما مس کنید
- ۴) برداشته دل ز کار او بخت / درماند پدر به کار او سخت

تست ۹۴ کدام گزینه، بیت‌ها را به ترتیب داشتن آرایه‌های «تلمیح، تضمین و مراعات نظیر» مرتب می‌کند؟

- الف) پیرهن‌چاک برون آمده بودی امروز / تا دگر چشم که را بوی تو بینا می‌کرد
 - ب) تیغ عربان تو را دید و ورق برگرداند / آن که دایم ز خدا عمر تمنّا می‌کرد
 - ج) داشت تا گوهر من در دل این دریا، جان / ساحل از آب گهر جلوه دریا می‌کرد
 - د) صائب این آن غزل حافظ شیراز که گفت / دیگران هم بکنند، آنچه مسیحا می‌کرد
- ۱) الف - د - ج ۲) د - الف - ج ۳) الف - د - ب ۴) ب - ج - الف

مَثَل یا تمثیل یا ارسال المَثَل

آوردن ضرب المثل یا گفتن جمله‌ای حکیمانه که بعدها به ضرب المثل تبدیل شده باشد. **مَثَل**، بر تاثیرگذاری کلام می‌افزاید و زینت‌بخش و مایه‌ی آرایش کلام است.

چنین است رسم سرای درشت	گهی پشت بر زین گهی زین به پشت
گنه کرد در بلخ آهنگری	به شوستر ززند گردن مسگری
از طلاگشتن پشیمان گشته‌ایم	مرحمت فرموده ما مس کنید
زی تیر نگه کرد و پر خویش در او دید	گفتا ز که نالیم که از ماست که بر ماست

توجه: ضرب المثل‌ها هنر و شاهکار سخنورانند. در میان سخنوران فارسی، **سعدی**، بیش از دیگران در این زمینه به خلق و ابداع پرداخته است. به گونه‌ای که قریب به چهارصد جمله و مصراع و بیت از بوستان و گلستان به صورت ضرب المثل در آمده و زینت‌بخش کلام سخنوران دیگر شده است.

هر که دست از جان بشوید، هر چه در دل دارد بگوید.

هر چه نیاید، دل‌بستگی را نشاید.

تو قدر آب چه دانی که در کنار فراتی

توجه: برای شناختن مَثَل‌ها نیازی نیست آن‌ها را حفظ کنیم، چون تعداد آن‌ها بسیار زیاد است. توجه به معنا، بهترین راه شناخت مَثَل است. شناخت مَثَل‌ها در قرابت معنایی نیز بسیار مهم هستند.

توجه: اسلوب معادله و مَثَل نیز از این جهت که زیرساخت تشبیهی دارند، شبیه هستند ولی تفاوت آن‌ها در این است که **اولاً مَثَل‌ها بسیار معروف‌تر از اسلوب معادله‌ها هستند.** (در واقع اسلوب معادله‌ای که بسیار معروف شود به مَثَل تبدیل می‌شود). ثانیاً اسلوب معادله لزوماً در شعر می‌آید و حتماً دو مصراع است ولی «مَثَل» در نثر هم می‌آید و می‌تواند یک جمله یا یک مصراع باشد.

تخلص

آمدن نام شاعر در بیت آخر یا یکی مانده به آخر را **تخلص** می‌گویند. (البته تخلص در قصیده معنای دیگری هم دارد).

حافظ به خود نپوشد، این خرقه می‌آلود	ای شیخ پاک‌دامن، معذور دار ما را
سعدی، به روزگاران، مه‌ری نشسته بر دل	بیرون نمی توان کرد، الا به روزگاران

توجه: بعضی از تخلص‌ها آشکار نیستند و به نام اصلی شاعر اشاره ندارند. سعی کنید نام شاعران و تخلص شعری آن‌ها را بشناسید. این تخلص‌ها هم در مبحث «ایهام» و «ایهام تناسب» مهم می‌باشند و هم برای تشخیص آرایه‌ی «تضمین». «خمش» در بیت زیر تخلص مولاناست.

راز نهان دار و خمش، ور خمش‌ی تلخ بود	آنچه جگرسوزه بُود، باز جگرسازه شود
عهدی کردی که کشی فرصت خود را روزی	فرصت ار یافتی آن عهد فراموش نکن

در بیت زیر نیز واژه‌ی «فرصت» در مصراع دوم که تخلص شاعر است ایهام ساخته است. (رجوع شود به ارایه ایهام و ایهام تناسب)

یادآوری

توجه: جناس تام و ایهام، از این جهت که دو معنا دارند شبیه هستند اما در جناس تام، دو واژه یکسان در دو معنی می‌آید ولی در ایهام، یک واژه در دو معنی می‌آید.

توجه: پیش از آن که وارد تست‌زنی شوید به این نکته توجه داشته باشید، در سوالاتی که چند آرایه در آن مطرح شده است، ابتدا سراغ آرایه‌های آسان‌تر و زودپاب‌تر یا آرایه‌هایی که در آن مسلط‌تر هستید، بروید.

توجه: وجود یک آرایه، نفی‌کننده آرایه دیگر نیست! مثلا ممکن است همان واژه‌ای که جناس دارد، ایهام هم داشته باشد. پس رد گزینه در این مبحث خیلی کاربرد ندارد، مگر اینکه کاملا مطمئن شده باشید.

توجه: در تست‌هایی که چپش چند آرایه را به ترتیب می‌خواهند، به این نکته توجه داشته باشید که ممکن است یک بیت، دو مورد از آرایه‌های مطرح‌شده را داشته باشد! یا یک آرایه در دو بیت دیده شود، در هر بیت آرایه‌ای را لحاظ کنید که در ابیات دیگر وجود نداشته باشد.

توجه: در تست‌زنی آرایه، رد گزینه بسیار کارساز است و بیشتر از رد گزینه استفاده کنید.

توجه: واژگان مستعد استعاره و مجاز و ایهام و جناس تام و ... را بشناسیم ولی حواسمان باشد در تله نیفتیم.

توجه: واژگان مستعد استعاره و مجاز و ایهام و جناس را در حدی باید بشناسید که اگر کسی از شما خواست چند مورد از آن‌ها را بگوید، باید حداقل ۵۰ واژه را به صورت حفظی بگوید.

توجه: آرایه‌های مزاحم را بشناسیم. یعنی در هر آرایه‌ای، آرایه مزاحم و تله‌ی آن را بشناسیم.

توجه: تست‌هایی که یک یا دو بیت دارند، حتما سعی کنیم معنی بیت یا دو بیت را بفهمیم و درک کنیم.

توجه: بدون شک در سال‌های اخیر، مبحث آرایه‌های ادبی، چالشی‌ترین بخش علوم و فنون بوده است. در این مبحث سعی کنید کمتر تست بزنید. (نزدن بهتر از منفی‌زدن است!)

توجه: نزدیک‌ترین مبحث به آرایه‌های ادبی، مبحث قرابت معنایی است. سعی کنید در هر دو مبحث به حد تسط برسید زیرا در غیر اینصورت، ضعف شما در هر کدام از این دو مورد روی مبحث دیگر نیز تاثیر می‌گذارد.

توجه: در بعضی از اساتید اینگونه جاف‌فاده است که در مبحث آرایه‌های ادبی، درسنامه تاثیر ناچیزی دارد و باید فقط تست زد!!! واقعیت این است؛ بلکه بعضی از درسنامه‌ها بسیار ضعیف و ناقص هستند ولی اگر به درسنامه هر بخش این جزوه مراجعه کنید، می‌بینید که بسیار کامل و جامع است. قطعاً اینگونه درسنامه‌ها کمک زیادی به شما می‌کنند.

یادآوری: آخرین مطلب و مهم‌ترین مطلب این است که حتما حتما حتما روش تست زنی آرایه‌های ادبی را یاد بگیرید. در این مبحث، «تکنیک تست‌زنی» بسیار اهمیت دارد.

فصل چهارم

سوالات جمع بندی آرایه‌های ادبی

تیت ۹۵ همه آرایه‌های «استعاره، ایهام و تضاد» در کدام بیت یافت می‌شود؟

- (۱) مهر و ماهش را فلک در صد هزاران پرده پوشد
(۲) گر چه کامم ز لب نوش تو تلخ است اما
(۳) هر سر موی مرا از تو امید دگر است
(۴) کاش ابروی کجش بنگری از دیده‌ی راست
- گر نقاب از چهره بردارد نگار بی‌نظیرم
گر کسی گوش دهد قصه‌ی شیرین دارم
وه که بااین‌همه امید بسی نومیدم
تا بدانی که چرا کشته‌ی شمشیر شدم

تیت ۹۶ آرایه‌های مقابل همه آبیات «کاملاً» درست است؛ بجز:

- (۱) انتقامم را ز زلفش مو به مو خواهم کشید
(۲) از آن دندان ز پیران گردش افلاک می‌گیرد
(۳) به آهی ریزد از هم تاروپود هستی ظالم
(۴) به خون لعل فرورفت کوه سنگین‌دل
- آرزویم را ز لعلش سر به سر خواهم گرفت (ایهام، استعاره)
که از غفلت نیندازی به پیری لب گزیدن را (کنایه، حسن تعلیل)
نسیمی می‌زند بر یکدگر زلف پریشان را (استعاره، اسلوب معادله)
چو در محبت شیرین هلاک شد فرهاد (ایهام، تضاد)

تیت ۹۷ آرایه‌های بیت زیر کدامند؟

- «هان تا لب شیرین نستاند دلت از دست
(۱) استعاره، ایهام، مجاز، جناس
(۲) کنایه، اغراق، حس آمیزی، حسن تعلیل
(۳) کنایه، اغراق، حس آمیزی، حسن تعلیل
(۴) استعاره، تشبیه، مجاز، حس آمیزی»

تیت ۹۸ در کدام بیت آرایه‌های «تشبیه، استعاره، ایهام» یافت می‌شود؟

- (۱) جوی خون از چشم مردم می‌رود بی‌اختیار
(۲) خلق را از لعل میگون تو مستی داده‌اند
(۳) قتل ما ای دل به تیغ او مقدر کرده‌اند
(۴) سودها بردند تجاری که در بازار عشق
- بس که دل را در غمش سرچشمه خون کرده‌اند
عقل را از چشم فتان تو مفتون کرده‌اند
غم مخور زیرا که روزی را مقرر کرده‌اند
نقد جان را بامتاع بوسه سودا کرده‌اند

تیت ۹۹ در کدام بیت بیشترین تشبیه وجود دارد؟

- (۱) زلف هندو صفت لیلی و عقلم مجنون
(۲) تا بود گوی کواکب در خم چوگان چرخ
(۳) جز دیده هیچ دوست ندیدم که سعی کرد
(۴) چو بلبل آمدت تا چو گل ثنا گویم
- لب جانبخش تو شیرین و دلیم فرهاد است
گوی دل‌ها در خم زلف چو چوگان تو باد
تا زعفران چهره‌ی من لاله‌گون شود
چو لاله لال بکردی زبان تحسینم

تست ۱۰۰ یک کدام بیت فاقد مجاز است؟

- (۱) تو آن درخت گلی کاعتدال قامت تو
(۲) بیزارم از پیاله وز ارغوان و لاله
(۳) خنده‌ی خوش زان نزدی شکرش
(۴) گویی رگ جان می‌گسلد زخمه ناسازش
- ببرد قیمت سرو بلندبالا را
مائیم و آه و ناله کنجی گرفته مأوا
تا نبرد آب صدف گوهرش
ناخوش‌تر از آوازه‌ی مرگ پدر آوازش

تست ۱۰۱ در کدام ابیات آرایه‌های «استعاره، تشبیه و مجاز» یافت می‌شود؟

- الف- ای گل خوشبو اگر صد قرن بازآید بهار
ب- لبت بدیدم و لعلم بیوفتاد از چشم
ج- شمع فلک با هزار مشعل انجم
د- از رشک آفتاب جمالت بر آسمان
- مثل من دیگر نبینی بلبل خوشگوی را
سخن بگفتی و قیمت برفت لؤلؤ را
پیش وجودت چراغ بازنشست است
هر ماه، ماه دیدم چون ابروان توست
- (۱) الف، ب
(۲) الف، ج
(۳) ب، ج
(۴) ب، د

تست ۱۰۲ در ابیات زیر کدام آرایه‌های ادبی به ترتیب، وجود دارد؟

- از روی نرم سرزنش خار می‌کشم
کیفیتی که دیده‌ام از چشم مسست دوست
شیرینی نشاط جهان را گرفته است
طالب وصلی اگر با غم هجران خوش باش
- چون گل زحسن روی خودآزار می‌کشم
هرگز ندیده چشم جم از دور جام خویش
صبح از هوای تو شکر آب‌دیده‌ای است
گل نمی‌گشت عزیز این همه گر خار نداشت
- (۱) تضاد - جناس - تشبیه - پارادوکس
(۲) حس آمیزی - تلمیح - مجاز - ایهام تناسب
(۳) تشبیه - تضاد - حسن تعلیل - تمثیل
(۴) اسلوب معادله - ایهام - تشخیص - حسن تعلیل

تست ۱۰۳ آرایه‌های مقابل همهٔ ابیات «کاملاً» درست هستند، به جز:

- (۱) مخور ز چهره‌ی گلگون گل فریب جمال
(۲) اگر دو هفته بود چهره‌ی گلستان سرخ
(۳) چراغ دل ز جگر گوشه می‌شود روشن
(۴) به گریه سائل اگر روی خود کند رنگین
- که در مقام جلال است رخت شاهان سرخ (جناس، ایهام)
مدام از می‌لعلی است روی جانان سرخ (مجاز، استعاره)
بود ز لعل لب او رخ بدخشان سرخ (استعاره، تشبیه)
از آن به است که گردد به ابر احسان سرخ (جناس، تشبیه)

تست ۱۰۴ در کدام بیت، دو تشبیه و بیشترین استعاره به کار رفته است؟

- (۱) شیر در بادیه‌ی عشق تو روباه شود
(۲) یا رب آن شاه‌وش ماهرخ زهره‌جبین
(۳) واله و شیداست دایم همچو بلبل در قفس
(۴) خون شد دلم به یاد تو، هرگه که در چمن
- آه از این راه که در وی خطری نیست که نیست
در یکتای که و گوهر یکدانه‌ی کیست؟
طوطی طبعم ز عشق شکر و بادام دوست
بند قبای غنچه گل می‌گشاد باد

تست ۱۰۵ تعداد «استعاره» در کدام بیت، بیشتر است؟

- (۱) اگر ز لعل تو مستان عشق نقل خواهند
(۲) دل شده را قوت جان از لب لعل وی است
(۳) با این نسیم سحرخیز برخیز اگر جان سپردیم
(۴) شبی از مجلس مستان بر آمد ناله‌ی چنگش
- به خنده لب بگشا و شکر ز پسته بریز
هر که بهشتی بود آب دهد کوثرش
در باغ می‌ماند ای دوست گل یادگار من و تو
رسید از غایت تیزی به گوش زهره آهنگش

تت ۱۰۶ آرایه‌های مقابل همه ابیات کاملاً درست است، به جز:

- (۱) اگر بر نرگس اندازی نظر نرگس شود ناظر
(۲) بوسیدن از جام لبش گر نیست روزی کاشکی
(۳) آفتاب از عکس شمشیر تو می‌گیرد فروغ
(۴) به مجلسی که زبان‌آوری کند قلمت
- وگر با سوسن آغازی سخن سوسن شود گویا (ایهام، استعاره)
چون جرعه افتادی که من خاک درش بوسیدمی (ایهام، مجاز)
آسمان از بار احسان تو می‌گردد دوتا (تشبیه، اغراق)
به کام درکشد آتش زبان دعوی را (مجاز، استعاره)

تت ۱۰۷ آرایه‌های بیت زیر، کدام‌اند؟

- «تُرک آهو چشمم ای آهوی چشمت شیرگیر
استعاره، اغراق، کنایه، ایهام
جناس ناقص، تشبیه، استعاره، مجاز
- صید آهوی توام بر صید خویش آهو مگیر»
(۲) استعاره، تشبیه، جناس تام، کنایه
(۴) تشبیه، جناس ناقص، اغراق، ایهام

تت ۱۰۸ بیت زیر «فاقد» کدام آرایه‌های ادبی است؟

- «پیش لب ضحاک تو بس فتنه و آشوب
استعاره، کنایه
جناس، تشبیه
- کز مار سر زلف تو در ملک جم افتد»
(۳) مجاز، ایهام
(۴) تلمیح، ایهام

تت ۱۰۹ تعداد تشبیه در همه ابیات یکسان است، به جز:

- (۱) مریض شوق ز تیر ستم نمی‌رنجد
(۲) شد چمان در چمن حسن و لطافت لیکن
(۳) زلف لیلی صفتت دام دل مجنون است
(۴) چون سواد زلف شیرنگ تو را آرم به یاد
- قتیل عشق ز تیغ جفا نمی‌ترسد
در گلستان وصالش نجمیدیم و برفت
عقل بر دانه‌ی خال سیهت مفتون است
از سرم تا پای چون شمع آتش سودا گرفت

تت ۱۱۰ در چند بیت «ایهام یا ایهام تناسب» یافت می‌شود؟

- (الف) آهوی چشم کماندار تو نخجیرم ساخت
(ب) هرکجا دم زدم از چشم بت کشمیرم
(ج) تا فروغ طلعت آن ماه را دیدم فروغی
(د) بیرون چه گونه می‌رود از کین مهوشان
(ه) دو گوشت ار ز خروشیدنم به تنگ آمد
- من که شیران جهانند کمین نخجیرم
خون مردم همه گردید گریبانگیرم
عشق فارغ کرده است از تابش مهر منیرم
مهری که همچو روح فرو رفته در تنم
چنین مزن که ز دستت چو چنگ نخروشم

- (۱) دو (۲) سه (۳) چهار (۴) پنج

تت ۱۱۱ آرایه‌های «حسن تعلیل - استعاره - کنایه - تشبیه - اسلوب معادله» به ترتیب، در کدام ابیات یافت می‌شود؟

- (الف) می‌کند اشک ندامت نامه‌ی دل را سفید
(ب) بهشتی شد مرا نظاره‌ی آن روی گندم گون
(ج) نگرده جمع با رنگین‌لباسی زیر پا دیدن
(د) تا سپند آن آتشین‌رخسار را در بزم دید
(ه) گل ز کژی خار در آغوش یافت
- صبح از اخترفشانی پاک‌دامن می‌شود
اگر گندم برون انداخت از فردوس آدم را
که طاووس خودآرا چشم از پر بر نمی‌دارد
آنچنان جست از سر آتش که صد فریاد داشت
نی‌شکر از راستی آن نوش یافت

- (۱) د - ه - ج - ب - الف
(۲) د - الف - ب - ج - ه

- (۳) ه - د - ب - الف - ج
(۴) ه - ب - الف - د - ج

ت۱۱۲ در کدام بیت همه آرایه‌های «تشبیه، استعاره، جناس» به کار رفته است؟

- (۱) حافظ در این کمند سر سرکشان بسی است
(۲) در چین زلفش ای دل مسکین چگونه‌ای؟
(۳) صحن سرای دیده بشستم، ولی چه سود؟
(۴) چون پیاله، دلم از توبه که کردم، بشکست
- سودای کج میز، که نباشد مجال تو
کاشفته گفت باد صبا شرح حال تو
کاین گوشه، نیست در خور خیل خیال تو
همچو لاله، جگرم بی می و خم‌خانه بسوخت

ت۱۱۳ آرایه‌های مقابل ابیات در همه گزینه‌ها تماماً درست است؛ به جز:

- (۱) نازنین تر می‌شوی هر روز از روز دگر
(۲) باغبان همچو نسیم ز در خویش مران
(۳) در غبار خاطر مجنون حصاری گشته است
(۴) پرده‌های دیده‌اش پیراهن یوسف شود
- ناز چندان که می‌ریزد ز سر تا پای تو (حسن تعلیل، واج آرایی)
کآب گلزار تو از اشک چو گلنار من است (ایهام، کنایه)
دیده آهو ز شرم نرگس شهلائی تو (استعاره، تشبیه)
هر که یک شب را به روز آورد در سودای تو (تلمیح، ایهام تناسب)

ت۱۱۴ آرایه‌های «تشبیه، استعاره، حس آمیزی و ایهام تناسب» به ترتیب، در کدام ابیات آمده است؟

- (الف) چون شب‌نم است بستر و بالین من ز گل
(ب) ناله نی راست صد تنگ شکر در آستین
(ج) چرا از دست می‌رفتم چرا بیمار می‌بودم؟
(د) کجا تاب نگاه گرم دارد سایه پروردی
- (۱) الف، د، ج (۲) ب، د، ج، الف
(۳) ج، الف، ب، د (۴) الف، د، ج، ب
- در خارزار از نظر پاک‌بین خویش
بندبندش گر پر از شکر نباشد گو مباش
اگر می‌بود بر بالین من سیب زرخدانش
که گردد آفتابی چهره از گلگشت مهتابش

ت۱۱۵ در کدام بیت «ایهام، ایهام تناسب، تشبیه و استعاره» وجود دارد؟

- (۱) از راه نظر مرغ دلم گشت هواگیر
(۲) غنیمتی شمر ای شمع، وصل پروانه
(۳) مرغ دل باز هوادار کمان ابرویی است
(۴) کسی به وصل تو چون شمع یافت پروانه
- ای دیده نگه کن که به دام که درافتاد
که این معامله تا صبحدم نخواهد ماند
ای کبوتر نگران باش که شاهین آمد
که زیر تیغ تو هر دم سری دگر دارد

ت۱۱۶ آرایه‌های ادبی بیت زیر، در کدام گزینه درست آمده است؟

- «به روز تیره‌ی ما صبح، شکرخنده‌ها دارد
نمی‌داند که این شادی دم دیگر نمی‌ماند»
- (۱) مجاز، استعاره، تضاد، تشخیص
(۲) تشخیص، تشبیه، حس آمیزی، ایهام
(۳) پارادوکس، ایهام تناسب، مجاز، حس آمیزی
(۴) تشبیه، حس آمیزی، پارادوکس، استعاره

ت۱۱۷ آرایه‌های مقابل همه ابیات «کاملاً» درست است؛ به جز

- (۱) چه سان مژگان خونین گریه‌ی ما را ننگه دارد
(۲) پهلوی به حیات ابدی می‌زند آن زلف
(۳) عزیز قدردانی نیست در مصر سخن‌سنجی
(۴) اگر چه تخم طمع زردرویی آرد بار
- کجا مرجان به زور پنجه دریا را ننگه دارد؟ (اسلوب معادله، ایهام)
این است سودای که به اصل است مطابق (ایهام تناسب، کنایه)
ندارد و نه جنسی غیر یوسف کاروان ما (ایهام، استعاره)
زکات رنگ به گلشن دهد گدای قدح (مجاز، تشبیه)

- تذکره ۱۱۸** آرایه‌های «تشبیه، مجاز، حسن تعلیل و ایهام» به ترتیب، در کدام ابیات آمده است؟
- الف) به قامت خوش خوبان نگاه می‌کردم
ب) اگر جمال تو با عاشقان کرشمه نکرد
ج) دو اسبه پیک نظر می‌دوانم از چپ و راست
د) به غمزه گر نربودی دل همه عالم
- ۱) الف، د، ب، ج ۲) الف، ج، د، ب
۳) ج، د، ب، الف ۴) ج، ب، د، الف

- تذکره ۱۱۹** آرایه‌های مقابل همه ابیات تماماً درست است؛ به جز:
- ۱) راستی را بنده‌ی شمشاد بالای توام
۲) دیدی که غمت به خون من می‌کوشد
۳) مهر رخسار تو در جان من شوریده دل
۴) گر زان که نرنجیده‌ای از ما به خطایی
- ور نه من آزادم از هر سرو بستانی که هست (استعاره، ایهام)
تو نیز به کشتنم میان درستی (مجاز، کنایه)
همچو ماه چارده در کنج ویران تافته است (تشبیه، ایهام)
چین درخم ایروی تو ای ترک ختا چیست؟ (حسن تعلیل، جناس)

- تذکره ۱۲۰** آرایه‌های بیت زیر، کدام‌اند؟
- «ز مهر روی او عمری است تا دم می‌زنی «سلمان»
- ۱) ایهام، استعاره، حس‌آمیزی، کنایه
۲) ایهام، تشبیه، ایهام تناسب، مجاز
۳) حسن تعلیل، ایهام، ایهام تناسب، حس‌آمیزی
۴) حسن تعلیل، استعاره، ایهام تناسب، جناس ناقص

- تذکره ۱۲۱** در بیت زیر، «چند ایهام تناسب و چند جناس» وجود دارد؟
- «می‌ساختم چو بربط و می‌سوختم چو عود»
- ۱) دو - دو ۲) سه - سه
۳) یک - دو ۴) دو - سه
- زیرا که چاره‌ی دل من سوز و ساز بود»

- تذکره ۱۲۲** در کدام تشبیه وجه شبه ذکر نشده است؟
- ۱) چون مار زخم‌خورده دل افتد به پیچ و تاب
۲) چون رخ من شده است رنگ زمین
۳) جهان چون نی هزاران ناله دارد
۴) در وفای عشق تو مشهور خوبانم چو شمع
- هر گه که یاد طره‌ی پیچان کند تو را
چون دم من شده است طبع زمان
که یک نی دید از شکرستانی؟
شب‌نشین کوی سربازان و رندانم چو شمع

- تذکره ۱۲۳** آرایه‌های بیت زیر، کدام است؟
- «جای خنده است سخن گفتن شیرین پیشت»
- ۱) استعاره، مجاز، کنایه، تلمیح
۲) تشبیه، ایهام، مجاز، حسن تعلیل
۳) استعاره، ایهام تناسب، تلمیح، تناقض
۴) تشبیه، ایهام، استعاره، ایهام تناسب

- تذکره ۱۲۴** بیت زیر «فاقد» کدام آرایه‌های ادبی است؟
- «شود از مَهر خموشی دل خامش گویا»
- ۱) ایهام، حس‌آمیزی ۲) استعاره، تناقض
۳) تشبیه، مراعات نظیر ۴) مجاز، اسلوب معادله
- جوش می در جگر خُم ز سر بسته بود»

سؤال ۱۲۵ ترتیب آرایه‌های «استعاره، تشبیه، پارادوکس و حسن تعلیل» در ابیات زیر کدام است؟

- (الف) دلم به پیش تو می‌خواست جان فرستادن
(ب) ز میوه گر چه در این بوستان سبکباریم
(ج) مگر ای زلف ز حال دلم آگه شده‌ای
(د) خواهیم اندر پایش افتادن چو گوی
- (۱) الف، ب، د، ج (۲) الف، د، ب، ج
(۳) ج، د، ب، الف (۴) د، ب، الف، ج

سؤال ۱۲۶ تعداد تشبیهات کدام بیت، بیشتر است؟

- (۱) ای بهشتی‌رخ طوبی قد خورشید لقا
(۲) از طاق ابروانت وز تار گیسوانت
(۳) تو مهر درخشنده و من ذره‌ی محتاج
(۴) گاهی از جلوه‌ی شیرین روشی مجنونم

سؤال ۱۲۷ آرایه‌های بیت زیر کدام‌اند؟

- «چو غنچه بر سرم از کوی او گذشت نسیمی
(۱) تشبیه، مجاز، تلمیح، تضاد
(۲) تشبیه، مجاز، تشبیه، جناس، کنایه
(۳) کنایه، تشبیه، حس آمیزی، مجاز
(۴) ایهام، تشبیه، جناس، کنایه
(۵) مجاز، ایهام، مراعات نظیر، حس آمیزی

سؤال ۱۲۸ آرایه‌های مقابل همه‌ی ابیات تماماً درست است؛ به جز:

- (۱) لاله، دل در دم جان بخش سحر می‌بندد
(۲) از آن دل‌بستگی دارد دل ما با سر زلفش
(۳) به روز حشر چو بوی تو بشنود خواجه
(۴) چنان کاندر پریشانی سرافرازی کند زلفش
- (۱) غنچه جان پیشکش باد صبا می‌آرد (استعاره، اسلوب معادله)
(۲) که هر تازی زگیسویش رگی با جان مادارد (حسن تعلیل، مراعات نظیر)
(۳) ز خاک مست برون افتد و کفن بدرد (حس آمیزی، مجاز)
(۴) توانایی چشم ساحرش در ناتوانی بود (تناقض، استعاره)

سؤال ۱۲۹ آرایه‌های بیت زیر، کدام‌اند؟

- «آب آتش می‌برد خورشید شب‌پوش شما
(۱) استعاره، تشخیص، تلمیح، تضاد
(۲) ایهام، استعاره، جناس تام، پارادوکس
(۳) ایهام، جناس تام، تضاد، تلمیح
(۴) مجاز، جناس تام، تضاد، تلمیح
(۵) مجاز، ایهام، تشخیص، پارادوکس

سؤال ۱۳۰ هر دو آرایه‌ی مقابل کدام بیت، درست است؟

- (۱) پیمان‌های حیاتم پر شد فغان که نتوان
(۲) برخیز تا به پای شود روز رستخیز
(۳) شد چمن انجمن از بوی خوشش پنداری
(۴) اسباب پریشانی جمع است برای من
- (۱) پیمان از او گرفتن پیوند از او بریدن (حسن تعلیل - جناس)
(۲) وانگه بین شهید غمت در چه حالت است (تلمیح - ایهام)
(۳) که سمن در بغل و گل به گریبان دارد (جناس - حس آمیزی)
(۴) جمعیت اگر خواهی زان طره‌ی پریشان باش (پارادوکس - مجاز)

سؤال ۱۳۱ آرایه‌های «اسلوب معادله، تلمیح، تشبیه، حس آمیزی» به ترتیب، در کدام ابیات یافت می‌شود؟

- (الف) وصل، هجران است اگر دل‌ها ز یکدیگر جداست
(ب) آبی که زندگانی جاوید می‌دهد
(ج) نیست پروا عاشقان را از نگاه تلخ یار
(د) از تهی مغزی است امید گشاد از ماه عید
- (۱) الف، ب، د، ج (۲) ج، ب، د، الف
(۳) د، ب، الف، ج (۴) د، ج، ب، الف

ت۱۳۲ کدام بیت دارای «حسن آمیزی و کنایه» و فاقد تشبیه است؟

- ۱) دید کز آن دل آغشته به خون
 - ۲) نداد بوسه و این با که می‌توان گفتن
 - ۳) هر نوایی که شنیدیم ز مرغان چمن
 - ۴) تو خوش می‌باش با حافظ برو گو خصم جان می‌ده
- آید آهسته برون این آهنگ
که تلخکامی ما زان دهان شیرین است
چون رسیدیم به مضمون نشنیدن به بود
چو گرمی از تو می‌بینم چه باک از خصم دم مردم

ت۱۳۳ بیت زیر به کدام آرایه‌های ادبی آراسته شده است؟

- «گر چو ذره وصل خورشید در فشانست هواست
محو شو در مهر و از گردون گردان در گذر»
- ۱) استعاره، اغراق، ایهام، مجاز
 - ۲) تشبیه، کنایه، مجاز، حسن تعلیل
 - ۳) کنایه، استعاره، ایهام، جناس
 - ۴) تشبیه، حسن تعلیل، استعاره، اغراق

ت۱۳۴ آرایه‌های مقابل همه ابیات «کاملاً» درست است؛ به جز:

- ۱) آن که از بخت جوان تا به سر تخت نشست
 - ۲) دل یک سلسله دیوانه به خود می‌پیچد
 - ۳) شاخی از سرو خرامنده‌ی او شمشاد است
 - ۴) مطرب از گوشه‌ی چشمت چه نوایی سر کرد
- خاک‌پایش ز شرف تاج سر جمشید است (جناس تام، تشبیه)
تا که بر گردنت آن مار سیه پیچیده است (ایهام، استعاره)
عکسی از عارض رخشنده‌ی او خورشید است (تشبیه، اسلوب معادله)
که به هر گوشه بسی کشته به خون غلتیده است (ایهام، اغراق)

ت۱۳۵ در کدام بیت آرایه‌های «تشبیه، استعاره، جناس و ایهام» یافت می‌شود؟

- ۱) ای خواجه‌ی سوداگر سودا بزم از سر
 - ۲) بتاب عارض تا مهر جان بهار شود
 - ۳) به گوهر سخنی زان لب عقیق مرا
 - ۴) طوفان محیط عشق بادل چه توان کرد
- کاین دم سر سودایی سودای دگر دارد
بتاب زلفان تا لیل دل نهار شود
هزار عقده‌ی مشکل ز دل گشوده شود
این قطره‌ی خون در سر دریای دگر دارد

ت۱۳۶ آرایه‌های مقابل همه ابیات «کاملاً» درست است؛ به جز:

- ۱) گردون هم عاشق است بر تو که هر صبحدم
 - ۲) چو خضرم هر زمان می‌شد حیات جاودان حاصل
 - ۳) دل نصیب از گل رخسار تو خاری دارد
 - ۴) تو کز خون شیر و نوش از نیش و گل از خار می‌سازی
- در هوس روی تو پاره کند پیرهن (حسن تعلیل، استعاره)
که می در ظلمت شب عین آب زندگانی بود (ایهام، تشبیه)
خاطر از رهگذرت بهره غباری دارد (ایهام، مجاز)
به چشم خلق شیرین ساز تلخ افسانه‌ی ما را (جناس، اغراق)

ت۱۳۷ آرایه‌های «تشبیه، حسن آمیزی، ایهام، استعاره» به ترتیب، در کدام ابیات آمده است؟

- الف- یا رب مگیرش ار چه دل چون کبوترم
 - ب- غمگین نیام ز صحبت گرم تو با رقیب
 - ج- شکر به صبر دست دهد عاقبت، ولی
 - د- اشک من رنگ شفق یافت ز بی‌مهری یار
- افکنند و کشت و عزت صید حرم نداشت
دانسته‌ام که مهر و وفای تو تا کجاست
بدعه‌دی زمانه زمانم نمی‌دهد
طالع بی‌شفقت بین که در این کار چه کرد
- ۱) الف، ب، ج، د ۲) الف، ج، د، ب ۳) د، الف، ب، ج ۴) د، ب، الف، ج

ت۱۳۸ تعداد تشبیه در همه ابیات یکسان است؛ به جز:

(۱) بخوادم مرد چون پروانه پیش شمع رخسارت	که پیش از مردنم پیش تو پروایی نمی‌باشد
(۲) سر مویم همه شد تیغ و سپر سینه تنگ	با سپاه غم او طرفه جدالی دارم
(۳) همچون درخت بادیه سعدی به برق شوق	سوزان و میوه سخنش همچنان تر است
(۴) یار گندمگون سنبل موی خرمن‌سوز من	جوبه‌جو بر باد خواهد داد چون کاهم دگر

ت۱۳۹ در کدام بیت «سه استعاره و یک تشبیه» وجود دارد؟

(۱) تا تو را دیدم که داری سنبله بر آفتاب	آسمان حیران بماند از اشک چون پروین من
(۲) شد سپر از دست عقل تا ز کمین عتاب	تیغ جفا برکشید ترک زره موی من
(۳) خوش آمد باد نوروزی به صبح از باغ پیروزی	به بوی دوستان ماند نه بوی بوستان دارد
(۴) یکی به سمع رضا گوش دل به سعدی دار	که سوز عشق سخن‌های دل‌نواز آرد

ت۱۴۰ آرایه‌های مقابل همه ابیات «کاملاً» درست است؛ به جز:

(۱) که تواند که دهد میوه‌ی الوان از چوب	یا که داند که برآرد گل صدرگ از خار (مجاز، تضاد)
(۲) بیچاره آن گروه که از اضطراب عشق	دیدند راه را و ندیدند چاه را (تمثیل، جناس)
(۳) به سرشک همچو باران ز برت چه بر خورم من	که چو سنگ تیره ماندی همه عمر بر مزاری (جناس تام، ایهام)
(۴) در برم دل همچون مهر از تاب لرزان می‌شود	چون فراق آن مه تابان تحمل می‌کند (حس آمیزی، ایهام)

ت۱۴۱ آرایه‌های «تشبیه، تلمیح، جناس، استعاره» به ترتیب، در کدام ابیات وجود دارد؟

الف- نام تو برده می‌شد تا نامه می‌نوشتم	روی تو دیده می‌شد تا دیده می‌گشادم
ب- گر نور عشق حق به دل و جانت اوفتد	بالله کز آفتاب فلک خوب‌تر شوی
ج- شبی به رگم فلک روی خویشان بنما	که زهره را بدرم، ماه را دوباره کنم
د- چشم دارم ز لب لعل تو من ای ساقی	که براتم به لب چشمه‌ی کوثر نکنی
- (۱) ب، ج، د، الف (۲) ب، د، الف، ج (۳) د، الف، ب، ج (۴) د، ج، ب، الف

ت۱۴۲ در کدام بیت، آرایه‌های «اغراق، تضاد و تشبیه»، «همگی» یافت می‌شود؟

(۱) ای مرد فقر هست تو را خرقه‌ی تو تاج	سلطان تویی که نیست به سلطانت احتیاج
(۲) وصال تو به شب کس را میسر چون شود هرگز	که تو چون روز گردانی به روی خود شبستان را
(۳) تو را به مثل من ای دوست میل چون باشد	که حاصلم همه چشمی تر است و جانی خشک
(۴) عزیز مصر اگر ما را ملامت‌گر بود شاید	تو حسن یوسفی داری و من مهر زلیخایی

ت۱۴۳ آرایه‌های بیت زیر، کدام‌اند؟

«خط عذار یار که بگرفت ماه از او
خوش حلقه‌ای است لیک به در نیست راه از او»

(۱) تشبیه، تمثیل، اغراق، مجاز	(۲) تشبیه، کنایه، حسن تعلیل، مجاز
(۳) استعاره، تشبیه، ایهام، حسن تعلیل	(۴) استعاره، جناس، مجاز، حسن تعلیل

ت۱۴۴ آرایه‌های بیت زیر کدام‌اند؟

«تا هست تاج عشق توام بر سر ای غزال

شیرین بود به شهر غزل شهریاریم»

(۱) استعاره، جناس، تضاد، تشبیه

(۲) استعاره، جناس، تشبیه، ایهام

(۳) تشبیه، حس‌آمیزی، اغراق، ایهام

(۴) جناس، حس‌آمیزی، کنایه، حسن تعلیل

ت۱۴۵ آرایه‌های مقابلِ همهٔ ابیات «کاملاً» درست است، به جز:

(۱) هر سر خبر ز سر محبت کجا شود

(۱) الا سری که سجدهٔ آن آستانه کرد (جناس، مجاز)

(۲) دل کشید آخر عنان چون مرد میدانست نبود

(۲) صبر پی گم کرد چون همدست دستانست نبود (ایهام، استعاره)

(۳) خوبان همه از مهرش مه‌ری به جبین دارند

(۳) خورشید صباحت را طالع ز جبینش بین (جناس، ایهام)

(۴) کنار مزرع سبز فلک یکباره تر می‌شد

(۴) اگر در گریه شبها دیده را فواره می‌کردم (اغراق، تشبیه)

ت۱۴۶ آرایه‌های بیت زیر، کدام‌اند؟

«گر سرت خود در سر سودای زلفش می‌رود

زان سر مویی مکن خاطر پریشان غم مخور»

(۱) جناس، مجاز، ایهام، کنایه

(۲) استعاره، جناس، تضاد، واج‌آرایی

(۳) واج‌آرایی، مراعات نظیر، جناس، تضاد

(۴) جناس، استعاره، مراعات نظیر، حسن تعلیل

ت۱۴۷ آرایه‌های «جناس، اسلوب معادله، استعاره، حسن تعلیل و ایهام تناسب» به ترتیب، در کدام ابیات آمده است؟

(الف) می‌خورم خون جگر تا می‌برم روزی به سر

(الف) قسمت از خوان قضا بنگر که چونم داده‌اند

(ب) زان عمر من و زلف تو کوتاه و بلند است

(ب) زیرا که به هر ورطه نشیب است و فراز است

(ج) چون شود اخلاص کامل تر رسد سلطان عشق

(ج) آن چه بود افسار در سر بعد از این افسر شود

(د) سخن را روی گرم از قید خاموشی برون آرد

(د) سپند از آتش سوزان بلندآواز می‌گردد

(ه) آمد شبی خیالش در صدر سینه جا کرد

(ه) در مسجد خرابی بت‌خانه‌ای بنا کرد

(۱) الف - ج - ه - ب - د (۲) الف - د - ه - ج - ب (۳) ج - ب - د - الف - ه (۴) ج - د - ه - ب - الف

ت۱۴۸ آرایه‌های «استعاره، حسن تعلیل، پارادوکس، کنایه و تضاد» به ترتیب در کدام ابیات آمده است؟

(الف) عمر چون باد به تعجیل از آن می‌گذرد

(الف) که تو غافل کنی از گاه جدا دانه‌ی خویش

(ب) بر نمی‌آیم به تسکین دل خود کام خویش

(ب) چون فلک در بی‌قراری دیده‌ام آرام خویش

(ج) عاشق چرا امید نبندد به عشق پاک

(ج) شب‌نم عزیز باغ شد از چشم پاک خویش

(د) حرص بر من دردهای نسیم را کرده است نقد

(د) صبح ناگردیده می‌افتم به فکر شام خویش

(ه) آن زلف همچو دام که عمرش دراز باد

(ه) هرگز نکرد یاد اسیران خاک خویش

(۱) الف، ج، د، ه، ب (۲) الف، د، ب، ه، ج (۳) ج، الف، ب، ه، د (۴) ج، ب، د، ه، الف

ت۱۴۹ آرایه‌های بیت زیر، کدام‌اند؟

«ز بند حرص بر آهو چه تازی نفس را چون سگ

به صحرای قناعت رو که بی‌آهوست آن صحرا»

(۱) تشبیه، ایهام تناسب، استعاره، تضاد

(۲) تشبیه، مجاز، کنایه، پارادوکس

(۳) استعاره، ایهام تناسب، مجاز، تضاد

(۴) استعاره، پارادوکس، ایهام تناسب، مراعات نظیر

فصل پنجم

سوالات آرایه‌های ادبی آزمون‌های سراسری

آرایه‌های ادبی علوم و فنون کنکور داخل کشور تیر ۹۸

ت۱۵۰ همهٔ واژه‌ها در بیت زیر آرایهٔ ایهام یا ایهام تناسب دارند؛ به جز:

- «خسرو آن است که چون ملک وصلت دریافت
لعل شیرین تو را دید و شکر گرد آورد»
(۱) خسرو (۲) شیرین (۳) شکر (۴) وصال

ت۱۵۱ آرایه‌های بیت زیر، کدام است؟

- «زنده به بوی توأم بوی ز من وا مگیر
تشنه‌ی روی توأم باز مدار از من آب»
(۱) کنایه، تشبیه، ایهام تناسب، مجاز
(۲) استعاره، تشبیه، کنایه، جناس همسان
(۳) کنایه، تشبیه، ایهام، جناس ناهمسان
(۴) استعاره، ایهام تناسب، مجاز، جناس همسان

ت۱۵۲ در همهٔ ابیات، آرایهٔ «تشبیه و استعاره» یافت می‌شود؛ به جز:

- (۱) پرده بردار ای قمر پنهان مکن تنگ شکر
(۲) مشک و عنبر گر ز مشک زلف یارم بو کند
(۳) تنگ شکر شود همه کام و دهان من
(۴) جنگ را در عشق او از بهر آن آموختم
تا بر سیمین تو احوال ما زرین کند
بوی خود را واهلد در حال و زلفش بو کند
چون دل خیال آن بت شیرین‌دهان کند
کس نداند حالت من ناله‌ی من او کند

ت۱۵۳ کدام بیت، فاقد «ایهام» است؟

- (۱) چه سود نرگس سرمست را نصیحت بلبل
(۲) در تابیم از دو سنبل هندوت کز چه روی
(۳) دلی کز خرمن شادی نشد یک دانه‌اش حاصل
(۴) در پرده از ناراستی راه مخالف می‌زنی
که هیچ فایده نبود اگر هزار بگوید
سر بر کنار نسترن و ارغوان نهاد
چنین در دام غم تا کی به بوی دانه بنشیند
بنواز باری نوبتی چون می‌زنی عشاق را

ت۱۵۴ در کدام بیت تشبیه، استعاره و مجاز «همگی» وجود دارد؟

- (۱) گر بدین پسته‌ی خندان به چمن بنشینی
(۲) تو در حسن، لیلای خرگه نشینی
(۳) گر بوسه‌ای توان زد یاقوت آن دو لب را
(۴) خاک سر راحت شدم ای لعبت چالاک
غنچه از شاخ به صد آه و فغان برخیزد
من از عشق، مجنون صحرا نشینم
یک عمر از این تمنا خون در جگر توان زد
برخیز پی جلوه که برداریم از خاک

ت۱۵۵ آرایه‌های مقابل همهٔ ابیات «کاملاً» درست است؛ به جز گزینه‌ی

- (۱) گر چه در مصر فراموشی مقید مانده‌ایم
(۲) حسرت برم از خسرو و فرهاد که در عشق
(۳) نظر لطف ز مهر و مه کم‌کاسه مجوی
(۴) معنی رنگین به نازکدل رساند خویش را
می‌رسد چون جامهٔ یوسف به کنعان بوی ما (تلمیح، ایهام)
نه زر به ترازویم و نه زور به بازو (لف و نشر، واج‌آرایی)
خواب آسودگی از چشم نگهبان مطلب (ایهام تناسب، اسلوب معادله)
بادهٔ گلگون ندارد بهتر از مینا نقاب (تشبیه، حس‌آمیزی)

تیت ۱۵۶

آرایه‌های «مجاز، ایهام، حسن تعلیل و استعاره» به ترتیب، در کدام ابیات آمده است؟

- (الف) به خون از نعمت الوان قناعت کن که مشک تر
(ب) زمین قابل اگر بهر فکر می‌طلبی
(ج) غنچه‌ی دلگیر ما را برگ شگرخند نیست
(د) تا دور از آن لب شکرین همچو نی شدیم
- (۱) ب، الف، ج، د (۲) ب، د، الف، ج (۳) ج، الف، د، ب (۴) ج، د، ب، الف

تیت ۱۵۷

ترتیب آرایه‌های «استعاره، حس آمیزی، حسن تعلیل، ایهام و لف و نشر» در کدام ابیات است؟

- (الف) کاش در پرده شب و روز بیوشی رویت
(ب) ابر از آن پیدا شود کز رشک خورشید رخت
(ج) مگر ز چشم تو دم زد به گلستان نرگس
(د) همه فدای تو کردند جان شیرین را
(ه) تنگ شکر تلخکام از خنده‌ی شیرین او
- (۱) ب، د، ه، ج، الف (۲) ب، ه، الف، د، ج (۳) ج، د، الف، ب، ه (۴) ج، ه، ب، د، الف

آرایه‌های ادبی علوم و فنون کنکور خارج کشور تیر ۹۸

تیت ۱۵۸

کدام بیت، فاقد «تشبیه» است؟

- (۱) ماه از شرم عذار تو حصاری شده است
(۲) غافل از خال و خط و زلف و دهان تو شده است
(۳) شور مرغان چمن حوصله سوز است امروز
(۴) تا قیامت گرهش باز نگردد چون خال

این نه هلله است که بر گرد قمر گردیده است
ساده لوحی که به خورشید تو را سنجیده است
گل بی‌درد به روی که دگر خنده است؟
هرکه را فکر سر زلف به پیچیده است

تیت ۱۵۹

تعداد جناس در کدام بیت، بیشتر است؟

- (۱) چشمه‌ی چشم من از سرو قدت یافته آب
(۲) تا جان بود از مهر رخس برنکنم دل
(۳) دل به دست یار و غم در دل بماند
(۴) من با غم دل ساخته و سوخته در تب
- رشته‌ی جان من از شمع رخت یافته تاب
گر میر نهد بندم و گر پیر دهد پند
خارم اندر پای و پا در گل بماند
و او از دم دود من دل‌سوخته در تاب

تیت ۱۶۰

آرایه‌های بیت زیر، کدام است؟

- « تا با کمان ابرو بنشست در کمینم
استعاره، مجاز، تلمیح، ایهام
استعاره، اغراق، جناس، پارادوکس
تشبیه، کنایه
تلمیح، حسن تعلیل
اغراق، تشخیص
مجاز، جناس
تشبیه، کنایه
مجاز، جناس

تیت ۱۶۱

بیت زیر، «فاقد» کدام آرایه‌های ادبی است؟

- «به خون لعل فرو رفت کوه سنگین دل
تشبیه، کنایه
مجاز، جناس
تلمیح، حسن تعلیل
اغراق، تشخیص
مجاز، جناس
تشبیه، کنایه
مجاز، جناس

ت۱۶۲ آرایه‌های مقابل همه ابیات کاملاً درست است؛ به جز:

- (۱) گر تو زنی تیغ هلاکم به فرق فرق من و خاک کف پای تو (جناس تام، تشبیه)
 (۲) از گوشه‌ی بامت سر پرواز ندارم ای کاش که مرغ دلم از بال و پر افتد (تشبیه، مجاز)
 (۳) یعقوب چو چشمش به تو زیبا پس افتد اول نظرش یوسف مصر از نظر افتد (اغراق، کنایه)
 (۴) زان زلف و رخ شام و سحر در کفر و دین بردم به سر ز تار بندی را نگر تسبیح خوانی را ببین (لف و نشر، تضاد)

ت۱۶۳ آرایه‌های مقابل همه ابیات کاملاً درست است؛ به جز:

- (۱) ای رقیب ار نگشایی در دل بند به رویم این قدر بازنمایی که دعا گفت فلانت (ایهام تناسب، حسن تعلیل)
 (۲) نه من انگشت نمایم به هواداری رویت که تو انگشت نمایی و خلاق نگرانت (ایهام، کنایه)
 (۳) گر تو خواهی که یکی را سخن تلخ بگویی سخن تلخ نباشد چو برآید به دهانت (اغراق، حس آمیزی)
 (۴) در اندیشه بیستم قلم وهم شکستم که تو زیباتر از آنی که کنم وصف و بیانت (لف و نشر، استعاره)

ت۱۶۴ ترتیب آرایه‌های «جناس، تشبیه، حسن تعلیل و پارادکس» در کدام ابیات است؟

- (الف) ز رشک قامت او ناله خاست از دل سرو ز شرم عارض او هاله بست بر رخ ماه
 (ب) کشتی عقل فکندیم به دریای شراب تا ببینیم چه از آب برون می‌آید
 (ج) شادی امروز دل از غم رویش رسید دیده امید من در ره فردای اوست
 (د) بیگانه رحمت آورد بر زحمت دل ما کی آنقدر تطاول با آشنا توان کرد
 (۱) ب، الف، ج، د (۲) ب، د، الف، ج
 (۳) د، ب، الف، ج (۴) د، ب، ج، الف

ت۱۶۵ ترتیب قرارگرفتن ابیات با توجه به آرایه‌های: «ایهام تناسب، حسن تعلیل، استعاره، حس آمیزی» در کدام گزینه درست است؟

- (الف) بام آن کعبه‌ی مقصود بلند است ای کاش عشق می‌داد مرا بال و پری بهتر از این
 (ب) از آن از اشک خالی نیست چشمم که پندارم شراب لاله رنگ است
 (ج) چو سرو، میل چمن کن که صبحدم در باغ سماع بلبل شیرین کلام خواهد بود
 (د) هشیاری سری کز می سودای تو مست است آباد دلی کز غم دلدار خراب است
 (۱) ج، الف، ب، د (۲) ج، ب، د، الف
 (۳) د، الف، ب، ج (۴) د، ب، الف، ج

آرایه‌های ادبی علوم و فنون کنکور داخل کشور مرداد ۹۹

تیت ۱۶۶ کدام بیت فاقد تشبیه و دارای «مجاز و ایهام» است؟

- (۱) خواهم ز پس پرده تقوا به درافتم
(۲) چون بلبل دل‌سوخته را بال شکستند
(۳) نه طره‌ات غم شب‌های تار من دارد
(۴) من آن نیام که کند یار اجتناب از من
- چندی به زبان همه‌کس چون خبر افتم
بر طرف چمن باز به پرواز نیاید
نه چشم مست تو فکر خمار من دارد
همیشه صحبت آتش به شمع درگیرد

تیت ۱۶۷ آرایه‌های بیت زیر کدام اند؟

«ز باغ حسن خود بر خور که من در سایه سروت

- (۱) تشبیه، جناس، ایهام، کنایه
(۲) استعاره، مجاز، کنایه، ایهام
(۳) تشبیه، استعاره، جناس، مجاز
(۴) کنایه، ایهام، مجاز، واج‌آرایی

تیت ۱۶۸ آرایه‌های بیت زیر کدام اند؟

«تو داری طاق ابرویی که جفتش نیست در عالم

- (۱) تشبیه، تضاد، ایهام، جناس تام
(۲) تشبیه، مجاز، ایهام تناسب، تضاد
(۳) پارادوکس، جناس ناقص، کنایه، اغراق
(۴) استعاره، ایهام، اغراق، پارادوکس

تیت ۱۶۹ کدام بیت فاقد مجاز است؟

- (۱) گر بر سر خاک من بنشینی و برخیزی
(۲) به غمزه نرگس مستت بریخت خون دلم
(۳) سر اگر در سر کار تو کنم دوری نیست
(۴) سهل است به خون من اگر دست بر آری
- تا محشر از این شادی برخیزم و بنشینم
ولیکن از بر من جان به ناتوانی برد
کان که در دست تو افتاد ز سر ننديش
جان دادن در پای تو دشوار نباشد

تیت ۱۷۰ در همه ابیات آرایه‌های تشبیه، استعاره و جناس وجود دارد؛ به جز:

- (۱) نشد از گوش دلم زمزمه‌ی نغمه‌ی چنگ
(۲) مگذار مطرب را دمی کز چنگ بنهد چنگ را
(۳) ای تُرک آتش رخ بیار آن آب آتش‌فام را
(۴) ای رخت آینه‌ی جان، می چون زنگ بیار
- تا عنان دل شیدا بشد از چنگ مرا
در آبگون ساغر فکن آن آب آتش رنگ را
وین جامه‌ی نیلی ز من بستان و در ده جام را
تا ز آینه‌ی خاطر ببرد زنگ مرا

تیت ۱۷۱ آرایه مقابل همه ابیات کاملاً درست است؛ به جز:

- (۱) مشو در هم رخت گر شد کیود از سیلی اخوان
(۲) حرص در هنگام پیری از غلاف آید برون
(۳) حرف حق گفتن به خون خویش فتوی دادن است
(۴) تا روی کند عیش و طرب پشت به خُم ده
- که بی این نیل از چشم خریداران خطراری (مجاز، تلمیح)
بال و پر پیدا کند چون مور ماند بیش‌تر (استعاره، اسلوب معادله)
پنبه چون حلاج از مستی ز مینا برمدار (ایهام، استعاره)
تا پشت کند محنت و غم روی به می کن (تضاد، حسن تعلیل)

ت۱۷۲ آرایه‌های «اغراق، تشبیه، حس آمیزی، حسن تعلیل، کنایه» به ترتیب، در کدام گزینه آمده است؟

- (الف) تو کز سنگین رکابی لنگری، سامان کشتی کن
(ب) کامت شکرین باد که هر رخنه‌ای از دل
(ج) ربحان که رخ گلشن ازو تازه و تر بود
(د) شد شوق من به الفت لیلی یکی هزار
(ه) بوی خوش آهوی تو بر دشت گذر کرد
- (۱) ج، د، الف، ب، ه (۲) د، ه، ب، الف، ج (۳) د، ج، ب، ه، الف (۴) ه، ب، د، ج، الف

آرایه‌های ادبی علوم و فنون کنکور خارج کشور مرداد ۱۳۹۹

ت۱۷۳ استعاره مکنیه در کدام بیت، تشخیص نیست؟

- (۱) در شامگه هجرش بگداخت تن و جانم
(۲) پیش از آن دم که زند خط شب از عارض روز
(۳) در فراقش می نویسم نامه‌ای از دست من
(۴) گر چه چشمم بسته است اما سر شکم می رود
- در دامگه عشقش بشکست پر و بالم
از سر زلف و رخت لیل و نهاری بوده است
خامه خون می‌گرید و خط خاک بر سر می‌کند
باز می‌گویند به مردم ماجرای چشم من

ت۱۷۴ آرایه‌های بیت زیر کدام اند؟

- «هر که دل از دست داد و عشوه‌ی دنیا خرید
(۱) استعاره، کنایه، حسن تعلیل، ایهام
(۲) تشبیه، کنایه، مجاز، اسلوب معادله
(۳) تشبیه، کنایه، مجاز، اسلوب معادله
(۴) تشبیه، حسن تعلیل، ایهام تناسب
(۴) تشبیه، حسن تعلیل، مجاز، ایهام تناسب»

ت۱۷۵ کدام بیت، فاقد استعاره و دارای «تشبیه و جناس» است؟

- (۱) آن زمان کان ماه رخشان خور آیین رخ نمود
(۲) چه غم ز حربه و حرب عرب چو مجنون را
(۳) تا زدی در دل من خیمه به اقبال غمت
(۴) دانی که بر عذار تو خال سیاه چیست؟
- باغ، پر گلچهر گشت و کاخ، پر اورنگ بود
مقیم بر در لیلی مقام خواهد بود
شادی از جان من غم‌زده بگریخته است
زاغی که بر کنارهای باغی نشسته است

ت۱۷۶ وجه شبه در کدام بیت، محذوف است؟

- (۱) مه چه باشد که به روی تو برابر کنم
(۲) نگویمت به تو می‌ماند از عزیزی عمر
(۳) خواهم سرخود گوی صفت باخت ولیکن
(۴) تیر مژگان تو از جوشن جان می‌گذرد
- یا ز رخسار تو گویم که به جایی ماند
که عمر اگر چه عزیز است هم نمی‌ماند
شرط است بدین سر که به چوگان تو باشد
بر دل من مزن ای جان که تویی در دل من

ت۱۷۷ آرایه‌های مقابل همه ابیات درست است؛ به جز:

- (۱) با باد بوده همره بوی تو در سحرگه
(۲) یاد باد آن‌که ز چشم خوش و لعل لب تو
(۳) دل خراب من از عشق کی شود خالی
(۴) کوس بدنایمی ما بر سر بازار زدند
- گل‌ها شنیده بویت خود را به باد داده (حسن آمیزی، تشخیص)
نقل مجلس همه بادام و شکر بود مرا (لف و نشر، تشبیه)
چرا که جایگه گنج، کنج ویران است (اسلوب معادله، جناس)
گرچه بی روی تو ما را سر بازار نبود (مجاز، کنایه)

ت۱۷۸ آرایه های بیت زیر، در کدام گزینه تماماً درست است؟

- «ما به خون خود دهان تیشه شیرین می‌کنیم
تلخ ننشیند عبث معشوق شیرین کار ما»
- (۱) تشخیص، مجاز، تضاد، جناس
(۲) استعاره، حس آمیزی، ایهام، کنایه
(۳) جناس، استعاره، ایهام، تشخیص
(۴) حس آمیزی، مجاز، پارادوکس، ایهام

- ت۱۷۹** آرایه های «جناس تام، لف و نشر، تشبیه، ایهام تناسب» به ترتیب، در کدام ابیات یافت می شود؟
- (الف) ور لحظه‌ای به کوی تو ناگاه بگذرم
عیبم مکن که روضه‌ی رضوانم آرزوست
(ب) وز روی آن که رونق خوبان ز روی توست
دانم نظاره‌ی رخ خوبانم آرزوست
(ج) ایمان و کفر همه رخسار و زلف توست
در بند کفر مانده و ایمانم آرزوست
(د) بر بوی آن که بوی تو دارد نسیم گل
پیوسته بوی باغ و گلستانم آرزوست
- (۱) ب، د، الف، ج
(۲) ب، ج، الف، د
(۳) د، ج، ب، الف
(۴) د، ب، ج، الف

آرایه‌های ادبی علوم و فنون کنکور داخل کشور تیر ۱۴۰۰

ت۱۸۰ آرایه‌های مقابل همه ابیات کاملاً درست هستند، به جز:

- (۱) زان پیش که در زلف تو بندیم دل خویش
ما رشته‌ی مهر از همه بگسیخته بودیم (مجاز، تضاد)
(۲) تا زلف و رخت بردمد از سایه و روشن
از شاخه‌ی سرو چمن آویخته بودیم (لف و نشر، مجاز)
(۳) دور از لب شیرین تو چون شمع سیه روز
خوش آتش و آبی به هم آمیخته بودیم (استعاره، ایهام)
(۴) با گریه‌ی خونین من و خنده‌ی مهتاب
آب رخی از شبنم و گل ریخته بودیم (استعاره مصرحه، استعاره مکنیه)

ت۱۸۱ نوع استعاره در همه ابیات با شعر زیر یکسان است، به جز:

- «می‌تراود مهتاب، می‌درخشد شب‌تاب
نیست یکدم شکند خواب به چشم کس و لیک
غم این خفته چند، خواب در چشم ترم می‌شکند»
- (۱) کام حرص است که از شهد نگرده شیرین
می‌تراود مهتاب، می‌درخشد شب‌تاب
(۲) باغ سلام می‌کند سرو قیام می‌کند
نیست یکدم شکند خواب به چشم کس و لیک
(۳) از ترشروی گردون گله بی‌انصافی است
غم این خفته چند، خواب در چشم ترم می‌شکند
(۴) از لعل تو گر یابم انگشتی زنه‌ار
کام حرص است که از شهد نگرده شیرین
- ور نه قانع ز نی خشک شکر می‌چیند
سبزه پیاده می‌رود غنچه سوار می‌رسد
خنده برق شنیدی به خس و خار چه کرد
صد ملک سلیمانم در زیر نگین باشد

ت۱۸۲ در کدام بیت، همه آرایه‌های «تشبیه، استعاره، ایهام تناسب و حس آمیزی» یافت می‌شود؟

- (۱) پای خوابیده به فریاد نگرده بیدار
بند با عاشق بیدل چه تواند کردن
(۲) از صدای سخن عشق ندیدم خوش‌تر
یادگاری که در این گنبد دوار بماند
(۳) بر لب کوه جنون خنده‌ی شیرین بهار
نقش زخمی است که از تیشه‌ی فرهاد شکفت
(۴) هر کاو نکاشت مهر و ز خوبی گلی نچید
در رهگذار باد نگهبان لاله بود

ت۱۸۳ در ابیات زیر چند وجه شبه مشهود است؟

- (الف) روی چون خورشید بنمای از نقاب
(ب) بی آن لب چون شکر تنم را
(ج) روح ز تو خوبتر به خواب نبیند
(د) درفشان لاله در وی چون چراغی
- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

ت۱۸۴ آرایه‌های روبه‌روی کدام ابیات، درست است؟

- (الف) عمری است که چون جام جگر تشنه‌ی عشقم
(ب) در بزم ز رخسار دو صد شمع برافروز
(ج) عشق را در پرده‌ی ناموس دیدن مشکل است
(د) شکوه تاج سلطانی که بیم جان در او درج است
- (۱) الف - ب (۲) ج - د (۳) ب - ج (۴) الف - د

ت۱۸۵ در تمام ابیات همه ارکان تشبیه وجود دارد، به جز:

- (۱) در غمش چون دانه‌ی نار است آب چشم من
(۲) مرغان چمن باز چو من عاشق و مستند
(۳) خورشید را به روی تو تشبیه چون کنم
(۴) پروای سرد و گرم خزان و بهار نیست

ت۱۸۶ آرایه‌های «کنایه - جناس - ایهام تناسب - استعاره - لف و نشر» به ترتیب، در کدام ابیات آمده است؟

- (الف) بر آن سرم که جفای تو را به جان بخرم
(ب) من مات صورت تو که در کارگاه حسن
(ج) مژه و ابروی او دیدم و با دل گفتم
(د) کس مبادا به سیه‌روزی ما در ره عشق
(ه) بی زلف سرکشش سر سودایی از ملال
- (۱) الف - د - ج - ه - ب (۲) د - الف - ب - ه - ج
(۳) د - ه - ج - الف - ب (۴) ه - د - ب - الف - ج

آرایه‌های ادبی علوم و فنون کنکور خارج کشور تیر ۱۴۰۰

ت۱۸۷ در همه ابیات، آرایه مجاز به چشم می‌خورد، به جز:

- (۱) می‌رود صبح و اشارت می‌کند
(۲) هزار نکته‌ی باریک‌تر ز مو اینجاست
(۳) من و تو غافلیم و ماه و خورشید
(۴) از تلاوت بر تو حق دارد کتاب
- کاین گلستان خنده‌واری بیش نیست
نه هر که سر بترشد قلندری داند
بر این گردون گردان نیست غافل
تو از او کامی که می‌خواهی بیاب

تیت ۱۸۸ آرایه‌های «جناس، استعاره، موازنه و اغراق» همگی در کدام بیت آمده است؟

- ۱) بگفت از سور کم‌تر گوی با مور
- ۲) بهاری کز دو رخسارش همی شمس و قمر خیزد
- ۳) پرواز به آنجا که نشاط است و امید است
- ۴) آمد نفس صبح و سلامت نرسانید

تیت ۱۸۹ آرایه‌های بیت زیر، کدام است؟
«مهی که راز من از پرده آشکارا کرد

- ۱) استعاره - ایهام - کنایه - تضاد
- ۲) کنایه - ایهام تناسب - تکرار - متناقض نما
- ۳) تضاد - استعاره - کنایه - واج‌آرایی
- ۴) جناس هم‌سان - استعاره - پارادوکس - مجاز

تیت ۱۹۰ در همهٔ ابیات همهٔ ارکان تشبیه یافت می‌شود، به جز:

- ۱) گویی شب هجر تو چو بخت سیه من
- ۲) من از لب میگون تو مستی طلبیدم
- ۳) رقص آیدم از ساز تو چون زهره‌ی چنگی
- ۴) پیش رخ روشن‌تر از آینه‌ها ای ماه

تیت ۱۹۱ در کدام بیت، آرایه‌های ایهام و استعاره «هر دو» یافت می‌شود؟

- ۱) آفتابی کز شفق، رخسار، در خون شسته است
- ۲) زهره سازی خوش نمی‌سازد مگر عودش بسوخت
- ۳) در بزم دور یک دو ققد درکش و برو
- ۴) فرش طرب بگستر چون باد نوبهاری

تیت ۱۹۲ آرایه‌های مقابل همهٔ ابیات درست است، به جز:

- ۱) از آشفتگی به حلقه‌ی جمعی رسیده‌ام
- ۲) به عشق زلف و رخت فارغم ز دیر و حرم
- ۳) به یاد کاکل پُرتاب و زلف پُرچینش
- ۴) چراغ چشم من آن روی مجلس افروز است

تیت ۱۹۳ آرایه‌های «استعاره، ایهام، تناسب و لف و نشر» به ترتیب، در کدام ابیات آمده است؟

- الف) چو ذره گر چه حقیرم بین به دولت عشق
 - ب) تیر و کمان عشق را هر که ندیده، گو بین
 - ج) گر چو شمعش پیش میرم بر غم خندان شود
 - د) آخر چه شد ای برگ گل تازه که دیدار
- ۱) الف - ب - د - ج ۲) الف - ج - ب - د ۳) د - الف - ج - ب ۴) د - ج - الف - ب

آرایه‌های ادبی علوم و فنون کنکور داخل کشور تیر ۱۴۰۱

تیت ۱۹۴ کدام بیت «فاقد» لفّ و نشر و دارای «جناس، مجاز، استعاره و ایهام» است؟

- (۱) اگر صباح قیامت ببینی آن رخ و قامت
(۲) قوی به چنگ من افتاده بود دامن وصل
(۳) همه عالم صنم چین به حکایت گویند
(۴) عجب مدار که در عین درد خاموشم
- جمال حور نجویی، وصل سدره نخواهی
ولی دریغ که دولت به تیزچنگی نیست
صنم ماست که در هر خم زلفش چین است
که درد یار پری‌چهره عین درمان است

تیت ۱۹۵ کدام بیت «فاقد» مجاز است؟

- (۱) این چه دامی است که از سنبل مشکین داری
(۲) من آن شهرم که سیلاب محبت ساخت ویرانم
(۳) جام می از کف اغیار ننوشی، نوشی
(۴) از جعد پریشانت جمعی به پریشانی
- که به هر حلقه آن صد دل مسکین داری
تو آن گنجی که در ویرانه‌ی دل‌ها وطن داری
سر خونخواریم ای یار نداری، داری
وز چشم سیه مستت شهری به امان داری

تیت ۱۹۶ در کدام بیت «تشبیه، لفّ و نشو، جناس» تماماً مشهود است؟

- (۱) چو تو صورتی ندیدم همه مو به مو لطافت
(۲) خیال زلف و رخت گر معاونت نکند
(۳) در اشک و روی زردم سهل است اگر ببینی
(۴) کمان ابروی آن مه چو یاد می‌کردم
- چو تو سورتی نخواندم همه سر به سر معانی
چگونه شام به صبح آورند و صبح به شام
زان رو که چشم نرگس بر سیم و زر نباشد
خدنگ آه من از آسمان گذر می‌کرد

تیت ۱۹۷ آرایه‌های بیت زیر کدامند؟

- «در چنگ تو همچون نی می نالم و می‌زارم
(۱) ایهام تناسب - استعاره - جناس - ایهام
(۲) تشبیه - کنایه - متناقض نما - تشخیص
(۳) تشخیص - مراعات نظیر - تلمیح - ایهام
(۴) جناس - حس‌آمیزی - تشبیه - ایهام تناسب
- بر بوی تو همچون عود می‌سوزم و می‌سازم»

تیت ۱۹۸ تعداد «تشبیه» در کدام بیت متفاوت است؟

- (۱) من بندهام و تو شاه من ابر سیه تو ماه
(۲) رخسارش آتش و دل پختگان سپند
(۳) عشق تو آهویی است که از چشمه‌سار دل
(۴) لب تو آب شد و جان بیدلان آتش
- من آه زخم تو راه من ناله کنم تو خواب
لعل لبش می و جگر خستگان کباب
هر تخم آرزو که برآید گیاه اوست
غم تو کوه و دل تنگ عاشقان شیشه

تیت ۱۹۹ آرایه‌های مقابل کدام بیت «هر دو» درست است؟

- (۱) آتش رخسار او سوخت نه تنها مرا
(۲) به بوی آن‌که شبی در حرم بیاسایند
(۳) تا زیب بناگوش تو شد طره مشکین
(۴) تو یوسفی که فدای تو باد جان عزیز
- خانه شهری بسوخت جلوه‌ی جانانام (جناس، مجاز)
هزار بادیه سهل است اگر بیمایند (مجاز، حس‌آمیزی)
هرگز خیرم نیست نه از صبح و نه از شام (لفّ و نشر، استعاره)
بیا که جان عزیز منت خریدار است (تشبیه، ایهام)

ت۲۰۰ آرایه‌های «لفّ و نشر، جناس، تشبیه، استعاره مصرحه، ایهام» به ترتیب، در کدام ابیات وجود دارد؟

هر جامه که بر قامت ما دوخت، دریدیم
هر یک گرفته جامی بر یاد روی یاری
وز مهر و کین تو دو نمونه است شهد و سم
آه کز دوستی‌ات خدمت دشمن کردم
چگونه چشم تو در خواب و فتنه بیدار است

الف- خیاط وفار در ره آن سرو قباپوش
ب- در بوستان حریفان مانند لاله و گل
ج- از عفو و خشم تو دو نمونه است روز و شب
د- خادم غیر شدم با همه‌ی غیرت عشق
ه- چو چشم مست تو را عین فتنه می‌بینم

(۲) ب - د - ج - الف - ه

(۱) ب - د - الف - ه - ج

(۴) ج - ب - ه - د - الف

(۳) ج - ب - ه - د

آرایه‌های ادبی علوم و فنون کنکور خارج کشور تیر ۱۴۰۱

ت۲۰۱ بیشترین آرایه «تشبیه» در کدام بیت مشهود است؟

پشتم از بار فراقش صورت چنبر گرفت
تا چو انگشتر نگین مهرش اندر برگرفت
تا لب لعلش ز تنگی شکل انگشتر گرفت
صد هزار انگشتری بشکست و باز از سر گرفت

(۱) تا لب جانان ز تنگی شکل انگشتر گرفت
(۲) شد چو انگشتر دلم خالی ز مهر نیکوان
(۳) صورت چنبر گرفت از بار هجرش پشت من
(۴) طره‌ی شبرنگ او وقت سحر ز آسیب باد

ت۲۰۲ کدام بیت «فائد» استعاره است؟

ندانم آن مه تابان چه در کمان دارد
تو که معجزات عیسی همه در کلام داری
و اندیشه ز دود دل پروانه نکردی
مرا که خون جگر می‌خورم ز ساغر دل

(۱) به تیره‌روزی من چشم روزگار گریست
(۲) سخنی به مرده برگو که دوباره زنده گردد
(۳) نازم سرت ای شمع که شهری زدی آتش
(۴) بود که ساقی لعل تو در دهد جامی

ت۲۰۳ آرایه‌های بیت زیر، کدامند؟

که همچون ذره در مهرش گرفتار هوا ماند»

«قضای لازم است آن را که بر خورشید عشق آرد

(۲) تشبیه، کنایه، تضاد، ایهام تناسب

(۱) تشبیه، ایهام، استعاره، ایهام تناسب

(۴) استعاره، جناس، اغراق، ایهام

(۳) استعاره، مجاز، اغراق، جناس

ت۲۰۴ کدام بیت به «اغراق، دو تشبیه و یک استعاره» آراسته شده است؟

چو مرغ حلق بریده به خاک برمی‌گشت
ز بانگ ناله‌ی من گوش چرخ کر می‌گشت
ز ابر دیده کنارم به اشک تر می‌گشت
چو ابلهان همه از راه عقل برمی‌گشت

(۱) همای شخص من از آشیان شادی دور
(۲) ز آب دیده‌ی من فرس خاک تر می‌شد
(۳) چو ابر زلف تو پیرامن قمر می‌گشت
(۴) چو بی‌دلان همه در کار عشق می‌آویخت

ت۲۰۵ کدام بیت به آرایه‌های «استعاره، ایهام، جناس و تلمیح» آراسته شده است؟

- (۱) ای نغمه‌ی خوشست دم داوود را شعار
(۲) بسر بناگوش تو خال حبشی هر که بدید
(۳) بشنو که دم تیشه چه خوش گفت به فرهاد
(۴) هر که از مروه صفا می‌طلبد گو به صبوح
- وی عندلیب را نفسست کرده شرمسار
گفت بر گوشه‌ی خورشید نشسته است بلال
رفتن ز سر کوی وفا زنده محال است
باده‌ی صاف طلب دار و صفا باز گذار

ت۲۰۶ آرایه‌های مقابل همه‌ی ابیات «کاملاً» درست است؛ به جز:

- (۱) از جعد سربلند تو یک قوم دستگیر
(۲) منعم ز سیر صورت زیبای او مکن
(۳) در عین خشم اهل هوس را به خون کشید
(۴) خنده زد لعل تو بر گریه‌ی شورانگیزم
- وز عنبری کمند تو یک جمع پای‌بست (استعاره مکنیه، ایهام)
از حالت گرسنه خبر نیست سیر را (تمثیل، متناقض نما)
کامی که خواستیم روا کرد چشم دوست (تشخیص، ایهام تناسب)
طعنه زد جزع تو بر ناله‌ی بی‌تأثیرم (استعاره، موازنه)

ت۲۰۷ در ابیات زیر به ترتیب، چه آرایه‌هایی یافت می‌شود؟

- تا کی به بزم غیر می‌لاله‌گون کشی
- فصل گل گر اشک گلگونت ز سر خواهد گذشت
- دلم سر به هامون رها می‌پسندد
- چشمم به چه کار آید اگر ساده نبینم
- (۱) ایهام - مجاز - تشبیه - موازنه
(۲) کنایه - تشبیه - تشخیص - اسلوب معادله
(۳) مجاز - جناس - کنایه - تشبیه
(۴) تشبیه - کنایه - جناس ناقص - مراعات نظیر
- تا چند خون ز رشک مرا در جگر کنی
گل به سر خواهی زدن از گلبن بستان عشق
سرم بالش از صخره‌ها می‌پسندد
کامم به چه خوش باشد اگر باده نوشم

آرایه‌های ادبی علوم و فنون کنکور دی ۱۴۰۱

ت۲۰۸ کدام بیت «فاقد» حسن تعلیل است؟

- (۱) رزق اگر با آدمی عاشق نمی‌باشد چرا
(۲) تأثیر گریه‌ی سحر عندلیب بود
(۳) گفت خوابت هیچ می‌آید به چشم
(۴) دو نصیحت کنت بشنو و صد گنج ببر
- از زمین گندم گریبان چاک می‌آید برون؟
کز غنچه سرخ روی برآمد جمال گل
گفت: آری تا ببینم روی تو
از در عیش درآ و به ره عیب مپوی

ت۲۰۹ در کدام بیت شاعر «استعاره» را با «متناقض نما (پارادوکس)» همراه کرده است؟

- (۱) یا رب به که شاید گفت این نکته که در عالم
(۲) با خردمندی و خوبی پارسا و نیک‌خوست
(۳) ای زلف تو بر هم زن فرزانیگی ما
(۴) ترسم که صرفه‌ای نبرد روز بازخواست
- رخساره به کس ننمود آن شاهد هر جایی
صورتی هرگز ندیدم کاین همه معنی در اوست
وین سلسله سرمایه‌ی دیوانگی ما
نان حلال شیخ ز آب حرام ما

ت۲۱۰ بیت زیر به کدام آرایه‌های ادبی آراسته شده است؟

«ز بند حرص بر آهو چه تازی نفس را چون سگ به صحرای قناعت رو که بی آهوست آن صحرا»

- (۱) تشبیه- کنایه- اسلوب معادله- تضاد
- (۲) کنایه- تشبیه- لفونشر- استعاره
- (۳) ایهام تناسب- لفونشر- ایهام- تضاد
- (۴) ایهام تناسب- تشبیه- ایهام- استعاره

ت۲۱۱ کدام بیت را شاعر «دو بار» به ایهام و «سه بار» به تشبیه آراسته است؟

- (۱) گفت که تو شمع شدی قبله‌ی این جمع شدی جمع نیام شمع نیام دود پراکنده شدم
- (۲) چشمه‌ی خورشید تویی سایه‌گه بید منم چون که زدی بر سر من پست و گدازنده شدم
- (۳) میرشکار فلکی تیر بزن در دل من ور بزنی تیر جفا همچو زمین پی سپرم
- (۴) باز توام باز توام چون شنوم طبل تو را ای شه و شاهنشاه من باز شود بال و پر

ت۲۱۲ در ابیات زیر، به ترتیب، چند «تشبیه» و چند «استعاره مصرحه» وجود دارد؟

- من بادی پای روحم، من بادبان نوحم - من رازدار غیبم، من راوی روانم
- با وجود لعل ساقی جرعه‌ی کوثر ننوشم - تا نینداری که من لب‌تشنه‌ی آب زلالم
- مجلس امشب از فروغ لاله رویان روشن است - بی‌خبر هر سو که می‌غلند نگاهم، گلشن است

- (۱) پنج - دو (۲) پنج - سه (۳) شش - دو (۴) شش - سه

ت۲۱۳ آرایه‌های مقابل کدام ابیات «هر دو» درست است؟

- (الف) به لطف دلبر من در جهان نبینی دوست
(ب) سخن طوطی خطت به چمن می‌گفتم
(ج) از آن به بند تو آزادگان گرفتارند
(د) توانگرا دل درویش خود به دست آور
که دشمنی کند و دوستی بیفزاید (جناس افزایشی - تضاد)
نسبت پسته‌ی تنگت به شکر می‌کردم (موازنه - تشبیه)
که غیرت مه تابان و سرو آزادی (پارادوکس - حسن تعلیل)
که مخزن زر و گنج درم نخواهد ماند (ایهام - کنایه)

- (۱) الف - ج (۲) الف - د (۳) ب - ج (۴) ب - د

ت۲۱۴ در ابیات زیر به ترتیب، کدام آرایه‌ها یافت می‌شود؟

- (الف) نام شکر نبرم پیش عقیق تو که خسرو
(ب) دل افگار ما را نیست غیر از داغ دلسوزی
(ج) میان بحر به یاد گهر توان رفتن
(د) تا خیال لب و دندان تو در چشم من است
با وجود لب شیرین به شکر باز نماند
ز چشم جغد دارد روشنی ویرانه در شب‌ها
هوای زهر به شوق شکر توان کردن
مردم چشم من از لعل و گهر قارون است
(الف) تشبیه- ایهام- مراعات نظیر- حسن تعلیل
(ب) تشبیه- ایهام- اسلوب معادله- موازنه- تشبیه
(ج) تلمیح- پارادوکس- جناس- لفونشر
(د) تلمیح- حسن تعلیل- تضاد- تلمیح

ت۲۱۵ آرایه‌های «تشبیه، ایهام، لفونشر و مجاز» به ترتیب در کدام ابیات آمده است؟

- (الف) بی‌خبر شد ز جهان هرکه گرفتار تو شد
(ب) لطف و قهر تو به چشم من غمناک یکی است
(ج) قلب من گردیده از اکسیر خرسندی طلا
(د) در حلاوت خانه‌ی وحدت دویی را بار نیست
- (۱) الف-ب-د-ج (۲) ب-د-الف-ج (۳) د-الف-ج-ب (۴) د-ج-ب-الف

آرایه‌های ادبی علوم و فنون کنکور داخل کشور تیر ۱۴۰۲

ت۲۱۶ کدام بیت «فاد» مجاز است؟

- (۱) خسروی کار گدایی کی بود
(۲) غم تو دست برآورد و خون چشم ریخت
(۳) من ای گل دوست می‌دارم تو را کز بوی مشکینت
(۴) بدان آهن که او سنگ آزمون کرد

ت۲۱۷ در ابیات زیر به ترتیب چند «وجه شبه و چند ادات تشبیه» به چشم می‌خورد؟

- می‌افتم و می‌گردم چون گوی به پهلوی
باده پخته به این سوخته خام دهید
مرا بر جویبار دیده سرو بوستانی بود
- (۱) «پنج» - «چهار» (۲) «سه» - «چهار» (۳) «سه» - «پنج» (۴) «چهار» - «چهار»

ت۲۱۸ در همه ابیات هر سه آرایه «لفونشر، تشبیه و جناس» یافت می‌شود؛ به جز.....

- (۱) گل از من رنگ و بلبل داشت آهنگ از نوای من
(۲) آه سحر و اشک شیم شاهد حال است
(۳) بحر و کان در نظرش چشم تراست و لب خشک
(۴) شب گدازانم به محفل صبحدم نالان به گلشن

ت۲۱۹ آرایه‌های بیت زیر کدام اند؟

- «شام زلفش چو می رود در چین
ایهام، استعاره، تضاد، تشبیه
استعاره، کنایه، حسن تعلیل، مجاز

ت۲۲۰ در کدام بیت آرایه‌های «ایهام، ایهام تناسب، تشبیه و مجاز» مشهود است؟

- (۱) هر که شد مشتری مهر رخت
(۲) چو عکس روی تو در ساغر شراب افتاد
(۳) گل صدبرگ را دگر در دام
(۴) ای که از سنبل مشکین تو عنبر بویی است
- خرمن مه به نیم جو نخرید
چه جای تاب که آتش در آفتاب افتاد
همچو بلبل هزار می‌افتد
خنک آن باد که از زلف تو بویی دارد

ت۲۲۱ در کدام ابیات «همهٔ ارکان تشبیه» یافت می‌شود؟

- (الف) عشقت چو در سراچه‌ی دل خانه‌گیر شد
(ب) دارم ز عارض و لب چون شیر و شکر
(ج) ای چشم آهوانه‌ی تو مست شیرگیر
(د) چون دل دیوانه را زنجیر زلفت بند کرد
(ه) گر بینم شمع رویش جان دهم پروانه‌وار
- (۱) «ب» - «د» - «ه»
(۲) «ب» - «ج» - «ه»
(۳) «الف» - «ب» - «د»
(۴) «الف» - «ج» - «د»

ت۲۲۲ آرایه‌های مقابل همهٔ ابیات «کاملاً» درست هستند؛ به جز:

- (۱) هلال عید اگر پیوسته بودی ماه من دیگر
(۲) ز رنج و راحت گیتی مرنجان دل مشو خرم
(۳) گلبن عمر مرا هجر تو از بیخ بکند
(۴) صبح محشر که من از خواب گران برخیزم
- به ابروی تو نسبت دادمی او را سر مویی (تشبیه - ایهام تناسب)
که آیین جهان گاهی چنان گاهی چنین باشد (مجاز - لفونشر)
تا نگویی که من از باد هوا افتادم (ایهام - جناس)
به جمال تو چو نرگس نگران برخیزم (تلمیح - جناس)

ت۲۲۳ آرایه‌های «حسن تعلیل، استعاره مکنیه، لفونشر، موازنه و ایهام» به ترتیب در کدام ابیات آمده است؟

- (الف) حلقه‌های موج بینم نقش گیسویی کشم
(ب) از سرشک و چهره دارم وجه سیم و زر ولی
(ج) خون دل مشتاقان خورده است لب لعلت
(د) کوکب حسن چو گشت از رخ یوسف طالع
(ه) روزگاری است که پیوسته بدان ابرویم
- (۱) «ج» - «ب» - «د» - «الف» - «ه»
(۲) «ج» - «الف» - «ب» - «ه» - «د»
(۳) «ب» - «الف» - «ج» - «ه» - «د»
(۴) «الف» - «ج» - «ب» - «ه» - «د»
- خنده‌های صبح بینم یاد رخساری کنم
کی چو نرگس چشم او بر سیم و زر خواهد فتاد
سرخ است لب اینک منکر نتوان بودن
تاب در سینه پرمهر زلیخا افتاد
دیرگاهی است که سر داده بدین شمشیرم

آرایه‌های ادبی علوم و فنون کنکور خارج کشور تیر ۱۴۰۲

ت۲۲۴ در کدام ابیات آرایه «مجاز» یافت می‌شود؟

- (الف) به کهسار چون ابر خوش برشدی
(ب) گفتم بیا صفای مودت به هم مزین
(ج) جهانجوی در زیر پولاد بود
(د) در آن ملک قارون برفتی دلیر
(ه) گر چه دو رو همچو زرم مهر تو دارد نظرم
- (۱) «الف» - «ب» - «د» - «ه»
(۲) «الف» - «ج» - «د» - «ه»
(۳) «ب» - «ج» - «د»
(۴) «الف» - «ب» - «ج» - «ه»
- نه زان ابر کز خوی تنش تر شدی
گفتا برو به راه کدورت قدم مزین
به خفتانش بر تیر چون باد بود
که شه دادگر بود و درویش سیر
از من و از مهر فلک مه‌تر و افلاک‌ترم

ت۲۲۵ بیت زیر «فاد» کدام آرایه ادبی است؟

- «گرت چو چنگ به بر در کشد زمانه‌ی دون
پس اعتماد مکن کان گهت زند که نواخت»
- (۱) تشبیه - ایهام تناسب
(۲) استعاره - ایهام
(۳) تضاد - حسن تعلیل
(۴) کنایه - جناس

ت۲۲۶ کدام بیت به «ایهام، ایهام تناسب، واج آرایبی و استعاره مکنیه» آراسته شده است؟

- (۱) آن چنان دور از لبش بگداختم کز تاب درد
- (۲) دور از تو هر شب تا سحر گریان چو شمع محفلم
- (۳) هر موی بر اعضای من کوکو زند چون فاخته
- (۴) مردم چشم هنر از داغ او در خون نشست

ت۲۲۷ کدام بیت به آرایه‌های «استعاره، حسن تعلیل و تشبیه» مزین شده است؟

- (۱) بارد از او لطافت و تابد از او فروغ
- (۲) به چشم اهل نظر صبح روشنم زان روی
- (۳) در وداع شب همانا خون گریست
- (۴) آب در جو زان نمی‌گیرد قرار

ت۲۲۸ آرایه‌های بیت زیر کدام است؟

- «ماه از اثر مهر رخت یافت نشانی»
- (۱) تشبیه، حسن تعلیل، مجاز، ایهام
 - (۲) تشبیه، اغراق، حسن تعلیل، حس آمیزی
 - (۳) تشبیه، اغراق، حسن تعلیل، حس آمیزی
 - (۴) تشبیه، اغراق، حسن تعلیل، حس آمیزی

زان روی جهانی به جمالش نگران شد»

- (۲) ایهام، ایهام تناسب، جناس، استعاره مکنیه
- (۳) اغراق، ایهام تناسب، جناس، استعاره مصرحه

ت۲۲۹ آرایه‌های مقابل همهٔ ابیات کاملاً درست است؛ به جز:

- (۱) شراب گرد کدورت نبرد از دل ما
- (۲) آب چشم و رنگ روی ما ندارد قیمتی
- (۳) عیب نبود گر ترنج از دست نشناسم که نیست
- (۴) بشکفت نیش خنده مفتون که سایه گفت

ت۲۳۰ «استعاره، موازنه و تضاد» در کدام ابیات یافت می‌شود؟

- (الف) در وهم ننگجد که چه دلبند و چه شیرین
(ب) گهی افتان و خیزان چون غباری در بیابانی
(ج) بی تو گر در جنتم ناخوش شراب سلسبیل
(د) آتش آه است و دود می‌رودش تا به سقف
(ه) هر که جز مهر تو اندوخت هوس بود هوس
- (۱) «ج» - «ب» - «د»
 - (۲) «الف» - «د» - «ه»
 - (۳) «ب» - «ه»
 - (۴) «ج» - «د»

در وصف نیاید که چه مطبوع و چه زیباست
گهی خاموش و حیران چون نگاهی بر نظرگاهی
با تو گر در دوزخم خرم هوای زمهریر
چشمه‌ی چشم است و موج می‌زندش بر کنار
آن که جز عشق تو ورزید هوا بود هوا

زانکه در راه غمت جز اشک همراهی نباشد
کو نظربازی که سیر صبح و شام من کند
کلاهی دلکش است اما به ترک سر نمی‌ارزد
هم عقده‌ی دل‌ها زدی از سنبل پرخم

- (۲) مجاز - جناس ناقص - پارادوکس - استعاره مصرحه
- (۴) حسن تعلیل - تضاد - مجاز - ایهام تناسب

ت۲۳۱ آرایه ابیات زیر به ترتیب، کدام است؟

(الف) ای که پرسی سرگذشتم پایم اندر گل فروشد
(ب) با خیال روی و مویش غرق نور و ظلمتم
(ج) شکوه تاج سلطانی که بیم جان درو درج است
(د) هم فتنه‌ی مردم شدی از نرگس پرفن

- (۱) کنایه - تشبیه - اسلوب معادله - موازنه
- (۳) اغراق - لفونشر - ایهام - موازنه

آرایه‌های ادبی علوم و فنون کنکور اردیبهشت ۱۴۰۳

ت۲۳۲ در کدام بیت نوع تشبیه متفاوت است؟

- ۱) لعل او بازار جان خواهد شکست / خنده‌ی او مهر کان خواهد شکست
- ۲) گفتم که برپریم سوی بام سرای او / چه سود مرغ همت من بال و پر نداشت
- ۳) روی گندم‌گون او در چشم ماه / خار راه کهکشان خواهد شکست
- ۴) لاله‌رویی که ازو خار مرا در جگر است / برگ‌ریزان دل و باغ و بهار نظر است

ت۲۳۳ در کدام بیت شاعر از آرایه‌ی «استعاره» بهره‌ی بیشتری برده است؟

- ۱) گوهری کز چشم من زاد آفتاب روی او / هم به دست اشک در پای غمش پاشیده‌ام
- ۲) میل دل با طاق ابروی بتان امروز نیست / کج بنا کردند از اول قبله‌ی این خانه را
- ۳) غنچه‌ی دلگیر ما را برگ شکرخند نیست / ای نسیم عافیت شبگیر کن از کوی ما
- ۴) ای خم ز پرده‌پوشی ما در گذر که تاک / زنجیر پاره کرد ز زور شراب ما

ت۲۳۴ همه‌ی آرایه‌های «جناس، لفونشر، تشبیه و تضاد» در کدام بیت یافت می‌شود؟

- ۱) وقتی کمند زلفت، دیگر کمان ابرو / این می‌کشد به زورم و آن می‌کشد به زاری
- ۲) پیش روی و موی او سر خط مملوکی بده / تا قیامت مالک اقلیم صبح و شام باش
- ۳) تا خط سبز تو از طرف بناگوش دمید / از پی شام سیاهم سحری پیدا نیست
- ۴) چهره زرد من و روی خود از طره بپوش / که زر و سیم ز طرار ببايد پوشید

ت۲۳۵ دام بیت با «بی‌کمالی‌های انسان از سخن پیدا شود / پسته‌ی بی‌مغز چون لب وا کند رسوا شود» آرایه‌های مشترک دارد؟

- ۱) خضر را آگهی از آب حیات آوردند / نامه‌ی ویس گل‌اندام به رامین دادند
- ۲) سنگ طفلان از جنون رطل گرانی شد مرا / درد و داغ عشق باغ و بوستانی شد مرا
- ۳) آمد به چمن غنچه‌ی گل با کف پرزر / چون برگ خزان‌دیده تهی‌دست و گدا رفت
- ۴) بر تو تلخ از تن‌پرستی شد ره تاریک مرگ / رشته‌ی فربه به چشم تنگ سوزن دشمن است

ت۲۳۶ بیت زیر به کدام آرایه‌های ادبی آراسته شده است؟

«خاک صحرای عدم از خون هستی بهتر است / بر سر جان این‌قدر ای شمع لرزیدن چرا»

- ۱) استعاره، ایهام، مراعات‌نظیر، کنایه
- ۲) تشبیه، کنایه، لفونشر، تضاد
- ۳) استعاره، تشبیه، جناس، تضاد
- ۴) تشبیه، تضاد، ایهام، مجاز

ت۲۳۷ آرایه‌های کدام ابیات در مقابل آن کاملاً درست آمده است؟

- الف: پای آن نیست کسی را که به کوی تو رسد
بر سر کوی تو این طایفه بی‌پایانند (مجاز، ایهام)
- ب: شمع را زان رو خوش افتاده است این خود سوختن
کز فنای تن هوای او همه جان گشتن است (استعاره، حسن تعلیل)
- ج: عشق تلخ است ولی تا نرسیده است به کام
ندهد میوه حلاوت به کسی تا نرسد (اسلوب معادله، اغراق)
- د: هرکه سرگشته‌ی چوگان سر زلف تو شد
بر سر کوی تو چون گوی به جان می‌گردد (جناس، استعاره مصرحه)

(۱) «الف» - «ب» (۲) «الف» - «ج» (۳) «ب» - «د» (۴) «ج» - «د»

ت۲۳۸ در کدام بیت «سه تشبیه و یک ایهام» وجود دارد؟

- (۱) الا ای شمع دلسوزان چراغ مجلس افروزان
به جبهت ماه مهریوان، به طلعت شاه عیاران
- (۲) میدان ملامت را چون گوی شدی شاید
که ایوان سلامت را بنیاد نخواهی شد
- (۳) چشمه‌ی خورشید رویش چشم را بی‌تاب ساخت
حلقه‌ی زنجیر مویش عقل را دیوانه کرد
- (۴) همچو جنگ ار به کناری ندهی کام دلم
از لب خویش چو نی یک نفسی بنوازم

ت۲۳۹ آرایه‌های «جناس، تشبیه گسترده، مجاز، موازنه و متناقض‌نما»، به ترتیب، در کدام ابیات یافت می‌شود؟

- الف: یک‌بار نجست از دل ما ناوک آهی
از بار گنه همچو کمان گرچه خمیدیم
- ب: خیال تو بینم اگر غنچه چینم
نسیم تو یابم اگر لاله بویم
- ج: کوبک ناهید باد بر در تو پرده‌دار
چشمه‌ی خورشید باد بر سر تو سایبان
- د: مکن کز چشم من بر خاک سیلی آتشین خیزد
نترسی زان چنان سیلی کزو آتش چنین خیزد
- هـ: چون عقیق آبدار و چون کمند تابدار
آن لب جان‌پرور و زلف جهان‌آشوب یار

(۱) «ب» - «د» - «ه» - «ج» - «الف» (۲) «ب» - «الف» - «ه» - «ج» - «د»

(۳) «ج» - «ب» - «الف» - «ه» - «د» (۴) «ه» - «الف» - «د» - «ب» - «ج»

آرایه‌های ادبی علوم و فنون کنکور داخل کشور تیر ۱۴۰۳

ت۲۴۰ بیشترین «استعاره»، در کدام بیت یافت می‌شود؟

- (۱) بر گل سیراب سنبل را چو جولان می‌دهد
 (۲) تا سنبل سیراب تو بر لاله گره شد
 (۳) بر برگ گلش سنبل سیراب ببینید
 (۴) بر سر سرو سهی تا گل به بار آمد تو را
- بلبل طبع مرا یاد از گلستان می‌دهد
 خورشید تو گفתי که مگر زیر زره شد
 در حقه‌ی لعلش گهر ناب ببینید
 غنچه‌ی دل‌ها چو نرگس از تو رنجوری کشید

ت۲۴۱ در کدام بیت، «استعاره مکنیه، ایهام تناسب و چهار تشبیه» یافت می‌شود؟

- (۱) بگوی کان مگس عنبرین به بوی نبات
 (۲) فلک به یاد تن سیمگون مهرویان
 (۳) مرغ جان را تا نسوزد ز آتش دل بال و پر
 (۴) به فروغ مهر رویش که مه است از آن عبارت
- چرا بر آن لب لعل شکرشکن بنشست
 درست روی من از مهر دل چو زر می‌کرد
 پیش روی شمع چون پروانه نتوانم نشست
 به فریب چشم مستش که دهد جهان به غارت

ت۲۴۲ بیت زیر، به کدام آرایه‌های ادبی آراسته شده است؟

- (۱) کنایه - تشبیه - حس آمیزی - استعاره مکنیه
 (۲) مجاز - تشبیه - ایهام تناسب - حسن تعلیل
 (۳) استعاره مصرحه - مجاز - ایهام - تشبیه
 (۴) ایهام - حسن تعلیل - کنایه - حس آمیزی

ت۲۴۳ آرایه‌های مقابل کدام بیت، درست است؟

- (۱) ما روی کرده از همه عالم به روی او
 (۲) در همه شهر ندیده است کسی مستی من
 (۳) از دود آه ماست که ابر آشکار گشت
 (۴) زاهدا با من میمما قصه‌ی پیمان که من
- و آن سست‌عهد روی به دیوار می‌کند (مجاز، استعاره)
 زان که مست می عشق از همه هشیاتر است (پارادوکس، تکرار)
 وز سیل اشک ماست که دریا پدید شد (حسن تعلیل، تشخیص)
 از پی پیمانهای صد عهد پیمان بشکنم (ایهام، جناس)

ت۲۴۴ آرایه‌های بیت زیر کدام‌اند؟

- «رشته‌ی دندان از چشم نمی‌گردد جدا»
 (۱) تشبیه - کنایه - تشخیص - ایهام تناسب
 (۲) اسلوب معادله - کنایه - لفونشر - تشبیه
 (۳) مراعات نظیر - اسلوب معادله - ایهام - تشخیص
 (۴) لفونشر - استعاره مصرحه - حسن تعلیل - مراعات نظیر

ت۲۴۵ آرایه‌های مشترک در ابیات زیر، کدام‌اند؟

- هر دم غم فراقش بر دل نهاد باری
 - شب نیست که در پایش تا روز به صد زاری
 - چگونه از خط حکم تو سر بگردانم
- هر لحظه دست هجرش در دل شکست خاری
 یا جبهه نمی‌سایم یا روی نمی‌مالم
 که من مطیعم و حکم تو پیش بنده مطاع

- (۱) مجاز - جناس - کنایه
 (۲) مجاز - تشبیه - مراعات نظیر
 (۳) کنایه - اغراق - واج آرایی
 (۴) تضاد - مراعات نظیر - جناس ناقص

ت۲۴۶ آرایه‌های «استعاره مکنیه، تلمیح، حسن تعلیل، اسلوب معادله و حس آمیزی»، به ترتیب، در کدام ابیات به چشم می‌خورد؟

- الف:** شفا حواله به سیمرغ و نوشداری اوست
ب: ما که قانع به بهاریم به نظاره‌ی خشک
ج: دانی که چيست قطره‌ی باران نوبهار
د: بر تو تلخ از تن‌پرستی شد ره تاریک مرگ
ه: چشم ما بردوخت عشق و پرده‌ی ما بردرید
از در ما چون درآمد دل ز روزن برپرید

- (۱) «د» - «ه» - «ج» - «ب» - «الف»
(۲) «الف» - «ج» - «ه» - «د» - «ب»
(۳) «ه» - «الف» - «ج» - «د» - «ب»
(۴) «ه» - «الف» - «ب» - «ج» - «د»

ت۲۴۷ آرایه‌های «مجاز، لفونشر، تمثیل، ایهام تناسب و استعاره»، به ترتیب، در کدام ابیات آمده است؟

- الف:** تب عشق آمد و کشت آتش جانسوز حسد
ب: سرم به هیچ کتابی فرو نمی‌آید
ج: گر کام جان توان یافت از روی و موی دلبر
د: گرچه صد بار غمت خاک مرا داد به باد
ه: معشوق نداند غم محرومی عاشق
ناز قانون محبت که شفا داد مرا
ولی خط تو به صد حرص و آز می‌خوانم
روزی به شب توان برد شامی سحر توان کرد
نیست بر خاطر من از تو غباری باری
آزاد ندارد خبر از حال گرفتار

- (۱) «ب» - «ج» - «ه» - «الف» - «د»
(۲) «د» - «ج» - «ب» - «الف» - «ه»
(۳) «ب» - «الف» - «ه» - «ج» - «د»
(۴) «د» - «الف» - «ج» - «ب» - «ه»

آرایه‌های ادبی علوم و فنون کنکور خارج کشور تیر ۱۴۰۳

ت۲۴۸ در کدام بیت، «تعداد تشبیه» متفاوت است؟

- (۱) در آرزوی سبب زنخدا تو اشکم
(۲) تا بماند تازه گلبرگ رخس در باغ حسن
(۳) تیر مژگان که زند ترک کمان ابروی من
(۴) کیمیا عشق تو را دانم و بس کز اثرش
چون آب انار آمد و رخساره چو به شد
چشمم آتش از هوا چون ابر نیسان می‌دهد
پیش پیکان ویام سینه سپر می‌آید
سیمم از دیده بر این روی چو زر می‌آید

ت۲۴۹ آرایه‌های «استعاره، تشبیه، موازنه و جناس»، همگی در کدام بیت یافت می‌شوند؟

- (۱) گهی ز غمزه‌ی چشمت چه خانه‌ها که نرفتی
(۲) گه از سلاسل لیلی کمند مجنونی
(۳) نظری به حال من کن چو قدح به دست گیری
(۴) خواری‌کشان حسنش گل‌های بوستانی
گهی ز تیشه‌ی نازت چه ریشه‌ها که نکندی
گه از شمایل شیرین بلای فرهادی
گذری به خاک جم کن چو به دست جام داری
شوریدگان عشقش مرغان شاخساری

بیت ۲۵۰ آرایه‌های مقابل کدام ابیات، درست است؟

- الف:** نیستی را مشتری شو تا ز کیوان بگذری
ب: گردن نهم به خدمت و گوشت کنم به قول
ج: قامتم شد چون کمند زلف مهرویان دوتا
د: پیشتر زانکه مهی جلوه در این محفل داشت
- (۱) «ب» و «ج» (۲) «الف» و «د» (۳) «ب» و «د» (۴) «الف» و «ج»

بیت ۲۵۱ آرایه‌های بیت زیر کدام‌اند؟

- «در عقرب اگر خواهی جولان قمر بینی
زلفین چلیپا را با چهره قرینش بین»
- (۱) تشبیه - جناس - لفونشر - ایهام تناسب - مجاز
(۲) تشبیه - جناس - لفونشر - ایهام تناسب - مجاز
(۳) استعاره مکنیه - مجاز - ایهام تناسب - جناس - تضاد
(۴) استعاره مصرحه - تشبیه - لفونشر - ایهام - کنایه
(۵) کنایه - ایهام - واج‌آرایی - حسن‌تعلیل - تضاد

بیت ۲۵۲ در کدام بیت، هر سه آرایه‌ی «مجاز، جناس و تشبیه» مشهود است؟

- (۱) گر به سر من آن پری از سر ناز بگذرد
بر سر راهش افکنم پیرهن دریده را
(۲) گر به شمشیرت کُشد ابروی او تسلیم شو
ور به زنجیرت کِشد گیسوی او آرام باش
(۳) نیش سر مژگان‌ت ببرید رگ جانم
زان هر نفسی چشمم خون جگر افشاند
(۴) فصل گل از باده توبه داده مرا شیخ
غیرت باد بهار اگر بگذارد

بیت ۲۵۳ آرایه‌های ابیات زیر کدام‌اند؟

- «ماه تا آفتاب روی تو دید
از صبا بوی روح می‌شنوم
اثر مهر در رخس پیداست
دم عیسی مگر نسیم صباست»

- (۱) مجاز - تشبیه - حس‌آمیزی - جناس تام
(۲) ایهام - استعاره مکنیه - تشبیه - جناس ناقص
(۳) تلمیح - تضاد - حس‌آمیزی - کنایه
(۴) مراعات‌نظیر - واج‌آرایی - جناس تام - ایهام تناسب

بیت ۲۵۴ در کدام ابیات هر سه آرایه‌ی «تشبیه - استعاره و جناس» یافت می‌شود؟

- الف:** گویا آن‌که گلستان رُخش می‌آراست
سنبل افشانده و بر برگ سمن ریخته است
ب: با باغ و بهار طربم آتش شوقت
آن کرد که با برگ رزان باد خزان کرد
ج: ای مه آتش‌گذار آب چو آتش بیار
آتش رخ برفروز، و آتش ما را نشان
د: کاش آن سرو روان بهر تماشا آمدی
تا به جوی دیده‌ام آب روانی تازه داشت
ه: بیا که پیش رخت ذره‌وار سجده کنم
چو آفتاب برآید مغان قیام کنند
- (۱) «ب» - «د» - «ه» (۲) «الف» - «ج» - «ه» (۳) «ب» - «ج» - «د» (۴) «الف» - «ب» - «د»

ت۲۵۵ آرایه‌های «استعاره، متناقض‌نما، ایهام، موازنه و لفو نشر»، به ترتیب، در کدام ابیات به چشم می‌خورد؟

الف: متاع مهر خود ارزانی شهاب مکن بهای ماه درخشنده مشتری داند

ب: تشنه‌ی غنچه‌ی سیراب تو را آب چه سود مرده‌ی نرگس پرخواب تو را خواب چه سود

ج: به لباس مرغ و ماهی روم ار به کوه و دریا تو در آوری به دامم تو درافکنی به شستم

د: سرو آزادم و سر بر فلک افراشته‌ام بی‌ثمر بین که ثمر دارد از این بی‌ثمری

هـ: ز گرد تارک من چشم علویان شده کور ز آه ناله‌ی من گوش سفلیان شده کر

۱) «ب» - «د» - «الف» - «ه» - «ج»

۲) «ب» - «د» - «الف» - «ه» - «ج»

۳) «ج» - «د» - «ه» - «ب» - «الف»

۴) «ج» - «د» - «ه» - «ب» - «الف»

آرایه‌های ادبی علوم و فنون کنکور اردیبهشت ۱۴۰۴

ت۲۵۶ کدام سروده «فاقد» مجاز است؟

- ۱) آن مرغ که در ابر سفر می‌کرد / آن بذر که در خاک چمن می‌شد / با هر نفسی مزده‌ی دیدار تو می‌آورد
- ۲) دشمنی دل‌ها را با کین خوگر کرد / دست‌ها با دشنه همدستان گشتند / و زمین از بدخواهی به ستوه آمد
- ۳) تا پیکر زمین و زمان شست‌وشو شود / در جویبار نغمه‌ی نغز چکاوکی / از سنگ تا ستاره و از زهره تا زمین
- ۴) و اینک من که بر لب‌های رنگ‌افسرده‌ی خاموش / شکفت غنچه‌های خنده‌تان را دوست می‌دارم / چو شیرین خنده‌های باغ

ت۲۵۷ در کدام بیت «تشبیه» کمتری می‌توان یافت؟

- ۱) کرده چوگان از کمند زلف مشکافشان خویش گوی دل‌ها را ز غم در اضطراب انداخته
- ۲) عارضش غرق عرق از می ولی با رنگ و بوی بود گویی سیب سرخ اندر گلاب انداخته
- ۳) در هوای آتش رخسار چون گلنار تو من چو نیلوفر سپر بر روی آب انداخته
- ۴) در دل ابن یمین مهر رخ چون ماه تو گنج آباد است در کنج خراب انداخته

ت۲۵۸ تعداد استعاره‌های کدام بیت در مقابل آن نادرست آمده است؟

- ۱) چو برزد بامدادان خازن چین به درج گوهرین بر قفل زرین (مصرحه ۳تا)
- ۲) بدان که بوی تو آورد صبحدم بادم و گرنه از چه سبب دل به باد می‌دامم (مکنیه ۲تا)
- ۳) لؤلؤ ز صدف خیزد وین طرفه که هر ساعت از لعل گهرپوشش لؤلؤی تر انگیزد (مصرحه ۴تا)
- ۴) دو گل را به دو نرگس خوابدار همی شست تا شد گلان آبدار (مصرحه ۳تا)

ت۲۵۹ آرایه‌های بیت زیر کدام‌اند؟

- «بوی تو چون شنید ز گل عنده‌ب مست چندان کشید ناله که آواز او گرفت»
- (۱) حس آمیزی - استعاره مصرحه - ایهام تناسب - حسن تعلیل
(۲) استعاره مکنیه - جناس - کنایه - ایهام تناسب
(۳) حس آمیزی - مجاز - ایهام - حسن تعلیل
(۴) استعاره - جناس - ایهام - مجاز

ت۲۶۰ در کدام بیت آرایه‌ی «موازنه با مجاز، استعاره، تشبیه و کنایه» همراه شده است؟

- (۱) هم سلسله بر گردن زان کاکل پیچانم هم غایه در دامن زان سنبل پرچینم
(۲) از روی تو کی شد که بر آتش ننشستم وز نور تو کی بود که در نار نبودم
(۳) اگر آبم زنی آتش خرمن سوزم ور خموشم نکنی شعله‌ی عالم‌گیرم
(۴) خسرو ملک جهانم من که در جنت غلامم خواجه‌ی آزادگانم من که در بندت اسیرم

ت۲۶۱ آرایه‌های مقابل همی ابیات «کاملاً» درست است؛ به‌جز:

- (۱) دو چشم مست تو شهری به غمزهای ببرند کرشمه‌ی تو جهانی به یک نظر گیرد (دو مجاز - واج‌آرایی)
(۲) تو را که این همه قول مخالف است رواست که یاد می‌کنی هیچ نوبت از عشاق (سه ایهام - یک ایهام تناسب)
(۳) چو آن مهوش نمی‌آرم پری‌رویی به زیبایی چو آن لعبت نمی‌بینم گل‌اندازی به طنّازی (موازنه - چهار تشبیه)
(۴) بوی پیراهن یوسف ز صبا می‌شنوم یا ز بستان ارم نفعه‌ی بوی سمنش (دو تلمیح - دو حس آمیزی)

ت۲۶۲ آرایه‌های «اسلوب معادله، جناس، استعاره و تشبیه» تماماً در کدام بیت یافت می‌شود؟

- (۱) حسن را خط غبارش بی‌نیاز از زلف کرد احتیاج دام نبود خاکِ دامن‌گیر را
(۲) خُلق دریا را نسازد گوهر شهور تنگ نیست پروایی ز سنگ کودکان دیوانه را
(۳) کسی چو دار در این انجمن سرافراز است که کاسه از سر منصور کرد و جام کشید
(۴) به مرگ از دل نگردد محو یاد آن خط مشکین گداز این سکه را از سیم و زر بیرون نمی‌آرد

ت۲۶۳ آرایه‌های «لف‌ونشر، استعاره، اشتقاق، ایهام تناسب و اغراق»، به‌ترتیب، در کدام ابیات یافت می‌شود؟

- الف: بنفشه بر گل سوری به گرد چشمه‌ی نوشش چو دود عنبرافشان است کاندراخگر آویزد
ب: از لطافت می‌توان چون شمع در فانوس دید از زلال گردن او شعله‌ی آواز را
ج: هر دمی حسن جهانگیر وی از ابرو و چشم ساخته تیر و کمان قلب دگر می‌شکند
د: رندان تشنه‌لب را آبی نمی‌دهد کس گویا ولی‌شناسان رفتند از این ولایت
ه: نقّاش ازل نقش رخ و زلف تو می‌بست از روز و شب آمیخت سپیدی و سیاهی

- (۱) «ج»، «الف»، «ه»، «ب» و «د»
(۲) «ه»، «د»، «الف»، «ب» و «ج»
(۳) «ج»، «د»، «ه»، «الف» و «ب»
(۴) «ه»، «الف»، «د»، «ج» و «ب»

آرایه‌های ادبی علوم و فنون کنکور داخل کشور تیر ۱۴۰۴

تیت ۲۶۴ کدام بیت فاقد مجاز است؟

- (۱) مکش سر از خط فرمان که گردون بلند اختر
(۲) زبان تا بود گویا تیغ می‌بارید بر فرقم
(۳) دست چنار هرگز بی‌زر برون نیامد
(۴) چون حرف آخر است ز ابجد گه سخن
- ندارد فرصت خاریدن سر از سجود اینجا
جهان دارالامان شد تا زبان در کام دزدیدم
ابر ار به یاد دستت بارد ز آسمان نم
وز راستی چو حرف نخستین ابجد است

تیت ۲۶۵ آرایه‌های بیت زیر کدام‌اند؟

«باز بر ابرو گره زد از کمین خم شد کمانی
ای دل عاشق سپر شو تیر غم پر می‌گشاید»

- (۱) جناس افزایشی - واج‌آرایی - تشبیه گسترده - تشخیص
(۲) جناس اختلافی - تشبیه فشرده - تضاد - واج‌آرایی
(۳) مراعات‌نظیر - تشبیه - حسن تعلیل - ایهام
(۴) کنایه - تشخیص - ایهام - تضاد

تیت ۲۶۶ در کدام بیت «استعاره مکنیه، استعاره مصرحه و تشبیه گسترده» یافت می‌شود؟

- (۱) دائم دل پرتاب من از آتش سودا
(۲) شاخ از جواهر آنک آذین عید بسته
(۳) چون زال بسته‌ی قفسم نوحه زان کنم
(۴) همچو آن فتنه که دیوانه‌ام از رفتارش
- چون شمع جگرتافته در سوز و گداز است
چون کام روزه‌داران گشته صبا معطر
تا رحمتی به خاطر بهمن درآورم
آدمی‌زاده ندیدم که پری‌وار برفت

تیت ۲۶۷ کدام آرایه‌های ادبی را نمی‌توان در بیت زیر یافت؟

«لب لعل تو یاقوت است یاقوت است مرجان را
که از عکسش عقیق آسا جگر خون گشته مرجان را»

- (۱) چهار تشبیه
(۲) دو جناس تام
(۳) ایهام و استعاره مکنیه
(۴) ایهام تناسب و استعاره مصرحه

تیت ۲۶۸ کدام بیت به «دو تشبیه . دو ایهام» آراسته شده است؟

- (۱) تا ز آفتاب رویت یک‌ذره تافت در دل
(۲) بعد از این گر پیش چشمم برکنار افکنده‌ای
(۳) گر کنم روی سوی قبله بدان شرط کنم
(۴) از نوبهار وصلت رنگیم اگر نباشد
- چون ذره نیست دل را امکان آرمیدن
در میان مردمم چون اشک رسوا کرده‌ای
که کند طاق دو ابروی توام محرابی
فی‌الجملة از هوایت بویی توان شنیدن

تیت ۲۶۹ کدام سروده با بیت زیر، آرایه‌های مشترک دارد؟

«عرضه کردم دو جهان بر دل کارافتاده
به‌جز از عشق تو باقی همه فانی دانست»

- (۱) شب وصل تو شد روزی من قدرش ندانستم
(۲) تازه کن عهد کهن با صنم باده‌فروش
(۳) صحبت نوشین‌لبان دلمردگان را زنده کرد
(۴) غوغای عشق دوشم ناگاه بر سرآمد
- به دشواری توان دانست قدر روز آسانی
باده‌ی کهنه بیاشام و گل تازه بیوی
کز دم جان‌بخش اعجاز مسیحا کرده‌اند
هم دل به غم فرو شد هم جان به هم برآمد

تت ۲۷۰ تعداد آرایه‌هایی که در مقابل ابیات آمده است، همگی درست‌اند؛ به‌جز:

- ۱) عشق آمد و زانو زد پس چیدت و بر مو زد
 - ۲) خوش آن روزی که بینم باغ خشک آرزویم را
 - ۳) روزی این راز خود از پرده برون شد که هزار
 - ۴) چگونه بودی و تمثیل دیشب تو چه بود
- آری تو که گل باشی گل خوار نخواهد شد (چهار استعاره)
به جادوی بهار خنده‌هایت می‌شکوفانی (دو تشبیه گسترده)
در چمن با گل صدرنگ به دستانش گفت (سه ایهام تناسب)
سوادی آن سوی مه یا سواری آن سوی رود (دو جناس)

تت ۲۷۱ آرایه‌های «استعاره، مجاز، جناس، اغراق و حسن تعلیل»، به ترتیب، در کدام ابیات یافت می‌شود؟

- الف: هله من مطرب عشقم دگران مطرب زر
ب: صاف او بی‌درد بود و راحتش بی‌درد بود
ج: گل صدبرگ به پیش تو فروریخت ز خجلت
د: گر ماه من ز مهر بود دور، دور نیست
ه: به توهم ز رخت گر برابیم بوسی
- ۱) «د»، «ج»، «ب»، «الف» و «ه»
۲) «د»، «ج»، «ب»، «الف»، «ه» و «ب»
۳) «ج»، «ب»، «الف»، «ه» و «د»
۴) «ج»، «ب»، «د»، «الف» و «ه»

آرایه‌های ادبی علوم و فنون کنکور خارج کشور تیر ۱۴۰۴

تت ۲۷۲ در کدام عبارت «سجع متوازی و مجاز» به چشم می‌خورد؟

- ۱) این اکاذیب از مطول، اندکی و از صد، یکی است.
- ۲) اگر سر فرمان باشد، بردارند و اگر زر خواهند بستانند.
- ۳) دفتر عرض را بدان منسوخ کرده‌اند و اصحاب و نواب آن را معزول.
- ۴) عظیمی که بلبل خوش الحان و نغمت به ذکر الوان نعمت او هزارستان است.

تت ۲۷۳ در کدام بیت، بیشترین آرایه‌ی «ایهام» به چشم می‌خورد؟

- ۱) آهنگ حجاز از دگری راست چرا نیست
 - ۲) ای چنگیان غیبی از راه خوش نوایی
 - ۳) خامش که سخت مستم بر بند هر دو دستم
 - ۴) در سایه‌ها فروغ تو بنشست و رنگ باخت
- بیرون ز عراق و سر کوی تو مقامی
تشنه‌دلان خود را کردید بس سقایی
ورنه قدح شکستم گر لحظه‌ای بپایی
او را به سایه از چه سیه‌پوش می‌کنی

تت ۲۷۴ کدام بیت به «تشبیه، استعاره و سه مجاز» آراسته شده است؟

- ۱) سوز او چون شمع در جان گیر و از جان رخ متاب
 - ۲) چون شمع سری دارم بر باد هوا رفته
 - ۳) سری از سر نه ار با ما سر مهر و وفا داری
 - ۴) با شست سر زلفش صد دل به جوی ارزد
- مهر او چون صبح با خود دار و از خود دم مزین
جانی و به خود هیچش پروا نه چو پروانه
به ترک سر بگو آن گه بیا گر پای ما داری
زنهار که نفروشی آن دام به صد دانه

ت۲۷۵ بیت زیر فائد کدام آرایه ادبی است؟

«چو به با روی زرینم همه آسیب دل بینم

ندیدم روز به تا دیدم آن سبب زنخدان را»

(۱) استعاره مصرحه - ایهام

(۲) جناس تام - جناس ناقص

(۳) استعاره مکنیه - واج آرایه

(۴) تشبیه گسترده - ایهام تناسب

ت۲۷۶ آرایه‌های مقابل همه ابیات درست است؛ به جز:

(۱) لاله بوی می نوشین بشنید از دم صبح

داغ دل بود به امید دوا باز آمد (استعاره مکنیه - تشبیه)

(۲) چون هیزم نغزم من، یاران همه تردامن

در مجمر از آن تنها، می‌سوزم و می‌سازم (ایهام - کنایه)

(۳) بر سر خاک اوفتان خیزان ز جور آسمان

از تظلم خاک هم بر آسمان خواهم فشاند (پارادوکس - مجاز)

(۴) فراغت دارد از نشو و نما تخمی که می‌سوزد

سر سوداییان از زیر پر بیرون نمی‌آید (اسلوب معادله - جناس)

ت۲۷۷ در کدام بیت، تعداد استعاره‌های مصرحه با بیت زیر برابر است؟

«گفتا که مرو به غربت و می‌بارید

از نرگس تر به لاله بر مروارید»

(۱) لؤلؤات عقد بسته با یلقوت

عنبرت تکیه کرده بر کافور

(۲) چشمم همه دم در ره آن ماه گهر ریخت

اشکم همه جا در پی آن سرو روان شد

(۳) هر دم که شود دُرج عقیقت گهرافشان

گوهر ز حیا آب شود در دل اصداغ

(۴) لؤلؤ از پسته‌ی خود ریخته کاین چیست؟ حدیث است

لاله در مشک نهان کرده که این چیست؟ عذار است

ت۲۷۸ آرایه‌های مشترک ابیات زیر کدام‌اند؟

- تا سپند آن آتشین رخسار را در بزم دید

آنچنان جَست از سر آتش که صد فریاد داشت

- تیره می‌گردد سحرگه دیده‌ی سیارگان

بس که دود آه من در چشم اختر می‌رود

- دلم از مهر رخت سوخته وز دود دلم

آب در دیده‌ی گریبان سحاب افتاده

(۱) استعاره مصرحه - کنایه - جناس - تشبیه

(۲) تشخیص - کنایه - ایهام تناسب - جناس

(۳) حسن تعلیل - مجاز - مراعات نظیر - ایهام

(۴) تشبیه - تشخیص - حسن تعلیل - مراعات نظیر

ت۲۷۹ آرایه‌های «ایهام تناسب، پارادوکس، لف ونشر، حسن تعلیل و مجاز»، به ترتیب، در کدام ابیات آمده است؟

الف: چراغ آسمانی بود عقل اندر سر خاکی

ز باد عَجَب کشتیم این چراغ آسمانی را

ب: عصا را اژدها بایست کردن شعله را گلزار

تو با دعوی گه ابراهیم و گاهی پور عمرانی

ج: دارم از زلف تو اسباب پریشانی جمع

ای سر زلف تو مجموع پریشانی‌ها

د: ببايد کاشتن در باغ جان از هر گلی پروین

بر این گلزار راهی نیست باد مهرگانی را

ه: باد گل‌ها را پریشان می‌کند هر صبحدم

زان پریشانی مگر در روی آب افتاده چین

(۱) «ب»، «ج»، «الف»، «ه» و «د»

(۲) «د»، «ج»، «الف»، «ه» و «ب»

(۳) «د»، «ج»، «ب»، «ه» و «الف»

(۴) «ه»، «د»، «ب»، «الف» و «ج»

درس یکم

علوم و فنون سال دوازدهم

تاریخ ادبیات قرن‌های دوازدهم و سیزدهم (دوره بازگشت و بیداری)

- در دوره‌های افشاریه، زندیه و ابتدای قاجار، شکوفایی قابل توجهی در تاریخ ادبیات ایران دیده نمی‌شود.
- انجمن‌های ادبی اصفهان (توسط مشتاق اصفهانی) نشاط (توسط عبدالوهاب نشاط)، خاقان (توسط فتحعلی شاه) در این دوره تشکیل شدند.
- هدف این انجمن‌ها رهایی‌بخشیدن شعر فارسی از تباہی و انحطاط اواخر دوره صفوی و دوره‌های بعد از آن بود.
- سبک بازگشت، سبک واسط سبک هندی و بیداری بود.

دوره بازگشت:

- ۱- تراج کتابخانه اصفهان و ارتباط مجدد اهل ذوق با ادب کهن.
- ۲- توجه به ادبیات در دربار قاجاریه و رونق بازار شعر و شاعری و مدح شاهان.
- ۳- تضعیف جامعه بر اثر شکست ایران از روسیه تزاری.

عوامل تأثیرگذار در ایجاد
نهضت بازگشت ادبی

- قصیده‌سرایان ← سبک خراسانی و عهد سلجوقی ← قانای شیرازی، صبای کاشانی و سروش اصفهانی (قصص)
- غزل‌سرایان ← به سبک عراقی و سعدی و حافظ ← نشاط اصفهانی، فروغی بسطامی و مجمر اصفهانی (نغم)
- ✂ شاعران این دوره باعث نوآوری و تکامل قابل توجهی در شعر فارسی نشدند.
- ✂ شاعران دوره بازگشت زبان شعر را از حالت سستی اواخر سبک هندی نجات دادند.
- ✂ اگر نهضت بازگشت به پا نشده بود، چه بسا زبان فاخر شعر فارسی دچار سستی و ضعف بیشتری می‌شد.
- ✂ هاتف اصفهانی از معروف‌ترین شاعران این عهد است.
- ✂ صبای کاشانی پرچم‌دار بازگشت ادبی و شاخص‌ترین شاعر این دوره است.

دو شاعر مطرح بازگشت ادبی

صبای کاشانی

- فتحعلی خان صبای کاشانی پرچم‌دار بازگشت ادبی و شاخص‌ترین شاعر این دوره است.
- در مثنوی، قصیده و غزل دست داشت.
- «گلشن صبا» (به تقلید از بوستان) و «خداوند نامه» را از خود به یادگار گذاشت.
- «خداوند نامه» حماسه‌ای مذهبی در بیان معجزات پیامبر (ص) و دلیری‌های حضرت علی (ع) است.
- شعر «به نام خداوند بینش نگار/ خرد آفرین آفرینش نگار» از اوست.

نشاط اصفهانی

- میرزا عبدالوهاب نشاط در نظم و نثر فارسی مهارت داشت.
- مجموعه آثار منظوم و منثور او با عنوان گنجینه نشاط باقی است.
- نشاط هر چند قصاید بلندی دارد به‌ویژه از نظر غزل‌سرایی در بین هم‌روزگاران خود تا حدی کم‌نظیر است.
- «هوای خود چو نهادم، رضای او چو گزیدم/ جهان و هرچه در او، جز به کام خویش ندیدم»، از سروده‌های اوست.

دوره بیداری یا مشروطه

- از اواسط دوره قاجار، شعر دوره بازگشت با انتقاد روبه‌رو شد.
 - موضوعات جدید در جامعه و ادبیات پیش آمد و اصطلاحات و لغات غربی وارد شعر شد.
 - شعر بین مردم آمد و صدای فریاد آنان شد و شاعران خود را وقف مردم کردند.
 - شاعران دوره بیداری به محتوا بیش از صور خیال و جنبه‌های شاعرانه توجه داشتند.
 - انتشار افکار آزادی‌خواهانه و تحولات سیاسی و اجتماعی در ایران و جهان، کشور را به نوآوری و نوگرایی کشاند.
- عوامل فوق موجب حرکتی در ایران شد که هم، ضد استبداد و هم ضد استعمار بود و در نهایت به صدور فرمان مشروطیت با امضای مظفرالدین شاه در سال ۱۳۲۴ هـ. ق انجامید.

دوره مشروطه

◆ عوامل مؤثر در ایجاد نهضت مشروطه

- ۱- تأثیر جنگ‌های نافرجام ایران و روس.
- ۲- توجه مردم به واقعیت‌ها و امکانات فنی دنیای جدید.
- ۳- کوشش‌های عباس میرزا، ولیعهد فتحعلی شاه، در روی آوردن به دانش و فنون نوین.
- ۴- اعزام دانشجویان ایرانی به خارج از کشور برای تحصیل.
- ۵- رواج صنعت چاپ و روزنامه‌نویسی و ترجمه و نشر کتاب‌های غربی.
- ۶- تأسیس مدرسه دارالفنون به فرمان امیرکبیر و آموزش دانش‌های نوین در آن.

◆ وضعیت عمومی زبان و ادبیات در دوره بیداری (مشروطه)

- شعرای آزادی‌خواه و گروهی از روش‌فکران به نقد شرایط موجود پرداختند.
- ملک‌الشعراى بهار، نسیم شمال، میرزا فتحعلی آخوندزاده، عبدالرحیم طالبوف و میرزا آقاخان کرمانی از شعرای آزادی‌خواه و روشنفکر این دوره هستند.
- ادبیات بیداری یا مشروطه ادبیاتی است که گویای اوضاع، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی آن روزگار است.
- آزادی، وطن، قانون‌خواهی و مبارزه با استبداد و استعمار از مفاهیم نو در دوره مشروطه هستند.

◆ مفاهیم زیر نیز در دوره مشروطه مطرح شدند:

- ✂ بحث از حقوق اجتماعی، برانگیختن احساسات ملی و میهنی.
- ✂ توجه به فراگیری علوم و فنون جدید، پیکار با بیگانه و بیگانه‌خواهی.
- ✂ انتقاد از نابسامانی‌ها، نفی عقاید خرافی در جامعه و سخن از حقوق زنان.

◆ شعر در دوره مشروطه

- شعر زبان محاوره را برگزید تا قابل‌فهم‌تر باشد و مفاهیم جدید را با زبانی ساده انتقال دهد.
- نهضت ساده‌نویسی همراه با نهضت آزادی‌خواهی شکل گرفت.
- شعر بیان هنرمندانه واقعیات و برای بهبود زندگی که از طریق روزنامه‌ها و مطبوعات در اختیار مردم قرار می‌گرفت.
- در عصر بیداری به دلیل تمرکز عمده فعالیت‌ها در تهران، شعر و ادب هم در تهران جلوه بیشتری داشت.
- بعد از تهران، تبریز از بازار سیاسی و مطبوعاتی پُررونقی برخوردار بود.

دوره بیداری (مشروطه)

♦ برخی از شاعران دوره بیداری

محمد تقی بهار (ملک الشعراء بهار)

- ✎ هم از زبان فارسی و ادبیات کهن و هم مسائل روز جامعه آگاهی داشت.
- ✎ در سبک خراسانی با **زبانی حماسی** شعر می‌سرود.
- ✎ علاوه بر تحقیق و تدریس در حوزه سیاست و روزنامه‌نویسی فعالیت داشت.
- ✎ تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران، سبک‌شناسی، تاریخ تطوّر نظم فارسی، دیوان اشعار، تصحیح‌های ارزشمند و مقالات علمی شعر «من نگویم که مرا از قفس آزاد کنید / قفسم برده به باغی و دلم شاد کنید» از سروده‌های اوست.

ادیب‌الممالک فراهانی

- ✎ میرزا محمدصادق امیری فراهانی نام او بود که بعدها از جانب **مظفرالدین** شاه به ادیب‌الممالک ملقب شد.
- ✎ **فعالیت اصلی‌اش روزنامه‌نگاری** بود و سردبیری روزنامه مجلس را بر عهده داشت.
- ✎ دیوان او شامل قصاید، ترجیع‌بندها و مسمط‌هایی است که بسیاری از حوادث و اوضاع آن دوره را بیان می‌کند.
- ✎ در قصیده بیشتر از قالب‌های دیگر طبع‌آزمایی کرده است.
- ✎ مضامین وطنی، سیاسی و اجتماعی در شعرش آشکارتر است.
- ✎ بیت «جنگ ننگ است در شریعت من / جز پی پاس دین و حفظ وطن» از سروده‌های اوست.

سید اشرف‌الدین گیلانی

- ✎ به نسیم شمال مشهور بود و با اشعار ساده و **عامیانه‌اش** در میان مردم جایگاه مناسبی پیدا کرد.
- ✎ شعرهایش به زبان ساده و طنزآمیز در راه مبارزه با استبداد و عشق به وطن بود.
- ✎ اشعارش در روزنامه «نسیم شمال» به چاپ می‌رسید و در بیداری مردم بسیار مؤثر بود.
- ✎ بیت «غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم / خوش حمایت می‌کنی از شرع قرآن ای قلم» از سروده‌های اوست.

ایرج میرزا

- ✎ در به‌کارگیری تعبیرات عامیانه و اشعار ساده و روان مهارت داشت و در طنز، هجو و هزل چیره‌دست بود.
- ✎ با وجود اندیشه‌های نوگرایانه در شعرش، نمی‌توان او را از شاعران آزادی‌خواه مشروطه نامید.
- ✎ از شعرهای غربی **ترجمه‌هایی** دارد و قطعه «قلب مادر» یکی از آنهاست.
- ✎ بیت «داد معشوقه به عاشق پیغام / که کند مادر تو با من جنگ» از سروده‌های اوست.

عارف قزوینی

- ✎ شاعر وطنی و از **موسیقی‌دانان** بزرگ عهد مشروطیت بود.
- ✎ عرصه هنر او تصنیف‌ها و ترانه‌های میهنی بود که در برانگیختن مردم و آزادی‌خواهی مؤثر بود.
- ✎ شعر عارف ساده و به دور از پیچیدگی بود.
- ✎ او مضامین وطن‌دوستی و ستیز با نادانی را با آوازی زیبا و پرشور می‌خواند.
- ✎ بیت «از خون جوانان وطن لاله دمیده / از ماتم سرو قدشان سرو خمیده» از سروده‌های اوست.

فرخی یزدی

- ✎ از شاعران شاخص این دوره است که او را به سبب آزادی‌خواهی به زندان انداختند.
- ✎ **تحت تأثیر** شاعران گذشته به ویژه مسعود سعد و سعدی بود. **آشنایی با سعدی** طبع وی را شکوفا ساخت.
- ✎ در دوره **هفتم** مجلس نماینده مردم یزد شد ولی دست از اندیشه‌های آزادی‌خواهانه و وطن‌دوستی برنداشت و در نهایت جانش را در راه آزادی فدا کرد.
- ✎ بیت «آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی / دست خود ز جان شستم از برای آزادی» از سروده‌های اوست.

میرزاده عشقی

- ✎ سید محمدرضا میرزاده عشقی، شاعر، روزنامه‌نگار، نمایشنامه‌نویس و **نظریه پرداز** دوره مشروطه بود.
- ✎ در روزنامه‌اش «قرن بیستم» به افشاگری اعمال پلید و مقاصد شوم رجال خائن پرداخت.
- ✎ عشقی به دلیل اندیشه‌های سیاسی، اجتماعی و وطن‌پرستانه‌اش، در جوانی به دست رضاخان ترور شد.
- ✎ **مهم‌ترین اثرش**، نمایشنامه منظوم «ایده‌آل» یا «سه تابلوی مریم» است.
- ✎ بیت «گر این چنین به خاک وطن شب سحر کنم / خاک وطن چو رفت چه خاکی به سر کنم» از اوست.

◆ **نثر فارسی در قرن‌های دوازده و سیزده (دوره بیداری)**

- ✎ دگرگونی‌های موجود نثر را به سمت سادگی و بی‌پیرایگی سوق می‌دهد.
- ✎ رواج و گسترش روزنامه‌نگاری، روی آوردن به ترجمه و ادبیات داستانی و تغییر مخاطب نوشته‌ها از این عوامل‌اند.
- ✎ قائم‌مقام فراهانی، ناصرالدین شاه قاجار، عبدالرحیم طالبوف، میرزا آقاخان کرمانی، زین‌العابدین مراغه‌ای، علامه دهخدا و ... از پیشگامان نثر ساده این دوره هستند.
- ✎ موضوعات نثر دوره مشروطه: **روزنامه‌نگاری، داستان‌نویسی، نمایشنامه‌نویسی، ترجمه، تحقیقات ادبی و تاریخی و ...**

روزنامه‌نگاری

- ✎ در اول مشروطه، بیشتر نویسندگان مطالب خود را در قالب مقاله در روزنامه‌ها منتشر می‌کردند.
- ✎ روزنامه‌های «صوراسرافیل» با مدیریت میرزا جهانگیرخان صوراسرافیل و «نسیم شمال» با مدیریت و نویسندگی سید اشرف‌الدین گیلانی از مهمترین این روزنامه‌ها بودند.
- ✎ این روزنامه‌ها مسائل سیاسی و اجتماعی و ... را با لحنی انتقادی و طنزآمیز بیان می‌کردند.
- ✎ مجله «بهار» که نشریه ادبی محسوب می‌شد به وسیله **میرزا یوسف خان اعتصامی آشتیانی** (پدر پروین اعتصامی) منتشر می‌شد.
- ✎ دو مجله «دانشکده» و «نوبهار» با مدیریت ملک‌الشعرای بهار به عرصه ظهور رسیدند.

داستان‌نویسی

- ✎ داستان‌نویسی به شیوه جدید (رمان‌نویسی) در ادبیات کلاسیک فارسی سابقه ندارد.
- ✎ پیش از مشروطه، نویسندگان، رمان‌نویسی را از طریق ترجمه‌ی رمان‌های تاریخی غربی آغاز کردند.
- ✎ در عصر مشروطه **بیشترین رویکرد** نویسندگان به **رمان‌های تاریخی** بود.
- ✎ رمان «شمس و طغرا» از **محمدباقر میرزا خسروی** است.
- ✎ رمان‌های «شمس‌الدین و قمر» و «داستان باستان» از میرزا حسن خان بدیع می‌باشد.

نمایشنامه‌نویسی

- ✎ نمایشنامه‌نویسی نوع ادبی جدید در ایران است و به این شکل غربی‌اش در ادب کهن سابقه ندارد.
- ✎ این نوع ادبی در دوره ناصرالدین‌شاه با رفت‌وآمد ایرانیان به اروپا رواج یافت.
- ✎ اولین کسی که به نوشتن نمایشنامه فارسی پرداخت **میرزا آقا تبریزی** بود که چند نمایشنامه کوتاه تألیف کرد.
- ✎ زبان این نمایشنامه‌ها مانند نثر داستانی قبل از مشروطه ساده، روان، بی‌تکلف و عوام‌فهم بود.

ترجمه

- ✎ از عوامل مهم در رشد آگاهی و تحول اندیشه ایرانیان در سال‌های قبل از مشروطه بود.
- ✎ ترجمه آثار اروپایی در ایران با تأسیس چاپخانه در زمان فتحعلی شاه آغاز شد.
- ✎ «سرگذشت حاجی‌بابا اصفهانی» **انسر** جیمز موریه توسط «میرزا حبیب اصفهانی» **ترجمه** شد.

تحقیقات ادبی

- ✎ به علت اشتغال اهل قلم به روزنامه‌نویسی، تحقیقات ادبی و تاریخی در دوره مشروطه جاذبه‌ای نداشت.
- ✎ «تاریخ بیداری ایرانیان» تألیف **ناظم‌الاسلام کرمانی** با موضوع تاریخ مشروطه تنها اثر قابل توجه است.

♦ برخی از نویسندگان دوره بیداری

قائم مقام فراهانی

- ✎ از معروفترین نویسندگان و سیاستمداران این دوره است.
- ✎ علاوه بر خدمات و اقدامات بزرگ سیاسی در ادبیات نیز بسیار مؤثر بود.
- ✎ قبل از وی سبک نویسندگان فارسی با تکلف و تصنع همراه بود.
- ✎ او تکلف در نثر را از بین برد و مسائل عصر را با کاربرد زبان و اصلاحات رایج و آمیخته به شعر و ضربالمثل‌های لطیف به **سبک گلستان سعدی** نوشت و موجب اقبال عامه به نثر گردید.
- ✎ عبارات کوتاه او نیز گاه موزون و مسجع‌اند.
- ✎ قائم مقام احیاکننده نثر فارسی است و «منشآت» مهم‌ترین اثر اوست.

علامه علی‌اکبر دهخدا

- ✎ از پیشگامان نثر جدید فارسی است، شعر هم می‌سرود.
- ✎ با روزنامه صوراسرافیل همکاری داشت.
- ✎ مجموعه نوشته‌های طنزآمیز سیاسی - اجتماعی او با عنوان «چرند و پرند» در آن روزنامه منتشر می‌شد.
- ✎ دهخدا بعدها در استانبول روزنامه «سروش» را منتشر کرد.
- ✎ دهخدا در رواج نثر ساده و عامیانه که بعدها در داستان‌های محمدعلی جمال‌زاده و صادق هدایت به کار رفت، نقش مؤثری داشت.
- ✎ حاصل پژوهش‌های او در فرهنگ‌نویسی کتاب ارزشمند «لغتنامه» است که **مفصل‌ترین کتاب لغت زبان فارسی** محسوب می‌شود.
- ✎ «امثال و حکم» از دیگر آثار علامه دهخداست.

درستی یا نادرستی هر یک از موارد زیر را مشخص کنید.

- ۱ **تمرین** انجمن‌های ادبی اصفهان و خاقان به ترتیب توسط سروش اصفهانی و فتحعلی شاه قاجار اداره می‌شدند
 نادرست درست
- ۲ **تمرین** دوره بازگشت ادبی سبک بین سبک هندی و سبک دوره بیداری می‌باشد.
 نادرست درست
- ۳ **تمرین** تاراج کتابخانه اصفهان که سبب شد تعدادی از کتاب‌های کتابخانه‌ی سلطنتی به دست مردم افتد، از عوامل تأثیرگذار در نهضت بازگشت ادبی بود.
 نادرست درست
- ۴ **تمرین** شاعران دوره مشروطه به صور خیال و جنبه‌های شاعرانه کمتر از محتوا توجه داشتند.
 نادرست درست
- ۵ **تمرین** صبای کاشانی، فروغی بسطامی و سروش اصفهانی در قصیده‌سرایی به تقلید از سبک شاعران خراسانی و عهد سلجوقی پرداختند.
 نادرست درست
- ۶ **تمرین** فرخی یزدی در دوره پنجم مجلس نماینده مردم یزد شد و بیت زیر از سروده‌های اوست.
 آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی دست خود ز جان شستم از برای آزادی
 نادرست درست
- ۷ **تمرین** فتحعلی خان صبای کاشانی، پرچم‌دار بازگشت ادبی و شاخص‌ترین شاعر این دوره است که آثاری چون گنجینه صبا و خداوند نامه را از خود به یادگار گذاشت.
 نادرست درست
- ۸ **تمرین** بیت زیر از آثار مولف خداوندنامه است.
 به نام خداوند بینش نگار خرد آفرینش نگار
 نادرست درست
- ۹ **تمرین** میرزا عبدالوهاب نشاط اصفهانی هر چند غزلیات بسیاری دارد، به ویژه از نظر قصیده سرایی در بین هم‌روزگاران خود تا حدی کم‌نظیر است.
 نادرست درست
- ۱۰ **تمرین** در عصر مشروطه بیشترین رویکرد نویسندگان به رمان‌های تاریخی بود چرا که این نوع رمان‌ها نسبت به رمان‌های سیاسی در دسر کمتری داشت.
 نادرست درست

تمرین ۱۱ شاعران عصر مشروطه قالب‌های شعری گذشته را برای بیان مسائل و پدیده‌های تازه مناسب نمی‌دیدند.

درست نادرست

تمرین ۱۲ تاسیس مدرسه دارالفنون به فرمان امیر کبیر و توجه شاهان قاجاری به شعر و ادبیات از عوامل موثر در بازگشت ادبی بودند

درست نادرست

تمرین ۱۳ رمان «شمس و طغرا» از محمدباقر میرزا خسروی و رمان «شمس‌الدین و قمر» از میرزا حسن‌خان بدیع می‌باشد.

درست نادرست

تمرین ۱۴ تاثیر جنگ‌های نافرجام ایران و روس و رواج صنعت چاپ و روزنامه‌نویسی و ترجمه و نشر کتاب‌های غربی از عوامل موثر در بیداری و مشروطه بودند.

درست نادرست

تمرین ۱۵ اعزام دانشجویان ایرانی به خارج از کشور برای تحصیل و کوشش‌های عباس میرزا، ولیعهد فتحعلی شاه، از عوامل موثر در بیداری و مشروطه بودند.

درست نادرست

تمرین ۱۶ کسانی چون ناصرالدین‌شاه قاجار، عبدالرحیم طالبوف، میرزا آقاخان کرمانی و ادیب‌الممالک فراهانی از نویسندگان پیشگام ساده‌نویسی بودند.

درست نادرست

تمرین ۱۷ روزنامه «صوراسرافیل» به مدیریت میرزا جهانگیرخان صوراسرافیل و مجله «بهار» به مدیریت ملک‌الشعرا بهار چاپ می‌شد.

درست نادرست

تمرین ۱۸ اندیشه‌های روشنفکران و افکار آزادی خواهانه جامعه را به سوی تحولی بزرگ سوق می‌داد که سرانجام به صدور فرمان مشروطیت توسط ناصرالدین شاه قاجار انجامید.

درست نادرست

تمرین ۱۹ فن ترجمه در زمان فتحعلی شاه آغاز شد. از میان مهم‌ترین آثار ترجمه‌شده می‌توان از «سرگذشت حاجی‌بابای اصفهانی» اثر جیمز موریه نام برد.

درست نادرست

تمرین ۲۰ میرزا فتحعلی آخوندزاده، میرزا آقاخان کرمانی و عبدالرحیم طالبوف از جمله روشنفکرانی بودند که به نقد شرایط دوره مشروطه می‌پرداختند.

درست نادرست

تمرین ۲۱ توجه به ادبیات در دربار قاجار و تضعیف جامعه بر اثر شکست ایران از روسیه، از عوامل تأثیرگذار بر دوره مشروطه می‌باشند.

درست نادرست

تمرین ۲۲ انتقاد از نابسامانی‌ها، سخن از حقوق زنان و نفی عقاید خرافی از مفاهیم نو ظهور در دوره مشروطه بودند.

درست نادرست

تمرین ۲۳ با وجود اینکه روزنامه نسیم شمال در رشت منتشر می‌شد، بیشتر مردم تهران آن را می‌خواندند. می‌توان گفت بعد از تهران، رشت از بازار سیاسی و مطبوعاتی پررونق‌تری برخوردار بود.

درست نادرست

تمرین ۲۴ روزنامه‌نگاری، روی آوردن به ترجمه و ادبیات داستانی بر اثر ارتباط با اروپا از عوامل تأثیرگذار در تغییر سبک نثر دوره مشروطه بودند.

درست نادرست

تمرین ۲۵ شعر «جنگ ننگ است در شریعت من / جز بی پاس دین و حفظ وطن» از سروده‌های سید اشرف‌الدین گیلانی است.

درست نادرست

تمرین ۲۶ بیت «من نگویم که مرا از قفس آزاد کنید / قسم برده به باغی و دلم شاد کنید» از سروده‌های ملک‌الشعرا بهار است.

درست نادرست

تمرین ۲۷ سوز و شوری که در شعر عارف نمایان است، نشان از دردمندی و عشق او به میهن است. شعر زیر از تصنیف معروف اوست.

درست نادرست

ای مرغ سحر چو این شب تار
بگذاشت ز سر سیاهکاری
یاد آر ز شمع مرده یاد آر

درست نادرست

تمرین ۲۸ عارف قزوینی در طنز، هجو و هزل چیره‌دست بود؛ اما عرصه هنر وی تصنیف‌ها و ترانه‌های میهنی ای بود که در برانگیختن مردم و آزادی‌خواهی نقش بسیار مؤثری داشت.

درست نادرست

درست نادرست

درست نادرست

درست نادرست

درست نادرست

- تمرین ۲۹** بیت زیر بیتی از ترجمه‌های منظوم ایرج میرزا است.
داد معشوقه به عاشق پیغام که کند مادر تو با من جنگ
عارف قزوینی شاعر وطنی و از موسیقی‌دانان بزرگ عهد مشروطیت بود. شعر عارف ساده و دور از پیچیدگی است.
 درست نادرست
- تمرین ۳۰** آزادی، وطن، قانون خواهی و مبارزه با استبداد و استعمار از مهم‌ترین مفاهیم دوره مشروطه بودند.
نشاط اصفهانی، فروغی بسطامی و سروش اصفهانی غزل‌سرایی به سبک حافظ و سعدی و دیگر شاعران سبک عراقی را پیش گرفتند.
 درست نادرست
- تمرین ۳۱** مولف «گنجینه نشاط» بیت زیر را سروده است.
هوای خود چو نهادم رضای او چو گزیدم جهان و هر چه در او جز به کام خویش ندیدم
شاعران دوره بازگشت ادبی هر چند نتوانستند زبان شعر را از حالت سستی در اواخر سبک هندی در بیاورند اما باعث نوآوری و تکامل قابل توجهی در شعر فارسی شدند.
 درست نادرست
- تمرین ۳۲** محمدعلی جمال‌زاده و صادق هدایت از جمله کسانی هستند که از سبک نثر علامه علی اکبر دهخدا در داستان‌هایشان بهره برده‌اند.
نسیم شمال از شاعران عهد مشروطه است. شعرهای او به زبان ساده و طنزآمیز در راه مبارزه با استبداد و عشق به وطن است. بیت زیر یکی از سروده‌های اوست.
جنگ ننگ است در شریعت من جز پی پاس دین و حفظ وطن
 درست نادرست
- تمرین ۳۳** فرخی یزدی تحت تأثیر شاعران گذشته، به ویژه مسعود سعد و سعدی بود. آشنایی با مسعود سعد، طبع فرخی را شکوفا ساخت.
فرخی یزدی شاعر، روزنامه نگار، نمایشنامه‌نویس و نظریه‌پرداز دوره مشروطیت بود. مهم‌ترین اثر او نمایشنامه منظوم «ایده آل» یا «سه تابلوی مریم» است.
 درست نادرست
- تمرین ۳۴** بیت زیر از میرزاده عشقی است.
گر این چنین به خاک وطن شب سحر کنم خاک وطن چو رفت، چه خاکی به سرکنم؟
 درست نادرست
- تمرین ۳۵** «سه تابلوی مریم»، «نسیم شمال» و «تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران» به ترتیب از میرزاده عشقی، سید اشرف‌الدین گیلانی و ادیب‌الممالک فراهانی است.
ادیب‌الممالک فراهانی که سردبیری روزنامه قرن بیستم را بر عهده داشت در قالب‌های قصیده، ترجیع‌بند و مسقط طبع آزمایی کرده است.
 درست نادرست
- تمرین ۳۶** میرزا محمدصادق امیری فراهانی که بعدها از جانب ناصرالدین‌شاه به ادیب‌الممالک ملقب شد، فعالیت اصلی‌اش روزنامه‌نگاری بود و در قصیده بیشتر از قالب‌های دیگر طبع آزمایی کرده است.
در سال‌های انقلاب مشروطه در نثر فارسی دگرگونی‌هایی به وجود می‌آید که نثر را به سمت پیچیدگی سوق می‌دهد.
 درست نادرست
- تمرین ۳۷** دو مجله «بهار» و «دانشکده» با مدیریت ملک‌الشعراى بهار و مجله «نوبهار» به‌وسیله میرزا یوسف خان اعتصامی چاپ می‌شد.
اولین کسی که در ایران به نوشتن نمایشنامه فارسی پرداخت میرزا آقا تبریزی بود که چند نمایشنامه کوتاه تألیف کرد.
 درست نادرست
- تمرین ۳۸** تحقیقات ادبی و تاریخی در محدوده تاریخ مشروطه از موضوعات پرجاذبه محسوب می‌شد.
 درست نادرست

تست ۷ کدام گزینه از نظر تاریخ ادبیات صحیح نمی‌باشد؟

- ۱) شاعران دوره مشروطه به صور خیال و جنبه‌های شاعرانه کمتر از محتوا توجه داشتند.
- ۲) آزادی، وطن، قانون خواهی و مبارزه با استبداد و استعمار از مهم‌ترین مفاهیم دوره مشروطه بودند.
- ۳) انجمن‌های ادبی اصفهان و خاقان به ترتیب توسط مشتاق اصفهانی و فتحعلی شاه اداره می‌شدند.
- ۴) نشاط اصفهانی و صبای کاشانی از شاعرانی هستند که به قصیده‌سرایی به سبک شاعران عهد سلجوقی می‌پرداختند.

تست ۸ کدام گزینه از نظر تاریخ ادبیات دوره مشروطه صحیح است؟

- ۱) نشاط اصفهانی هرچند غزل‌هایی دارد به ویژه از نظر قصیده‌سرایی در بین هم‌روزگاران خود تا حدی کم‌نظیر است.
- ۲) رواج صنعت چاپ و روزنامه‌نویسی و ترجمه و نشر کتاب‌های غربی از عوامل ایجاد نهضت بازگشت ادبی هستند.
- ۳) روزنامه صوراسرافیل و مجله بهار به ترتیب توسط میرزا جهانگیرخان صوراسرافیل و میرزا یوسف اعتصامی چاپ می‌شد.
- ۴) کسانی چون عبدالرحیم طالبوف، میرزا آقا کرمانی و ادیب‌الممالک فراهانی از نویسندگان پیشگام ساده‌نویسی بودند.

تست ۹ «میرزا حسن خان بدیع، میرزا حبیب اصفهانی و میرزا یوسف اعتصامی» به ترتیب در چه زمینه‌ای فعالیت داشتند؟

- ۱) داستان‌نویسی - نمایشنامه‌نویسی - روزنامه‌نگاری
- ۲) نمایشنامه‌نویسی - ترجمه - داستان‌نویسی
- ۳) داستان‌نویسی - ترجمه - روزنامه‌نگاری
- ۴) داستان‌نویسی - نمایشنامه‌نویسی - ترجمه

تست ۱۰ همه افراد زیر، در روزنامه‌نگاری فعال بودند به جز ...

- ۱) میرزاده عشقی
- ۲) ادیب‌الممالک فراهانی
- ۳) عارف قزوینی
- ۴) علامه دهخدا

تست ۱۱ در بین افراد زیر چند نفر به روزنامه‌نگاری مشغول بودند؟

«ادیب‌الممالک فراهانی - میرزاده عشقی - ایرج میرزا - سید اشرف‌الدین گیلانی - میرزا یوسف اعتصامی - محمدباقر میرزا خسروی - علامه دهخدا - میرزا آقا تبریزی - ملک‌الشعرا بهار - میرزا جهانگیرخان صوراسرافیل»

- ۱) پنج
- ۲) شش
- ۳) هفت
- ۴) هشت

تست ۱۲ مؤلفان «شمس و طغرا - حاجی‌بابای اصفهانی - داستان باستان» به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

- ۱) میرزا حسن خان بدیع، جیمز موریه، محمدباقر میرزا خسروی
- ۲) محمدباقر میرزا خسروی، جیمز موریه، میرزا حسن خان بدیع
- ۳) محمدباقر میرزا خسروی، میرزا حبیب اصفهانی، میرزا حسن خان بدیع
- ۴) میرزا حسن خان بدیع، میرزا حبیب اصفهانی، محمدباقر میرزا خسروی

تست ۱۳ مؤلف چند اثر به‌درستی نوشته شده است؟

(تاریخ بیداری ایرانیان: میرزا آقا تبریزی) (سه تابلوی مریم: میرزاده عشقی) (تاریخ مختصر احزاب سیاسی ایران: ناظم‌الاسلام کرمانی) (خداوند نامه: نشاط اصفهانی) (شمس‌الدین و قمر: میرزا حسن خان بدیع) (ترجمه حاجی‌بابای اصفهانی: میرزا حبیب خراسانی) (منشآت: ادیب‌الممالک فراهانی)

- ۱) دو
- ۲) سه
- ۳) چهار
- ۴) پنج

تست ۱۴ کدام گزینه از نظر تاریخ ادبیات دوره بازگشت و دوره مشروطه صحیح می‌باشد؟

- ۱) در سال‌های انقلاب مشروطه در نثر فارسی دگرگونی‌هایی به وجود آمد که نثر را به سمت پیچیدگی سوق داد.
- ۲) ادیب‌الممالک فراهانی سردبیری روزنامه مجلس را بر عهده داشت و فعالیت اصلی‌اش قصیده‌سرایی بود.
- ۳) فرخی یزدی در دوره هفتم مجلس نماینده مردم یزد شد. آشنایی با مسعود سعد طبع فرخی را شکوفا ساخت.
- ۴) مهم‌ترین اثر عشقی «ایده آل» است و روزنامه «قرن بیستم» توسط عشقی منتشر می‌شد.

تست ۱۵ سراینده کدام شعر نادرست نوشته شده است؟

- ۱) گر این چنین به خاک وطن شب سحر کنم
 - ۲) تا ز باغ خاطرت گل‌های شادی بشکفد
 - ۳) هوای خود چو نهادم رضای او چو گزیدم
 - ۴) جنگ ننگ است در شریعت من
- خاک وطن چو رفت، چه خاکی به سر کنم (میرزاده عشقی)
 هر چه در دل تخم کین داری، به زیر خاک کن (ملک‌الشعرا بهار)
 جهان و هر چه در او، جز به کام خویش ندیدم (صبای کاشانی)
 جز پی پاس دین و حفظ وطن (ادیب‌الممالک فراهانی)

ت۱۶ عبارات «از موسیقی‌دانان بزرگ عهد مشروطیت»، «از پیشگامان نثر ساده‌نویسی دوره مشروطه»، «نویسنده اولین

نمایشنامه فارسی»، «نویسنده مطالب طنزآمیز چرند و پرند» به ترتیب معرف کدام شخصیت‌ها می‌باشد؟

- ۱) عارف قزوینی، زین‌العابدین مراغه‌ای، میرزا آقا تبریزی، میرزا جهانگیرخان صوراسرافیل
- ۲) فرخی یزدی، عبدالرحیم طالبوف، ناظم الاسلام کرمانی، میرزا جهانگیرخان صوراسرافیل
- ۳) میرزاده عشقی، میرزا آقا تبریزی، ناظم الاسلام کرمانی، علامه دهخدا
- ۴) عارف قزوینی، ناصرالدین‌شاه قاجار، میرزا آقا تبریزی، علامه دهخدا

ت۱۷ کدام شخصیت جزو پیشگامان ساده‌نویسی در نثر نمی‌باشد؟

- ۱) ناصرالدین‌شاه قاجار
- ۲) عبدالرحیم طالبوف
- ۳) زین‌العابدین مراغه‌ای
- ۴) میرزا حبیب اصفهانی

ت۱۸ کدام گزینه از نظر تاریخ ادبیات صحیح نمی‌باشد؟

- ۱) از میان مهم‌ترین آثار ترجمه‌شده می‌توان از «ترجمه سرگذشت حاجی‌بابای اصفهانی» اثر میرزا حبیب اصفهانی نام برد.
- ۲) میرزا عبدالوهاب نشاط اصفهانی هرچند غزل‌های بسیاری دارد به‌ویژه از نظر قصیده‌سرایی در بین هم‌روزگاران کم‌نظیر است.
- ۳) محمدعلی جمال‌زاده و صادق هدایت از جمله افرادی هستند که از نثر علامه دهخدا تأثیر پذیرفته‌اند.
- ۴) فعالیت اصلی ادیب‌الممالک روزنامه‌نگاری بود و او در قصیده بیشتر از قالب‌های دیگر طبع‌آزمایی کرده است.

ت۱۹ کدام گزینه از عوامل بیداری جامعه در دوره مشروطه نمی‌باشد؟

- ۱) توجه به واقعیت‌ها و امکانات فنی دنیای جدید.
- ۲) رواج صنعت چاپ و روزنامه‌نویسی و ترجمه و نشر کتاب‌های غربی.
- ۳) توجه به ادبیات در دربار قاجاریه و رونق بازار شعر و شاعری.
- ۴) کوشش‌های عباس میرزا در روی آوردن به دانش و فنون نوین

ت۲۰ کدام موارد از نظر تاریخ ادبیات صحیح می‌باشند؟

- الف - در عصر مشروطه بیشترین رویکرد نویسندگان به رمان‌های تاریخی بود.
ب - ترجمه آثار اروپایی در ایران با تأسیس چاپخانه در زمان فتحعلی شاه قاجار شد.
ج - اولین کسی که به نوشتن نمایشنامه فارسی پرداخت، محمدباقر میرزا خسروی بود.
د - تحقیقات ادبی و تاریخی در محدوده تاریخی مشروطه از موضوعات پرجاذبه بود.
- ۱) الف - ب ۲) ج - د ۳) الف - ج ۴) ب - د

ت۲۱ توضیح مقابل کدام موارد در مورد شخصیت معرفی شده صحیح نمی‌باشد؟

- الف - او با تغییر سبک نگارش، موجب اقبال عامه به نثر گردید. (قائم‌مقام فراهانی)
ب - از مترجمین تأثیرگذار در ساده‌نویسی نثر دوره مشروطه. (میرزا آقا تبریزی)
ج - از روزنامه‌نگاران فعال در دوره مشروطه. (زین‌العابدین مراغه‌ای)
د - از محققین حوزه‌های تاریخی و ادبی در محدوده تاریخی مشروطه است. (ناظم الاسلام کرمانی)

- ۱) الف - ج ۲) ب - د ۳) ب - ج ۴) الف - د

ت۲۲ هر دو مورد کدام گزینه جز پیشگامان نثر ساده دوره مشروطه می‌باشند؟

- ۱) ناصرالدین‌شاه قاجار - میرزا آقاخان کرمانی
- ۲) عبدالرحیم طالبوف - میرزا آقا تبریزی
- ۳) علامه دهخدا - میرزا جهانگیرخان صوراسرافیل
- ۴) زین‌العابدین مراغه‌ای - میرزا یوسف اعتصامی

درس چهارم

علوم و فنون سال دوازدهم

ویژگی‌های سبک بازگشت

سبک بازگشت تغییر و تحول چندانی در شیوه‌ها و ویژگی‌های سخن به وجود نیاورد. بلکه بازگشتی به دوره‌های **خراسانی** و **عراقی** بود. از آنجا که ویژگی‌های این دو سبک در پایه‌های دهم و یازدهم بیان شده است، از تکرار آن خودداری می‌کنم.

ویژگی‌های سبکی شعر دوره مشروطه

◆ ویژگی‌های زبانی شعر دوره مشروطه

- ✂ **سادگی و روانی** از بارزترین شاخصه‌های زبان شعر عصر بیداری است.
- ✂ شعر به دلیل موقعیت اجتماعی و انقلابی، برای عامه مردم قابل فهم است.
- ✂ شاعران شعر را متناسب با زبان و فهم مردم عادی، **محاوره‌ای** بیان می‌کردند.
- ✂ شعر به عنوان زبان بُرنده نهضت در اختیار روزنامه‌ها قرار گرفت.
- ✂ در شعر برخی از شاعران توجه به واژگان کهن مانند؛ **بادافره، خلیدن، گلخن** و ... دیده می‌شود.
- ✂ دایره واژگانی شعر با توجه به ارتباط با اروپا و ظهور علوم و فنون جدید، گسترش یافت و بسیاری از واژه‌های نو و فرنگی از جمله واژه‌ها و اصطلاحات انگلیسی، روسی، فرانسوی و ترکی وارد شعر شد.
- ✂ گروهی مانند **ملک‌الشعراي بهار** و **ادیب‌الممالک فراهانی** به زبان پُرصلابت گذشته وفادار ماندند.
- ✂ گروهی هم مانند **سید اشرف‌الدین گیلانی** و **عارف قزوینی** به زبان ساده و صمیمی کوچه و بازار روی آوردند و از واژه‌ها و اصطلاحات موسیقی عامیانه و حتی واژگان فرنگی بهره بردند.

◆ کم‌توجهی کاربرد جمله‌ها و ترکیب‌های زبانی در شعر

- ۱- اغلب شاعران صرفاً به محتوا گرایش داشتند.
- ۲- برخی شاعران تسلط کافی برای ادبیات کهن نداشتند.
- ۳- شاعران برای آگاه‌سازی مردم و انتشار آثار در روزنامه‌ها ناگزیر بودند به شتاب شعر بسرایند.

◆ ویژگی‌های ادبی شعر دوره مشروطه

- ✂ قالب‌های شعری کم و بیش مانند گذشته ادامه یافت و تغییر چندانی نداشت.
- ✂ توجه به قالب‌های قصیده و مثنوی در شعر **ملک‌الشعراي بهار** و **ادیب‌الممالک فراهانی** بیشتر است.
- ✂ شاعرانی که به زبان مردم کوچه و بازار شعر می‌گفتند به قالب‌های مستزاد، چهارپاره و سرودن ترانه و تصنیف رغبت بیشتری داشتند.
- ✂ شاعرانی که به زبان مردم عادی شعر می‌گفتند به آرایه‌های بیانی و بدیعی و سنت‌های ادبی کمتر پایبند بودند.
- ✂ شاعران این دوره تخیلات سراینده‌گان پیشین را در نظر داشتند و گاه با تاثیرپذیری از اوضاع اجتماعی، نوآوری‌هایی در عرصه‌ی تخیل پدید آوردند. نمونه‌ی این تخیلات را در پاره‌ای از اشعار **میرزاده عشقی** می‌توان دید.
- ✂ گروه سنت‌گرا (بهار و ادیب‌الممالک و ...) از نظر موسیقی و عروض، بسیار پایبند به سنت‌های ادبی بودند.
- ✂ گروهی که به زبان کوچه و بازار شعر می‌گفتند، پایبندی و التزام کمتری به موسیقی و عروض و سنت‌های ادبی داشتند.

♦ ویژگی‌های فکری شعر دوره مشروطه

- ✎ شعر مشروطه همراه با تغییرات زمانه از نظر درون‌مایه نیز تحوّل چشمگیری داشت.
- ✎ نگرش شاعران از کلی‌نگری و ذهنیت‌گرایی به جزئی‌نگری و عینیت‌گرایی تغییر کرد.
- ✎ مضامین کلی و ذهنی، مسائل اخلاقی، عارفانه‌سرایي و غزل‌گویی کارایی خود را از دست دادند.
- ✎ مضامین سیاسی، اجتماعی و وطنی رونق یافت.

شاخص‌ترین درون‌مایه‌های شعر عصر بیداری

الف- آزادی

- مفهوم آزادی در شعر این دوره، مترادف با مفهوم دموکراسی غربی است.
- مردم در جامعه و سرنوشت سیاسی و اقتصادی خود نیز دارای حق و اختیار هستند.

ب- وطن

- وطن با مفهوم امروزی، در این دوره وارد شعر و ادبیات فارسی شد.
- مفهوم وطن بسیار مورد توجه بزرگانی مانند **ملک‌الشعراى بهار**، **علامه دهخدا** و **ادیب‌الممالک فراهانی** قرار گرفت.

ج- قانون

- قانون و قانون‌مداری **بنیادی‌ترین تفکر** و خواست مشروطه‌خواهان گردید.

د- تعلیم و تربیت جدید

- با ظهور مطبوعات و گسترش آن در جامعه آگاهی همگانی افزایش یافت و لزوم تعلیم و تربیت عمومی با نگاه جدید آن، مورد توجه مردم و شاعران قرار گرفت.

ه- توجه به مردم

- از بارزترین ویژگی‌های ادبیات دوره بیداری، توجه به مردم است.
- شاعران خواست‌ها و علایق توده مردم، نیازها و کاستی‌های محرومان جامعه را موضوع سخن خود قرار دادند و به دفاع از کارگران و ضعیفان توجه داشتند.
- جایگاه زنان در اجتماع نیز مورد توجه شاعران عصر بیداری قرار گرفت.
- **ابوالقاسم لاهوتی** و **فرخی یزدی** از شاخص‌ترین شاعران این حوزه‌اند.

و- دانش‌ها و فنون نوین

- ضرورت‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی موجب توجه به دانش‌ها و فنون جدید شد.
- شاعران و روشن‌فکران به این موضوع پرداختند و مضامین و اصطلاحات و واژگان مربوط به آن در سخنشان به چشم می‌خورد.

ویژگی‌های سبکی نثر دوره مشروطه

♦ ویژگی‌های زبانی نثر دوره مشروطه

- ✎ در نثر این دوره واژه‌ها و ترکیب‌های عربی ناآشنا **کمتر** می‌شود.
- ✎ به دلایل گوناگون بسیاری از لغات انگلیسی، ترکی، فرانسوی و ... به نثر فارسی وارد می‌شود.
- ✎ عبارت‌های وصفی و دور و دراز و لفظ‌پردازی‌های بیجا در نامه‌ها و نوشته‌ها کاهش می‌یابد.
- ✎ **نثر این دوره ساده و قابل فهم است.**
- ✎ در ساختار و ترکیب دستوری کلام نیز، جمله‌ها درست‌تر و با طبیعت زبان هم‌آهنگ‌تر است.

♦ ویژگی‌های ادبی نثر دوره مشروطه

- ✎ نثر فارسی حتی پیش‌تر از شعر فارسی در دوره بیداری، قید و بندهای نثر مصنوع و فتی را کنار می‌گذارد و ساده می‌شود.
- ✎ **صنایع ادبی از نثر جدا می‌شود** و نثر در خدمت بیان خواست و آمال مردم به شکلی پویا ظاهر می‌گردد.
- ✎ یکی از ضعف‌های تکنیکی در اغلب داستان‌های دوران مشروطه، **حضور راوی سوم شخص** در بعضی صحنه‌های داستان و سخن گفتن او با خواننده است که امروزه کاربرد چندانی ندارد.
- ✎ اغلب نویسندگان این دوره، داستان را مطابق ذوق عامه **نوشته‌اند** و سبک نویسندگی آنان مطابقت کاملی با ادبیات داستانی جدید **نداشت**.

ویژگی‌های فکری نثر دوره مشروطه

- به‌طور کلی درون‌مایه‌هایی که برای شعر دوره بیداری بیان شد، در نثر نیز مورد توجه نویسندگان بود.
- نثر در این دوره با ویژگی‌هایی چون نوگرایی، تجدّدخواهی و آزادی‌طلبی و با هدف تأثیر بر عامه مردم گسترش یافت.
- از شاخه‌های ارزنده‌ای که در نثر عصر بیداری چشم‌نواز است، **طنز سیاسی - اجتماعی** است.
- دشمنی با استعمار و استبداد نیز، یکی از موضوعاتی بود که در نثر روزنامه‌ای بسیار مورد توجه قرار گرفت.
- بسیاری از نثرهای دوره بیداری به‌ویژه نثر داستانی به **موضوع تنفر از خرافات** می‌پردازد.
- حقوق مدنی زنان از جمله موضوعاتی است که در کنار تعلیم و تربیت نوین و همگانی مورد توجه نویسندگان بود.

درستی یا نادرستی هر یک از موارد زیر را مشخص کنید.

- ۱ **تمرین** سادگی و روانی از بارزترین ویژگی‌های زبان شعر در دوره بازگشت می‌باشد. درست نادرست
- ۲ **تمرین** شاعرانی همچون ملک‌الشعراى بهار و عارف قزوینی به زبان پرصلابت گذشته وفادار ماندند. درست نادرست
- ۳ **تمرین** سید اشرف‌الدین گیلانی از جمله شاعرانی است که در عصر مشروطه به زبان ساده و صمیمی کوچک و بازار روی آورد. درست نادرست
- ۴ **تمرین** گرایش به محتوا و عدم تسلط کافی بر ادبیات کهن از دلایل کم‌توجهی به زبان در دوره مشروطه می‌باشد. درست نادرست
- ۵ **تمرین** از میان مضامین دوره مشروطه «وطن» بنیادی‌ترین تفکر و خواست مشروطه خواهان بود. درست نادرست
- ۶ **تمرین** از بارزترین ویژگی‌های دوره بیداری توجه به مردم است شاعران در این دوره به انعکاس خواست‌ها و علائق توده مردم پرداختند. درست نادرست
- ۷ **تمرین** با توجه به ویژگی‌های زبانی دوره مشروطه می‌توان گفت دایره واژگانی نسبت به قبل محدودتر شد. درست نادرست
- ۸ **تمرین** کم‌توجهی کاربرد جمله‌ها و ترکیب‌های زبانی در شعر، در دوره بیداری دیده می‌شود. درست نادرست
- ۹ **تمرین** در عصر مشروطه شاعرانی مانند ادیب‌الممالک فراهانی به قالب‌هایی همچون مستزاد و چهارپاره توجه بیشتری داشتند. درست نادرست
- ۱۰ **تمرین** تنفر از خرافات، حقوق مدنی زنان و تعلیم و تربیت نوین و همگانی، از موضوعات قابل توجه نویسندگان بود. درست نادرست
- ۱۱ **تمرین** در عصر مشروطه شاعرانی که به زبان مردم کوچک و بازار شعر می‌گفتند، به قالب‌هایی مثل مستزاد و چهارپاره و نیز سرودن ترانه و تصنیف رغبت بیشتری داشتند. درست نادرست
- ۱۲ **تمرین** قوی‌ترین تغییرات در عصر مشروطه در قلمرو فکری رخ می‌دهد و مضامین و اندیشه‌های تازه‌ای به شعر وارد می‌شود. درست نادرست
- ۱۳ **تمرین** یکی از ضعف‌های تکنیکی در اغلب داستان‌های دوران مشروطه، حضور راوی سوم شخص در بعضی صحنه‌های داستان و سخن گفتن او با خواننده است. درست نادرست
- ۱۴ **تمرین** نوگرایی، تجدّدخواهی و آزادی‌طلبی و تأثیر بر عامه مردم از ویژگی‌های نثر دوره مشروطه می‌باشد. درست نادرست
- ۱۵ **تمرین** در عصر مشروطه، نگرش شاعران و نویسندگان از جزئی‌نگری و عینیت‌گرایی به کلی‌نگری و ذهنیت‌گرایی تغییر یافت. درست نادرست
- ۱۶ **تمرین** در عصر مشروطه مضامین کلی و ذهنی، مسائل اخلاقی، عارفانه‌سرایى و غزل‌گویی تا حد زیادی کارایی خود را از دست داد. درست نادرست
- ۱۷ **تمرین** نویسندگان دوره مشروطه، داستان را مطابق ذوق عامه مردم می‌نوشتند و سبک نویسندگی آنان مطابقت کاملی با ادبیات داستانی جدید داشت. درست نادرست
- ۱۸ **تمرین** درون‌مایه‌های نثر دوره مشروطه نیز مانند نظم این دوره موضوعاتی همچون آزادی، وطن، قانون و... می‌باشد. درست نادرست

- تمرین ۱۹** آزادی، وطن، قانون، تعلیم و تربیت و توجه به مردم را می‌توان اصلی‌ترین درون‌مایه‌های شعر عصر بیداری نامید.
 درست نادرست
- تمرین ۲۰** «وطن» از مفاهیم بارز شعر مشروطه است و بسیار مورد توجه بزرگانی چون ملک‌الشعراى بهار، علامه دهخدا و ادیب‌الممالک فراهانی قرار گرفت..
 درست نادرست
- تمرین ۲۱** میرزاده عشقی و فرخی یزدی از شاخص‌ترین شاعرانی هستند که به موضوع «توجه به مردم» در عصر مشروطه پرداختند.
 درست نادرست
- تمرین ۲۲** در شعر بعضی از شاعران دوره مشروطه واژگان کهنی همچون «بادافره، خلیدن، گلخن و ...» دیده می‌شود.
 درست نادرست
- تمرین ۲۳** شعر زیر از ملک‌الشعراى بهار است.
 در محیط طوفان‌زا ماهرانه در جنگ است ناخدای استبداد با خدای آزادی
 درست نادرست
- تمرین ۲۴** نثر فارسی از زمان قائم‌مقام فراهانی تا حدودی از پیچیدگی فاصله گرفته بود و به سمت سادگی و روانی پیش می‌رفت.
 درست نادرست
- تمرین ۲۵** درون‌مایه نثر که در سال‌های نزدیک به مشروطه، آزادی و آزادی‌خواهی بود، در این دوره با لحن شدیدتر ادامه یافت.
 درست نادرست
- تمرین ۲۶** انتشار آثار در روزنامه‌ها موجب شتاب بیشتر در سرایش شعرها بود که این عامل از دلایل کم‌توجهی به زبان محسوب می‌شود.
 درست نادرست
- تمرین ۲۷** در نثر دوره مشروطه واژه‌ها و ترکیب‌های عربی ناآشنا بیشتر می‌شود و به دلایل گوناگون بسیاری از لغات انگلیسی، ترکی، فرانسوی و ... به نثر فارسی وارد می‌شود.
 نادرست درست
- تمرین ۲۸** در دوره مشروطه عبارت‌های وصفی دور و دراز و لفظ‌پردازی‌های بیجا در نامه‌ها و نوشته‌ها افزایش می‌یابد.
 درست نادرست
- تمرین ۲۹** شاعرانی که به زبان مردم کوچه و بازار شعر می‌گفتند به آرایه‌های بیانی و بدیعی و سنت‌های ادبی توجه بیشتری داشتند.
 درست نادرست
- تمرین ۳۰** شاعران دوره بیداری از جمله میرزاده عشقی تخیلات سراینده‌گان پیشین را در نظر داشتند.
 درست نادرست
- تمرین ۳۱** از ویژگی‌های زبانی نثر دوره مشروطه این است که: قید و بندهای نثر مصنوع و فنی را کنار می‌گذارد و گزارشی و ساده می‌شود.
 درست نادرست
- تمرین ۳۲** در نثر مشروطه صنایع ادبی به کمک نثر می‌آید و نثر در خدمت بیان خواست و آمال مردم به شکلی پویا ظاهر می‌گردد.
 درست نادرست
- تمرین ۳۳** دشمنی با استعمار و استبداد یکی از موضوعاتی بود که در نثر روزنامه‌ای بسیار مورد توجه قرار گرفت.
 درست نادرست

تست‌های درس چهارم علوم و فنون سال دوازدهم

- تست ۲۳** همه موارد از شاخص‌ترین درون‌مایه‌های شعر عصر بیداری است؛ به جز:
- (۱) توجه به مردم، آزادی (۲) تعلیم و تربیت جدید، قانون (۳) دانش‌ها و فنون جدید، وطن (۴) معنی‌گرایی و ابهام در شعر، مدح و هجو
- تست ۲۴** با توجه به سبک عصر بیداری همه موارد درست است؛ به جز:
- (۱) شعر در این دوره عمومیت یافت و به عنوان زبان برنده نهضت در اختیار روزنامه‌ها قرار گرفت.
 (۲) به علت تسلط کافی شاعران بر ادبیات کهن، توجه زیادی به کاربرد جمله‌ها و ترکیب‌های زبانی در این عصر شده‌است.
 (۳) شاعران گاه با تأثیرپذیری از اوضاع اجتماع، نوآوری‌هایی در عرصه تخیل پدید آوردند. مانند پاره‌ای از اشعار میرزاده عشقی.
 (۴) شاعرانی که به زبان مردم کوچه و بازار شعر می‌گفتند به قالب‌هایی مانند مستزاد، چهارپاره، ترانه و تصنیف رغبت بیشتری داشتند.

ت۲۵ کدام گزینه در رابطه با سبک دوره مشروطه نادرست است؟

- (۱) شعر این دوره به دلیل موقعیت اجتماعی و انقلابی برای عامه مردم قابل فهم است.
- (۲) شاعرانی مانند ملک‌الشعراى بهار و عارف قزوینی به زبان پرصلابت گذشته وفادار ماندند.
- (۳) کم‌توجهی کاربرد جمله‌ها و ترکیب‌های زبانی در شعر، در دوره بیداری دیده می‌شود.
- (۴) در عصر مشروطه مضامین کلی و ذهنی مانند عارفانه سرایی تا حد زیادی کارایی خود را از دست داد.

ت۲۶ با توجه به سبک مشروطه همه گزینه‌ها صحیح می‌باشند، به جز

- (۱) شاعرانی که به زبان کوچه و بازار شعر می‌سرودند به آرایه‌های بیانی و بدیعی توجه بیشتری داشتند.
- (۲) شاعران دوره بیداری از جمله میرزاده عشقی تخیلات سرایندهگان پیشین را در نظر داشتند.
- (۳) نثر فارسی در این دوره از پیچیدگی فاصله گرفته و به سمت سادگی و روانی پیش رفت.
- (۴) عبارت‌های وصفی دور و دراز و لفظ‌پردازی‌های بیجا، در نامه‌ها و نوشته‌ها کاهش می‌یابد.

ت۲۷ کدام گزینه از نظر سبک‌شناسی دوره مشروطه صحیح نمی‌باشد؟

- (۱) تنفر از خرافات، حقوق مدنی زنان و تعلیم و تربیت نوین و همگانی، از موضوعات قابل توجه نویسندگان بود.
- (۲) دشمنی با استعمار و استبداد یکی از موضوعاتی بود که در نثر روزنامه‌ای بسیار مورد توجه قرار گرفت.
- (۳) از میان مضامین دوره مشروطه، موضوع «وطن» بنیادی‌ترین تفکر و خواست مشروطه‌خواهان بود.
- (۴) ابوالقاسم لاهوتی و فرخی یزدی از شاخص‌ترین شاعرانی هستند که به موضوع «توجه به مردم» پرداختند.

ت۲۸ کدام دو شاعر از واژه‌ها و اصطلاحات موسیقی عامیانه و حتی واژه‌های فرنگی در شعر خود بهره برده‌اند؟

- (۱) نسیم شمال - عارف قزوینی (۲) ملک‌الشعراى بهار - علامه دهخدا (۳) فرخی یزدی - ایرج میرزا (۴) میرزاده عشقی - ابوالقاسم لاهوتی

ت۲۹ کدام شاعران با آگاهی از سنت‌های ادبی به زبان پرصلابت گذشته وفادار ماندند؟

- (۱) ایرج میرزا - ملک‌الشعراى بهار (۲) ملک‌الشعراى بهار - ادیب‌الممالک فراهانی
- (۳) ایرج میرزا - فرخی یزدی (۴) فرخی یزدی - ادیب‌الممالک فراهانی

ت۳۰ کدام گزینه در مورد ویژگی ادبی شعر و نثر دوره مشروطه صحیح نمی‌باشد؟

- (۱) گروهی که مطابق زبان کوچه و بازار شعر می‌سرودند، پایبندی و التزام کمتری به موسیقی و عروض داشتند.
- (۲) شاعرانی که به زبان کوچه و بازار شعر می‌سرودند به قالب‌هایی مثل مستزاد و چهار پاره رغبت بیشتری داشتند.
- (۳) صنایع ادبی از نثر جدا می‌شود و نثر در خدمت بیان خواست و آمال مردم به شکلی پویا ظاهر می‌گردد.
- (۴) اکثر نویسندگان، داستان را مطابق ذوق عامه مردم نمی‌نوشتند و سبک آنان مطابقت کاملی با ادبیات داستانی جدید داشت.

ت۳۱ شاعران دوره بیداری تخیلات سرایندهگان پیشین را در نظر داشتند و گاه با تأثیرپذیری از اوضاع اجتماعی نوآوری‌هایی در عرصه تخیل پدید آوردند. نمونه این تخیلات را در پاره‌ای از اشعار می‌توان دید.

- (۱) ایرج میرزا (۲) عارف قزوینی (۳) میرزاده عشقی (۴) فرخی یزدی

ت۳۲ توجه به قالب‌های قصیده و مثنوی در شعر کدام‌یک از شاعران دوره مشروطه بیشتر است؟

- (۱) ادیب‌الممالک فراهانی (۲) میرزاده عشقی (۳) عارف قزوینی (۴) نسیم شمال

ت۳۳ سروده زیر از کیست؟

- گریه را به مستی بهانه کردم / شکوه ما ز دست زمانه کردم
آستین چو از چشم برگرفتم / سیل خون به دامان روان کردم

- (۱) عارف قزوینی (۲) ملک‌الشعراى بهار (۳) علامه دهخدا (۴) میرزاده عشقی

ت۳۴ کدام گزینه از دلایل کم‌توجهی کاربرد جمله‌ها و ترکیب‌های زبانی در شعر دوره بیداری نمی‌باشد؟

- (۱) اغلب شاعران صرفاً به محتوا گرایش داشتند.
- (۲) شاعران ناگزیر بودند به شتاب شعر بسازند.
- (۳) سادگی و روانی و پرهیز از پیچیدگی زبان.
- (۴) عدم تسلط در ادبیات کهن.

درس هفتم

علوم و فنون سال دوازدهم

تاریخ ادبیات قرن چهاردهم (دوره معاصر و انقلاب اسلامی)

الف- دوره معاصر تا انقلاب اسلامی

- ✎ منظور از ادبیات معاصر، آثار ادبی هستند که پس از مشروطیت پدید آمدند.
- ✎ پیدایش شعر معاصر با رویدادهایی مانند انقلاب مشروطیت، پایان سلسله قاجار و سلطنت رضاشاه همراه بود.
- ✎ در ادبیات دوره معاصر، نوآوری‌ها، اندیشه‌های باستان‌گرا و گاهی گرایش به شعرهای ترجمه‌ای مورد توجه قرار گرفت.
- ✎ آزادی‌های موقت محمدرضا شاه موجب گسترش و تثبیت ادبیات شد.

شعر دوره معاصر

- ✎ شعر دوره معاصر را بیشتر با عنوان «شعر نو» می‌شناسیم. تقی رفعت و افرادی مانند بانو شمس کسمایی، ابوالقاسم لاهوتی، جعفر خامنهای و در نهایت نیمایوشیچ، تلاش‌هایی در تغییر شعر فارسی از نظر قالب و محتوا داشتند که آن‌ها را پیشگامان شعر نو خواندند.
- ✎ **تصرف نیما** در ماهیت شعر قدیم و ارائه ماهیتی نو از آن، به تغییر در قالب و ویژگی‌های سخن شاعران قدیم انجامید.
- ✎ نیمایوشیچ؛ زبان، تخیل، احساس، معنی، فرم و ساختار شعر را متحول کرد.
- ✎ شروع واقعی شعر نو را از سال ۱۳۰۰ یعنی اندکی پیش از به سلطنت رسیدن رضاخان می‌دانیم.

شعر معاصر

◆ چهار دوره مهم در شعر معاصر

دوره اوّل

- ✎ دوره سلطنت رضاخان (از سال ۱۳۰۴ تا شهریور ۱۳۲۰)
- ✎ دوره درخشش نیما و جدال بر سر شعر کهنه و نو

دوره دوّم

- ✎ از آغاز حکومت محمدرضا تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲
- ✎ فضای سیاسی آزادتری نسبت به دوره قبل در ایران حاکم بود.
- ✎ اشعار نیما و دیگر نوگرایان، در برخی نشریات مانند روزگار نو و سخن منتشر می‌شد.
- ✎ مهم‌ترین حادثه ادبی این دوره **تشکیل اولین کنگره نویسندگان و شاعران** ایران در تیر ۱۳۲۵ بود.
- ✎ نیما در این کنگره شعر «**آی آدم‌ها**» را خواند و پس از آن شیوه نیما در کنار شعر سنتی رواج یافت.
- ✎ **شعر نوع تغزلی** در این دوره شروع می‌شود.

دوره سوّم

- ✎ از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تا قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲
- ✎ در این دوره «شعر نو تغزلی» که از دوره قبل شروع شده بود، گسترش یافت و به تدریج راه خود را ادامه داد.
- ✎ شعر نو تغزلی در دهه ۱۳۲۰ و اوایل ۱۳۳۰ از گسترده‌ترین جریان‌های زمان خود شد.
- ✎ بار دیگر استبداد حاکم می‌شود و نوعی **سرخوردگی و یأس** در میان روشن‌فکران و شعرا پیدا شد.
- ✎ جریان سمبولیسم اجتماعی یا شعر نو حماسی نیز رواج یافت.

دوره چهارم

✂ از سال ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷

✂ مسیر عمده شعر همچنان اجتماعی و حماسی است و مضمون شعر شاعران بیشتر نقد اجتماعی است.

✂ این دوره را باید دوره **کمال جریان‌های ادبی** دوره‌های پیشین به حساب آورد.

✂ شاعران بهتر و هنری‌تر از گذشته به جوهر شعر دست یافتند.

◆ **معروف‌ترین شاعران دوره معاصر**

پروین اعتصامی، فریدون توللی، محمدحسین شهریار، نادر نادرپور، فریدون مشیری، نصرت رحمانی، فروغ فرخزاد، منوچهر شیبانی، اسماعیل شاهرودی، مهدی اخوان ثالث، احمد شاملو، سیاوش کسرای، منوچهر آتشی، پرویز ناتل خانلری، حمید مصدق، مهدی حمیدی شیرازی، هوشنگ ابتهاج، محمدرضا شفیعی کدکنی و ...

پروین اعتصامی

✂ نام اصلی او رخشنده اعتصامی است و در خانواده‌ای اهل ادب به دنیا آمد.

✂ یوسف اعتصام‌الملک آتشیانی (مدیر مجله «بهار») پدر او بود.

✂ پروین در **قصیده به سبک ناصر خسرو** و به روانی و لطافت سعدی شعر می‌سراید.✂ اوج سخن پروین در **قطعات** اوست که در آن‌ها به **شیوه انوری و سنایی** توجه دارد.✂ برخی از اشعار او به‌صورت **مناظره** میان دو انسان، جاندار یا شیء است.

✂ شعر «در آن سرای که زن نیست، انس و شفقت نیست / در آن وجود که دل مرده، مرده است روان» از سروده‌های اوست.

سید محمدحسین بهجت تبریزی (شهریار)

✂ از بزرگ‌ترین شاعران غزل‌سرای معاصر است که علاوه بر شعر فارسی، به ترکی آذری نیز شعر می‌سراید.

✂ منظومه «حیدربابایه سلام» شهریار از شاهکارهای شعر ترکی است.

✂ به بزرگان دین به‌ویژه حضرت علی (ع) ارادت خاصی داشت و چند شعر ارزنده با این مضمون دارد.

✂ از غزل‌سرایان نامی ایران، به‌ویژه **حافظ** تأثیر فراوان پذیرفته است.

✂ بیت «باز امشب ای ستاره تابان نیامدی / باز ای سپیده شب هجران نیامدی» از سروده‌های اوست.

علی اسفندیاری (نیما یوشیج)

✂ نیما بنیان‌گذار شعر نو است. او کوشید شعر را به هنجار نثر و سادگی نزدیک کند.

✂ از واژگان روزمره، عامیانه و نو بهره برد و از نوآوری و به کار گرفتن ترکیب‌های تازه نهراسید.

✂ نیما در سال **۱۳۰۱ هـ. ش منظومه «افسانه»** را منتشر کرد که به‌عنوان **بیانیه** شعر نو است.✂ جریان نوگرایی شعر نیما، با **سرایش «قنوس» در سال ۱۳۱۶ تثبیت شد.**

✂ نیما در قنوس تغییراتی در اصول و ضوابط شعر سنتی ایجاد کرد و تجدیدی را که از مشروطه شروع شده بود و به افسانه او رسیده بود، تکامل بخشید. نیما را به خاطر این نوآوری‌ها «**پدر شعر نو**» دانسته‌اند.

✂ ویژگی‌هایی مثل: تغییر در آوردن جایگاه قافیه، نگاه نو و نگرش عاطفی به واقعیات ملموس، سیر آزاد تخیل، نزدیکی به ادبیات نمایشی، از **مهم‌ترین ویژگی‌های شعر افسانه‌ی** نیماست.

مهدی اخوان ثالث

✂ یکی از موفق‌ترین رهروان شعر نیمایی است.

✂ بیان روایی و داستانی، حماسی‌بودن زبان، کهن‌گرایی، به‌کارگیری ترکیبات زیبا و خوش‌آهنگ و برخی از کاربردهای نحوی سبک خراسانی از ویژگی‌های شعر اوست.

✂ «آخر شاهنامه»، «زمستان» و «از این اوستا» از بهترین مجموعه‌های شعر معاصر هستند.

✂ او در بیشتر مجموعه‌هایش مثل «زمستان» **زبان نمادین** دارد.

نثر دوره معاصر

- نثر دوره معاصر را بیشتر با **نثر داستانی** می‌شناسیم.
- قالب‌هایی مثل ادبیات نمایشی، سفرنامه، مقاله و ... در آثار نثر این دوره دیده می‌شود.
- گرایش به رمان‌نویسی و نثر داستانی را **عبدالرحیم طالبوف و زین‌العابدین مراغه‌ای** با سفرنامه‌های خیالی خود ایجاد نمودند.

◆ **نخستین‌ها و اولین‌ها**

- ۱- **نخستین رمان تاریخی** ← شمس و طغرا ← محمدباقر میرزا خسروی
- ۲- **اولین رمان اجتماعی** ← تهران مخوف ← مرتضی مشفق کاظمی (۱۳۰۱)
- ۳- **آغاز نثر داستانی** ← یکی بود، یکی نبود ← محمدعلی جمال‌زاده (۱۳۰۱)
- ۴- **اولین نمایشنامه** ← جعفرخان از فرنگ برگشته ← حسن مقدم (۱۳۰۱)

◆ **داستان‌نویسی نوین**

نویسندگان نسل اول

- ۱- صادق هدایت ← سگ ولگرد
- ۲- بزرگ علوی ← چشم‌هایش
- ۳- صادق چوبک ← تنگسیر

نویسندگان سبک تلفیقی

- ۱- جلال آل‌احمد با «مدیر مدرسه»
- ۲- سیمین دانشور با «سووشون»
- ۳- تقی مدرّسی
- ۴- محمود اعتماد زاده
- ۵- غلامحسین ساعدی
- ۶- جمال میرصادقی

◆ **دوران مقاومت در ادبیات داستانی فارسی**

- ✎ بعد از خرداد ۱۳۴۲ شکل گرفت.
- ✎ در این دوران مضمون رمان‌ها و داستان‌ها غالباً **مبارزه و پایداری** است.
- ✎ بر اغلب داستان‌های این دوره، اضطراب سیاسی و ترس از بدفرجامی و زندان حاکم است.
- ✎ روی آوردن به داستان کوتاه، ترجمه آثار داستانی آمریکای لاتین، همدردی با ستم‌کشیدگان دنیا در این دوره آشکار است.

◆ **نویسندگان مقاومت**

- ۱- احمد محمود ← همسایه‌ها
- ۲- علی محمد افغانی ← شوهر آهو خانم
- ۳- هوشنگ گلشیری ← برّه گمشده راعی
- ۴- امین فقیری ← دهکده پرمال

◆ **معروف‌ترین نویسندگان دوره معاصر**

سید محمدعلی جمال‌زاده

- ✎ او را با مجموعه داستان «یکی بود، یکی نبود» آغازگر داستان‌نویسی فارسی به شیوه نوین می‌دانند.
- ✎ در اصفهان به دنیا آمد و در تهران تحصیل کرد و به کشورهای چوچون لبنان، فرانسه و آلمان رفت.
- ✎ در داستان بیشتر از محتوا به سبک نویسندگی و کاربرد **کلمات عامیانه** توجه دارد.
- ✎ از نثر **زین‌العابدین مراغه‌ای در «سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ» و علی‌اکبر دهخدا در «چرند و پرنده»** تأثیر پذیرفته است.
- ✎ «راه‌آب نامه» و «تلخ و شیرین» از دیگر آثار او هستند.

جلال آل احمد

- ✦ در خانواده‌ای مذهبی به دنیا آمد. در نجف درس طلبگی خواند و پس از بازگشت به احزاب سیاسی پیوست و معلم بود.
- ✦ **اولین داستانش** با عنوان «زیارت» در مجله سخن چاپ شد.
- ✦ «دید و بازدید» و «سه‌تار» از دیگر داستان‌های او هستند.
- ✦ **مشهورترین اثرش** داستان بلند «مدیر مدرسه» است.
- ✦ نمونه نثر پرشتاب یا بریده‌بریده جلال که به «نثر تلگرافی» معروف است در «مدیر مدرسه» دیده می‌شود.
- ✦ جلال علاوه بر داستان در تک‌نگاری، سفرنامه نویسی، مقاله‌نویسی انتقادی و ترجمه نیز توانا است.
- ✦ «خسی در میقات» **سفرنامه حج** اوست.
- ✦ **مجموعه مقاله‌های** «ارزیابی شتاب‌زده» از نوشته‌های دیگر اوست.

سیمین دانشور

- ✦ متولد شیراز و دانش‌آموخته دکترای زبان و ادبیات فارسی از دانشگاه تهران است.
- ✦ **اولین تجربه** داستان‌نویسی سیمین دانشور «آتش خاموش» بود و بعدها «شهری چون بهشت» را منتشر کرد.
- ✦ با «سووشون» که اوضاع اجتماعی مردم فارسی در خلال جنگ جهانی دوم است، به **اوج نویسندگی** خود رسید.
- ✦ چند سال نیز با مجله‌هایی مثل نقش، نگار، کتاب ماه، کیهان و آرش همکاری داشت.
- ✦ از دانشور ترجمه‌هایی نیز از داستان‌ها و نمایشنامه‌های نویسندگان مشهور خارجی برجای مانده است.

ب) دوره انقلاب اسلامی تا امروز

در این دوره ادبیات نیز همراه با دیگر ابعاد زندگی مردم ایران دستخوش تحول شد. بعد از قیام ۱۳۴۲ تکاپو و فعالیت جنبش‌های سیاسی و ... بیشتر شد. این تحولات موجب شکل گرفتن جریانی در تاریخ ادبیات فارسی شد که سرآغاز آن قبل از انقلاب ۱۳۵۷ است اما به جهت آنکه این جریان با پیروزی انقلاب تثبیت شد، آن را تحت عنوان «ادبیات انقلاب اسلامی» بررسی می‌کنیم.

شعر در دوره انقلاب اسلامی

- شاعران این دوره موضوعاتی چون جهاد، شهادت، ایثار، آزادگی و عشق را در آثار خویش بیشتر به کار گرفتند.
- از آنجاکه طنز و انتقاد اجتماعی در این دوره رشد نمود، مضامین طنزآمیز نیز در آثار ادبی این دوره دیده می‌شود.

♦ درون‌مایه سروده‌ها و نوشته‌های دوران انقلاب اسلامی

- ۱- محکوم کردن استبداد و بی‌عدالتی
- ۲- ستایش آزادی و آزادی‌خواهان
- ۳- ترسیم افق‌های روشن و امیدبخش پیروزی (برخلاف ادبیات ناامید و مأیوس قبل از انقلاب)
- ۴- تکریم شهید و فرهنگ شهادت با تکیه بر اسطوره‌های ملی و تاریخی
- ۵- طرح اسوه‌های تاریخی به‌ویژه تاریخ اسلام مانند پیامبر اکرم (ص) و حضرت علی (ع) و ...
- ۶- بازتاب رنج‌ها و مظلومیت ملت‌های مسلمانی مانند فلسطین، لبنان و افغانستان

♦ زبان و قالب شعرهای دوره انقلاب

- ✦ زبان شعر این دوره تغییر می‌یابد؛ یعنی روح حماسی اشعار دوران مقاومت که با موجی از عرفان آمیخته شده است، موجب تحول و دگرگونی زبان و محتوای شعر می‌شود.
- ✦ علاوه بر شعر سنتی، به‌ویژه غزل، رباعی و دوبیتی در قالب‌های نو؛ مانند نیمایی و سپید هم، طبع آزمایی کرده‌اند.

◆ استمرار ادبیات معاصر در عصر انقلاب در ۳ شاخه مجزا

- ۱- حمید سبزواری، قیصر امین‌پور، سید علی موسوی گرمارودی، سید حسن حسینی و نصرالله مردانی ✎ پس از پیروزی انقلاب با ارزش‌های آن هماهنگ شدند.
- ✎ با پشتوانه ادبی و تلفیق آن با ارزش‌های نوین به عنوان **جریانی کمال‌یافته و پیش‌کسوت** شناخته می‌شوند.
- ۲- هوشنگ ابتهاج، حسین منزوی، علی محمد افغانی، محمود دولت‌آبادی ✎ پس از پیروزی انقلاب به همان روال گذشته، که در زمینه‌هایی از ادبیات جهان متأثر بود ادامه دادند.
- ✎ گروهی از این‌ها به خارج از کشور رفتند و در آنجا به فعالیت ادبی خود ادامه دادند و گروهی هم در کشور.
- ۳- سلمان هراتی، علیرضا قزوه ✎ شاخه جوان ادبیات انقلاب که کلاً پس از انقلاب در حوزه ادبیات فعالیت کرده‌اند.
- ✎ بن‌مایه‌ها و تصاویر شعری را از حال و هوای انقلاب و موضوعات و مفاهیم رایج در آن دریافت کردند.

◆ حال و هوای شعر دوره انقلاب

- ✎ شاعران جنبه‌های حماسی، عرفانی و مذهبی نهضت اسلامی را در شعر انعکاس دادند.
- ✎ با آغاز جنگ تحمیلی و تحریک عواطف دینی و ملی فرهنگ دفاع مقدس به شعر فارسی راه یافت.
- ✎ با تأثیر فرهنگ جنگ، **نگرش حماسی** در زبان و محتوای شعر این دوره تأثیر گذاشت.
- ✎ موضوعاتی مثل مبارزه، دفاع، ایثار، شهادت، پایداری، شجاعت، میهن‌دوستی رواج یافت.

◆ قالب‌های شعری دوره انقلاب

- در سال‌های آغازین اقبال به شعر نیمایی **کم‌رنگ بود** ولی دیری نپایید که شعر نیمایی جای خود را در شعر انقلاب باز کرد. البته بدون اینکه مانند قالب‌های سنتی عمومیت پیدا کند.
- هر چه از سال‌های اول انقلاب می‌گذرد، اقبال به شعر نیمایی بیشتر می‌شود.
- در ادامه توجه به چهارپاره، قصیده، ترکیب‌بند و **بحر طویل** نیز دیده می‌شود.
- گاه نوآوری‌هایی در قالب‌های شعری ایجاد می‌شود؛ مانند قالب **«غزل - مثنوی»** (ادغام غزل با مثنوی)

◆ چند تن از شاعران دوران انقلاب

قیصر امین‌پور

- ✎ شاعر و نویسنده انقلاب است.
- ✎ با مجموعه شعر «در کوچه آفتاب» توانایی خود را در ادبیات انقلاب نشان داد.
- ✎ با آثاری چون «تنفس صبح»، «آیین‌های ناگهان»، منظومه «ظهر روز دهم» و سرانجام با «دستور زبان عشق» جایگاه خویش را در شعر انقلاب تثبیت کرد.
- ✎ نثر امین‌پور ساده اما عمیق و عاطفی است.
- ✎ «طوفان در پرانتز»، «بی‌بال پریدن» و «سنت و نوآوری در شعر معاصر» از آثار منشور اوست.

سید علی موسوی گرمارودی

- ✎ از پیشتازان شعر مذهبی قبل از انقلاب است و پس از انقلاب نیز به آرمان‌های مذهبی و فادار ماند.
- ✎ **در غزل و قصیده بیشتر طبع آزمایی کرده است.**
- ✎ اشعار سپید او نیز قابل توجه‌اند.
- ✎ «صدای سبز» و «خواب ارغوانی»، «برآشفتن گیسوی تاک» و «گوشواره عرش» از آثار شعری اوست.

سلمان هراتی

- ✎ از شاعران نواندیش و معروف شعر انقلاب بود.
- ✎ این معلم خوش ذوق در سال ۱۳۶۵ در یک حادثه رانندگی جان خود را از دست داد.
- ✎ از سلمان هراتی، مجموعه‌های «از آسمان سبز»، «از این ستاره تا آن ستاره» و **ویژه نوجوانان** و «دری به خانه خورشید» به یادگار مانده است.

نثر در دوره انقلاب اسلامی

- ✎ نثر این دوره به ویژه در داستان‌نویسی ادامه می‌یابد و تجربه‌های بدیع، مورد توجه نویسندگان قرار می‌گیرد.
- ✎ تکامل ادبیات داستانی بر خلاف شعر تا حدودی به طور طبیعی رواج یافت.
- ✎ علاوه بر تغییراتی که در محتوا اتفاق افتاد، تغییراتی هم در فنون و سبک داستان رخ داد.
- ✎ بر خلاف شعر در داستان‌نویسی دهه شصت جایگاه نسل جوان **کم‌رنگ‌تر** است.
- ✎ اغلب نویسندگان موفق، پیشکسوتان و کسانی هستند که تجربه نویسندگی سال‌های قبل از انقلاب را دارند.
- ✎ اینان از طریق دانستن زبان بیگانه یا خواندن ترجمه داستان‌های خارجی تجربیات نوینی را به صورت داستان عرضه کردند.

نویسندگانی که نویسندگی را پیش از انقلاب آغاز کرده اند:

- ۱- محمود دولت‌آبادی ← روزگار سپری شده مردم سالخورده
- ۲- احمد محمود ← مدار صفر درجه، زمین سوخته
- ۳- اسماعیل فصیح ← زمستان ۶۲
- ۴- هوشنگ گلشیری ← آینه‌های دردار

◆ نسل جوان و نثر ادبیات انقلاب اسلامی

- این نسل کار خود را با داستان کوتاه آغاز کرد و ادامه داد.
- ✎ ادبیات داستانی و نثر پس از انقلاب در شکل فراگیر خود در داستان کوتاه جلوه‌گر شد.
- ✎ گرایش شدید این نسل به آثار و نوشته‌های سیاسی، اجتماعی و انقلابی باعث رونق فضای نشر و نگارش در کشور شد.
- ✎ شرایط سیاسی و ... اهل فکر و فرهنگ را دو دسته کرد: ۱- نویسندگان حامی نظام اسلامی ۲- نویسندگان دگراندیش
- ✎ علی مؤذنی، سید مهدی شجاعی، احمد دهقان، محمدرضا سرشار، رضا امیر خانی، حبیب احمدزاده و مصطفی مستور از نویسندگان مطرح این دوره هستند.

◆ سال‌های پس از جنگ

- ✎ دوران اوج شکوفایی رمان‌نویسی در ایران بود که تقریباً در سراسر دهه هفتاد تداوم یافت.
- ✎ داستان‌نویسان مذهبی به ثبت خاطرات حماسه‌های دوران جنگ و عوالم معنوی آن پرداختند.
- ✎ نویسندگان جناح دیگر کوشیدند با دیدی جزئی‌نگر به تضادها و تناقض‌های روحی انسان معاصر بپردازند.
- ✎ در دهه هفتاد و پس از آن گرایش به خاطره‌نگاری و زندگی‌نامه‌نویسی نیز رشد چشمگیری یافت.
- ✎ نثر ادبی (قطعه ادبی) و ادبیات نمایشی نیز در این دوره قابل اعتنا و توجه است.

◆ چند تن از نویسندگان دوران انقلاب

محمدرضا سرشار

- ✎ معروف به «رضا رهگذر» از نویسندگان مشهور معاصر در **حوزه نویسندگی کودکان و نوجوانان** است.
- ✎ قصه‌نویسی، قصه‌گویی تدریس و فعالیت در نشریات و مباحث پژوهشی ادبیات کودک و نوجوان از مهم‌ترین حوزه‌های فعالیت اوست.
- ✎ فعالیت‌های مطبوعاتی در مجله‌های رشد، دانش‌آموز، قلمرو، سوره، پویا
- ✎ «آگه بابا بمیره» و «مهاجر کوچک» از آثار او در حوزه قصه‌های کودک و نوجوان است.

علی مؤذنی

- ✎ در عرصه داستان کوتاه، داستان بلند، رمان، نمایشنامه و فیلم‌نامه فعالیت دارد.
- ✎ در **حوزه ادبیات دفاع مقدس** رویکردی خاص و عمیق به مسائل دارد.
- ✎ «ظهور»، «سفر ششم»، «ملاقات در شب آفتابی» و «دل‌ویزتر از سبز» از آثار اوست.

سید مهدی شجاعی

- ✎ در رشته ادبیات نمایشی (دراماتیک) تحصیل کرده و در با روزنامه و مجله (جمهوری اسلامی، رشد جوان و صحیفه) همکاری داشت.
- ✎ **رشته اصلی‌اش ادبیات نمایشی بود** و چند نمایشنامه هم چاپ کرده است.
- ✎ در داستان‌نویسی، ادبیات کودک و نوجوان و قطعه ادبی نیز آثاری دارد.
- ✎ «بدوک» از **فیلم‌نامه‌های اوست**.
- ✎ «ضیافت»، «جای پای خون» و «کشتی پهلوگرفته» حاصل تجربه‌های **داستانی** او خصوصاً در زمینه ادبیات مذهبی هستند.

درستی یا نادرستی هر یک از موارد زیر را مشخص کنید.

- ۱ **تمرین** در ادبیات معاصر، نوآوری‌ها، اندیشه‌های باستان‌گرا و گاهی گرایش به شعرهای ترجمه‌ای مورد توجه قرار گرفت. درست نادرست
- ۲ **تمرین** تقی رفعت، بانو شمس کسمایی و جعفر خامنه‌ای از جمله کسانی بودند که در تغییر شعر فارسی از نظر قالب و محتوا پیش‌قدم بودند. درست نادرست
- ۳ **تمرین** مهم‌ترین حادثه ادبی دوره اول شعر معاصر تشکیل اولین کنگره نویسندگان و شاعران می‌باشد. درست نادرست
- ۴ **تمرین** محمود اعتماد زاده، تقی مدرسی، جمال میر صادقی، صادق چوبک، از نویسندگان مربوط به یک دوره هستند. درست نادرست
- ۵ **تمرین** از بین جلال آل احمد، محمود اعتماد زاده، بزرگ علوی و جمال میر صادقی تنها یک نفر موسوم به نویسندگان نسل اول می‌باشد. درست نادرست
- ۶ **تمرین** دوره سوم شعر معاصر از کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ تا قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ است که تحولاتی در جامعه ایرانی اتفاق افتاد و بار دیگر استبداد حاکم شد. درست نادرست
- ۷ **تمرین** نیما شعر «آی آدم‌ها» را در دوره دوم شعر معاصر خواند. شعر نو تغزلی نیز در این دوره شروع شد. درست نادرست
- ۸ **تمرین** دوره سوم شعر معاصر که از سال ۱۳۳۲ تا ۱۳۴۲ است دوره کمال جریان‌های ادبی دوره‌های پیشین است. درست نادرست
- ۹ **تمرین** در دوره چهارم شعر معاصر شاعران بهتر و هنری‌تر از گذشته به جوهر شعر دست یافتند و مضمون شعر آن‌ها بیشتر نقد اجتماعی است. درست نادرست
- ۱۰ **تمرین** علی محمد افغانی، محمود اعتماد زاده و جلال آل احمد از نویسندگان سبک تلفیقی می‌باشند. درست نادرست

- تمرین ۱۱** رمان‌های «همسایه‌ها»، «بره گمشده راعی»، «شوهر آهو خانم» و «دهکده پرمال» به ترتیب متعلق به احمد محمود، امین فقیری، علی محمد افغانی و هوشنگ گلشیری می‌باشند. درست نادرست
- تمرین ۱۲** نثر ساده دوره معاصر را بیشتر با نثر داستانی می‌شناسیم اما قالب‌هایی مثل ادبیات نمایشی، سفرنامه، مقاله ... نیز در این دوره دیده می‌شود. درست نادرست
- تمرین ۱۳** اوج شاعری پروین اعتصامی در قصاید اوست که در آن‌ها به شیوه انوری و سنایی توجه دارد. درست نادرست
- تمرین ۱۴** پروین اعتصامی به همراه انعکاس اوضاع نامطلوب سیاسی - اجتماعی، به مضامین اخلاقی و پند و اندرز نیز روی می‌آورد. درست نادرست
- تمرین ۱۵** بعد از خرداد ۱۳۴۲ دوران مقاومت در ادبیات داستانی فارسی شکل گرفت. علی‌محمد افغانی و امین فقیری از شناخته‌شده‌ترین نویسندگان این دوره هستند. درست نادرست
- تمرین ۱۶** نمونه نثر پرشتاب و بریده‌بریده جلال آل احمد را که از آن با عنوان «نثر تلگرافی» یاد می‌کنند، در داستان «مدیر مدرسه» به کمال دیده می‌شود. درست نادرست
- تمرین ۱۷** روی آوردن به داستان کوتاه، ترجمه آثار داستانی آمریکای لاتین و همدردی با ستم‌کشیدگان دنیا و کثرت نویسندگان از ویژگی‌های نثر دوره مقاومت می‌باشند. درست نادرست
- تمرین ۱۸** شعر زیر از سروده‌های پروین اعتصامی است.
در آن سرای که زن نیست انس و شفقت نیست
در آن وجود که دل مرده، مرده است روان درست نادرست
- تمرین ۱۹** محمدحسین بهجت تبریزی متخلص به شهریار از غزل‌سرایانی است که از حافظ تأثیر فراوان پذیرفته است. درست نادرست
- تمرین ۲۰** بیت زیر از سروده‌های شهریار است.
باز امشب ای ستاره تابان نیامدی
باز ای سپیده شب هجران نیامدی درست نادرست
- تمرین ۲۱** علی اسفندیاری معروف به نیمایوشیج بنیان‌گذار شعر نو است. او در سال ۱۳۰۴ منظومه «افسانه» را منتشر کرد که به‌عنوان بیانیه شعر نو است. درست نادرست
- تمرین ۲۲** نیما در منظومه «افسانه» تغییراتی در اصول و ضوابط شعر سنتی ایجاد کرد و تجدیدی را که از آغاز مشروطه آغاز شده بود و به «ققنوس» رسیده بود تکامل بخشید. درست نادرست
- تمرین ۲۳** بیان روایی و داستانی، حماسی بودن زبان، کهن‌گرایی، به‌کارگیری ترکیبات زیبا و خوش‌آهنگ و برخی از کاربردهای نحوی سبک خراسانی از ویژگی‌های شعر اخوان ثالث است. درست نادرست
- تمرین ۲۴** شعر اخوان ثالث شعری اجتماعی است اخوان در بیشتر مجموعه‌هایش از جمله «افسانه» زبانی نمادین دارد. درست نادرست
- تمرین ۲۵** سرخوردگی و یاس در میان روشنفکران و شعرا و شروع جریان سمبولیسم اجتماعی مربوط به دوره سوم شعر معاصر می‌باشند. درست نادرست
- تمرین ۲۶** دوره دوم شعر معاصر، دوره درخشش نیما و جدال بر سر شعر کهنه و نو می‌باشند. درست نادرست
- تمرین ۲۷** «آخر شاهنامه»، «زمستان» و «از این اوستا» از جمله آثار مهدی اخوان ثالث می‌باشند. درست نادرست
- تمرین ۲۸** جلال آل احمد در سفرنامه نویسی و مقاله‌نویسی انتقادی و ترجمه نیز توانا بود و «خسی در میغات» از مجموعه مقالات اوست. درست نادرست

- تمرین ۲۹** از بین آثار «دید و بازدید»، «ارزیابی شتابزده»، «سه‌تار»، «تلخ و شیرین» و «زیارت» تنها یک اثر از آثار جلال آل احمد نمی‌باشد. درست نادرست
- تمرین ۳۰** زمینه‌های گرایش به رمان‌نویسی و نثر داستانی را به معنای نوین آن، عبدالرحیم طالبوف و زین‌العابدین مراغه‌ای با سفرنامه‌های خیالی خود ایجاد نمودند. درست نادرست
- تمرین ۳۱** شروع «شعر نو حماسی» و «شعر نو تغزلی» به ترتیب مربوط به دوره‌های سوم و چهارم شعر معاصر می‌باشند. درست نادرست
- تمرین ۳۲** از سال ۱۳۴۲ تا سال ۱۳۵۷ دوره چهارم شعر معاصر می‌باشد و مسیر عمده شعر همچنان اجتماعی و حماسی است. درست نادرست
- تمرین ۳۳** «تهران مخوف» و «جعفرخان از فرنگ برگشته» به ترتیب از مرتضی مشفق کاظمی و حسن مقدم می‌باشند. درست نادرست
- تمرین ۳۴** محمدعلی جمال‌زاده، مرتضی مشفق کاظمی و حسن مقدم به ترتیب نخستین رمان‌های تاریخی، اجتماعی و نمایشنامه را نوشته‌اند. درست نادرست
- تمرین ۳۵** محمدباقر میرزا خسروی نخستین رمان اجتماعی را با نام شمس و طغرا نوشت. درست نادرست
- تمرین ۳۶** نثر داستانی معاصر و اولین رمان اجتماعی به نام‌های «یکی بود، یکی نبود» و «تهران مخوف» هر دو در سال ۱۳۰۱ منتشر شدند. درست نادرست
- تمرین ۳۷** داستان‌نویسی نوین با افرادی چون صادق هدایت، بزرگ علوی و صادق چوبک گسترش یافت. درست نادرست
- تمرین ۳۸** «سگ ولگرد»، «تنگسیر» و «چشم‌هایش» به ترتیب از آثار صادق هدایت، بزرگ علوی و صادق چوبک می‌باشند. درست نادرست
- تمرین ۳۹** جلال آل‌احمد، جمال میرصادقی، غلامحسین ساعدی، تقی مدرسی، امین فقیری و سیمین دانشور همگی از نویسندگان سبک تلفیق می‌باشند. درست نادرست
- تمرین ۴۰** «زمین سوخته»، «ظهور» و «از آسمان سبز» به ترتیب نثر، نثر و شعر و شعری‌باشند. درست نادرست
- تمرین ۴۱** احمد محمود، علی محمد افغانی، غلامحسین ساعدی و امین فقیری از نویسندگان نثر دوره مقاومت می‌باشند. درست نادرست
- تمرین ۴۲** «یکی بود یکی نبود» و «تلخ و شیرین» هر دو از آثار محمدعلی جمال‌زاده می‌باشند. درست نادرست
- تمرین ۴۳** دوره سوم شعر معاصر از آغاز حکومت محمدرضای پهلوی تا کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ می‌باشد که فضای سیاسی آزادتری نسبت به دوره قبل بر ایران حاکم بود. درست نادرست
- تمرین ۴۴** آنچه شعر پروین اعتصامی را از دیگران متمایز می‌کند، شکل تصرف وی در مضامین و کیفیت ارائه آن‌هاست. درست نادرست
- تمرین ۴۵** هیچ یک از کتاب‌های «همسایه‌ها»، «بره گمشده راعی» و «دهکده پرملال» از نوشته‌های امین فقیری نیست. درست نادرست
- تمرین ۴۶** رخشنده اعتصامی معروف به پروین اعتصامی در قصیده به سبک مسعود سعد سلمان و به روانی و لطافت سعدی شعر می‌سرود. درست نادرست
- تمرین ۴۷** نیمایوشیج در سال ۱۳۰۱ ه. ش منظومه «ققنوس» را منتشر کرد که به عنوان بیانیه شعر نو است. درست نادرست
- تمرین ۴۸** جریان نوگرایی شعری نیما با سرایش منظومه افسانه در سال ۱۳۱۶ تثبیت شد. نیما در این سال‌ها (۱۳۰۱ تا ۱۳۱۶) چارچوب و طرح کلی خود را به بهترین شکل ممکن تدوین کرد. درست نادرست

- هیچ یک از رمان های «دهکده پرملال»، «شوهر آهو خانم» و «همسایه‌ها» از رمان‌های هوشنگ گلشیری نیست. **تمرین ۴۹**
- درست نادرست
- یکی از رمان‌های «همسایه‌ها»، «تنگسیر» و «شوهر آهو خانم» از آثار سیمین دانشور می‌باشد. **تمرین ۵۰**
- درست نادرست
- هر کدام از رمان‌های «همسایه‌ها»، «سووشون»، «تهران مخوف» و «سگ ولگرد» مربوط به یک دوره از نثر معاصر می‌باشند. **تمرین ۵۱**
- درست نادرست
- «سگ ولگرد»، «مدیر مدرسه»، «شوهر آهو خانم» و «تنگسیر» هیچ کدام از رمان‌های مربوط به نثر دوره مقاومت نمی‌باشند. **تمرین ۵۲**
- درست نادرست
- شمس و طغرا» و «جعفرخان از فرنگ برگشته» به ترتیب نخستین رمان‌های تاریخی و اجتماعی ایران می‌باشند. **تمرین ۵۳**
- درست نادرست
- جلال آل احمد، احمد محمود، علی محمد افغانی و امین فقیری همگی از نویسندگان موسوم به نثر دوره مقاومت می‌باشند. **تمرین ۵۴**
- درست نادرست
- جمال زاده در داستان بیشتر از اینکه به سبک نویسندگی و کاربرد کلمات عامیانه توجه داشته باشد، به محتوا توجه دارد. **تمرین ۵۵**
- درست نادرست
- سبک نثر زین‌العابدین مراغه‌ای در «سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ» و علی‌اکبر دهخدا در «چرند و پرند» بر سبک نثر جمال‌زاده تأثیر داشته‌اند. **تمرین ۵۶**
- درست نادرست
- در دوره سوم شعر معاصر، شعر نو تغزلی که از دوره قبل شروع شده بود به تدریج راه خود را ادامه داد و از طرف حکومت نیز تقویت می‌شد. **تمرین ۵۷**
- درست نادرست
- «جدال بر سر شعر کهنه و نو» و «شروع شعر نو تغزلی» به ترتیب مربوط به دوره‌های دوم و سوم شعر معاصر می‌باشند. **تمرین ۵۸**
- درست نادرست
- اولین داستان جلال آل احمد با عنوان «مدیر مدرسه» در مجله سخن چاپ شد و «خسی در میغات» سفرنامه حج او می‌باشد. **تمرین ۵۹**
- درست نادرست
- اولین تجربه داستانی سیمین دانشور «شهری چون بهشت» می‌باشد. سیمین بعدها «آتش خاموش» را منتشر کرد و با رمان «سووشون» به اوج نویسندگی خود رسید. **تمرین ۶۰**
- درست نادرست

ب) دوره انقلاب اسلامی

- طنز و انتقاد اجتماعی در دوره انقلاب اسلامی رشد نمود. **تمرین ۶۱**
- درست نادرست
- شاعران عصر انقلاب علاوه بر قالب‌های سنتی، در قالب‌های نو مانند نیمایی و سپید نیز شعر سرودند. **تمرین ۶۲**
- درست نادرست
- سلمان هراتی و علیرضا قزوه و قیصر امین‌پور از جمله شاعرانی هستند که کار ادبی خود را در زمان بعد از انقلاب آغاز کردند. **تمرین ۶۳**
- درست نادرست
- محمد رضا سرشار از نویسندگان معروف انقلاب است که در عرصه داستان کوتاه، داستان بلند، رمان، نمایشنامه و فیلم‌نامه قلم می‌زند. **تمرین ۶۴**
- درست نادرست
- «ظهور»، «ملاقات در شب آفتابی» و «دل‌ویز تر از سبز» از آثار علی مؤذنی می‌باشند. **تمرین ۶۵**
- درست نادرست
- با وقوع جنگ تحمیلی، نگرش حماسی در زبان و محتوای شعر انقلاب راه یافت. **تمرین ۶۶**
- درست نادرست
- علی مؤذنی در رشته ادبیات نمایشی (دراماتیک) تحصیل کرده و به‌طور جدی کار نوشتن را در قالب‌های مختلف ادبی ادامه داد. **تمرین ۶۷**
- درست نادرست

تمرین ۶۸ «ظهور»، «ضیافت» و «بدوک» به ترتیب متعلق به محمدرضا سرشار، علی مؤذنی و سید مهدی شجاعی می‌باشند.

درست نادرست

تمرین ۶۹ «بدوک»، «مهاجر کوچک» و «ملاقات در شب آفتابی» به ترتیب از آثار سید مهدی شجاعی، محمدرضا سرشار و علی مؤذنی می‌باشند.

درست نادرست

تمرین ۷۰ علی مؤذنی در حوزه ادبیات دفاع مقدس نیز رویکردی خاص و عمیق به مسائل دارد. «ملاقات در شب آفتابی» از جمله آثار اوست.

درست نادرست

تمرین ۷۱ از میان آثار «دلایزتر از سبز»، «جای پای خون»، «مهاجر کوچک» و «سفر ششم» تنها دو اثر متعلق به علی مؤذنی می‌باشند.

درست نادرست

تمرین ۷۲ هر چه از سال‌های اول انقلاب می‌گذرد اقبال به شعر نیمایی بیشتر می‌شود.

درست نادرست

تمرین ۷۳ قیصر امین‌پور با مجموعه شعر «آینه‌های ناگهان» توانایی خود را در ادبیات انقلاب نشان داد و با آثاری همچون «تنفس صبح» جایگاه خویش را در شعر انقلاب تثبیت کرد.

درست نادرست

تمرین ۷۴ نثر قیصر امین‌پور پیچیده اما عمیق و عرفانی است. «طوفان در پراتنز» از نمونه نثرهای امین‌پور است.

درست نادرست

تمرین ۷۵ «طوفان در پراتنز»، «بی‌بال پریدن» و «سنت و نوآوری در شعر معاصر» از آثار منثور قیصر امین‌پور هستند.

درست نادرست

تمرین ۷۶ «ضیافت» از فیلم‌نامه‌ها و «جای پای خون» و «کشتی پهلوگرفته» حاصل تجربه‌های داستانی سید مهدی شجاعی می‌باشند.

درست نادرست

تمرین ۷۷ «ظهر روز دهم»، «بی‌بال پریدن» و «در کوچه آفتاب» همگی جزو آثار منظوم قیصر امین‌پور می‌باشند.

درست نادرست

تمرین ۷۸ سید علی موسوی گرمارودی از پیشتازان شعر مذهبی قبل از انقلاب است که پس از انقلاب نیز به آرمان‌ها و اهداف مذهبی و انقلابی وفادار مانده است.

درست نادرست

تمرین ۷۹ سید علی موسوی گرمارودی بیشتر در قالب شعر سپید طبع آزمایی کرده است، اما اشعار قصیده و غزل او نیز قابل توجه‌اند.

درست نادرست

تمرین ۸۰ «خواب ارغوانی»، «از آسمان سبز» و «تنفس صبح» به ترتیب از آثار قیصر امین‌پور، سلمان هراتی و سید علی موسوی گرمارودی می‌باشند.

درست نادرست

تمرین ۸۱ «دری به خانه خورشید»، «برآشفتن گیسوی تاک» و «دستور زبان عشق» به ترتیب از آثار سلمان هراتی، سید علی موسوی گرمارودی و قیصر امین‌پور می‌باشند.

درست نادرست

تمرین ۸۲ در نثر دوره انقلاب تنها، تغییراتی در محتوا رخ داد و هیچ‌گونه تغییری در فنون و سبک داستان مشاهده نشد.

درست نادرست

تمرین ۸۳ در داستان‌نویسی دهه شصت جایگاه نسل جوان کم‌رنگ‌تر است و اغلب نویسندگان موفق در این دوره پیشکسوتان می‌باشند.

درست نادرست

تمرین ۸۴ حسین منزوی، علی محمد افغانی و محمود دولت‌آبادی از جمله کسانی هستند که بعد از انقلاب به همان روال گذشته به حیات ادبی خویش ادامه دادند.

درست نادرست

تمرین ۸۵ «روزگار سپری شده مردم سالخورده»، «مدار صفر درجه» و «زمین سوخته» به ترتیب از آثار محمود دولت‌آبادی، احمد محمود و اسماعیل فصیح می‌باشند.

درست نادرست

تمرین ۸۶ «آینه‌های دردار»، «زمستان ۶۲» و «مدار صفر درجه» به ترتیب از آثار هوشنگ گلشیری، اسماعیل فصیح و احمد محمود می‌باشند.

درست نادرست

تمرین ۸۷ «مدار صفر درجه»، «همسایه‌ها» و «زمین سوخته» هر سه از آثار احمد محمود می‌باشند.

درست نادرست

- ۸۸ **تمرین** ادبیات داستانی و نثر پس از انقلاب در آثار نسل جوان در شکل فراگیر خود در قالب رمان جلوه‌گر شد.
 درست نادرست
- ۸۹ **تمرین** سال‌های جنگ، دوران اوج شکوفایی رمان‌نویسی در ایران بود که تقریباً در سراسر دهه شصت تداوم یافت.
 درست نادرست
- ۹۰ **تمرین** علی مؤذنی، سید مهدی شجاعی، احمد دهقان و مصطفی مستور از نویسندگان داستانی نسل انقلاب به شمار می‌آیند.
 درست نادرست
- ۹۱ **تمرین** حمید سبزواری، قیصر امین‌پور و هوشنگ ابتهاج از گروه شاعرانی هستند که به عنوان جریان‌ی کمال‌یافته و پیش‌کسوت شناخته می‌شوند.
 درست نادرست
- ۹۲ **تمرین** اغلب نویسندگان موفق در داستان‌نویسی دهه شصت پیشکسوتان و کسانی هستند که تجربه نویسندگی سال‌های قبل انقلاب را دارند.
 درست نادرست
- ۹۳ **تمرین** در دهه هفتاد و پس از آن گرایش به خاطره‌نگاری و زندگی‌نامه‌نویسی نیز رشد چشمگیری یافت و آثار قابل‌توجهی در این حوزه پدید آمد.
 درست نادرست
- ۹۴ **تمرین** محمدرضا سرشار معروف به «رضا رهگذر» از نویسندگان مشهور معاصر در حوزه نویسندگی کودکان و نوجوانان است.
 درست نادرست
- ۹۵ **تمرین** در دوران انقلاب توجه به چهار پاره، قصیده، ترکیب‌بند و بحر طویل به کلی از بین می‌رود.
 درست نادرست
- ۹۶ **تمرین** «صدای سبز»، «خواب ارغوانی» و «گوشواره عرش» همگی از آثار سید علی موسوی گرمارودی هستند.
 درست نادرست
- ۹۷ **تمرین** «برآشفتن گیسوی تاک»، «در کوچه آفتاب» و «صدای سبز» همگی از آثار سید علی موسوی گرمارودی هستند.
 درست نادرست
- ۹۸ **تمرین** از میان آثار «اگه بابا بمیره»، «ظهور» و «مهاجر کوچک» تنها یک اثر متعلق به محمدرضا سرشار می‌باشد.
 درست نادرست
- ۹۹ **تمرین** از سلمان هراتی «دری به خانه خورشید» و «از این ستاره تا آن ستاره» ویژه نوجوانان به یادگار مانده است.
 درست نادرست
- ۱۰۰ **تمرین** «از این ستاره تا آن ستاره»، «دری به خانه خورشید» و «از آسمان سبز» همگی از آثار سلمان هراتی می‌باشند.
 درست نادرست

تست‌های درس هفتم علوم و فنون سال دوازدهم

تست ۳۵ کدام عبارت در خصوص شعر یا نثر معاصر «درست» است؟

- ۱) تصرف نیما در ماهیت شعر قدیم و ارائه ماهیتی نو از آن به تغییر قالب و ویژگی‌های سخن شاعران قدیم انجامید.
- ۲) از مهم‌ترین رویدادهای دوره سوم شعر معاصر ظهور شعر نو تغزلی و تشکیل اولین کنگره نویسندگان و شاعران بود.
- ۳) تقی مدرسی، غلامحسین ساعدی و جمال میر صادقی با روی آوردن به مضامین مبارزه و پایداری از نویسندگان دوره مقاومت هستند.
- ۴) داستان‌نویسی با افرادی مانند صادق هدایت، جلال آل احمد و سیمین دانشور که به نویسندگان نسل اول معروفند، آغاز شد.

تست ۳۶ از دیدگاه تاریخ ادبیات کدام مورد نادرست است؟

- ۱) در دهه هفتاد و پس از آن، گرایش به خاطره نگاری، زندگی‌نامه نویسی، نثر ادبی و ادبیات نمایشی قابل توجه است.
- ۲) «بدوک» حاصل تجربه‌های داستانی سید مهدی شجاعی و «ضیافت» و «جای پای خون» از فیلم‌نامه‌های مشهور اوست.
- ۳) برخلاف شعر، در داستان‌نویسی دهه شصت، جایگاه نسل جوان کم‌رنگ‌تر است و اغلب نویسندگان از پیش‌کسوتان هستند.
- ۴) کانون نویسندگان ایران، پس از پیروزی انقلاب، فعالیت خود را مجدد آغاز کرد و به خاطر کشمکش سیاسی- عقیدتی، در نهایت به انشعاب حزب توده از آن انجامید.

تست ۳۷ نویسنده متن زیر چه کسی است و از کدام اثر برگزیده شده است؟

«رفتن هردومان را باهم قبول نمی‌کرد؛ می‌گفت رائد برو؛ وقتی برگشت، نوبت حامد و ما که گفتیم - مثل همیشه - یا هر دو یا هیچ کدام؛

پدر پاسخ داد که: پس هیچ کدام»

- ۱) محمدرضا سرشار - کشتی پهلو گرفته
- ۲) احمد یوسف زاده - آن بیست‌وسه نفر
- ۳) محمدرضا سرشار - آگه بابا بمیره
- ۴) سید مهدی شجاعی - دو کبوتر، دو پنجره، یک پرواز

تست ۳۸ کدام عبارت از دیدگاه تاریخ ادبیات «درست» است؟

- ۱) نخستین رمان تاریخی دوره معاصر «تهران مخوف» اثر مرتضی مشفق کاظمی است.
- ۲) جریان نوگرایی شعر معاصر با سرودن «افسانه» نیمایوشیچ در سال ۱۳۱۶ تثبیت شد.
- ۳) جلال آل احمد، بزرگ علوی و سیمین دانشور از جمله نویسندگان نسل اول دوره معاصرند.
- ۴) تنها نمونه ادبیات نمایشی چند نمایشنامه از میرزا آقا تبریزی بود که در دوره ناصرالدین شاه نگارش یافت.

تست ۳۹ پدیدآورندگان «ظهور - گوشواره عرش - تلخ و شیرین - آتش خاموش» به ترتیب، دارای کدام آثار دیگر نیز هستند؟

- ۱) ضیافت - زمستان ۶۲ - زیارت - سووشون
- ۲) سفر ششم - صدای سبز - راه‌آب نامه - شهری چون بهشت
- ۳) دلاویزتر از سبز - خواب ارغوانی - یک بود، یکی نبود - زمستان
- ۴) ملاقات در شب آفتابی - برآشفتن گیسوی تاک - زمین سوخته - دیدوبازدید

تست ۴۰ نویسنده «داستان باستان - جای پای خون - همسایه‌ها - تهران مخوف» به ترتیب، چه کسانی هستند؟ ۲

- ۱) میرزا حسن خان بدیع - سید مهدی شجاعی - جمال زاده - محمد باقر میرزا خسروی
- ۲) میرزا حسن خان بدیع - سید مهدی شجاعی - احمد محمود - مشفق کاظمی
- ۳) میرزا حبیب خراسانی - علی مؤذنی - جمال زاده - محمدباقر میرزا خسروی
- ۴) محمد باقر میرزا خسروی - علی مؤذنی - احمد محمود - مشفق کاظمی

تست ۴۱ پدیدآورندگان «خسی در میقات - راه‌آب‌نامه - زمستان - شهری چون بهشت» به ترتیب، دارای آثاری مانند نیز هستند.

- ۱) سه تار - یکی بود یکی نبود - همسایه‌ها - سووشون
- ۲) دید و بازدید - دهکده پرمال - آخر شاهنامه - تنگسیر
- ۳) مدیر مدرسه - تلخ و شیرین - از این اوستا - آتش خاموش
- ۴) ارزیابی شتابزده - شوهر آهو خانم - چشمه‌پایش - سگ ولگرد

ت۴۲ چند اثر درست، معرفی شده است؟

(زیارت: جلال آل احمد) (شهری چون بهشت: سیمین دانشور) (راه آب‌نامه: علی اکبر دهخدا) (دهکدهٔ پرملال: احمد محمود) (برهٔ گمشدهٔ راعی: هوشنگ گلشیری) (جعفر خان از فرنگ برگشته: مشفق کاظمی) (دید و بازدید: علی محمد افغانی) (تهران مخوف: مشفق کاظمی)

(۱) سه (۲) چهار (۳) پنج (۴) شش

ت۴۳ کدام نویسندگان «همگی» در داستان‌نویسی «سبک تلفیقی» را برگزیدند؟

(۱) محمود اعتمادزاده، صادق چوبک، احمد محمود (۲) جلال آل احمد، علی محمد افغانی، امین فقیری
(۳) غلامحسین ساعدی، جمال میرصادقی، تقی مدرسی (۴) سیمین دانشور، بزرگ علوی، هوشنگ گلشیری

ت۴۴ در دوران معاصر، پس از نویسندگان نسل اول، چه کسانی وارد ادبیات داستانی شدند و سبک آنان چه بود؟

(۱) صادق هدایت، بزرگ علوی، جلال آل احمد (سبک نوین)
(۲) صادق چوبک، سیمین دانشور، بزرگ علوی (سبک تلفیقی)
(۳) غلامحسین ساعدی، صادق هدایت، صادق چوبک (سبک نوین)
(۴) آل احمد، غلامحسین ساعدی، جمال میرصادقی (سبک تلفیقی)

ت۴۵ در همه گزینیه‌ها، به محورهای نویسندگی محمدرضا سرشار، اشاره شده است؛ به جز:

(۱) فعالیت در مباحث پژوهشی ادبیات کودک و نوجوان
(۲) قصه‌نویسی و قصه‌گویی، تدریس و فعالیت در نشریات تخصصی
(۳) نوشتن فیلم‌نامه «جای پای خون» بر اساس تجربه‌های داستانی
(۴) فعالیت‌های مطبوعاتی در مجله‌های رشد دانش‌آموز، قلمرو، سوره، پوشش

ت۴۶ پدیدآورندگان آثار: «گوشوارهٔ عرش، زمین سوخته، ظهر روز دهم»، خالق کدام آثار نیز هستند؟

(۱) صدای سبز، زمستان ۶۲، تنفس صبح (۲) در کوچهٔ آفتاب، مهاجر کوچک، آینه‌های ناگهان
(۳) خواب ارغوانی، مدار صفر درجه، دستور زبان عشق (۴) برآشتن گیسوی تاک، آینه‌های درداری، بی بال پریدن

ت۴۷ باتوجه به نثر دورهٔ انقلاب اسلامی، آثار نویسندگان دههٔ شصت، در کدام گزینیه تماماً درست است؟

(۱) مدار صفر درجه، زمین سوخته، آینه‌های درداری
(۲) زمستان ۶۲، داستان باستان، جای پای خون
(۳) ملاقات در شب آفتابی، دلاویزتر از سبز، داستان باستان
(۴) مدیر مدرسه، روزگار سپری شدهٔ مردم سالخورده، کشتی پهلو گرفته

ت۴۸ در بین آثار زیر در مجموع چند اثر متعلق به جلال آل احمد و قیصر امین‌پور است؟

«سه‌تار - ضیافت - ملاقات در شب آفتابی - آینه‌های ناگهان - صدای سبز - همسایه‌ها - دید و بازدید - تنفس صبح - شوهر آهو خانم - جای پای خون - از آسمان سبز»

(۱) سه (۲) چهار (۳) پنج (۴) شش

ت۴۹ در بین آثار زیر به ترتیب چند اثر متعلق به جمال‌زاده و احمد محمود می‌باشد؟

«سیاحت‌نامه ابراهیم بیگ - زمین سوخته - برهٔ گمشده راعی - تنگسیر - آتش خاموش - همسایه‌ها - مدیر مدرسه - تلخ و شیرین - مدار صفر درجه - تهران مخوف - شمس و طغرا»

(۱) یک - دو (۲) دو - دو (۳) یک - سه (۴) دو - سه

ت۵۰ نویسندگان کدام گزینیه تماماً جزء نویسندگان سبک تلفیقی محسوب می‌شوند؟

(۱) غلامحسین ساعدی - جمال میرصادقی - سیمین دانشور (۲) جلال آل احمد - صادق چوبک - غلامحسین ساعدی
(۳) جلال آل احمد - سیمین دانشور - احمد محمود (۴) تقی مدرسی - محمود اعتمادزاده - محمدعلی جمال‌زاده

تست ۵۱ «نخستین رمان تاریخی»، «اولین نمایشنامه» و «نخستین رمان اجتماعی» به ترتیب توسط چه کسانی نوشته شده است؟

- ۱) محمدعلی جمالزاده - حسن مقدم - میرزا حسن خان بدیع
- ۲) میرزا حسن خان بدیع - مرتضی مشفق کاظمی - صادق چوبک
- ۳) مرتضی مشفق کاظمی - محمود اعتمادزاده - صادق هدایت
- ۴) محمدباقر میرزا خسروی - حسن مقدم - مرتضی مشفق کاظمی

تست ۵۲ آثار کدام گزینه، جزء آثار شناخته شده ترین نویسندگان دوره مقاومت می باشد؟

- ۱) دهکده پرملال، شهری چون بهشت، همسایه‌ها
- ۲) مدار صفر درجه، شوهر آهو خانم، بره گمشده راعی
- ۳) تهران مخوف، شوهر آهو خانم، شهری چون بهشت
- ۴) بره گمشده راعی، دهکده پرملال، تنگسیر

تست ۵۳ مولف چند اثر نادرست نوشته شده است؟

- (چشم‌هایش: بزرگ علوی) (بره گمشده راعی: امین فقیری) (دری به خانه خورشید: قیصر امین‌پور) (برآشفتن گیسوی تاک: سید علی موسوی گرمارودی) (راه آب نامه: جلال آل احمد) (شوهر آهو خانم: علی محمد افغانی) (جای پای خون: علی مؤذنی) (زمستان: مهدی اخوان ثالث) (اگه بابا بمیره: محمدرضا سرشار) (تهران مخوف: مرتضی مشفق کاظمی) (آتش خاموش: سیمین دانشور)
- ۱) دو
 - ۲) سه
 - ۳) چهار
 - ۴) پنج

تست ۵۴ نویسندگان «شهری چون بهشت، زمین سوخته، ضیافت» به ترتیب صاحب کدام آثار می باشد؟

- ۱) آتش خاموش - دهکده پرملال - مدیر مدرسه
- ۲) آتش خاموش - مدار صفر درجه - زمستان ۶۲
- ۳) سووشون - همسایه‌ها - جای پای خون
- ۴) دید و بازدید - مدار صفر درجه - مدیر مدرسه

تست ۵۵ نویسندگان «ظهور - بره گمشده راعی - یکی بود، یکی نبود» به ترتیب خالق کدام آثار می باشد؟

- ۱) ملاقات در شب آفتابی - آینه‌های دردار - تلخ و شیرین
- ۲) سفر ششم - آینه‌های ناگهان - تهران مخوف
- ۳) کشتی پهلو گرفته - زمین سوخته - دید و بازدید
- ۴) طوفان در پراتنز - دهکده پرملال - راه آب نامه

تست ۵۶ آثار کدام گزینه همگی نثر می باشد؟

- ۱) جای پای خون - آینه‌های دردار - سنت و نوآوری در شعر معاصر
- ۲) تهران مخوف - دستور زبان عشق - ضیافت
- ۳) از این اوستا - بره گمشده راعی - زمین سوخته
- ۴) مهاجر کوچک - گوشواره‌ی عرش - زمستان ۶۲

تست ۵۷ مؤلف آثار تمام گزینه‌ها به درستی آمده است به جز گزینه ی

- ۱) (تنگسیر: صادق چوبک) (دهکده پرملال: امین فقیری)
- ۲) (روزگار سپری شده مردم سالخورده: احمد محمود) (دید و بازدید: جلال آل احمد)
- ۳) (شوهر آهو خانم: علی محمد افغانی) (چشم‌هایش: بزرگ علوی)
- ۴) (زمستان ۶۲: اسماعیل فصیح) (تلخ و شیرین: محمدعلی جمالزاده)

تست ۵۸ «رواج جریان سمبولیسم اجتماعی»، «دوره کمال جریان‌های ادبی» و «شروع شعر نو تغزلی» به ترتیب مربوط به دوره‌های

چندم شعر معاصر می باشد؟

- ۱) دوره دوم - دوره سوم - دوره چهارم
- ۲) دوره دوم - دوره سوم - دوره چهارم
- ۳) دوره سوم - دوره دوم - دوره چهارم
- ۴) دوره سوم - دوره چهارم - دوره دوم

تست ۵۹ کدام گزینه از نظر تاریخ ادبیات دوره معاصر صحیح نمی باشد؟

- ۱) پروین اعتصامی در قصیده به سبک ناصر خسرو و به روانی و لطافت سعدی شعر می سراید.
- ۲) آنچه شعر پروین را از دیگران متمایز می کند، شکل تصرف وی در مضامین و کیفیت ارائه آن‌هاست.
- ۳) اوج سخن پروین اعتصامی در مثنوی‌های اوست که به شیوه‌ی فرخی و عنصری توجه دارد.
- ۴) مصراع «در آن سرای که زن نیست، انس و شفقت نیست» از سروده‌های پروین اعتصامی است.

تست ۶۰ هر دو اثر کدام گزینه از یک مؤلف نمی‌باشد؟

- (۱) آتش خاموش - شهری چون بهشت
(۲) ضیافت - مدیر مدرسه
(۳) بره گمشده راعی - آینه‌های دردار
(۴) مدار صفر درجه - همسایه‌ها

تست ۶۱ در کدام گزینه نویسندگانی منسوب به «مقاومت»، «نسل اول» و «سبک تلفیق» دیده می‌شود؟

- (۱) احمد محمود - بزرگ علوی - صادق چوبک
(۲) امین فقیری - صادق هدایت - غلامحسین ساعدی
(۳) محمود اعتماد زاده - صادق هدایت - جلال آل احمد
(۴) علی محمد افغانی - جمال میر صادقی - تقی مدرّسی

تست ۶۲ در کدام گزینه آثار دیگری از نویسندگان «ظهور، زیارت، تلخ و شیرین، همسایه‌ها» به ترتیب دیده می‌شود؟

- (۱) جای پای خون - شهری چون بهشت - خسی در میغات - مدار صفر درجه
(۲) ملاقات در شب آفتابی - دید و بازدید - یکی بود یکی نبود - زمین سوخته
(۳) بدوک - سه تار - سیاحت نامه‌ی ابراهیم بیگ - دهکده پر ملال
(۴) دلاویزتر از سبز - کشتی پهلوگرفته - راه‌آب نامه - زمستان ۶۲

تست ۶۳ در کدام گزینه به ترتیب آثار از «محمود دولت‌آبادی، صادق چوبک، سید مهدی شجاعی و قیصر امین‌پور» دیده می‌شود؟

- (۱) روزگار سپری‌شده مردم سالخورده - زمستان ۶۲ - کشتی پهلوگرفته - تنفس صبح
(۲) روزگار سپری‌شده مردم سالخورده - تنگسیر - جای پای خون - تنفس صبح
(۳) دلاویزتر از سبز - تنگسیر - جای پای خون - آینه‌های دردار
(۴) دلاویزتر از سبز - زمستان ۶۲ - بدوک - آینه‌های ناگهان

تست ۶۴ کدام آثار به ترتیب «نثر - نظم - نثر - نظم» می‌باشند؟

- (۱) تلخ و شیرین - دری به خانه خورشید - دهکده پر ملال - بی بال پریدن
(۲) خسی در میغات - طوفان در پرانتز - شوهر آهو خانم - صدای سبز
(۳) از آسمان سبز - ظهر روز دهم - کشتی پهلوگرفته - برآشفتن گیسوی تاک
(۴) ملاقات در شب آفتابی - از این اوستا - مهاجر کوچک - گوشواره عرش

تست ۶۵ در بین آثار زیر به ترتیب چند اثر منظوم و چند اثر منثور وجود دارد؟

«خواب ارغوانی - تنفس صبح - دید و بازدید - راه‌آب‌نامه - سنت و نوآوری در شعر معاصر - افسانه - از این اوستا - گوشواره عرش - آینه‌های دردار - از آسمان سبز»

- (۱) ۶-۴ (۲) ۵-۵ (۳) ۷-۳ (۴) ۴-۶

تست ۶۶ داستان «دو کبوتر، دو پنجره، یک پرواز» اثر کیست؟

- (۱) سید مهدی شجاعی (۲) محمود دولت‌آبادی (۳) علی موذنی (۴) رضا رهگذر

درس دهم

علوم و فنون سال دوازدهم

سبک‌شناسی دوره معاصر و انقلاب اسلامی

الف - سبک‌شناسی ادبیات معاصر تا انقلاب اسلامی

ویژگی‌های زبانی شعر ادبیات معاصر

- ۱- لغات و ترکیبات امروزی و جدید وارد شعر شده است.
- ۲- دست شاعر برای استفاده از همه واژه‌ها باز است.
- ۳- سادگی و روانی زبان شعر و جمله‌بندی‌های ساده، کاملاً چشمگیر است.

ویژگی‌های ادبی شعر ادبیات معاصر

- ۱- تغییر در قالب‌های شعری مشهود است و **واحد شعر بیشتر بند است نه بیت**.
- ۲- آرایه‌های بیانی و بدیعی به صورت طبیعی وارد شعر می‌شود.
- ۳- علاوه بر قالب‌های سنتی قالب نیمایی و سپید پرکاربرد است.
- ۴- در اشعار نو مصراع‌ها از نظر تعداد پایه‌های آوایی هم‌اندازه نیستند.
- ۵- ابهام در شعر معاصر پسندیده است و **معنی‌گریزی**، از ویژگی‌های شعر این دوره است.
- ۶- صور خیال جدید و نو هستند و تکرار تصاویر شاعران دوره‌های قبل نیستند.
- ۷- گرایش به نماد در تصاویر شعری بیشتر می‌شود.
- ۸- انتخاب وزن، متناسب با لحن طبیعی گفتار و زبان شعر است.

ویژگی‌های فکری شعر ادبیات معاصر

- ۱- معشوق مانند دوره‌های آغازین شعر فارسی زمینی است.
- ۲- مخاطب شعر عامه مردم هستند.
- ۳- تفکر شاعر بیشتر زمینی و پیرامون امور دنیوی است.
- ۴- **موضوع شعر محدود نیست** و بسیار تنوع دارد و شاعر برای انتخاب موضوع آزاد است.
- ۵- مفاهیم خصوصی، سیاسی و اجتماعی بسیار مورد توجه شاعران است.
- ۶- لحن شاعر صمیمانه و متواضعانه است.
- ۷- مدح، ذم و هجو در شعر این دوره کم است.

ویژگی‌های زبانی نثر ادبیات معاصر

- ۱- شماری از واژه‌های اروپایی به زبان فارسی راه‌یافته‌اند.
- ۲- از واژه‌های عربی نسبت به گذشته کاسته شده است.
- ۳- بسیاری از واژه‌ها، کنایات و اصطلاحات عامیانه وارد نثر داستانی این دوره شده‌اند.
- ۴- نثر داستانی به شدت تحت تأثیر **گفتار و محاوره اقشار اجتماعی** ایران است.
- ۵- بسیاری از افعال حذف می‌شوند و ساختار نحوی جمله‌ها به هم می‌ریزد و کوتاهی جملات و فعل‌ها در کلام فراوان دیده می‌شود.

ویژگی‌های ادبی نثر ادبیات معاصر

- ۱- در این دوره گونه‌های نثر فنی و مصنوع جایگاهی ندارند.
- ۲- توصیف پدیده‌ها و شخصیت‌ها در نثر این دوره **عینی، کوتاه، بیرونی و مشخص** است.
- ۳- قالب و ساختار داستانی متنوع و گوناگون است؛ سفرنامه، خاطره، داستان کوتاه و بلند، نثر تحقیقی و دانشگاهی، رمان، نمایشنامه و ... مورد توجه نویسندگان است.
- ۴- در نثر این دوره سبک‌های متفاوتی در داستان‌نویسی وجود دارد؛ مانند سبک جمال‌زاده، آل احمد، سبک هدایت و ...

ویژگی‌های فکری نثر ادبیات معاصر

- ۱- نثر داستانی این دوره تنوع مضمون دارد؛ مانند داستان‌های اقلیمی، شهری، کودکانه، زنانه و ...
 - ۲- رمان‌های تاریخی، سیاسی، علمی، فلسفی و ... نگاشته می‌شود.
 - ۳- **اساطیر یونانی، رومی، هندی و عبری** ردپای آشکاری در داستان‌نویسی معاصر دارند.
 - ۴- مکتب‌های فلسفی و ادبی قرن نوزدهم و بیستم اروپا مانند رمانتیسم، در ادبیات داستانی این دوره حضوری آشکار و تأثیرگذار دارند.
- از موضوعات عمده داستان، در این دوره می‌توان به عشق، انسان، ستیز با خرافات، آموزش‌وپرورش، نفت، مسائل زنان، روشن‌فکری، سرمایه‌داری، کارگری، سیاست، استبداد، انقلاب، جنگ و ... اشاره کرد.

ب- سبک‌شناسی دوره انقلاب اسلامی

ویژگی‌های زبانی شعر دوره انقلاب

- ۱- زبان و واژگان شعری در قصاید دوره انقلاب به **سبک خراسانی** نزدیک است.
- ۲- واژگان متناسب با دین، جبهه، جنگ، شهادت، ایثار، وطن‌دوستی در شعر و نثر این دوره بیشتر شد.
- ۳- **باستان‌گرایی** و علاقه فراوان به استفاده از واژه‌های کهن در زبان شعر این دوره محسوس است.
- ۴- آشنایی‌زدایی زبانی و روی آوردن به ترکیب‌های بدیع و بی‌سابقه که در نتیجه روی آوردن به مفاهیم انتزاعی حاصل شده است.

ویژگی‌های ادبی شعر دوره انقلاب

- ۱- در دهه‌های چهل و پنجاه شعر نیمایی مورد توجه روشن‌فکران بود، اما بعد از پیروزی انقلاب، قالب‌های سنتی مورد توجه قرار گرفت و شیوه نیمایی به‌ویژه در میان جوانان و انقلابیون تا حدودی **از رونق افتاد** و قالب‌های قصیده و غزل رایج شدند.
- ۲- در شعر سنتی این دوره تقلید از سبک عراقی و خراسانی و تمایل به آن‌ها زیاد است.
- ۳- گرایش به خیال‌بندی، شعر برخی شاعران این دوره را گاه به **شعر بیدل و صائب** نزدیک کرده است.
- ۴- در سال‌های نخستین، شعر این دوره از تمثیل و نمادگرایی **کمتر** بهره گرفته است و شاعران به صراحت بیان روی آورده‌اند، اما به تدریج با الهام از فرهنگ اسلامی تمثیل و نماد در ادبیات راه پیدا کرد.

ویژگی‌های فکری شعر دوره انقلاب

- ۱- شاعران به مفاهیم و مضامین اسلامی به‌ویژه فرهنگ عاشورایی توجه نمودند.
- ۲- روح حماسه و عرفان در شعر این دوره آشکار است. در حماسه بعد زمینی غلبه دارد و در عرفان بعد آسمانی، تلفیق این دو را در **غزل حماسی** انقلاب می‌توان دید.
- ۳- روی آوردن به **مفاهیم انتزاعی** در شعر این دوره آشکار است.
- ۴- فرهنگ دفاع مقدس یکی از اصلی‌ترین درون‌مایه‌های شعر این دوره است.

ویژگی‌های زبانی نثر دوره انقلاب

- ۱- زبان داستان‌ها به‌ویژه در زمان جنگ بیشتر **عامیانه** است.
- ۲- ساده‌نویسی که در دوره‌های پیشین شروع شده بود، در این دوره نیز ادامه یافت.
- ۳- بسیاری از واژه‌های مربوط به فرهنگ ایثار و شهادت و مبارزه و مقاومت، وارد زبان داستان این دوره شد.

ویژگی‌های ادبی نثر دوره انقلاب

- ۱- از پایان دهه پنجاه تا پایان دهه شصت، گرایش به داستان بلند **بیشتر** بود (در صورتیکه قبل از انقلاب اقبال به داستان کوتاه وجود داشت) این روند از آغاز دهه هفتاد شکل دیگر به خود گرفت و گرایش به داستان کوتاه بیشتر شد.
- ۲- در دهه نخست انقلاب، دوری از سبک‌های جدید داستان **دید** اما به تدریج به‌ویژه بعد از جنگ، گرایش به سبک‌های جدید داستان‌نویسی مانند جریان سیال ذهن بیشتر می‌شود و نیز در دهه هشتاد شاهد **داستانک نویسی (مینی مال) و مدرن نویسی** هستیم.
- ۳- گرایش به برخی قالب‌های دیگر مانند خاطره، قطعه ادبی، سفرنامه، شرح حال و نوشته‌های ادبی تحقیقی رایج شد.

ویژگی‌های فکری نثر دوره انقلاب

- ۱- تنوع موضوع‌ها یکی از خصایص برجسته ادبیات داستانی پس از انقلاب است.
- ۲- دگرگونی‌های بنیادی، مانند مقاومت هشت ساله مردم سرچشمه‌ای برای نویسندگان بعد انقلاب شد.
- ۳- اندیشه حاکم بر داستان‌های دهه اول پس از انقلاب، **ابتدا سیاسی** و در مرحله بعد، **اجتماعی** شد.
- ۴- بی‌توجهی به مادیات، دعوت به اخلاقیات، استکبارستیزی، مبارزه با بی‌عدالتی اجتماعی، استقبال از شهادت و فرهنگ ایثار و دفاع از وطن از مضامین نثر این دوره است.
- ۵- یکی از ویژگی‌ها ادبیات داستانی معاصر تا پیش از انقلاب، غیر دینی و گاه ضد دینی بوده آن است، حتی مبارزه با اصل اسلام، در حالیکه بعد انقلاب چهره دین و دینداری در داستان‌ها بسیار مطلوب است.
- ۶- تفکر **انسان‌گرایانه** (اومانسیم) که در آثار قبل از انقلاب وجود داشت، گاهی در برخی از آثار بعد انقلاب به گونه‌ای کم‌رنگ مشاهده می‌شود.

درستی یا نادرستی هر یک از موارد زیر را مشخص کنید.

- ۱ **تمرین** در دوره معاصر سادگی و روانی زبان شعر و جمله‌بندی‌های ساده در شعر کاملاً چشمگیر است.
 درست نادرست
- ۲ **تمرین** در دوره معاصر دست شاعر برای انتخاب واژگان بسته است و بسیاری از واژگان قابلیت استفاده در شعر را ندارد.
 درست نادرست
- ۳ **تمرین** در دوره معاصر به سبب تسلط شاعران بر ادبیات گذشته، آرایه‌های بیانی و بدیعی به‌صورت افراطی در شعر به کار گرفته شد.
 درست نادرست
- ۴ **تمرین** اساطیر یونانی، رومی، هندی و عبری ردپای آشکاری در داستان‌نویسی معاصر دارند.
 درست نادرست
- ۵ **تمرین** در اشعار نو تساوی طولی مصرع‌ها رعایت نمی‌شود و مصراع‌ها از نظر تعداد پایه‌های آوایی هم‌اندازه نیستند.
 درست نادرست
- ۶ **تمرین** در دوره معاصر صور خیال و تشبیه و استعاره‌ها تصاویر شاعران دوره‌های قبل هستند.
 درست نادرست
- ۷ **تمرین** در دوره معاصر آرایه‌ها به‌صورت طبیعی به کار می‌روند و گرایش به نماد در تصاویر شعری کمتر می‌شود.
 درست نادرست
- ۸ **تمرین** معشوق در ادبیات معاصر مانند دوره‌های آغازین شعر فارسی زمینی است.
 درست نادرست
- ۹ **تمرین** روح حماسه و عرفان در شعر دوره انقلاب آشکار است و شاعران به مفاهیم و مضامین اسلامی توجه دارند.
 درست نادرست
- ۱۰ **تمرین** در دوره معاصر موضوع شعر محدود است و شاعر برای انتخاب موضوع آزاد نیست.
 درست نادرست
- ۱۱ **تمرین** در دوره معاصر مفاهیم خصوصی، سیاسی و اجتماعی بسیار مورد توجه شاعران قرار گرفته‌اند.
 درست نادرست
- ۱۲ **تمرین** در دهه‌های چهل و پنجاه، قالب‌های سنتی بیشتر مورد توجه روشن‌فکران بود اما بعد از پیروزی انقلاب شعر نیمایی مورد توجه قرار گرفت.
 درست نادرست
- ۱۳ **تمرین** در سال‌های نخستین دوره انقلاب از تمثیل و نمادگرایی کمتر بهره گرفته‌اند و شاعران به‌صراحت بیان روی آوردند.
 درست نادرست
- ۱۴ **تمرین** در دوره معاصر لحن شاعر صمیمانه و متواضعانه است و مدح و ذم و هجو در شعر این دوره بسیار کم است.
 درست نادرست

- در نثر دوره معاصر از واژه‌های عربی نسبت به دوره گذشته کاسته شده و شماری از واژه‌های اروپایی به زبان فارسی راه یافته است. **تمرین ۱۵** درست نادرست
- در دهه نخست انقلاب، گرایش و توجه به سبک‌های جدید داستان بیشتر می‌شود. **تمرین ۱۶** درست نادرست
- در نثر دوره معاصر بسیاری از افعال حذف می‌شوند و ساختار نحوی جمله‌ها به هم می‌ریزد و کوتاهی جملات و فعل‌ها در کلام فراوان دیده می‌شود. **تمرین ۱۷** درست نادرست
- در نثر دوره معاصر توصیف پدیده‌ها و شخصیت‌ها، ذهنی، کوتاه و درونی و انتزاعی است. **تمرین ۱۸** درست نادرست
- در نثر دوره معاصر قالب و ساختار داستانی متنوع و گوناگون است و نثر فنی و مصنوع همچون گذشته به کار می‌رود. **تمرین ۱۹** درست نادرست
- در نثر دوره معاصر، سبک‌های متنوعی همچون سبک جمال‌زاده، سبک آل احمد و سبک هدایت وجود دارد. **تمرین ۲۰** درست نادرست
- در دوره معاصر با توجه به تغییراتی که در قالب‌های شعری رخ داد، بیت واحد شعر قرار گرفت. **تمرین ۲۱** درست نادرست
- نثر دوره معاصر از نظر مضموع تنوع دارد و رمان‌های تاریخی، سیاسی، علمی، فلسفی و ... نگاشته می‌شوند. **تمرین ۲۲** درست نادرست
- از پایان دهه پنجاه تا پایان دهه شصت، گرایش به داستان‌های کوتاه بیشتر از داستان بلند است. **تمرین ۲۳** درست نادرست
- مکتب‌های فلسفی و ادبی قرن نوزدهم و بیستم اروپا در ادبیات داستانی معاصر حضوری آشکار و تأثیرگذار دارند. **تمرین ۲۴** درست نادرست
- عشق، ستیز با خرافات، نفت، آموزش و پرورش، سرمایه‌داری و کارگری از موضوعات عمده داستان‌ها در نثر معاصر هستند. **تمرین ۲۵** درست نادرست
- زبان و واژگان شعری در قصاید دوره انقلاب به سبک عراقی نزدیک است. **تمرین ۲۶** درست نادرست
- ابهام در شعر معاصر پسندیده است و معنی‌گریزی، از ویژگی‌های شعر این دوره است. **تمرین ۲۷** درست نادرست
- باستان‌گرایی و علاقه فراوان به استفاده از واژه‌های کهن در زبان شعر دوره معاصر محسوس است. **تمرین ۲۸** درست نادرست
- آشنایی‌زدایی زبانی یکی از مشخصه‌های شعر دوره معاصر است که در نتیجه روی آوردن به مفاهیم انتزاعی حاصل شده است. **تمرین ۲۹** درست نادرست
- در اوایل پیروزی انقلاب شعر نیمایی نسبت به قالب‌های سنتی بیشتر مورد توجه شاعران قرار گرفت. **تمرین ۳۰** درست نادرست
- گرایش به خیال‌بندی، شعر برخی شاعران دوره انقلاب را به شعر بیدل و صائب نزدیک کرده است. **تمرین ۳۱** درست نادرست
- غزل حماسی دوره انقلاب ترکیبی از بُعد زمینی و بعد آسمانی است. **تمرین ۳۲** درست نادرست
- فرهنگ دفاع مقدس یکی از اصلی‌ترین درون‌مایه‌های شعر دوره انقلاب است. **تمرین ۳۳** درست نادرست
- در دوره انقلاب علاوه بر روی آوردن به مفاهیم انتزاعی می‌توان روح حماسی و عرفان را نیز در شعر این دوره دید. **تمرین ۳۴** درست نادرست
- در دوره انقلاب زبان داستان‌ها به‌ویژه در زمان جنگ عامیانه است. **تمرین ۳۵** درست نادرست
- در دوره انقلاب ساده‌نویسی که در دوره‌های پیش شروع شده بود، از رونق افتاد و گرایش به پیچیده نویسی بیشتر شد. **تمرین ۳۶** درست نادرست
- در دوره معاصر تفکر شاعر بیشتر زمینی و پیرامون امور دنیوی است و مخاطب شعر عامه مردم هستند. **تمرین ۳۷** درست نادرست
- از آغاز دهه هفتاد گرایش به داستان کوتاه همانند دوره قبل از انقلاب کمتر شد. **تمرین ۳۸** درست نادرست
- در دوره معاصر نثر داستانی به‌شدت تحت تأثیر گفتار و محاوره افشار اجتماعی ایران است. **تمرین ۳۹** درست نادرست
- پس از جنگ، گرایش به سبک‌های جدید داستان‌نویسی مانند جریان سیال ذهن بیشتر می‌شود. **تمرین ۴۰** درست نادرست
- پس از انقلاب قالب‌هایی مانند قطعه ادبی، سفرنامه، شرح حال و نوشته‌های ادبی-تحقیقی بیشتر می‌شود. **تمرین ۴۱** درست نادرست

تست‌های درس دهم علوم و فنون سال دوازدهم

تست ۶۷ کدام مورد بیانگر ویژگی «ادبی» شعر معاصر است؟

- ۱) ابهام پسندیده است و معنی‌گریزی از ویژگی‌های شعر این دوره است.
- ۲) صور خیال، جدید و نو نیستند و تکرار تصاویر شاعران دوره‌های قبل هستند.
- ۳) موضوع شعر محدود نیست و بسیار تنوع دارد و شاعر برای انتخاب موضوع آزاد است.
- ۴) سادگی و روانی زبان شعر و جمله‌بندی‌های ساده در شعر معاصر کاملاً چشمگیر است.

تست ۶۸ همه موارد، بیانگر ویژگی‌های «سطح ادبی» شعر معاصر است، به جز:

- ۱) انتخاب وزن، متناسب با لحن طبیعی گفتار و زبان شعر است.
- ۲) صور خیال، جدید و نو هستند و تکرار تصاویر شاعران دوره‌های قبل نیستند.
- ۳) سادگی و روانی زبان شعر و جمله‌بندی‌های ساده در شعر معاصر کاملاً چشمگیر است.
- ۴) ابهام در شعر معاصر پسندیده است و معنی‌گریزی از ویژگی‌های شعر این دوره است.

تست ۶۹ کدام یک، از ویژگی‌های داستان‌نویسی دوره انقلاب اسلامی نیست؟

- ۱) اندیشه حاکم بر داستان‌های دهه اول انقلاب اسلامی سیاسی و اجتماعی بودن است.
- ۲) گرایش به خاطره، قطعه ادبی، سفرنامه و شرح حال رایج شد.
- ۳) زبان داستان‌ها به ویژه در زمان جنگ بیشتر ادبی است.
- ۴) تفکر اومانیستی در برخی آثار این دوره کمرنگ است.

تست ۷۰ همه موارد از ویژگی‌های فکری شعر انقلاب اسلامی است؛ به جز:

- ۱) روی آوردن به مفاهیم انتزاعی در شعر این دوره آشکار است.
- ۲) شاعران به مضامین اسلامی به ویژه فرهنگ عاشورایی روی آوردند.
- ۳) روح حماسه در بُعد آسمانی آن، در مثنوی‌های این دوره غلبه دارد.
- ۴) فرهنگ دفاع مقدس یکی از اصلی‌ترین درون مایه‌های شعر این دوره است.

تست ۷۱ کدام عبارت، از لحاظ تاریخ ادبیات کاملاً درست است؟

- ۱) در دهه نخست انقلاب اسلامی گرایش به پیچیده‌نویسی در داستان رواج یافت.
- ۲) از اواخر دهه ۵۰ تا اواخر دهه ۶۰، گرایش به داستان‌های کوتاه بیش از رمان بود.
- ۳) باستان‌گرایی و علاقه به استفاده از واژگان کهن در زبان شعر انقلاب اسلامی کاملاً محسوس است.
- ۴) تفکر انسان‌گرایانه (اومانیسم) در دوران قبل و بعد از انقلاب اسلامی به شکل چشمگیری وجود داشت.

تست ۷۲ کدام گزینه از ویژگی‌های سبک‌شناسی دوره انقلاب اسلامی نیست؟

- ۱) باستان‌گرایی و علاقه‌ی فراوان به استفاده از واژه‌های کهن در زبان شعر این دوره محسوس است.
- ۲) علاوه بر قالب‌های سنتی، قالب نیمایی و سپید پرکاربرد است.
- ۳) در شعر سنتی این دوره تقلید از سبک عراقی و خراسانی و تمایل به آن‌ها زیاد است.
- ۴) روی آوردن به مفاهیم انتزاعی در شعر این دوره آشکار است.

تست ۷۳ کدام گزینه از ویژگی‌های فکری شعر معاصر نمی‌باشد؟

- ۱) گرایش به نماد در تصاویر شعری بیشتر می‌شود.
- ۲) مخاطب شعر عامه مردم هستند.
- ۳) تفکر شاعر بیشتر زمینی و پیرامون امور دنیوی است.
- ۴) موضوع شعر محدود نیست و بسیار تنوع دارد.

تست ۷۴ چند مورد از ویژگی‌های زیر مربوط به سطح فکری شعر معاصر است؟

- الف- مدح و ذم و هجو در شعر این دوره بسیار کم است. ب- در حماسه بعد زمینی غلبه دارد و در عرفان بعد آسمانی
- ج- معنی‌گریزی از ویژگی‌های شعر این دوره است. د- روی آوردن به مفاهیم انتزاعی در شعر این دوره آشکار است.
- ه- معشوق، مانند دوره‌های آغازین زمینی است. و- لحن شاعر صمیمی و متواضعانه است.

۱) یک ۲) دو ۳) سه ۴) چهار

تست ۷۵ کدام گزینه از ویژگی‌های نثر دوره انقلاب اسلامی نمی‌باشد؟

- (۱) از پایان دهه پنجاه تا پایان دهه شصت، گرایش به داستان‌های کوتاه، بیشتر از داستان‌های بلند است.
- (۲) گرایش به برخی قالب‌های دیگر مانند خاطره، قطعه ادبی، سفرنامه و نوشته‌های ادبی-تحقیقی رایج شد.
- (۳) بعد از جنگ، گرایش به سبک‌های جدید داستان‌نویسی مانند جریان سیال ذهن بیشتر می‌شود.
- (۴) تفکر انسان‌گرایانه گاهی در برخی از آثار این دوره به گونه‌ای کم‌رنگ مشاهده می‌شود.

تست ۷۶ کدام گزینه از نظر سبک‌شناسی دوره معاصر نادرست است؟

- (۱) توصیف پدیده‌ها و شخصیت‌ها در نثر این دوره ذهنی، کوتاه و انتزاعی است.
- (۲) نثر این دوره تنوع مضمون دارد و رمان‌های تاریخی و سیاسی و علمی و ... نوشته می‌شود.
- (۳) نثر داستانی این دوره به شدت تحت تأثیر گفتار و محاوره اقشار اجتماعی است.
- (۴) صور خیال جدید و نو هستند و گرایش به نماد در تصاویر شعری بیشتر می‌شود.

تست ۷۷ کدام موارد از ویژگی‌های سبکی نثر دوره انقلاب می‌باشند؟

- الف- اندیشه حاکم بر داستان‌های دهه اول پس از پیروزی انقلاب، ابتدا اجتماعی و در مرحله بعد سیاسی است.
- ب- ساده‌نویسی در این دوره ادامه می‌یابد و زبان داستان‌ها به‌ویژه در زمان جنگ بیشتر عامیانه است.
- ج- آشنایی زدایی زبانی و روی آوردن به ترکیب‌های بدیع و بی‌سابقه از مشخصه‌های نثر این دوره است.
- د- تفکر انسان‌گرایانه (اومانیزم) گاهی در برخی از آثار بعد از انقلاب به‌گونه‌ای کم‌رنگ مشاهده می‌شود.

(۱) الف - ب (۲) ج - د (۳) الف - ج (۴) ب - د

تست ۷۸ کدام گزینه از ویژگی‌های ادبی شعر معاصر نمی‌باشد؟

- (۱) افزایش نماد در تصاویر شعری
- (۲) انتخاب وزن متناسب با لحن طبیعی گفتار
- (۳) گرایش به خیال‌بندی در شعر برخی شاعران
- (۴) گرایش به معنی‌گریزی

برای خرید نسخه چاپی یا تدریس ویدئویی این جزوه به سایت و یا کانال تلگرامی «آموزشگاه مجازی احمدی» مراجعه کنید.

برای کسب اطلاعات بیشتر در مورد این جزوات و پکیج‌ها به شماره ۰۹۱۲۳۷۰۸۴۷۶ در تلگرام یا واتساپ و یا به صورت SMS پیام بدهید.

Ahmadi63amoozesh.com

@ahmadi63amoozesh

فصل سوم

تست‌های تحلیل و سبک‌شناسی

توجه: این بخش تست‌های ترکیبی از هر سه سال دهم و یازدهم و دوازدهم است، برای مطالعه درسنامه‌ی این بخش، به جزوه جامع تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی بنده مراجعه کنید.

تست‌های تحلیلی سبک‌شناسی

تست ۷۹ کدام مورد بیانگر ویژگی سبکی نثر زیر نیست؟

«سالی چند بماندند که ملک بنام کودکی بود و کس هیبت نداشت و هیچ سپاه گرد نیامد تا شاپور بزرگ شد. پس چون پنج سال بر آمد، عقل و تدبیر اندرو بدید و نخستین چیزی که از عقل و ادب شاپور بدیدند یک شب بر بام کوشک خفته بود به تیسفون»

- (۱) کوتاهی جملات
(۲) ایجاز و اختصار در لفظ و معنا
(۳) بهره‌گیری بیشتر از لغات عربی
(۴) تکرار فعل یا اسم به حکم ضرورت معنی

تست ۸۰ کدام بیت «فاقد» ویژگی‌های سبک هندی است؟

- (۱) هر چه ز نیک و بد است چون همه در دست اوست
(۲) از سر پر آرزو دل زردرویی می‌کشد
(۳) چو خورشید است پیدا راز عشق از سینه‌ی عاشق
(۴) رتبه‌ی آزادگی بنگر که نخل میوه‌دار
بر من مسکین چرا خط خطا می‌کشد
عاقل از بالای جاهل زردرویی می‌کشد
نباشد نامه‌ی پیچیده صحرای قیامت را
از حجاب سرو نتوانست سر بالا کند

تست ۸۱ کدام موارد، از ویژگی‌های «فکری» سبک خراسانی محسوب می‌شود؟

- (الف) حاکم بودن روح حماسه بر ادبیات این دوره.
(ب) واقع‌گرا بودن شعر، محسوس و عینی بودن آن و سادگی توصیفات.
(ج) بهره‌گرفتن از تشبیهات حسی در توصیف پدیده‌ها.
(د) رشد قالب غزل در اواخر این دوره.

- (۱) الف - ب
(۲) الف - د
(۳) ب - د
(۴) ب - ج

تست ۸۲ در همه‌ی ابیات ویژگی‌های «فکری» سبک عراقی مشهود است، به جز:

- (۱) می‌صوفی‌افکن کجا می‌فروشند
(۲) بیا که هاتف میخانه دوش با من گفت
(۳) نعمت عاجل و آجل به تو داد از ملکان
(۴) خبر از عشق نبوده است و نباشد همه عمر
که در تبسم از دست زهد ریایی
که در مقام رضا باش و ز قضا مگریز
زان که ضایع نشود هر چه به جای تو کند
هر که او را خبر از شنت و رسوایی هست

تست ۸۳ ویژگی‌های زبانی «سبک خراسانی» در کدام مصراع‌ها مشهود است؟

- (الف) به رنج اندر است ای خردمند گنج
(ب) یک است ابلهان را شتاب و شکیب
(ج) چه پرسی کزین پس نبینی تو کام
(د) به فتراک بر بست پیچان کمند
(ه) کمان را بمالید رستم به چنگ
(۱) الف - ب - د
(۲) الف - ج - د
(۳) ب - ج - د
(۴) ب - ج - ه

بیت ۸۴ همه موارد از ویژگی‌های عمده نثر فارسی در سبک عراقی است؛ به جز:

- ۱) حذف افعال به قرینه - کاربرد لغات مهجور
- ۲) رواج نثر داستانی، تمثیلی و عرفانی - اطناب
- ۳) استفاده از آرایه‌های ادبی در نثر - استفاده از ترکیبات دشوار
- ۴) کاربرد فراوان آیات، احادیث و اشعار در متن - کوتاهی جملات

بیت ۸۵ همه گزینه‌ها بیانگر ویژگی‌های زبانی ابیات زیر است؛ به جز ...

- «آس شدم زیر آسبای زمانه
زاد همی ساز و شغل خویش همی پز
نیسته خواهم شدن همی به کرانه
چند پزی شغل نای و شغل چغانه»
- ۱) کاربرد شبکه معنایی تناسب.
 - ۲) کاربرد تاریخی دستور و کوتاهی جمله‌ها.
 - ۳) کمی واژگان غیر فارسی و وجود واژگان کهن.
 - ۴) ساده و عینی بودن ظاهر شعر و ذهنی و معنوی بودن نتیجه آن.

بیت ۸۶ سبک شعری کدام بیت، متفاوت با سایر ابیات است؟

- ۱) بسوزند چوب درختان بی‌بر
 - ۲) بدان کوش تا زود دانا شوی
 - ۳) به قد تو گویی سروی است در میان قبا
 - ۴) دوی عاشق دلخسته را معشوق می‌داند
- سزا خود همین است مر بی‌بری را
چو دانا شوی زود والا شوی
به روی گفتم ماهی است بر نهاده کلاه
کسی تا درد نشناسد نمی‌داند دوی من

بیت ۸۷ همه موارد از ویژگی‌های فکری سبک عراقی است؛ به جز:

- ۱) فراوانی زهدستایی و وعظ و اندرز در شعر، رواج مفاخره، شکایت و انتقاد اجتماعی
- ۲) به کارگیری ردیف‌های فعلی و اسمی دشوار در شعر، رواج داستان‌سرایی
- ۳) رواج هجو و هزل در شعر، فاصله گرفتن غزل از عشق زمینی
- ۴) رواج حس دینی، گسترش عرفان و تصوف

بیت ۸۸ در همه گزینه‌ها ویژگی فکری سبک عراقی محسوس است به جز گزینه‌ی

- ۱) بی‌تا در این شیوه چالش کنیم
 - ۲) سعادت به بخشایش داور است
 - ۳) چو دولت نبخشد سپهر بلند
 - ۴) نه سختی رسید از ضعیفی به مور
- سر خصم را سنگ بالش کنیم
نه در چنگ و بازوی زورآور است
نیاید به مردانگی در کمند
نه شیران به سرپنجه خوردند و زور

بیت ۸۹ در همه گزینه‌ها ویژگی فکری سبک عراقی وجود دارد، به جز گزینه‌ی

- ۱) ترسم که صرفه‌ای نبرد روز بازخواست
 - ۲) روی تو مگر آینه‌ی لطف الهی است
 - ۳) ساقیا برخیز و در ده جام را
 - ۴) حافظ ز غم از گریه نپرداخت به خنده
- نان حلال شیخ ز آب حرام ما
حقا که چنین است و در این روی و ریا نیست
خاک بر سر کن غم ایام را
ماتم‌زده را داعیه‌ی سوز نمانده است

بیت ۹۰ در همه ابیات ویژگی ادبی سبک عراقی وجود دارد به جز گزینه‌ی

- ۱) به شکرخنده ز تنگ شکر شورانگیز
 - ۲) چون کشد و سمه کمان دو کمان ابروت
 - ۳) چشمه نوش است یا کان نمک یا جام می
 - ۴) گر چه در عالم خاک است مقام لیکن
- تا شکر ریخته‌ای، ریخته‌ای آب نبات
گر چه پیوسته کمان بر مه و خورشید کشیده است
یا زلال خضر یا مرجان جان‌افزای دوست
برتر از چرخ برین منزل و مأوای من است

بیت ۹۱ در همه ابیات ویژگی ادبی سبک هندی وجود دارد به جز گزینه‌ی

- ۱) حسن بی‌پروا به فرمان هوس باشد چرا
 - ۲) هوس هر چند گستاخ است، عذرش صورتی دارد
 - ۳) عشق دارد در لباس شرم پنهان حُسن را
 - ۴) ای بی‌وفا برو که بر این عهدهای سست
- برق عالم سوز در زنجیر خس باشد چرا
به یوسف می‌توان بخشید تقصیر زلیخا را
شمع در فانوس از پروانه پنهان می‌شود
نی اندک اعتماد که هیچ اعتماد نیست

تیت ۹۲ در کدام گزینه ویژگی زبانی سبک هندی دیده نمی‌شود؟

- ۱) اگر چه قامت سـرو اعتدال را دارد
 - ۲) دل مجروح مرا آگهی از جان دادند
 - ۳) پیش راه شکوه خونین نگیرد خامشی
 - ۴) قسمت ما چون کمان از صید خود خمیازه‌ای است
- کجا نزاکت آن نونهال را دارد؟
جان غمگین مرا مزدهی جانان دادند
بخیه نتواند عناننداری کند خوناب را
هر چه داریم از برای دیگران داریم ما

تیت ۹۳ در کدام بیت هیچ‌یک از ویژگی‌های زبانی سبک خراسانی وجود ندارد؟

- ۱) صاف کن دل را که بر خار و گل این بوستان
 - ۲) مجنبید از ایدر مگر جان من
 - ۳) چنان کرد رویش جهاندار ساز
 - ۴) به مهر تو دارم روان را نوید
- حکم جاری باشد از روشن روانی آب را
ز تن بگسلد پاک‌یزدان من
که پیران مر او را ندانست باز
چنین چیره شد بر دلم بر امید

تیت ۹۴ در همه ابیات ویژگی زبانی مشترکی از سبک خراسانی وجود دارد به جز.....

- ۱) چون تو که باشد به جهان اندرون
 - ۲) دست او همچو درختی است که چشم همه خلق
 - ۳) و این پاکی که اندر مذهب توست اندر آبتی
 - ۴) سراسر زمانه پر از جنگ بود
- چون تو ملک‌زاده ز مادر نژاد
به بهار و به خزان بر گل و برگ و بر اوست
به آب اندر نگه کردن همه مزد و ثوابستی
به جویندگان بر جهان تنگ بود

تیت ۹۵ در همه ابیات ویژگی زبانی مشترکی از سبک خراسانی وجود دارد به جز گزینه‌ی

- ۱) در آن زمان که ز دریای بیکران بگذشت
 - ۲) گاه در موبک شاهانه تو جوشن‌پوش
 - ۳) کمان آر و بر گستان آر و ببر
 - ۴) چو سوفارش آمد به پهنای گوش
- بسی میان بیابان به بی‌کرانه فتاد
گاه در مجلس فرخنده تو باده‌گسار
کمند آر و گرز گران آر و گبر
ز شاخ گوزنان برآمد خروش

تیت ۹۶ در کدام بیت هیچ‌یک از ویژگی‌های فکری سبک خراسانی دیده نمی‌شود؟

- ۱) بقاش باد که از تیغ او و بازوی اوست
 - ۲) ترک من بر دل من کامروا گشت و رواست
 - ۳) از درخت باردارش بازنشناسی ز دور
 - ۴) به نعمت‌ها رسند آن‌ها که ورزیدند نیکی‌ها
- بنای کفر خراب و بنای دین آباد
از همه ترکان چون ترک من امروز کجاست؟
چون فراز آبی بدو در زیر برگش بار نیست
به شدت‌ها رسند آن‌ها که بشکستند پیمان‌ها

تیت ۹۷ در همه ابیات ویژگی فکری مشترکی از سبک خراسانی وجود دارد به جز گزینه‌ی

- ۱) کشتی خرد است دست در وی زن
 - ۲) دانش بجوی اگر ت نبرد از راه
 - ۳) زنهار به توفیق بهانه نکنی ز آنک
 - ۴) گر بر دل تو عقل پادشاه است
- تا غرقه نگردی اندر این دریا
این گنده پیر شوی کش رعنا
معذور ندارند بدین خرد و کلان را
مهتر ز تو در خلق پادشاه نیست

تیت ۹۸ در همه ابیات ویژگی فکری سبک مشروطه وجود دارد به جز گزینه‌ی

- ۱) دل چه می‌خواهم نباشد در حدیث عشق دوست
 - ۲) تا چند چو صید بد گرفتار دد و دام
 - ۳) ز انقلابی سخت جاری سیل خون باید نمود
 - ۴) نارقیقان چون به یکرنگان دورنگی می‌کنند
- جان چه کار آید نگرده گر فدای انقلاب
از دام برون آمده صیاد بگیرید
وین بنای سست‌پی را سرنگون باید نمود
از چه تفسیر دورنگی را زرنگی می‌کنند

تیت ۹۹ در کدام گزینه ویژگی فکری متفاوتی از سبک عراقی وجود دارد؟

- ۱) به قمارخانه رفتم همه پاکباز دیدم
 - ۲) واعظان کاین جلوه در محراب و منبر می‌کنند
 - ۳) می‌خور که شیخ و حافظ و مفتی و محتسب
 - ۴) برو به کار خود ای واعظ این چه فریاد است
- چه به صومعه رسیدم همه زاهد ریایی
چون به خلوت می‌روند آن کار دیگر می‌کنند
چون نیک بنگری همه تزویر می‌کنند
مرا فتاد دل از ره تو را چه افتاده است

تست ۱۰۰

با توجه به ویژگی‌های سبکی، سبک کدام بیت در مقابل آن نادرست نوشته شده است؟

- ۱) گر رهد دستم ز دست این گروه خودپرست
 - ۲) تا به تلخی‌های زهر چشم او خو کرده‌ام
 - ۳) عاشق چه کند گر نکشد بار ملامت
 - ۴) تا ببینند مگر نور تجلی جمال
- ۱) با فداکاری گذارم سر به پای انقلاب (مشروطه)
 - ۲) می‌شمارم باده‌ی شیرین، جواب تلخ را (هندی)
 - ۳) با هیچ دلاور سپر تیر قضا نیست (عراقی)
 - ۴) همچو موسی آرنی گوی به میقات آیند (خراسانی)

تست ۱۰۱

مفهوم واژه «آزادی» در همه گزینه‌ها یکسان است به جز گزینه‌ی

- ۱) ز بندگی تو دارم چو سوسن آزادی
 - ۲) عار دارند اسیران تو از آزادی
 - ۳) نام آزادی ز بدکشیان نمی‌آمد به ننگ
 - ۴) از علایق خط آزادی ندارد هیچ کس
- ۱) ولی تو سرو خرامان ز بندگان آزاد
 - ۲) ننگ دارند گدایان تو از سلطانی
 - ۳) کشور ویران ما را بود اگر احرار خوب
 - ۴) دام‌ها از ریشه زیر خاک باشد سرو را

تست ۱۰۲

همه ابیات حداقل به یکی از مفاهیم اصلی دوره مشروطه اشاره دارند به جز بیت

- ۱) می‌تواند تا شدن فرمانروا جان عزیز
 - ۲) نقد جان را رایگان در راه آزادی دهیم
 - ۳) روز شادی نیست در شهری که از هر گوشه‌اش
 - ۴) خلیل وطن را ز نمرودیان بین
- ۱) همچو ماه مصر در چاه وطن باشد چرا
 - ۲) گر به جیب و کیسه ما مفلسان نقدینه نیست
 - ۳) بینوایان بهر نان هر شب نواخوانی کنند
 - ۴) به جان، آتش از دردهای درونی

تست ۱۰۳

مفهوم کدام بیت به بنیادی‌ترین خواست مشروطه خواهان اشاره دارد؟

- ۱) یا رب تو نگهبان دل اهل وطن باش
 - ۲) امروز امید همه زی مجلس شورااست
 - ۳) اصلاح ز نامرد نخواهید که نبود
 - ۴) کو مرد دلیری که به بازوی توانا
- ۱) کامیبد بدیشان بود ایران کهن را
 - ۲) سر باید کأسوده نگه دارد تن را
 - ۳) یک‌مرتبه، شمشیرزن و دایره‌زن را
 - ۴) بزداید از این چشمه، گل و لای و لجن را

تست ۱۰۴

با توجه به مختصات فکری، سبک کدام بیت نادرست می‌باشد؟

- ۱) رشته جانم کی آرد تاب شمع روی تو
 - ۲) دنیا نیرزد آنکه پریشان کنی دلی
 - ۳) قوت دست دعا گردد ز بی‌برگی زیاد
 - ۴) تا جهان باقی است باقی باد ایران بزرگ
- ۱) چون چراغ عقل را با شور عشقت تاب نیست (خراسانی)
 - ۲) زنهار بدمکن که نکرده است عاقلی (عراقی)
 - ۳) هست در خشکی گشایش پنجه شمشاد را (هندی)
 - ۴) دوستانش کامیاب و دشمنانش نامراد (بیداری)

تست ۱۰۵

با توجه به ویژگی‌های ادبی سبک کدام بیت صحیح نیست؟

- ۱) چو دم ز نافه‌ی زلف تو می‌زند خواجه
 - ۲) دل برای گوهری از راه چشمم رفته است
 - ۳) پیش پای فکر رنگین هیچ راهی دور نیست
 - ۴) وای بر شهری که در آن مزد مردان درست
- ۱) جهان شمامه‌ی مشک تتر می‌گردد (عراقی)
 - ۲) هر که را گوهر نیاید، در دل دریا چه کار؟ (خراسانی)
 - ۳) چون حنا یک شب به هندستان رساند خویش را (هندی)
 - ۴) از حکومت غیر حبس و کشتن و تبعید نیست (مشروطه)

تست ۱۰۶

با توجه به مختصات زبانی سبک‌ها، سبک کدام بیت صحیح نوشته نشده است؟

- ۱) ندارد بخیه‌ای غیر از فشردن بر جگر دندان
 - ۲) جز جفا با اهل دانش مر فلک را کار نیست
 - ۳) گر تو گویی «چون نهان کرد ایزد از ما راز خویش؟»
 - ۴) مرا بارد از دیدگان اشک خونی
- ۱) اگر بر دل رسد زخمی ز دوران اهل غیرت را (هندی)
 - ۲) ز آنکه دانا را سوی نادان بسی مقدار نیست (خراسانی)
 - ۳) من چه گویم؟ گویم از حکم خدای ایدون سزید (عراقی)
 - ۴) بر احوال ایران و حال کنونی (مشروطه)

تست ۱۰۷

مفهوم «وطن» در کدام بیت متفاوت است؟

- ۱) در سفر زود خجالت کشد از دعوی خویش
 - ۲) تا نیاید پا به سنگت از وطن بیرون میا
 - ۳) شور احیای وطن گر در دل پاکت نبود
 - ۴) زر میندوز که چون خانه پر از شهد شود
- ۱) در وطن هر که سبکبار نماید خود را
 - ۲) دانه تا در خوشه است از آسیا آسوده است
 - ۳) رفته بود از ترک و تازی هستی ایران به باد
 - ۴) آن زمان وقت جلای وطن زنبور است

تست ۱۰۸

در همه گزینه‌ها می‌توان «گسترش دایره واژگانی» را مشاهده کرد، به جز گزینه‌ی

- ۱) خمیازه کشیدیم به جای قدح می
- ۲) کنون که در چمن آمد گل از عدم به وجود
- ۳) عینک بینایی ما دوربین افتاده است
- ۴) به بازار هوس شغل چه سودا داشتیم یا رب

تست ۱۰۹

در هر گزینه یکی از واژگانی که به‌طور شاخص در سبک هندی به‌کاررفته‌اند، دیده می‌شود به جز گزینه‌ی

- ۱) قامت خم مانع عمر سبک‌رفتار نیست
- ۲) از شکایت رخنه دل می‌شود ناسورتر
- ۳) از نزاکت رنگ اگر بر چهره گل بشکند
- ۴) می‌شوند از سرد مهری دوستان از هم جدا

تست ۱۱۰

در همه گزینه‌ها از ویژگی‌های سبکی زبان کهن دیده می‌شود به جز گزینه‌ی

- ۱) چنین داد پاسخ که شاه جهان
- ۲) که یاد آمدش بوم زابلستان
- ۳) که مارانت را مغز فرزند من
- ۴) بر او تاختن کرد ناگاه مرگ

تست ۱۱۱

در همه گزینه‌ها حرف اضافه متعلق به سبک خراسانی وجود دارد به جز گزینه‌ی

- ۱) ور ایدون که زین کار هستم گناه
- ۲) زبان راستی را بیاراسته
- ۳) هم آنگه میان کیانی بیست
- ۴) جوانیش را خوی بد یار بود

تست ۱۱۲

در عبارت زیر کدام ویژگی سبکی وجود ندارد؟

« و گفته‌اند که متکبران را ثنا طمع نباید داشت و نه بی‌ادب را سِمَت شرف و نه بخیل را نیکوکاری و نه حریص را بی‌گناهی و نه پادشاه جبار متهاون را که وزیران رکیک‌رأی دارد، ثبات مُلک و صلاح رعیت »

- ۱) حذف افعال
- ۲) واژگان عربی بسیار
- ۳) استفاده از آرایه موازنه و سجع
- ۴) کوتاهی جملات

تست ۱۱۳

در تحلیل شعر زیر کدام ویژگی دیده نمی‌شود؟

- جهانا چه بد مهر و بدخو جهانی
به درد کسان صابری اندر و تو
و گر آزمایمت صد بار دیگر
همانی همانی همانی همانی
- چو آشفته بازار بازارگانی
به بدنایم خویش همداستانی
همانی همانی همانی همانی
- ۱) دو حرف اضافه برای یک متمم
 - ۲) ساکن در نظر گرفتن حرکت قبل از ضمیر پیوسته
 - ۳) توضیحات عینی و انتزاعی
 - ۴) استفاده طبیعی و در حد اعتدال از آرایه‌ها

فصل چهارم

آزمون‌های تالیفی (شبیه‌ساز کنکور)

آزمون شبیه‌ساز کنکور - شماره ۱

ت۱۱۴ در بین آثار زیر در مجموع چند اثر متعلق به احمد محمود و جلال آل احمد می‌باشد؟

«زمستان ۶۲، مدار صفر درجه، مهاجر کوچک، راه آب‌نامه، شهری چون بهشت، زبارت، زمین سوخته، بره گمشده راعی، همسایه‌ها»

(۱) دو اثر (۲) سه اثر (۳) چهار اثر (۴) پنج اثر

ت۱۱۵ کدام گزینه در رابطه با سبک شعر معاصر صحیح نمی‌باشد؟

- (۱) علاقه فراوان به استفاده از واژه‌های کهن در زبان شعر این دوره محسوس است.
- (۲) صور خیال جدید و نو هستند و تکرار تصاویر شاعران دوره‌های قبل نیستند.
- (۳) مفاهیم خصوصی، سیاسی و اجتماعی بسیار مورد توجه شاعران قرار گرفته‌اند.
- (۴) سادگی و روانی زبان شعر و جمله‌بندی‌های ساده در شعر کاملاً چشم‌گیر است.

ت۱۱۶ «میرزا آقا تبریزی، ناظم الاسلام کرمانی، میرزا حبیب اصفهانی، میرزا حسن خان بدیع» به ترتیب در چه زمینه‌هایی از نثر

دوره مشروطه فعالیت داشتند؟

- (۱) نمایشنامه‌نویسی، ترجمه، تحقیقات ادبی و تاریخی، داستان‌نویسی
- (۲) داستان‌نویسی، ترجمه، تحقیقات ادبی و تاریخی، نمایشنامه‌نویسی
- (۳) داستان‌نویسی، تحقیقات ادبی و تاریخی، ترجمه، نمایشنامه‌نویسی
- (۴) نمایشنامه‌نویسی، تحقیقات ادبی و تاریخی، ترجمه، داستان‌نویسی

ت۱۱۷ موضوع چند اثر به‌درستی نوشته نشده است؟

- (مجالس المومنین: عرفان) (موش و گربه: نقد اجتماعی) (عالم‌آرای عباسی: تاریخ) (جامع عباسی: زندگی‌نامه)
(ظفرنامه شامی: تاریخ) (نفحات الانس: زندگی‌نامه) (عشاق نامه: عرفان) (رشحات عین الحیات: عرفان)

(۱) دو (۲) سه (۳) چهار (۴) پنج

ت۱۱۸ همه موارد از دیدگاه تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی صحیح هستند به‌جز گزینه‌ی

- (۱) در سه قرن نخست پس از حمله اعراب به ایران، کماکان آثاری به زبان پهلوی نوشته می‌شد.
- (۲) موضوعات حماسی، ملی و تاریخی از اصلی‌ترین موضوعات نثر قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم می‌باشد.
- (۳) جمال‌الدین عبدالرزاق اصفهانی از شاعران تأثیرگذار در تغییر سبک شعر خراسانی به سبک عراقی می‌باشد.
- (۴) نثر موزون آوردن آرایه‌های ادبی فراوان، امثال و اشعار گوناگون در خلال نثر است.

ت۱۱۹ مؤلف چند اثر در مقابل آن به‌درستی نیامده است؟

- (محبوب‌القلوب: خواند میر) (محاكمة اللغتين: امیرعلیشیر نوایی) (عباس نامه: شیخ بهایی)، (انوار سهیلی: ملاحسین واعظ کاشفی) (لمعات:
فخرالدین عراقی) (اخلاق الاشراف: عبید زاکانی) (تحفه الاحرار: سلمان ساوجی) (جمشید و خورشید: خواجوی کرمانی) (احسن

التواریخ: خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی)

(۱) دو (۲) سه (۳) چهار (۴) پنج

سؤال ۱۲۰ کدام گزینه از ویژگی‌های سبکی نثر در سده‌های پنجم و ششم نمی‌باشد؟

- (۱) آوردن مترادف‌ها و توصیف‌های فراوان
(۲) کاربرد آیات، احادیث و اشعار در متن
(۳) تکرار فعل یا اسم به حکم ضرورت معنی
(۴) حذف افعال به قرینه

سؤال ۱۲۱ با توجه به ویژگی‌های سبکی همه ابیات مربوط به سبک عراقی است به جز بیت

- (۱) جز ناله کسی مونس و دمساز نیاید
(۲) ز کارنامه او گر دو داستان خوانی
(۳) آنچه او ریخت به پیمانه‌ی ما نوشیدیم
(۴) به قمارخانه رفتیم همه پاک‌باز دیدم
جز سایه کسی همراه و همراز نیاید
به خنده یاد کنی کارهای اسکندر
اگر از خمر بهشت است و اگر باده مست
چو به صومعه رسیدم همه زاهد ریایی

سؤال ۱۲۲ در هریک از ابیات زیر می‌توان نشانه‌هایی از سبک خراسانی یافت به جز بیت

- (۱) من دوستدار خویش گمان بردمت همی
(۲) به سبزه درون لاله نوشکفته
(۳) همه شاهان جهان را چو همه در نگرم
(۴) این لفظ که من گفتم و من خواهم گفتن
جز تو نبود یار به بحر و به بر مرا
عقیق است گویی به پیروزه اندر
بندگی باید کرد از بن دندان ایدر
بر جان و دل دشمن او کارگر آید

آزمون شبیه‌ساز کنکور - شماره ۲

سؤال ۱۲۳ کدام موارد از نظر تاریخ ادبیات صحیح می‌باشد؟

- الف- قرن پنجم هجری دوران غلبه، رواج، حفظ و ارائه‌ی آداب و رسوم ملی بود.
ب- پایه حماسه‌های ملی به زبان فارسی در قرن چهارم نهاده شد.
ج- منطقه رواج فارسی دری، نخست در مشرق و شمال شرقی ایران بود.
د- اشعار کمی به زبان پهلوی در دست است ولی دچار تحریف‌هایی شده‌اند.
ه- در قرن چهارم بیشتر دانشمندان ایرانی آثار خود را به زبان فارسی دری می‌نوشتند.
(۱) الف-ب-د (۲) الف-ج-د (۳) ب-ج-د (۴) ب-ج-ه

سؤال ۱۲۴ مؤلف چند اثر به‌درستی نوشته نشده است؟

- (محاكمه اللغتين: سلطان حسين بايقرا) (لمعات: فخرالدین عراقی) (جامع التواریخ: خواجه رشیدالدین فضل الله همدانی) (عباس نامه: وحید قزوینی) (عالم آرای عباسی: اسکندر بیگ ترکمان) (محبوب‌القلوب: میرزا برخوردار فراهی) (انوار سهیلی: علی بن حسین واعظ کاشفی) (صد پند: عبید زاکانی) (تاریخ گزیده: دولت‌شاه سمرقندی)
(۱) سه (۲) چهار (۳) پنج (۴) شش

سؤال ۱۲۵ همه آثار زیر در مقدمه نثری مصنوع دارند. به جز گزینه‌ی

- (۱) عیار دانش (۲) المعجم فی معاییر اشعار العجم (۳) تذکره شاه‌طهماسب صفوی (۴) شرفنامه بدلیسی

ت۱۲۶ همه ابیات مربوط به سبک هندی می‌باشند به جز بیت

۱) در آن مجلس که جام عشق نوشند	کجا پند خردمندان نیوشند
۲) از موجی سراب شود بیش تشنگی	پروانه را خنک نشود دل ز ماهتاب
۳) عمر اگر باشد ز قید تن رها خواهم شدن	بی‌گره چون موجه آب بقا خواهم شدن
۴) نزاکت آن قدر دارد که در وقت خرامیدن	توان از پشت پایش دید نقش روی قالی را

ت۱۲۷ همه ابیات حداقل یکی از ویژگی‌های سبکی شعر خراسانی را دارند به جز بیت

۱) هم ایدر من این لشکر آراستم	بسی سروری و مهی خواستم
۲) یمین دولت شاه زمانه با دل شاد	به فال نیک کنون سوی خانه روی نهاد
۳) خردمند کز دور دریا بدید	کرانه نه پیدا و بن ناپدید
۴) یکی بانگ بر زد به خواب اندرون	که لرزان شد آن خانه صد ستون

ت۱۲۸ ابیات زیر از کدام شاعر سبک خراسانی است؟

مرا بسود و فروریخت هر چه دندان بود	نبود دندان، لا بل چراغ تابان بود
سپید سیم زده بود و دُر و مرجان بود	ستاره سحری بود و قطره باران بود
۱) رودکی	۲) فرخی
۳) عنصری	۴) منوچهری

ت۱۲۹ در کدام گزینه، بدون رعایت ترتیب، آثار دیگری از پدیدآورندگان «آتش خاموش، طوفان در پرنانز، ملاقات در شب آفتابی» دیده می‌شود؟

۱) زمین سوخته، سفر ششم، آینه‌های ناگهان	۲) تنفس صبح، ظهور، ظهر روز دهم
۳) جای پای خون، سووشون، بی‌بال پریدن	۴) در کوچه آفتاب، دلاویزتر از سبز، شهری چون بهشت

ت۱۳۰ کدام گزینه از ویژگی‌های سبکی شعر یا نثر دوره انقلاب اسلامی نمی‌باشد؟

۱) روی آوردن به مفاهیم انتزاعی در شعر این دوره آشکار است.
۲) اساطیر یونانی، رومی، هندی و عبری رد پای آشکاری در داستان‌نویسی این دوره دارند.
۳) زبان داستان‌ها به ویژه در زمان جنگ بیشتر عامیانه است.
۴) زبان و واژگان شعری در قصاید این دوره به سبک خراسانی نزدیک است.

ت۱۳۱ کدام گزینه از نظر تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی دوره مشروطه صحیح نیست؟

۱) شاعران دوره بیداری از جمله میرزاده عشقی تخیلات سرایندهان پیشین را در نظر داشتند.
۲) مفهوم «وطن» بسیار مورد توجه شاعرانی همچون علامه دهخدا و ادیب الممالک فراهانی بود.
۳) تاراج کتابخانه اصفهان از عوامل تاثیرگذار در نهضت بازگشت ادبی بود.
۴) تحقیقات ادبی و تاریخی در محدوده تاریخ مشروطه از موضوعات پرجاذبه محسوب می‌شد.

آزمون شبیه‌ساز کنکور - شماره ۳

ت۱۳۲ موارد زیر به ترتیب ویژگی‌های زبانی کدام سبک‌ها می‌باشند؟

- الف- باز بودن دست شاعر برای استفاده از همه واژه‌ها
ب- روی آوردن به زبان ساده و صمیمی کوچه و بازار
ج- باستان‌گرایی و علاقه فراوان به استفاده از واژگان کهن

۱) مشروطه، معاصر، انقلاب اسلامی	۲) مشروطه، انقلاب اسلامی، معاصر
۳) معاصر، مشروطه، انقلاب اسلامی	۴) انقلاب اسلامی، مشروطه، معاصر

ت۱۳۳ پدیدآورنده چند اثر به درستی نوشته شده است؟

(دهکده پرمال: امین فقیری) (آخر شاهنامه: مهدی اخوان ثالث) (بدوک: علی موذنی) (تنگسیر: صادق هدایت) (تاریخ بیداری ایرانیان: میرزا آقا تبریزی) (مهاجر کوچک: محمدرضا سرشار) (شمس الدین و قمر: محمدباقر میرزا خسروی) (جعفرخان از فرنگ برگشته: مرتضی مشفق کاظمی) (بره گمشده راعی: هوشنگ گلشیری) (برآشفتن گیسوی تاک: سید علی موسوی گرمارودی)

(۱) سه (۲) چهار (۳) پنج (۴) شش

ت۱۳۴ کدام موارد مربوط به دوره سوم شعر معاصر می باشند؟

الف- تشکیل اولین کنگره نویسندگان و شاعران
ب- سرخوردگی و یأس در میان روشن فکران و شعرا
ج- رواج جریان سمبولیسم اجتماعی
د- کمال جریان های ادبی
ه- جدال بر سر شعر کهنه و نو
و- ادامه شعر و تغزلی

(۱) الف - ج - ه (۲) ب - د - و (۳) الف - د - ه (۴) ب - ج - و

ت۱۳۵ همه ابیات مربوط به یک سبک می باشند به جز
 (۱) ساقیا جام دمداد ده که در سیر طریق
 (۲) سبزه ها با بانگ رود مطربان چرب دست
 (۳) به سعی خود نتوان برد پی به گوهر مقصود
 (۴) ز زهد خشک ملولم کجاست باده ناب

هر که عاشق و شوق نیامد در نفاق افتاده بود
 خیمه ها با بانگ نوش ساقیان میگسار
 خیال باشد کاین کار بی حواله برآید
 که بوی باده مدامم دماغ تر می دارد

ت۱۳۶ همه موارد از دیدگاه تاریخ ادبیات و سبک شناسی صحیح هستند به جز گزینه ی
 (۱) دولتشاه سمرقندی کتابی به تشویق امیرعلیشیر نوایی نوشته است که محتوای آن تاریخ تیموریان است.
 (۲) «تاریخ برگزیده» و «المعجم فی معاییر اشعار العجم» به ترتیب آثاری مربوط به قرن های هشتم و هفتم می باشند.
 (۳) نثر فنی در قرن هفتم کم کم ضعیف می شود و در قرن هشتم با سیطره تیموریان بر ایران از میان می رود.
 (۴) «کلیم کاشانی» و «بابا فغانی شیرازی» به ترتیب شاعرانی از قرن های یازدهم و دهم می باشند.

ت۱۳۷ در بین ویژگی های زیر به ترتیب چند مورد مربوط به سبک عراقی و چند مورد مربوط به سبک خراسانی می باشد؟
 «بازتاب اندک علوم در شعر - رواج روحیه عرفانی و اخلاقی - واقع گرایی یا توجه به دنیای بیرون - شادی گرایی - ستایش عشق - آسمانی بودن معشوق - باور به قضا و قدر»

(۱) سه، چهار (۲) چهار، سه (۳) دو، پنج (۴) پنج، دو

ت۱۳۸ کدام گزینه از نظر تاریخ ادبیات و سبک شناسی صحیح نمی باشد؟

(۱) در آغاز قرن چهارم دولت ساسانی رسم ها و سنت های فرهنگی کهن ایرانی را رواج می داد.
 (۲) منظومه های «درخت آسوریک» و «یادگار زریران» هر دو اصل پهلوی دارند.
 (۳) یکی از ویژگی های شعر فارسی در قرن چهارم و اوایل قرن پنجم پیچیدگی فکر و کلام در اشعار است.
 (۴) ابوعلی بلعمی در ترجمه کتاب تاریخ طبری مطالبی بر آن افزود و مطالبی را نیز از اصل کتاب حذف کرد.

ت۱۳۹ سراینده کدام شعر در مقابل آن صحیح نیامده است؟

(۱) الا یا خیمگی خیمه فروهل که پیشاهنگ بیرون شد ز منزل (منوچهری)
 (۲) دانه باشی مرغکانت برچنند غنچه باشی کودکانت برکنند (رودکی)
 (۳) خوشا چون سروها استادانی سبز خوشا چون برگ ها افتادنی سبز (قیصر امین پور)
 (۴) آمد نفس صبح و سلامت نرسانید بوی تو نیورد و پیامت نرسانید (خاقانی)

ت۱۴۰ در کدام بیت هیچ یک از نشانه های سبکی شعر خراسانی وجود ندارد؟

(۱) ایا شنیده هنرهای خسروان به خبر
 (۲) اگر به طلعت گویی خجسته طلعت او
 (۳) از آنکه طلعت او سر به سر همه نفع است
 (۴) شگفتش آمد و شادی فزود و کبر گرفت
 بیاز خسرو مشرق عیان ببین تو هنر
 همی ز طلعت خورشید بیش دارد فر
 بُود ز طلعت خورشید گاه گاه ضرر
 ز روی فخر بگفت این به شعر خوش اندر

فصل پنجم

سوالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی آزمون‌های سراسری

سوالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی کنکور سراسری داخل کشور ۱۳۹۸

سؤال ۱۴۱ همه موارد از ویژگی‌های فکری شعر انقلاب اسلامی است؛ به جز:

- (۱) روی آوردن به مفاهیم انتزاعی در شعر این دوره آشکار است.
- (۲) شاعران به مضامین اسلامی به ویژه فرهنگ عاشورایی روی آوردند.
- (۳) روح حماسه در بُعد آسمانی آن، در مثنوی‌های این دوره غلبه دارد.
- (۴) فرهنگ دفاع مقدس یکی از اصلی‌ترین درون مایه‌های شعر این دوره است.

سؤال ۱۴۲ کدام مورد از دیدگاه تاریخ ادبیات، «غلط» است؟

- (۱) فرخی یزدی، تحت تأثیر شاعران گذشته، به ویژه خاقانی و حافظ بود و آشنایی با این شاعران طبع وی را شکوفا ساخت.
- (۲) ایرج میرزا، در به کارگیری تعبیرات عامیانه و آفرین اشعاری ساده و روان مهارت بسیار داشت. در طنز و هجو و هزل، چیره دست بود.
- (۳) ادیب‌الممالک فراهانی، فعالیت اصلی‌اش روزنامه‌نگاری بود. سردبیری روزنامه مجلس را به عهده داشت. در قصیده بیشتر از قالب‌های دیگر طبع‌آزمایی کرد.
- (۴) بهار، با زبان حماسی و در سبک خراسانی شعر می‌سرود. از او در جایگاه پژوهشگر، آثاری مانند تاریخ تطور نظم فارسی، سبک‌شناسی و... به جای مانده است.

سؤال ۱۴۳ نوع نثر دهخدا در «چرند و پرند» مورد توجه چه کسانی در نویسندگی قرار گرفت؟

- (۱) جلال آل احمد صادق هدایت
- (۲) جلال آل احمد سیمین دانشور
- (۳) محمدعلی جمال‌زاده صادق هدایت
- (۴) محمدعلی جمال‌زاده سیمین دانشور

سؤال ۱۴۴ از دیدگاه تاریخ ادبیات در متن زیر، به چند مورد «خطا» برخورد می‌کنیم؟

- «نثر فنی کم‌کم در قرن هفتم قوت می‌یابد و در قرن هشتم با سیطره غزنویان بر ایران رواج می‌یابد، تا آن‌جا که نثر فنی در اکثر کتاب‌های این دوره جای نثر ساده را می‌گیرد و نویسندگان، کتاب‌های آسان را به زبان فنی بازنویسی می‌کنند.»
- (۱) چهار (۲) پنج (۳) شش (۴) هفت

سؤال ۱۴۵ سبک شعری کدام بیت، متفاوت با سایر ابیات است؟

- (۱) بسوزند چوب درختان بی‌بر
 - (۲) بدان کوش تا زود دانا شوی
 - (۳) به قد تو گویی سروی است در میان قبا
 - (۴) دوی عاشق دلخسته را معشوق می‌داند
- سزا خود همین است مر بی‌بری را
چو دانا شوی زود والا شوی
به روی گفتم ماهی است بر نهاده کلاه
کسی تا درد نشناسد نمی‌داند دوی من

سؤال ۱۴۶ در قرن دهم، چه کسی کتاب کلیله و دمنه را به زبان ساده فارسی بازنویسی کرد و آن را چه نامید؟

- (۱) ظهیرالدین بابر، بابرنامه
- (۲) فیض کاشانی، انوار سهیلی
- (۳) ملاحسین واعظ کاشفی، انوار سهیلی
- (۴) ملاحسین واعظ کاشفی، محاکمه اللغتين

سؤال ۱۴۷ همه موارد از ویژگی‌های فکری سبک عراقی است؛ به جز:

- (۱) فراوانی زهدستایی و وعظ و اندرز در شعر، رواج مفاخره، شکایت و انتقاد اجتماعی
- (۲) به کارگیری ردیف‌های فعلی و اسمی دشوار در شعر، رواج داستان‌سرایی
- (۳) رواج هجو و هزل در شعر، فاصله گرفتن غزل از عشق زمینی
- (۴) رواج حس دینی، گسترش عرفان و تصوف

سوالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی کنکور سراسری خارج کشور ۱۳۹۸

سؤال ۱۴۸ همه موارد از رخدادهای عمده برای زبان فارسی در سده سوم تا میانه سده پنجم است؛ به جز:

- (۱) گرایش شاهان در جلب عالمان و ادیبان به دربار
- (۲) درآمیختن زبان فارسی با مفردات و ترکیبات زبان عربی
- (۳) آمیختگی با واژه‌ها، نام‌ها و لقب‌های غیر رایج در عصر غزنوی و سلجوقی
- (۴) گسترش فارسی دری و آمیزش آن با کلمات و لغات نواحی مرکزی و غربی ایران

سؤال ۱۴۹ «تاریخ الرسل والملوک» نوشته کیست و ترجمه فارسی آن چه نام دارد؟

- (۱) ابوعلی بلعمی، تاریخ بلعمی
- (۲) محمد بن جریر طبری، تاریخ طبری
- (۳) محمد بن جریر طبری، تاریخ بلعمی
- (۴) عده‌ای از علمای ماوراءالنهر، ترجمه تفسیر طبری

سؤال ۱۵۰ کدام عبارت از ویژگی‌های شعر سبک هندی در قلمرو زبانی است؟

- (۱) کم‌شدن واژه‌های اصیل فارسی و جایگزین شدن لغات عربی
- (۲) ورود واژگان مربوط به مذاهب مختلف در شعر و ادب
- (۳) بازگردانی و بازنویسی آثار شعری از مصنوع ساده
- (۴) تسلط قالب غزل به جای انواع قالب‌های شعری

سؤال ۱۵۱ کدام عبارات، از نظر تاریخ ادبیات درست است؟

- (الف) کلیم کاشانی از شاعران بزرگ قرن دهم به خلاق المعانی ثانی شهرت یافت.
 - (ب) بهزاد در دوره شاه عباس و رضا عباسی در دوره شاه اسماعیل از مفاخر هنرند.
 - (ج) مکتب وقوع در قرن دهم نتیجه چاره‌اندیشی شاعران برای رهایی از تقلید بود.
 - (د) در سبک هندی بازسازی اندرزها و تمثیل‌های کهن به شیوه نو در شعر رواج یافت.
- (۱) ب - ج (۲) ج - د (۳) الف - ب (۴) الف - د

سؤال ۱۵۲ موضوع آثار زیر، به ترتیب در کدام گزینه تماماً درست است؟

«عین‌الحیات، جامع عباسی، عالم آرای صفوی، هفت اقلیم»

- (۱) عرفان، تاریخ، جغرافیا
- (۲) زندگی‌نامه، فقه، تاریخ، جغرافیا
- (۳) تاریخ، فقه، عرفان، زندگی‌نامه
- (۴) عرفان، فقه، تاریخ، زندگی‌نامه

سؤال ۱۵۳ کدام عبارت، از لحاظ تاریخ ادبیات کاملاً درست است؟

- (۱) در دهه نخست انقلاب اسلامی گرایش به پیچیده‌نویسی در داستان رواج یافت.
- (۲) از اواخر دهه ۵۰ تا اواخر دهه ۶۰، گرایش به داستان‌های کوتاه بیش از رمان بود.
- (۳) باستان‌گرایی و علاقه به استفاده از واژگان کهن در زبان شعر انقلاب اسلامی کاملاً محسوس است.
- (۴) تفکر انسان‌گرایانه (اومانیزم) در دوران قبل و بعد از انقلاب اسلامی به شکل چشمگیری وجود داشت.

سؤال ۱۵۴ با توجه به نثر دوره انقلاب اسلامی، آثار نویسندگان دهه شصت، در کدام گزینه تماماً درست است؟

- (۱) مدار صفر درجه، زمین سوخته، آینه‌های دردار
- (۲) زمستان ۶۲، داستان باستان، جای پای خون
- (۳) ملاقات در شب آفتابی، دلاویزتر از سبزه، داستان باستان
- (۴) مدیر مدرسه، روزگار سپری شده مردم سالخورده، کشتی پهلو گرفته

سوالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی کنکور سراسری داخل کشور ۱۳۹۹

ت۱۵۵ همه موارد از ویژگی‌های عمده نثر فارسی در سبک عراقی است؛ به جز:

- ۱) حذف افعال به قرینه - کاربرد لغات مهجور
- ۲) رواج نثر داستانی، تمثیلی و عرفانی - اطناب
- ۳) استفاده از آرایه‌های ادبی در نثر - استفاده از ترکیبات دشوار
- ۴) کاربرد فراوان آیات، احادیث و اشعار در متن - کوتاهی جملات

ت۱۵۶ از دیدگاه تاریخ ادبیات همه موارد کاملاً درست است؛ به جز:

- ۱) زبان پهلوی، زبان رسمی دوران ساسانی بود. این زبان اساساً به ناحیه پارس تعلق داشته است و آن را «فارسی نو یا فارسی دری» نامیده‌اند.
- ۲) زبان فارسی باستان در دوره هخامنشی رایج بود. آثار برجای‌مانده این زبان، فرمان‌ها و نامه‌های شاهان هخامنشی به خط میخی است.
- ۳) آثاری که به زبان پهلوی تألیف شده، بیشتر آثار دینی زرتشتی است. حتی رساله‌های کوچکی مانند «یادگار زریران» رنگ دینی دارد.
- ۴) زبان پارتی در دوره اشکانیان رایج بود و تا اوایل دوره ساسانی نیز آثاری به این زبان تألیف می‌شده است.

ت۱۵۷ انتساب کدام بیت به سراینده مقابل آن، نادرست است؟

- ۱) الا یا خیمگی، خیمه فروهل که پیشاهنگ، بیرون شد ز منزل (منوچهری)
- ۲) گل بخندید و باغ شد پدرام ای خوشا این جهان، بدین هنگام (رودکی)
- ۳) صبر بر جور فلک کن تا برآیی روسفید دانه چون در آسیا افتد تحمل بایدش (صائب)
- ۴) ای بی‌نشان محض، نشان از که جویمت؟ گم گشت در تو هر دو جهان، از که جویمت؟ (عطار)

ت۱۵۸ انتساب چند اثر به پدیدآورنده آن «غلط» آمده است؟

- (مجالس المؤمنین: شیخ بهایی) (حبیب السیر: خواند میر) (جامع عباسی: اسکندر بیگ ترکمان) (عین الحیات: علی بن حسین واعظ کاشفی) (محاكمة اللغتين: سلطان حسین بایقرا) (تحفه الاحرار: جامی) (صدپند: خواجه عبدالله انصاری) (المعجم فی معاییر اشعار العجم: شمس قیس رازی) (رساله دلگشا: عبید زاکانی) (عشاق نامه: فخرالدین عراقی)
- ۱) سه ۲) چهار ۳) پنج ۴) شش

ت۱۵۹ هر یک از آثار زیر به ترتیب، نمونه کدام نوع نثر است؟

«دیباچه عیار دانش، احسن التواریخ، عالم‌آرای عباسی»

- ۱) بینابین، مصنوع، ساده
- ۲) بینابین، ساده، مصنوع
- ۳) مصنوع، بینابین، ساده
- ۴) ساده، مصنوع، بینابین

ت۱۶۰ سبک شعر کدام شاعر، حد واسط سبک دوره عراقی و سبک هندی است و شاخصه اصلی آن چیست؟

- ۱) وحشی بافقی، واقع‌گرایی
- ۲) محتشم کاشانی، مرثیه‌سرایی
- ۳) بابا فغانی شیرازی، ظرافت و رقت معانی
- ۴) کلیم کاشانی، ابداع معانی و خیال‌های رنگین

ت۱۶۱ در دوران معاصر، پس از نویسندگان نسل اول، چه کسانی وارد ادبیات داستانی شدند و سبک آنان چه بود؟

- ۱) صادق هدایت، بزرگ علوی، جلال آل حمد (سبک نوین)
- ۲) صادق چوبک، سیمین دانشور، بزرگ علوی (سبک تلفیقی)
- ۳) غلامحسین ساعدی، صادق هدایت، صادق چوبک (سبک نوین)
- ۴) جلال آل احمد، غلامحسین ساعدی، جمال میر صادقی (سبک تلفیقی)

ت۱۶۲ در همه گزینه‌ها، به محورهای نویسندگی محمدرضا سرشار، اشاره شده است؛ به جز:

- ۱) فعالیت در مباحث پژوهشی ادبیات کودک و نوجوان
- ۲) قصه‌نویسی و قصه‌گویی، تدریس و فعالیت در نشریات تخصصی
- ۳) نوشتن فیلم‌نامه «جای پای خون» بر اساس تجربه‌های داستانی
- ۴) فعالیت‌های مطبوعاتی در مجله‌های رشد دانش‌آموز، قلمرو، سوره، پوشش

ت۱۶۳ همه موارد از شاخص‌ترین درون‌مایه‌های شعر عصر بیداری است؛ به جز:

- ۱) توجه به مردم، آزادی
- ۲) تعلیم و تربیت جدید، قانون
- ۳) دانش‌ها و فنون جدید، وطن
- ۴) معنی‌گریزی و ابهام در شعر، مدح و هجو

سوالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی کنکور سراسری خارج کشور ۱۳۹۹

- سؤال ۱۶۴** همه گزینه‌ها بیانگر ویژگی‌های زبانی ابیات زیر است؛ به جز ...
- «آس شدم زیر آسیای زمانه
زاد همی ساز و شغل خویش همی پز
زاد همی ساز و شغل شغل نای و شغل چغانه»
- (۱) کاربرد شبکه معنایی تناسب.
(۲) کاربرد تاریخی دستور و کوتاهی جمله‌ها.
(۳) کمی واژگان غیر فارسی و وجود واژگان کهن.
(۴) ساده و عینی بودن ظاهر شعر و ذهنی و معنوی بودن نتیجه آن.

- سؤال ۱۶۵** ابیات زیر از کیست؟ (توجه: این سوال جای‌گذاری شده است.)
- «جهانا چه بدمهر و بدخو جهانی
به درد کسان صابری اندر و تو
چو آشفته بازار بازاری
به بدنامی خویش همداستانی»
- (۱) انوری
(۲) منوچهری
(۳) ناصر خسرو
(۴) جمال‌الدین عبدالرزاق اصفهانی

- سؤال ۱۶۶** کدام بیت، با توجه به سبک و شیوه بیان آن، سروده یکی از شاعران نیمایی است؟
- (۱) لبخند تو خلاصه خوبی هاست
(۲) محمد کافرینش هست خاکش
(۳) آب زیند راه را هین که نگار می‌رسد
(۴) ای سرو بلند قامت دوست
لختی بخند خنده گل زیباست
هزاران آفرین بر جان پاکش
مژده دهید باغ را بوی بهار می‌رسد
وه وه که شمایلت چه نیکوست

- سؤال ۱۶۷** متن زیر از کدام اثر برگزیده شده است و گوینده آن چه کسی است؟
- «فرمان بزرگوار از خدای نامدار می‌گوید ... بندگان من، مرا پرستید و مرا خوانید و مرا دانید که آفریدگار منم؛ کردگار نامدار، بنده‌نواز
آمرزگار منم؛ مرا پرستید که»
- (۱) اسرارالتوحید - محمد بن منور
(۲) مناجات‌نامه - خواجه عبدالله انصاری
(۳) کشف‌الاسرار - ابوالفضل میبیدی
(۴) ترجمه تفسیر طبری - محمد بن جریر طبری

- سؤال ۱۶۸** نثر کدام آثار، به ترتیب «مصنوع، ساده و بینابین» است؟
- (۱) عباس‌نامه، عیار دانش، محبوب القلوب
(۲) دیباچه شرف‌نامه بدلیسی، داراشکوه، حبیب السیر
(۳) محبوب القلوب، احسن‌التواریخ، دیباچه عیار دانش
(۴) شرف‌نامه بدلیسی، تذکره شاه طهماسب، احسن‌التواریخ

- سؤال ۱۶۹** کدام آثار، به ترتیب در زمینه «فقه، عرفان و زندگی‌نامه» نوشته شده است؟
- (۱) اسرارالتوحید، تذکره الاولیا، چهارمقاله
(۲) مرصادالعباد، مجالس‌المؤمنین، بدایع‌الوقایع
(۳) جامع عباسی، عین‌الحیات، مجالس‌المؤمنین
(۴) حبیب‌السیر، عین‌الحیات، سرگذشت حاجی بابای اصفهانی

- سؤال ۱۷۰** پدیدآورندگان آثار: «گوشواره عرش، زمین سوخته، ظهر روز دهم»، خالق کدام آثار نیز هستند؟
- (۱) صدای سبز، زمستان ۶۲، تنفس صبح
(۲) در کوچه آفتاب، مهاجر کوچک، آینه‌های ناگهان
(۳) خواب ارغوانی، مدار صفر درجه، دستور زبان عشق
(۴) برآشفتن گیسوی تاک، آینه‌های دردانه، بی بال پریدن

- سؤال ۱۷۱** با توجه به سبک عصر بیداری همه موارد درست است؛ به جز گزینه‌ی
- (۱) شعر در این دوره عمومیت یافت و به عنوان زبان برنده نهضت در اختیار روزنامه‌ها قرار گرفت.
(۲) به علت تسلط کافی شاعران بر ادبیات کهن، توجه زیادی به کاربرد جمله‌ها و ترکیب‌های زبانی در این عصر شده است.
(۳) شاعران گاه با تأثیرپذیری از اوضاع اجتماع، نوآوری‌هایی در عرصه تخیل پدید آوردند. مانند پاره‌ای از اشعار میرزاده عشقی.
(۴) شاعرانی که به زبان مردم کوچه و بازار شعر می‌گفتند به قالب‌هایی مانند مستزاد، چهارپاره، ترانه و تصنیف رغبت بیشتری داشتند.

- سؤال ۱۷۲** از دیدگاه تاریخ ادبیات، در متن زیر، چند خطا یافت می‌شود؟
- «فرخی یزدی از شاعران عصر بیداری است که او را به سبب آزادی خواهی، به زندان انداختند. تحت تأثیر شاعران گذشته، به ویژه خاقانی و سعدی بوده است. در دوره پنجم مجلس نماینده مردم یزد شد. بیت زیر سرآغاز یکی از سروده‌های اوست.»
- «از خون جوانان وطن لاله دمیده
از ماتم سرو قدشان سرو خمیده»
- (۱) دو
(۲) سه
(۳) چهار
(۴) پنج

سوالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی کنکور سراسری داخل کشور ۱۴۰۰

ت۱۷۳ کدام موارد، از ویژگی‌های «فکری» سبک خراسانی محسوب می‌شود؟

الف) حاکم بودن روح حماسه بر ادبیات این دوره.

ب) واقع‌گرا بودن شعر، محسوس و عینی بودن آن و سادگی توصیفات.

ج) بهره‌گرفتن از تشبیهات حسی در توصیف پدیده‌ها.

د) رشد قالب غزل در اواخر این دوره.

۱ الف - ب ۲ الف - د ۳ ب - د ۴ ب - ج

ت۱۷۴ متن «پس عبدالمطلب گفت که ایها الملک، من خداوند اشرتم نه خداوند خانه و مر این خانه را خداوندی هست و او خود

خانه خود را نگاه دارد.» برگزیده‌ای از کدام اثر ادبی است و مربوط به کدام دوره است؟

۱ قابوس نامه - دوره غزنوی

۲ کشف‌المحجوب - دوره غزنوی

ت۱۷۵ پدید آورندگان «مکاتیب - صد پند - نفحات‌الانس - عشاق‌نامه» به ترتیب خالق آثار نیز هستند.

۱ مجالس سبعه - رساله دلگشا - بهارستان - لمعات

۲ فیه ما فیه - تاریخ‌گزیده - تحفه الاحرار - جامع التواریخ

۳ مثنوی معنوی - اخلاق الاشراف - تذکره الاولیا - تاریخ جهانگشا

۴ دیوان شمس - موش و گربه - مرصادالعباد - جمشید و خورشید

ت۱۷۶ از دیدگاه تاریخ ادبیات همه موارد کاملاً درست است، به جز:

۱) بازماندگان تیمور کم و بیش از فرهنگ ایرانی تأثیر پذیرفتند و ادبیات رونقی تازه گرفت و تاریخ‌نویسی نیز ادامه یافت.

۲) جامی در کتاب نفحات‌الانس خود به شیوه تحفه الاحرار نظامی به بیان حقایق عرفانی و ذکر احوال عارفان پرداخته است.

۳) بایسنقر میرزا هنرمند و هنردوست بود و در زمان او هنرمندان قرآن کریم و شاهنامه فردوسی را به خط خوش نگاشتند.

۴) پس از مرگ تیمور، شاهرخ با علاقه‌ای که به هنر و فرهنگ اسلامی پیدا کرده بود، از هنرمندان خوش‌نویس، نقاش و شاعر حمایت نمود.

ت۱۷۷ در همه ابیات ویژگی‌های «فکری» سبک عراقی مشهود است، به جز:

۱) می‌صوفی‌افکن کجا می‌فروشند

۲) بیا که هاتم میخانه دوش با من گفت

۳) نعمت عاجل و اجل به تو داد از ملکان

۴) خبر از عشق نبوده است و نباشد همه عمر

ت۱۷۸ سراینده کدام بیت «غلط» معرفی شده است؟

۱) جنگ ننگ است در شریعت من

۲) آن زمان که بنهادم سر به پای آزادی

۳) غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم

۴) گر این چنین به خاک وطن شب سحر کنم

ز پی پاس دین و حفظ وطن (ادیب الممالک فراهانی)

دست خود ز جان شستم از برای آزادی (عارف قزوینی)

خوش حمایت می‌کنی از شرع قرآن ای قلم (سید اشرف‌الدین گیلانی)

خاک وطن چو رفت چه خاکی به سر کنم (میرزاده عشقی)

ت۱۷۹ انتساب کدام آثار به پدیدآورنده آن «غلط» معرفی شده است؟

۱) (شمس و طغرا: حسن مقدم) (بره گمشده راعی: امین فقیری)

۲) (تنگسیر: صادق چوبک) (شمس‌الدین و قمر: میرزا حسن خان بدیع)

۳) (خداوندنامه: صبا کاشانی) (تاریخ تطوّر نظم فارسی: محمد تقی بهار)

۴) (تاریخ بیداری ایرانیان: ناظم الاسلام کرمانی) (منشآت: قائم مقام فراهانی)

ت۱۸۰ همه موارد، بیانگر ویژگی‌های «سطح ادبی» شعر معاصر است، به جز:

۱) انتخاب وزن، متناسب با لحن طبیعی گفتار و زبان شعر است.

۲) صور خیال، جدید و نو هستند و تکرار تصاویر شاعران دوره‌های قبل نیستند.

۳) سادگی و روانی زبان شعر و جمله‌بندی‌های ساده در شعر معاصر کاملاً چشمگیر است.

۴) ابهام در شعر معاصر پسندیده است و معنی‌گریزی از ویژگی‌های شعر این دوره است.

ت۱۸۱ نویسنده «داستان باستان - جای پای خون - همسایه‌ها - تهران مخوف» به ترتیب، چه کسانی هستند؟

- ۱) میرزا حسن خان بدیع - سید مهدی شجاعی - جمال زاده - محمد باقر میرزا خسروی
- ۲) میرزا حسن خان بدیع - سید مهدی شجاعی - احمد محمود - مشفق کاظمی
- ۳) میرزا حبیب خراسانی - علی مؤذنی - جمال زاده - محمد باقر میرزا خسروی
- ۴) محمد باقر میرزا خسروی - علی مؤذنی - احمد محمود - مشفق کاظمی

سوالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی کنکور سراسری خارج کشور ۱۴۰۰

ت۱۸۲ ویژگی‌های زبانی «سبک خراسانی» در کدام مصراع‌ها مشهود است؟

- الف) به رنج اندر است ای خردمند گنج
ب) یک است ابلهان را شتاب و شکیب
ج) چه پرسی کزین پس نبینی تو کام
د) به فتراک بریست پیچان کمند
ه) کمان را بمالید رستم به چنگ
- ۱) الف - ب - د ۲) الف - ج - د ۳) ب - ج - د ۴) ب - ج - ه

ت۱۸۳ در کدام عبارات، ویژگی‌های زبان پهلوی آمده است؟

- الف) در زمان اشکانیان و در شمال و شمال شرقی ایران رواج داشته است.
ب) اغلب آثار ادبی پهلوی شفاهی بوده و به کتابت در نیامده است.
ج) از این زبان ترجمه عربی و فارسی کلیله و دمنه و هزار و یک شب موجود است.
د) در اصل «درخت آسوریک» و «یادگار زریران» به این زبان است.
ه) زبان رسمی دوران ساسانی و متعلق به ناحیه پارس است.
- ۱) الف - ب - ج ۲) الف - د - ه ۳) ب - ج - د ۴) ب - ج - ه

ت۱۸۴ پدیدآورندگان «خسی در میقات - راه آب نامه - زمستان - شهری چون بهشت» به ترتیب، دارای آثاری مانند نیز هستند.

- ۱) سه تار - یکی بود یکی نبود - همسایه‌ها - سووشون
- ۲) دید و بازدید - دهکده پرمال - آخر شاهنامه - تنگسیر
- ۳) مدیر مدرسه - تلخ و شیرین - از این اوستا - آتش خاموش
- ۴) ارزیابی شتابزده - شوهر آهو خانم - چشمهایش - سگ ولگرد

ت۱۸۵ همه عبارات از لحاظ تاریخ ادبیات درست است، به جز:

- ۱) شاعران عصر صفوی موضوعات کهن را با مضامین تازه و زبان جدید همراه کردند.
- ۲) در قرن نهم و دهم لغات مربوط به مذاهب و آداب و رسوم هندوان به حوزه شعر و ادب راه یافت.
- ۳) در قرن هفتم و هشتم برخی نویسندگان کتاب‌های مشکل را به زبان ساده بازنویسی می‌کردند.
- ۴) درآمیختگی نظم و نثر، کاربرد وجه وصفی و فراوانی لغات مغولی از ویژگی‌های نثر سبک هندی است.

ت۱۸۶ نثر هر یک از آثار زیر، به ترتیب، چگونه است؟

«شرفنامه بدلیسی، محبوب‌القلوب، احسن‌التواریخ، دارا شکوه»

- ۱) مصنوع، ساده، بینابین، ساده ۲) ساده، بینابین، مصنوع، ساده
- ۳) ساده، بینابین، مصنوع، مصنوع ۴) ساده، مصنوع، بینابین، ساده

ت۱۸۷ چند اثر درست، معرفی شده است؟

- (زیارت: جلال آل احمد) (شهری چون بهشت: سیمین دانشور) (راه آب‌نامه: علی اکبر دهخدا) (دهکده پرمال: احمد محمود) (بره گمشده راعی: هوشنگ گلشیری) (جعفرخان از فرنگ برگشته: مشفق کاظمی) (دید و بازدید: علی محمد افغانی) (تهران مخوف: مشفق کاظمی)
- ۱) سه ۲) چهار ۳) پنج ۴) شش

ت۱۸۸ کدام نویسندگان «همگی» در داستان نویسی «سبک تلفیقی» را برگزیدند؟

- ۱) محمود اعتمادزاده، صادق چوبک، احمد محمود
- ۲) جلال آل احمد، علی محمد افغانی، امین فقیری
- ۳) غلامحسین ساعدی، جمال میرصادقی، تقی مدرسی
- ۴) سیمین دانشور، بزرگ علوی، هوشنگ گلشیری

ت۱۸۹ در کدام بیت، ویژگی «ادبی سبک هندی» به چشم نمی خورد؟

- ۱) دوری از ما مکن ای چشم بد از روی تو دور
 - ۲) در سر مرده دلان شور ندیده است کسی
 - ۳) دامن شادی چو غم آسان نمی آید به دست
 - ۴) سختی رسد از چرخ به نازک سخنان بیش
- زان که جانی تو و از جان نتوان بود صبور
نفس گرم ز کافور ندیده است کسی
پسته را خون می شود دل تالی خندان کند
با سنگ سر و کار بود شیشه گری را

ت۱۹۰ کدام یک، از ویژگی های داستان نویسی دوره انقلاب اسلامی نیست؟

- ۱) اندیشه حاکم بر داستان های دهه اول انقلاب اسلامی سیاسی و اجتماعی بودن است.
- ۲) گرایش به خاطره، قطعه ادبی، سفرنامه و شرح حال رایج شد.
- ۳) زبان داستان ها به ویژه در زمان جنگ بیشتر ادبی است.
- ۴) تفکر اومانیستی در برخی آثار این دوره کمرنگ است.

سوالات تاریخ ادبیات و سبک شناسی کنکور سراسری داخل کشور ۱۴۰۱

ت۱۹۱ همه موارد از دیدگاه تاریخ ادبیات «کاملاً» درست اند، به جز.....

- ۱) قرن چهارم با دانشمند بزرگی چون محمد بن زکریای رازی آغاز شد و با شاعر بی نظیری مانند فردوسی ادامه یافت.
- ۲) در زمان سلجوقیان، بخارا عمده ترین مرکز فرهنگی به شمار می آمد و بسیاری از دانشمندان آثار ارزنده ای به پارسی پدید آوردند.
- ۳) در اوایل قرن پنجم بسیاری از اصطلاحات علمی، ادبی، دینی و سیاسی جدید از راه ترجمه متون عربی وارد فارسی دری می شود.
- ۴) امرای سامانی با تشویق شاعران و نویسندگان می کوشند، ترکیب تازه ای از هویت فرهنگی، یعنی باز یافتن اندیشه ایرانی در چارچوب فرهنگ اسلامی را ترویج کنند.

ت۱۹۲ کدام مورد بیانگر ویژگی سبکی نثر زیر نیست؟

- «سالی چند بماندند که ملک بنام کودکی بود و کس هیبت نداشت و هیچ سپاه گرد نیامد تا شاپور بزرگ شد. پس چون پنج سال برآمد، عقل و تدبیر اندرو بدید و نخستین چیزی که از عقل و ادب شاپور بدیدند یک شب بر بام کوشک خفته بود به تیسفون....»

- ۱) کوتاهی جملات
- ۲) ایجاز و اختصار در لفظ و معنا
- ۳) بهره گیری بیشتر از لغات عربی
- ۴) تکرار فعل یا اسم به حکم ضرورت معنی

ت۱۹۳ نویسنده و موضوع کدام آثار هر دو «درست» است؟

- ۱) (جامع عباسی: شیخ بهایی - فقه)، (تاریخ گزیده: حمداله مستوفی - تاریخ ایران تا سال ۸۳۰ هـ. ق.)
- ۲) (عین الحیات: حسین واعظ کاشفی - زندگی نامه)، (تذکره دولتشاه: دولتشاه سمرقندی - شرح احوال شاعران)
- ۳) (مجالس المؤمنین: قاضی نورالله شوشتری - عرفان)، (المعجم فی معاییر اشعار المجمع: نجم الدین رازی - عروض و بدیع)
- ۴) (عالم آرای عباسی: اسکندر بیگ ترکمان - تاریخ)، (نفحات الانس: جامی - بیان حقایق عرفانی و ذکر احوال عارفان)

ت۱۹۴ از دیدگاه تاریخ ادبیات کدام مورد غلط است؟

- ۱) بعد از ظهور شاعران بزرگی چون سعدی و حافظ در دوره عراقی به دلیل تسلط طولانی مدت مغولان و تیموریان جایی برای رشد زبان و ادبیات فارسی باقی نماند.
- ۲) مکتب وقوع نتیجه چاره اندیشی شاعران برای تغییر سبک و رهایی از گرفتاری تقلید بود و بازتاب طبیعی محیط اجتماعی قرن دهم به شمار می رفت.
- ۳) هر چند شاهان صفوی در ترویج و نفوذ زبان ترکی در ایران نقش بسزایی داشتند؛ اما به زبان فارسی اصلاً علاقه ای نشان نداده اند.
- ۴) اوضاع اجتماعی و سیاسی ایران در قرن دهم به طور کلی و وضع ادبیات نیز به تبع آن آشفته شده بود.

تست ۱۹۵ در کدام ابیات ویژگی ادبی «سبک هندی» مشهود است؟

- (الف) طریق عقل را بر عشق رجحان می‌دهد زاهد
(ب) لباس مرگ بر اندام عالمی زیباست
(ج) هر کجا غم نیست آنجا زندگانی مشکل است
(د) خزینه گهر ماست معنی رنگین
(ه) در این درگاه بی‌چونی همه لطف است و موزونی
- (۱) الف - ب - ه (۲) الف - ج - د (۳) ب - ج - د (۴) الف - د - ه

تست ۱۹۶ هر یک از پدیدآورندگان آثار زیر به ترتیب، خالق کدام آثارند؟

«نفحات الأنس، رساله دلگشا، لمعات، مجالس سبعة»

- (۱) تحفه الأحرار، صد پند، عشاق نامه، فیه مافیه
(۲) بهارستان، موش و گربه، اسرار التوحید، دیوان شمس
(۳) جمشید و خورشید، اخلاق الاشراف، عشاق نامه، تذکره الاولیا
(۴) تذکره الاولیاء، اخلاق الاشراف، جمشید و خورشید، مثنوی معنوی

تست ۱۹۷ از دیدگاه تاریخ ادبیات همه موارد «کاملاً» درست هستند، به جز.....

- (۱) نثر در عصر بیداری به سمت سادگی و بی‌پیرایگی سوق داده شده و روزنامه‌نگاری، ترجمه و ادبیات داستانی رواج پیدا کرد.
(۲) از پیشگامان نثر ساده در عصر بیداری می‌توان به قائم‌مقام فراهانی، زین‌العابدین مراغه‌ای و عبدالرحیم طالبوف، اشاره کرد.
(۳) مهم‌ترین روزنامه‌های قرن ۱۲ و ۱۳ که در بردارنده مطالب سیاسی، اجتماعی و گاه علمی بود روزنامه‌های «صوراسرافیل» و «نسیم شمال» است.
(۴) مجله بهار به وسیله ملک‌الشعراى بهار و مجله «دانشکده» و «نوبهار» با مدیریت میرزا یوسف خان اعتصامی آشتیانی به عرصه ظهور رسیدند.

تست ۱۹۸ نویسنده متن زیر چه کسی است و از کدام اثر برگزیده شده است؟

- «رفتن هردومان را با هم قبول نمی‌کرد؛ می‌گفت راند برود؛ وقتی برگشت، نوبت حامد و ما که گفتیم - مثل همیشه - یا هر دو یا هیچ‌کدام؛ پدر پاسخ داد که: پس هیچ‌کدام»
- (۱) محمدرضا سرشار - کشتی پهلوگرفته
(۲) احمد یوسف زاده - آن بیست و سه نفر
(۳) محمدرضا سرشار - آگه بابا بمیره
(۴) سید مهدی شجاعی - دو کیوتر، دو پنجره، یک پرواز

تست ۱۹۹ کدام مورد بیانگر ویژگی «ادبی» شعر معاصر است؟

- (۱) ابهام پسندیده است و معنی‌گریزی از ویژگی‌های شعر این دوره است.
(۲) صور خیال، جدید و نو نیستند و تکرار تصاویر شاعران دوره‌های قبل هستند.
(۳) موضوع شعر محدود نیست و بسیار تنوع دارد و شاعر برای انتخاب موضوع آزاد است.
(۴) سادگی و روانی زبان شعر و جمله‌بندی‌های ساده در شعر معاصر کاملاً چشمگیر است.

سوالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی کنکور سراسری خارج کشور ۱۴۰۱

تست ۲۰۰ کدام گروه «همگی» شاعران نیمه دوم قرن پنجم و ششم‌اند؟

- (۱) نظامی گنجه‌ای - فردوسی - سنایی - عطار
(۲) ناصر خسرو - شهید بلخی - فرخی سیستانی - خاقانی
(۳) خواجه عبدالله انصاری - کسایی - ناصر خسرو - رودکی
(۴) جمال‌الدین عبدالرزاق اصفهانی - خاقانی - انوری - سنایی

تست ۲۰۱ کدام بیت «فاقد» ویژگی «زبانی» سبک خراسانی است؟

- (۱) چنین آن دو ماهر در آداب ضرب
(۲) خود و نامداران هزار و دو بیست
(۳) ز فتراک بگشود پیچان کمند
(۴) کمان به‌زه را به بازو فکند
- ز هم رد نمودند هفتاد حرب
تو گفתי کسان بر زمین جای نیست
بینداخت و آمد میانش به بند
به بند کمر بر بزد تیر چند

تت ۲۰۲ کدام عبارت از جنبه تاریخ ادبیات «درست» است؟

- الف- ایجاز و اختصار، کوتاهی جملات و بهره‌گیری از لغات عربی از ویژگی‌های نثر دوره غزنوی و سلجوقی است.
ب- قرن چهارم هجری دوران غلبه، رواج، حفظ و ارائه آداب و رسوم ملی در ادبیات بود.
ج- رایج‌ترین انواع شعر در قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم «حماسی»، «مدحی» و «غنایی» بود.
د- نثر دوره سامانی گرچه ساده بود؛ اما اصطلاحات علمی و اشعار و امثال در آن بسیار رواج داشت.
- (۱) الف، ج (۲) الف، د (۳) ب، ج (۴) ب، د

تت ۲۰۳ از دیدگاه «تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی» همه موارد «کاملاً» درست است؛ به جز:

- (۱) فخرالدین عراقی در کتاب لمعات خود سیر و سلوک عارفانه را در قالب نظم و نثر بیان کرده است.
(۲) خواجه رشیدالدین فضل‌الله کتاب «جامع التواریخ» را به نثری عالمانه و پخته در عصر ایلخانان به نگارش درآورده است.
(۳) نثر کتاب مرصادالعباد ساده و گاهی دارای سجع و موازنه است و نویسنده آن را در بیان سلوک دین و تربیت نفس انسانی نوشته است.
(۴) المعجم فی معاییر اشعار العجم از مهم‌ترین آثار در علم عروض، قافیه، بدیع و نقد شعر به شمار می‌رود که نثر آن در مقدمه مسجع و در اصل کتاب مصنوع است.

تت ۲۰۴ کدام ابیات دارای ویژگی‌های فکری سبک عراقی‌اند؟

- الف- من اگر خارم اگر گل چمن آرایی هست
ب- نمی‌توان غم دل را به خنده بیرون برد
ج- به سان پرستاره آسمان گردد سحرگاهان
د- جسم خاک از عشق بر افلاک شد
- (۱) الف، ج (۲) الف، د (۳) ب، ج (۴) ب، د
- که از آن دست که او می‌کشدم می‌رویم
ز خنده‌رویی گل تلخی از گلاب نرفت
ز سبزه‌ی آبدار و سرخ گل وز لاله بستان‌ها
کوه در رقص آمد و چالاک شد

تت ۲۰۵ کدام بیت «فاقد» ویژگی‌های سبک هندی است؟

- (۱) هر چه ز نیک و بد است چون همه در دست اوست
(۲) از سر پر آرزو دل زردرویی می‌کشد
(۳) چو خورشید است پیدا راز عشق از سینه‌ی عاشق
(۴) رتبه‌ی آزادگی بنگر که نخل میوه‌دار
- بر من مسکین چرا خط خطا می‌کشد
عاقل از بالای جاهل زردرویی می‌کشد
نباشد نامه‌ی پیچیده صحرای قیامت را
از حجاب سرو نتوانست سر بالا کند

تت ۲۰۶ کدام عبارت از دیدگاه تاریخ ادبیات «درست» است؟

- (۱) نخستین رمان تاریخی دوره معاصر «تهران مخوف» اثر مرتضی مشفق کاظمی است.
(۲) جریان نوگرایی شعر معاصر با سرودن «افسانه» نیما یوشیج در سال ۱۳۱۶ تثبیت شد.
(۳) جلال آل احمد، بزرگ علوی و سیمین دانشور از جمله نویسندگان نسل اول دوره معاصرند.
(۴) تنها نمونه ادبیات نمایشی چند نمایشنامه از میرزا آقا تبریزی بود که در دوره ناصرالدین‌شاه نگارش یافت.

تت ۲۰۷ کدام عبارات از نظر تاریخ ادبیات «درست» است؟

- الف- در عصر مشروطه بیشترین رویکرد نویسندگان به نوشتن داستان‌های سیاسی و اجتماعی بود.
ب- نثر روان و عامیانه قائم‌مقام فراهانی در داستان‌های محمدعلی جمال‌زاده و صادق هدایت تأثیر داشت.
ج- مجله «بهار» به وسیله یوسف اعتصامی و دو مجله «دانشکده و نوبهار» با مدیریت ملک‌الشعراى بهار منتشر می‌شد.
د- شاعرانی مانند ابوالقاسم لاهوتی و فرخی یزدی به انعکاس خواست‌ها و علایق توده مردم پرداختند.
- (۱) الف، ج (۲) ب، د (۳) ج، ب (۴) ج، د

تت ۲۰۸ پدیدآورندگان «ظهور - گوشواره‌ی عرش - تلخ و شیرین - آتش خاموش» به ترتیب، دارای کدام آثار دیگر نیز هستند؟

- (۱) ضیافت - زمستان - زیارت - سووشون
(۲) سفر ششم - صدای سبز - راه‌آب نامه - شهری چون بهشت
(۳) دلاویزتر از سبز - خواب ارغوانی - یک بود، یکی نبود - زمستان
(۴) ملاقات در شب آفتابی - برآشفتن گیسوی تاک - زمین سوخته - دید و بازدید

سوالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی کنکور سراسری نوبت اول دیماه ۱۴۰۱

ت۲۰۹ کدام آثار به ترتیب «منظوم»، «مثنوی» و «منظوم» است؟

- (۱) مکاتیب - مرصادالعباد - بهارستان
(۲) بوستان - عالم‌آرای عباسی - فیه مافیه
(۳) عین‌الحیات - انوار سهیلی - جمشید و خورشید
(۴) عشاق نامه - نجات الانس - تحفه الاحرار

ت۲۱۰ کدام مورد به ترتیب، بیانگر «ویژگی نثر دوره سامانی و ویژگی فکری شعر سبک خراسانی» است؟

- (۱) تفاوت تلفظ برخی از کلمات در مقایسه با زبان امروز - توجه به صفا و پالایش درون در سروده‌های این عصر
(۲) به‌کارگیری لغات کم‌کاربرد فارسی در مقایسه با دوره‌های بعد - استفاده از قافیه و ردیف‌های بسیار ساده
(۳) تکرار فعل یا اسم به‌حکم ضرورت معنی - غالب بودن روح شادی و نشاط و خوش باشی
(۴) آوردن مترادف‌ها و توصیف‌های فراوان - حاکم بودن روح حماسه بر ادبیات این دوره

ت۲۱۱ وجود بعضی از واژگان، در همه ابیات، یادآور نقد شعر عطار در کتاب درسی است؛ به‌جز:

- (۱) تو پاک باش و مدار ای برادر از کس باک
(۲) چه خوش گفت آن تهی‌دست سلحشور
(۳) بیاموزم این کودکان را همی
(۴) دو سوراخ چون روبه حیل‌ساز
زند جامه‌ی ناپاک گازران بر سنگ
جوی زر بهتر از پنجاه من زور
برون زین نیارم زدن خود دمی
یکی سوی شهوت یکی سوی آز

ت۲۱۲ کدام مورد از ویژگی‌های فکری شعر «سبک عراقی» است؟

- (۱) درهم‌آمیختگی مختصات نو و کهن، در شعر این دوره کاملاً بارز است.
(۲) گرایش به تصوف موجب رواج اندیشه‌هایی مانند بی‌اعتباری دنیا در شعر شد.
(۳) مدعیان عرفان به شرح اصطلاحات و پیچیده جلوه دادن مفاهیم آن پرداختند.
(۴) شاعران برای مضمون‌سازی از هر پدیده طبیعی یا هر موضوعی در قلمرو ذهن استفاده کردند.

ت۲۱۳ ویژگی‌های ادبی سبک هندی در همه ابیات مشهود است؛ به‌جز:

- (۱) گر عشقم آشکار شد انکار من مکن
(۲) از بس که گرفتار به خون خوردن خویشم
(۳) نیست ممکن عشق را در سینه پنهان داشتن
(۴) صبح از جان‌های روشن یاد می‌آید مرا
کآتش به پنبه کس نتواند نهان کند
انگشت ندامت نتوانم به دهان برد
قرب این آینه طوطی می‌کند زنگار را
شام از تاریکی تن یاد می‌آید مرا

ت۲۱۴ کدام آثار همگی مربوط به «دوره بیداری» است؟

- (۱) سبک‌شناسی - داستان باستان - امثال و حکم - منشآت
(۲) چرند و پرند - تاریخ احزاب سیاسی - سه تابلوی مریم - گلشن صبا
(۳) سرگذشت حاجی‌بابا اصفهانی - شمس و طغرا - گنجینه نشاط - ایده‌آل
(۴) شمس‌الدین و قمر - خداوند نامه - تاریخ تطوّر نظم فارسی - تاریخ بیداری ایرانیان

ت۲۱۵ کدام عبارت در خصوص شعر یا نثر معاصر «درست» است؟

- (۱) تصرف نیما در ماهیت شعر قدیم و ارائه ماهیتی نو از آن به تغییر قالب و ویژگی‌های سخن شاعران قدیم انجامید.
(۲) از مهم‌ترین رویدادهای دوره سوم شعر معاصر ظهور شعر نو تغزلی و تشکیل اولین کنگره نویسندگان و شاعران بود.
(۳) تقی مدرسی، غلامحسین ساعدی و جمال میرصادقی با روی آوردن به مضامین مبارزه و پایداری از نویسندگان دوره مقاومت هستند.
(۴) داستان‌نویسی با افرادی مانند صادق هدایت، جلال آل احمد و سیمین دانشور که به نویسندگان نسل اول معروفند، آغاز شد.

ت۲۱۶ از دیدگاه تاریخ ادبیات کدام مورد نادرست است؟

- (۱) در دهه هفتاد و پس از آن، گرایش به خاطره‌نگاری، زندگی‌نامه نویسی، نثر ادبی و ادبیات نمایشی قابل توجه است.
(۲) «بدوک» حاصل تجربه‌های داستانی سید مهدی شجاعی و «ضیافت» و «جای پای خون» از فیلم‌نامه‌های مشهور اوست.
(۳) برخلاف شعر، در داستان‌نویسی دهه شصت، جایگاه نسل جوان کم‌رنگ‌تر است و اغلب نویسندگان از پیش‌کسوتان هستند.
(۴) کانون نویسندگان ایران، پس از پیروزی انقلاب، فعالیت خود را مجدد آغاز کرد و به خاطر کشمکش سیاسی - عقیدتی، در نهایت به انشعاب حزب توده از آن انجامید.

سوالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی کنکور سراسری داخل کشور تیر ۱۴۰۲

سؤال ۲۱۷ با توجه به ویژگی‌های قلمرو سه‌گانه شعر در سبک خراسانی، کدام مورد نادرست است؟

- (۱) واقع‌گرا بودن شعر و توصیفات عمدتاً طبیعی و ساده (قلمرو ادبی) (۲) طبیعی و معتدل بودن استفاده از آرایه‌های ادبی (قلمرو ادبی)
(۳) ساده بودن اشعار پندآموز و اندرزگونه (قلمرو فکری) (۴) حاکم بودن روح حماسه بر ادبیات (قلمرو فکری)

سؤال ۲۱۸ کدام عبارت «فاقد» ویژگی زبانی موجود در «کلیله‌و‌دمنه» است؟

- (۱) عابدی را پادشاهی طلب کرد، اندیشید که دارویی بخورم تا ضعیف شوم.
(۲) اندر آن جهان اندر محل رؤیت، گروهانی که خداوند را ببینند غایب شوند.
(۳) پیوسته نالان بود و خواب از وی بگسست و بر نعشی خفته بر دوش همی‌بردند.
(۴) اگر همگنان در تدارک این کار پشت در پشت نه ایستید، وکیل دریا را جرأت افزایش.

سؤال ۲۱۹ در کدام مورد نام شخصیت‌های ادبی قرن «ششم هفتم و هشتم» و آثار آن‌ها «کاملاً» درست آمده است؟

- (۱) (سلمان ساوجی: عشاق نامه) (عبید زاکانی: صد پند) (محمد بن جریر طبری: تفسیر طبری)
(۲) (حمدالله مستوفی: تاریخ گزیده) (فخرالدین عراقی: لمعات) (ابوالفضل میبیدی: کشف الاسرار)
(۳) (عبید زاکانی: موش و گریه) (سلمان ساوجی: تحفه الاحرار) (دولت شاه سمرقندی: تذکره دولت شاه)
(۴) (سلمان ساوجی: جمشید و خورشید) (نظامی گنجوی: چهارمقاله) (نصرالله منشی: کلیله‌و‌دمنه)

سؤال ۲۲۰ از دیدگاه تاریخ ادبیات کدام یک از قسمت‌های مشخص شده نادرست است؟

«آثاری که به زبان پهلوی تألیف شده، بیشتر آثار دینی زردشتی است. حتی رساله‌های کوچکی که معمولاً آن‌ها را در زمره آثار غیردینی به شمار می‌آورند، رنگ دینی دارند. آثار ادبی منثور و منظوم این زبان از میان رفته است، ولی ترجمه‌ی

۳

۲

عربی و فارسی بعضی از آن‌ها مانند «درخت آسوریک و یادگار زربیران» در دست است.»

۴

(۱) ۱ (۲) ۲ (۳) ۳ (۴) ۴

سؤال ۲۲۱ کدام موارد بیانگر ویژگی‌های «فکری نثر» در دوره‌های «هفتم، هشتم و نهم» است؟

- الف-** ساده بودن فکر و کلام و در نیامیختن آن با پیچیدگی‌های عرفانی و حکمی و اندیشه‌های فلسفی.
ب- از بین رفتن تعمق و تفکر در اندیشه ادیبان و جایگزین شدن صنایع ادبی و مصنوع ساختن متون ادبی.
ج- تضعیف تحقیق و تتبع در بین علما و ادیبان به دلیل نبودن استادان بزرگ و از بین رفتن مراکز علمی.
د- فراگرفتن ضعف و انحطاط فکری به علت کشتن یا متواری ساختن فضلا و نابودی کتابخانه‌ها و عدم صحت و اتقان مطالب.
- (۱) «الف» و «ب» (۲) «ب» و «د» (۳) «الف» و «ج» (۴) «ج» و «د»

سؤال ۲۲۲ موارد زیر به ترتیب، درباره‌ی ویژگی کلامی کدام شاعر یا نویسنده آمده است؟

- وی مثنوی‌هایی به پیروی از نظامی سروده است.
 - نثر وی در مقدمه اثر معروفش مصنوع و در اصل کتاب ساده است.
 - از شاعرانی است که در تصوف و طریقت مقامی بلند دارد.
 - شاخصه اصلی این شاعر واقع‌گرایی است.
- (۱) جامی - شمس قیس رازی - شاه نعمت اله ولی - وحشی بافقی
(۲) خواجه کرمانی - شمس قیس رازی - حافظ شیرازی - صائب تبریزی
(۳) خواجه کرمانی - نجم الدین رازی - فخرالدین عراقی - بابا فغانی شیرازی
(۴) سلمان ساوجی - خواجه رشیدالدین فضل الله همدانی - مولوی - وحشی بافقی

سؤال ۲۲۳ در میان عبارات زیر، کدام موارد از دیدگاه تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی «درست» است؟

- الف:** سیمین دانشور چند سال با مجله‌هایی مثل نقش و نگار، کتاب ماه، کیهان و آرش همکاری داشت.
ب: نمونه نثر پرشتاب و بریده‌بریده جلال (نثر تلگرافی) را در داستان بلند مدیر مدرسه می‌توان به کمال دید.
ج: پروین در قصیده به سبک سعدی و در قطعات به شیوه ناصر خسرو و به روانی و لطافت «انوری و سنایی» شعر می‌سرود.
د: جمال‌زاده در داستان بیشتر به محتوا توجه داشت و خلاف راهی را رفت که کسانی مثل زین‌العابدین مراغه‌ای در سیاحت‌نامه داشتند.
- (۱) «الف» و «د» (۲) «ب» و «د» (۳) «الف» و «ب» (۴) «الف» و «ج»

سؤال ۲۲۴ از دیدگاه تاریخ ادبیات در متن زیر چند «خطا» به چشم می‌خورد؟

- «نمایشنامه‌نویسی نوع ادبی جدیدی در ایران به شمار می‌رود و با این شکل غربی‌اش در ادب کهن سابقه‌ای ندارد. در دوره مظفرالدین شاه با رفت‌وآمد ایرانیان به اروپا این نوع ادبی هم رواج یافت. اولین کسی که در ایران به نوشتن نمایش‌نامه فارسی پرداخت، محمدباقر میرزا خسروی بود. زبان این نمایشنامه‌ها متکلف و تا حدی غیرقابل فهم بود.»
- (۱) دو (۲) سه (۳) چهار (۴) پنج

سوالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی کنکور سراسری خارج کشور تیر ۱۴۰۲

سؤال ۲۲۵ کدام عبارت از لحاظ تاریخ ادبیات «درست» است؟

- (۱) بسیاری از اشعار پارسی در آثاری مانند کلیله و دمنه و هزار و یک شب به‌جامانده است.
 (۲) زبان پارسی تا اواخر دوره ساسانیان رواج داشت و در شرق و شمال شرقی ایران متداول بود.
 (۳) آثار ادبی منظوم و منثور زبان پهلوی از بین رفته ولی ترجمه عربی و فارسی برخی از آنان موجود است.
 (۴) فرمان‌ها و نامه‌های شاهان هخامنشی که به خط میخی نوشته می‌شد، مربوط به (۳۰۰ ق.م) تا حدود (۷۰۰ م) است.

سؤال ۲۲۶ کدام عبارت «فاقد» ویژگی‌های زبانی موجود در «کلیله و دمنه» است؟

- (۱) ملک پیلان با جملگی چشم به آب خوردن به سوی آن چشمه رفت و آن زمین خرگوشان بود.
 (۲) هرگاه که دست در شاخی زند بار دیگر در سر آید و مثلاً سنگ راه در هر گام پای دام او باشد.
 (۳) و لابد خرگوش را از آسیب پیل زحمتی باشد و اگر پای بر سر ایشان نهد، گوش‌مال تمام یابند.
 (۴) از حقوق رعیت بر ملک آن است که هر یک را بر مقدار مروت و یکدلی به درجه‌ای رساند.

سؤال ۲۲۷ با توجه به تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی کدام موارد نادرست ذکر شده است؟

- الف:** قرن چهارم دوره طلایی همراه با شکوفایی روح ایرانی بود که با زکریای رازی آغاز شد.
ب: شاهنامه ابومنصوری به سال ۳۶۴ قمری به دست عده‌ای از دانشوران خراسان نوشته شد.
ج: «تاریخ الرسل و الملوک» را ابوعلی بلعمی به دستور منصور بن نوح سامانی به زبان عربی نوشته است.
د: عهد سامانی بیشتر به موضوع‌های حماسی ملی و تاریخی توجه دارد و نثر این دوره ساده و روان است.
ه: در دوره سلجوقی شعر حکمی و اندرزی به پختگی رسید و کسایبی مرزوی قصیده‌ای در این موضوع سرود.
- (۱) «ب» - «ج» (۲) «الف» - «ه» (۳) «الف» - «ب» (۴) «ج» - «د»

سؤال ۲۲۸ کدام عبارت از نظر تاریخ ادبیات «کاملاً» درست است؟

- (۱) مثنوی‌های جمشید و خورشید و تحفه الاحرار به پیروی از نظامی گنجی‌ای سروده شده است.
 (۲) فخرالدین عراقی در کتاب لمعات خود مبانی اخلاقی را در قالب نثر عالمانه بیان کرده است.
 (۳) جامی شاعر بزرگ قرن هشتم، کتاب بهارستان را به تقلید از گلستان سعدی سروده است.
 (۴) نثر طبقات ناصری، تاریخ و صف و مرصادالعباد به ترتیب فنی، پیچیده و موزون است.

ت۲۲۹

در کدام مورد، ویژگی فکری سبک عراقی و ویژگی زبانی سبک هندی (در نثر) آمده است؟

- ۱) مدعیان عرفان، اندک‌اندک اصالت خود را از دست دادند. - نثر این دوره به علت مدح و چاپلوسی از رونق افتاد.
- ۲) صنایع ادبی جای تمق و تفکر را گرفت. - از صحت و اتقان مطالب کاسته شد و ضعف و انحطاط فکری فراگیر شد.
- ۳) در نثر آوردن جملات طولانی و کاربرد افعال با پیشوندهای متعدّد وجود داشت. - تحقیق و تتبع در بین علما و ادیبان تضعیف شد.
- ۴) نگارش کتاب‌هایی با عنوان فرهنگ لغت در این دوره رواج یافت. - در کتاب‌های مصنوع و متکلف بیشتر به ظاهر سازی و تصنع پرداختند.

ت۲۳۰

از دیدگاه تاریخ ادبیات کدام یک از قسمت‌های مشخص‌شده، نادرست است؟

نثر فنی در قرن هفتم ضعیف می‌شود و در قرن هشتم از میان می‌رود. ملاحسین واعظ کاشفی

۱

کلیده‌ودمنه را به انشای دوره خود بازمی‌گرداند و آن را انوار «سهیلی» می‌نامد. تاریخ‌نویسی در این دوره به اسلوب ساده رواج می‌یابد؛

۳

۲

نثر ساده این دوره همه‌جا فصیح و بلیغ است.

۴

۱ (۱) ۲ (۲) ۳ (۳) ۴ (۴)

ت۲۳۱

هر یک از ویژگی‌های زیر به ترتیب مربوط به کدام شاعر است؟

- در طنز و هزل و هجو چیره‌دست بود و در اشعارش اندیشه‌های نوگرایانه وجود داشت.
- تصنیف‌ها و ترانه‌های میهنی او در برانگیختن مردم و آزادی‌خواهی نقش مهمی داشت.
- وی تحت تأثیر شاعران گذشته به‌ویژه مسعود سعد و سعدی بود.
- شاعر، روزنامه‌نگار، نمایشنامه‌نویس و نظریه‌پرداز دوره مشروطه بود.

۱) ایرج میرزا - عارف قزوینی - فرخی یزدی - میرزاده عشقی

۲) نسیم شمال - عارف قزوینی - ملک‌الشعراى بهار - میرزاده عشقی

۳) ایرج میرزا - سید اشرف‌الدین گیلانی - فرخی یزدی - ملک‌الشعراى بهار

۴) سید اشرف‌الدین گیلانی - میرزاده عشقی - فرخی یزدی - ملک‌الشعراى بهار

ت۲۳۲ با توجه به نثر دوره معاصر در متن زیر «چند خطا» به چشم می‌خورد؟

«نخستین رمان تاریخی این دوره را محمدباقر میرزا خسروی با نام «شمس و طغرا» نوشت. نثر داستانی معاصر با عنوان «جعفرخان از فرنگ برگشته» به قلم حسن مقدم آغاز شد. داستان‌نویسی نوین با افرادی مانند محمدعلی جمال‌زاده گسترش یافت. بزرگ علوی نویسنده چشم‌هایش و صادق چوبک نویسنده «تنگسیر» از معروف‌ترین نویسندگان سبک تلفیقی هستند.»

۱) چهار (۲) سه (۳) دو (۴) یک

سوالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی کنکور سراسری اردیبهشت ۱۴۰۳

ت۲۳۳

کدام عبارت با توضیح مقابل آن مغایرت دارد؟

- ۱) خسرو از آن طیره شده و از رسول خجل گشت، پرسید که همه چیز پس که داند؟ (قابوس‌نامه - دوره‌ی غزنوی و سلجوقی)
- ۲) کس فرستاد به شهرهای خراسان و هشیاران از آنجا بیاورد از هر شارستان، گرد کرد و بنشانند. (سفرنامه ناصرخسرو - دوره‌ی غزنوی)
- ۳) از ایشان فتوای کرد که روا باشد که ما این کتاب را به زبان پارسی گردانیم؟ گفتند: روا باشد. (ترجمه تفسیر طبری - قرن چهارم و پنجم)
- ۴) این ضحاک را اژدها به وی از آن گفتندی که بر کتف او دو پاره گوشت بود بزرگ بر رسته دراز. (تاریخ بلعمی - دوره‌ی سامانی)

ت۲۳۴

در کدام بیت دو نکته‌ی برجسته‌ی قلمرو زبانی موجود در کلیده و دمنه و شعر عطار (مذکور در کتاب) به چشم می‌خورد؟

- ۱) چو روباهان و خرگوشان منه گوش به روبه‌بازی این خواب خرگوش
- ۲) دو سوراخ چون روبه حيله‌ساز یکی سوی شهوت یکی سوی آز
- ۳) این سگ‌صفتان کنند ای آهوچشم ناگاه تو را صید ز روبه‌بازی
- ۴) چو منی را فلک بیازارد خردش بی‌خرد نینگارد؟

ت۲۳۵ در متن زیر کدام مورد نادرست است؟

«با شکست سامانیان، خراسان ابتدا به دست سبکتگین و بعد پسرش، محمود افتاد و سلسله غزنوی در سال ۳۵۱ هجری در شهر

غزنه تشکیل شد. غزنویان برای ماندگاری خود، زبان فارسی را رواج دادند و در دربار آنان شاعرانی نظیر ناصر خسرو و عنصری

به ستایش و مدیحه‌سرایی می‌پرداختند.»

۴ (۱) ۳ (۲) ۲ (۳) ۱ (۴)

ت۲۳۶ کدام مورد را نمی‌توان ویژگی زبانی «قرن یازدهم و دوازدهم» دانست؟

- ۱) کاربرد لغات عربی کم شد و رواج لغات ترکی سبب ضعف زبان فارسی گردید.
- ۲) رواج واژگانی چون شیشه، قالی، بخیه و ... که تا آن زمان کمتر در شعر راه داشت.
- ۳) در این عصر، شعر معنی‌گراست، نه صورت‌گرا و شاعران به معنی بیشتر توجه دارند تا به زبان.
- ۴) شاعرانی چون صائب که در اشعار قدما تتبع بسیار داشتند، از به‌کار بردن زبان قدیم پرهیز می‌کردند.

ت۲۳۷ از دیدگاه تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی، کدام موارد درست است؟

- الف: مکتب وقوع، نتیجه‌ی چاره‌اندیشی شاعران برای تغییر سبک و رهایی از گرفتاری تقلید در قرن نهم بود.
- ب: شاهان صفوی در نفوذ زبان ترکی در ایران نقش بسزایی داشتند؛ اما به زبان فارسی علاقه نشان داده‌اند.
- ج: فضایی هند از تألیف کتاب و سرودن شعر به زبان فارسی و بها دادن به فرهنگ آن استقبال چندانی نمی‌کردند.
- د: بسیاری از ابیات بیدل دهلوی به‌صورت ضرب‌المثل رواج یافته، او را خداوندگار مضامین تازه‌ی شعری دانسته‌اند.
- هـ: کلیم کاشانی در ابداع معانی مشهور است. وی با به‌کار بردن مضمون‌های ابداعی «خَلَقَ المعانی ثانی» لقب گرفت.
- ۱) «الف» - «د» - «ه» ۲) «ب» - «ج» - «د» ۳) «الف» - «ب» ۴) «ب» - «ه»

ت۲۳۸ کدام مورد، بیانگر ویژگی‌های «ادبی و فکری» شعر معاصر تا دوره‌ی انقلاب اسلامی است؟

- ۱) جمله‌بندی‌های ساده در شعر معاصر چشمگیر است - مخاطب شعر عامه مردم هستند.
- ۲) لحن شاعر صمیمانه و متواضعانه است - گرایش به نماد در تصاویر شعری بیشتر است.
- ۳) علاوه‌بر قالب‌های سنتی، قالب نیمایی و سپید نیز پرکاربرد است - تفکر شاعر آسمانی است.
- ۴) مدح و ذم و هجو بسیار کم است - معشوق مانند دوره‌های آغازین شعر فارسی، زمینی است.

ت۲۳۹ از دیدگاه تاریخ ادبیات، در متن زیر چند خطا به چشم می‌خورد؟

«نثر در دوره‌ی انقلاب اسلامی به‌ویژه در داستان‌نویسی ادامه می‌یابد و مضمون‌های اجتماعی و تاریخی مورد توجه نویسندگان قرار می‌گیرد. برخلاف شعر، در داستان‌نویسی دهه‌ی شصت جایگاه نسل جوان پررنگ‌تر است. در این دوره نویسندگانی چون احمد محمود با رمان «زمین سوخته» و اسماعیل فصیح با داستان «آینه‌های دردار» را می‌توان نام برد.»

سه (۱) چهار (۲) دو (۳) یک (۴)

ت۲۴۰ هریک از عبارات زیر، به‌ترتیب، معرف چه کسی است؟

- از نویسندگان مشهور معاصر است و به فعالیت‌های مطبوعاتی در مجله‌های رشد، سوره و پویا پرداخته است.
- تحصیل‌کرده‌ی ادبیات نمایشی و صاحب چند نمایش‌نامه، در داستان‌نویسی و ادبیات کودکان آثاری نیز دارد.
- از جمله نویسندگان عصر انقلاب است که در عرصه‌ی داستان کوتاه، بلند، رمان و فیلم‌نامه قلم می‌زند.
- از پیشتازان شعر مذهبی قبل از انقلاب است. وی در غزل و قصیده بیشتر طبع آزمایی کرده است.

- ۱) علی مؤذنی - هوشنگ گلشیری - سیدمهدی شجاعی - سلمان هراتی
- ۲) محمدرضا سرشار - موسوی گرمارودی - علی مؤذنی - حمید سبزواری
- ۳) رضا رهگذر - سیدمهدی شجاعی - علی مؤذنی - موسوی گرمارودی
- ۴) اسماعیل فصیح - سیدمهدی شجاعی - هوشنگ گلشیری - نصرالله مردانی

سؤال ۲۴۷ کدام مورد، از ویژگی‌های ادبی نثر داستانی «دوره‌ی انقلاب اسلامی» است؟

- (۱) تنوع مضامین در نثر داستانی مانند داستان‌های اقلیمی، شهری، کودکانه، زنانه و ...
- (۲) کاربرد موضوعات عمده‌ای مانند عشق، انسان، ستیزه با خرافات، کارگر، سیاست و ...
- (۳) رواج واژگان متناسب با جنگ، جبهه، شهادت، ایثار و وطن‌دوستی، مقاومت در داستان
- (۴) گرایش به سبک‌های جدید نویسندگی مانند جریان سیال ذهن، مینی‌مال و مدرن‌نویسی

سؤال ۲۴۸ از دیدگاه سبک‌شناسی، کدام یک از قسمت‌های مشخص‌شده نادرست است؟

«یکی از نقاط قوت تکنیکی در اغلب داستان‌های دوره‌ی مشروطه، حضور راوی سوم شخص در بعضی صحنه‌های

۲

۱

داستان و سخن گفتن او با خواننده است. اکثر نویسندگان این دوره داستان را مطابق ذوق عامه مردم می‌نوشتند و

۳

سبک نویسندگی آثار مطابقت با ادبیات داستانی جدید نداشت.»

۴

- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

سوالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی کنکور سراسری خارج کشور تیر ۱۴۰۳

سؤال ۲۴۹ کدام مورد، بیانگر ویژگی‌های «فکری و ادبی» سده‌های پنجم و ششم است؟

- (۱) کاهش سادگی و روانی کلام - ورود اصطلاحات عرفانی
- (۲) رواج مفاخره، شکایت و انتقاد اجتماعی - فراوانی ترکیبات نو
- (۳) رواج داستان‌سرایی و منظومه‌های داستانی - رواج هجو در شعر
- (۴) فراوانی وعظ و اندرز در شعر - فاصله‌گرفتن غزل از عشق زمینی

سؤال ۲۵۰ از دیدگاه تاریخ ادبیات، کدام یک از قسمت‌های مشخص‌شده، نادرست است؟

«موضوع قابل توجه در شعر نیمه‌ی دوم قرن ششم، علاقه‌مندی شاعران به سرودن غزل‌های لطیف و زیباست.

۱

نظامی و هم‌سبکان او در آوردن مضامین دقیق در غزل بسیار کوشیدند. تحولی که سنایی و انوری در غزل ایجاد کردند،

۳

۲

باعث شد که در قرن هفتم، شاعران بزرگی در غزل ظهور کنند.»

۴

- (۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

سؤال ۲۵۱ همه‌ی عبارات، بیانگر ویژگی‌های زبانی نثر در «دوره‌ی صفویه» است؛ به‌جز:

- (۱) آن بانوی عظمی از شوهر رنجیده، از تبریز به سمرقند رفت.
- (۲) چون خاطر خطیر خسرو جهانگیر از ضبط و ربط جرجان فراغت یافت؟
- (۳) دست جوان ترکی را به دست گرفته، آمد به بقعه، مریدان را رشک غالب شد.
- (۴) اکنون ای یارکان بدین حکمت‌های من که همچون دواخانه‌ای است، خود را بشویید.

سؤال ۲۵۲ کدام مورد، از «ویژگی‌های زبانی» سبک هندی است؟

- (۱) با به‌کاربردن بسیاری از واژگان قدیم و جدید، دایره‌ی واژگان شعر هندی گسترش یافت.
- (۲) در سبک هندی توجه به صورت، بیش از معنا رواج یافته است و آثار ارزشمندی خلق نشده است.
- (۳) روی آوردن عموم مردم به عالم ادبیات، موجب شد روح تازه‌ای در زبان شعر دمیده شود.
- (۴) زبان شعر سبک هندی با اینکه جدید است؛ اما تا حدودی مشخصات سبک خراسانی در آن دیده می‌شود.

سؤال ۲۵۳: همه عبارات زیر، بیانگر ویژگی‌های ادبیات در قرن یازدهم است؛ به جز:

- (۱) گسترش و رواج آموزه‌های سنتی عرفانی در نثر و نظم این دوره
- (۲) بی‌توجهی به شعر ستایشی و درباری و عاشقانه‌های زمینی
- (۳) روی آوردن به مضامین پند و اندرز و توصیف امور طبیعی
- (۴) تبدیل موضوعات کهن به مضامین تازه و به زبان جدید

سؤال ۲۵۴: انتساب چند اثر به پدیدآورنده‌ی آن، درست ذکر شده است؟

- (بی‌بال پریدن: سیدعلی موسوی گرمارودی) - (زمستان ۶۲: هوشنگ گلشیری) - (ضیافت: سیدمهدی شجاعی) - (ظهور: رضا رهگذر) - (زیارت: جلال آل احمد) - (دری به خانه‌ی خورشید: سلمان هراتی)

(۱) دو (۲) سه (۳) چهار (۴) پنج

سؤال ۲۵۵: با توجه به تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی، چند مورد نادرست ذکر شده است؟

- در آغاز قرن پنجم، بیشتر دانشمندان ایرانی به ضرورت، آثار خود را به عربی می‌نوشتند.
- ابوعلی بلعمی همزمان با ترجمه‌ی کتاب «تاریخ‌الرسول و الملوک» اطلاعات دیگری راجع به تاریخ ایران بر آن افزود.
- در عهد سامانی نثر مانند شعر پارسی رونق و رواجی نداشت؛ اما آوردن اصطلاحات علمی رایج شده بود.
- در قرن چهارم و اوایل قرن پنجم، مدح پادشاهان و رجال دربار جایگاه خود را پیدا کرد.
- امرای سامانی با تأکید به ضرورت تألیف به زبان فارسی دری، به هویتی مستقل دست پیدا کردند.

(۱) یک (۲) دو (۳) سه (۴) چهار

سؤال ۲۵۶: کدام عبارت، از دیدگاه تاریخ ادبیات، ایراد دارد؟

- (۱) روح حماسی اشعار دوران مقاومت با موجی از عرفان آمیخته شده است و موجب تحوّل و دگرگونی زبان و محتوای شعر می‌شود.
- (۲) معشوق در ادبیات معاصر مانند دوره‌های آغازین شعر فارسی زمینی است و تفکر شاعر نیز بیشتر زمینی و پیرامون امور دنیوی است.
- (۳) در دهه‌ی شصت و پس از آن گرایش به خاطره‌نگاری و زندگی‌نامه‌نویسی نیز رشد چشم‌گیری یافت و آثار قابل توجهی در این حوزه‌ها به نگارش درآمد.
- (۴) هرچه از سال‌های اوّل انقلاب می‌گذرد، اقبال به شعر نیمایی بیشتر می‌شود و در ادامه توجه به چهارپاره، قصیده، ترکیب‌بند و بحر طویل دیده می‌شود.

سوالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی کنکور سراسری اردیبهشت ۱۴۰۴

سؤال ۲۵۷: در کدام عبارت بیشترین ویژگی سبک نثر دوره‌ی غزنوی و سلجوقی (با توجه به کتاب) به چشم می‌خورد؟

- (۱) کار امارت اگر به دست عاجزی افتد او بر خود درمانده و خلق بر وی.
- (۲) طاهر گفت: جَزَاكُمُ اللهُ خَيْرًا، سخن نیکو گفتید و حق بزرگ راعی را به‌جای آوردید.
- (۳) پیغامبر علیه‌السلام گفت: «أَتَقِي شَرَّ مَنْ أَحْسَنَتَ إِلَيْهِ» و سخن صاحب شرع حق است و آن را وجه.
- (۴) از برکات سخن تو هفتصد دینار به من رسید. این صد دینار حق‌السعی توست به طوع خویش به تو بخشیدم.

سؤال ۲۵۸: کدام عبارت از دیدگاه تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی «ایراد» دارد؟

- (۱) سبک شعری وحشی بافقی حدّ واسط سبک دوره‌ی عراقی و سبک هندی است و واقع‌گرایی شاخصه‌ی اصلی آن است.
- (۲) رفاه اقتصادی مردم در عصر صفوی و رونق تجارت و کسب‌وکار باعث شد که هر کس به اندازه‌ی توان خود به امور فرهنگی بپردازد.
- (۳) در قرن یازدهم به‌سبب آشنایی ایرانیان با اروپائیان مراکز تجمعی مثل قهوه‌خانه‌ها نیز دایر شد و شاعران به مشاعره، مناظره و نقد آثار یکدیگر می‌پرداختند.
- (۴) حکومت صفوی مذهب شیعه را ترویج کرد و به شعر ستایشی و درباری و عاشقانه‌های زمینی توجهی خاص داشت و شاعران سروده‌های خود را با این مضامین همراه می‌کردند.

سؤال ۲۵۹: در کدام بیت کاربرد واژگان کهن را که امروزه به گونه‌ای دیگر به کار گرفته می‌شوند، نمی‌توان یافت؟

- ۱) همراه خود نسیم صبا می‌برد مرا / یا رب چو بوی گل به کجا می‌برد مرا؟
- ۲) زان که آواز تو را در بند کرد / خویشان مرده پی این پند کرد
- ۳) حرم آل رسول است تو را جای که هیچ / دیو را راه نبوده است در این شهره حریم
- ۴) بنگر، پیوستی آن چه گفت بییوندا؟ / بنگر، بگستی آن چه گفت که بگسل؟

سؤال ۲۶۰: هریک از عبارات زیر کدام شخصیت ادبی را معرفی می‌نماید؟

- از عارفان قرن هفتم که در بیان سلوک دین و تربیت نفس اثری عارفانه به نثری شیوا دارد.
- یکی از چهره‌های علمی و سیاسی عصر ایلخانان که مهم‌ترین کتاب خود را به نثری عالمانه و پخته نوشته است.
- از سرایندگان قرن هشتم که مثنوی معروف خود را به شیوه‌ی داستان‌های نظامی سروده است.
- از شاعران خوش‌ذوق و هم‌عصر با خواجه کرمانی که ناملايمات روزگار خود را برنمی‌تافت و تزویر و ریاکاری حاکمان را به تصویر می‌کشید.

۱) شاه نعمت‌الله ولی - خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی - سلمان ساوجی - جامی

۲) نجم دایه - خواجه رشیدالدین فضل‌الله همدانی - سلمان ساوجی - عبید زاکانی

۳) جلال‌الدین بلخی - نجم‌الدین رازی - خواجه کرمانی - حمدالله مستوفی

۴) نجم‌الدین رازی - شمس قیس رازی - ابن‌یمین - عبید زاکانی

سؤال ۲۶۱: کدام ابیات با توجه به ویژگی‌های «ادبی» در یک سبک قرار می‌گیرند؟

- الف:** چون صبر نیست کز تو نظر برتوان گرفت / یک‌باره برمگیر ز بیچارگان نظر
- ب:** حرف آن حسن به‌سامان از من مجنون می‌رس / شوکت بزم سلیمان از من مجنون می‌رس
- ج:** ساقیا تا کی ز دوران شرح بدحالی کنیم / شیشه‌ای پر کن که یک ساعت دلی خالی کنیم
- د:** ز آه سرد پروا نیست عشاق بلاکش را / کند بر دود صبر آن کس که می‌افروزد آتش را
- ه:** جست‌وجو از بهر روزی باعث شرمندگی است / زین خجالت آسیا انگشت دارد در دهن

۱) «الف» - «ج» - «د» - «ه»

۲) «الف» - «د» - «ه»

سؤال ۲۶۲: هریک از ویژگی‌های زیر، به ترتیب، بیانگر کدام سده از تاریخ ادبیات ایران است؟

- شاعران تخیلات سراینده‌گان پیشین را در نظر داشتند و نوآوری‌هایی در عرصه‌ی تخیل پدید آوردند.
- تجدد و نوگرایی در ابعاد مختلف زندگی ایرانیان به‌وجود آمد و شعر و نثر فارسی نیز از آن بی‌نصیب نماند.
- در این عصر نوآوری‌ها، اندیشه‌های باستان‌گرا و گاهی گرایش به شعرهای ترجمه‌ای مورد توجه قرار گرفت.
- نثر فارسی، قیدوبندهای نثر مصنوع و فنی را کنار گذاشت و گزارشی و ساده شد.

۱) نهم و دهم - چهاردهم - سیزدهم - یازدهم و دوازدهم

۲) هشتم و نهم - یازدهم و دوازدهم - چهاردهم - سیزدهم

۳) دوازدهم و سیزدهم - چهاردهم - چهاردهم - دوازدهم و سیزدهم

۴) دوازدهم و سیزدهم - یازدهم و دوازدهم - سیزدهم - یازدهم و دوازدهم

تست ۲۶۳ چند عبارت درباره‌ی ویژگی‌های ادبیات قرن یازدهم، درست است؟

- همراهی حکومت صفوی با آموزه‌های سنتی عرفانی
 - از بین رفتن مدیحه‌سرایان درباری
 - بازنویسی کتب ساده به نثر فنی
 - تبدیل موضوعات و تمثیلات کهن به مضامین تازه
 - رواج تاریخ‌نویسی به اسلوب ساده
 - پیدایش مکتب وقوع
- (۱) پنج (۲) چهار (۳) سه (۴) دو

تست ۲۶۴ کدام ویژگی‌ها، به سراینده منظومه‌ی زیر اختصاص می‌یابد؟

- «ما در عصر احتمال به‌سرمی‌بریم / در عصر شک و شاید / از هر طرف که باد بیاید ...»
- (۱) شاعر و نویسنده‌ی انقلاب که جایگاه خویش را در شعر انقلاب تثبیت کرد. نثر وی ساده، اما عمیق و عاطفی است.
- (۲) از شاعران نواندیش و معروف شعر انقلاب و مجموعه شعر «دری به خانه‌ی خورشید» از سروده‌های اوست.
- (۳) معنی‌گریزی از ویژگی‌های شعری اوست و این ویژگی در «خواب ارغوانی» به‌چشم می‌خورد.
- (۴) از پیشتازان شعر مذهبی قبل از انقلاب است. اشعار سپید او نیز قابل توجه‌اند.

سوالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی کنگور سراسری داخل کشور تیر ۱۴۰۴

تست ۲۶۵ کدام عبارت از دیدگاه تاریخ ادبیات، ایراد دارد؟

- (۱) کتاب تاریخ گزیده، دربردارنده‌ی تاریخ پیامبران، خلفای چهارگانه، خلفای بنی‌عباس و تاریخ ایران تا سال ۷۳۰ هـ.ق. است.
- (۲) در واقع باید گفت آثار ادبی زبان پهلوی به سبب اهمیتی که سنت کتبی در ایران پیش از اسلام داشته، غالباً به کتابت درآمده بود.
- (۳) در زمان بایسنقر میرزا هنرمندان، قرآن کریم و شاهنامه‌ی فردوسی را به خط خوش نگاشتند و آثاری ماندگار از هنر اسلامی عرضه کردند.
- (۴) گروهی از شاعران قرن پنجم و آغاز قرن ششم، در عین تقلید از پیشینیان، هر یک ابتکارات و نوآوری‌هایی دارند که باعث تحول در سبک سخن فارسی شده است.

تست ۲۶۶ با توجه به ویژگی‌های زبان و ادبیات فارسی در سده‌های پنجم و ششم، کدام عبارت درست است؟

- (۱) زبان فارسی در میان هندوان نه تنها زبان سیاسی و نظامی بود، بلکه زبانی مقدس نیز قلمداد گردید.
- (۲) از ویژگی‌های ادبی این دوره توجه به آرایه‌های ادبی، ورود اصطلاحات عرفانی و رواج هجو در شعر است.
- (۳) نمونه‌هایی از نثر موزون که در این دوره به کمال رسید، در آثاری مانند کیمیای سعادت و کشف‌الاسرار مشهود است.
- (۴) در حوزه‌ی ادبی عراق عجم شاعران مشهوری مانند خاقانی و نظامی ظهور کردند که در تجدید سبک تأثیرگذار بودند.

تست ۲۶۷ کدام ابیات ویژگی‌های سبکی یکسانی دارند؟

- الف: زخم‌های کهنه را بگسسته از هم بخیه‌ها
ب: من نگویم ترک آیین مروّت کن ولی
ج: گردون به شیشه‌ی تهی‌ام سنگ کین زند
د: دست طمع چو پیش خسان می‌کنی دراز
ه: بی تو ای جان و جهان کار من از دست برفت
- داغ‌های تازه را افتاده مرهم بر کنار
این فضیلت با تو خلق سفله را دشمن کند
طالع به شمع کشته‌ی ما آستین زند
پل بسته‌ای که بگذری از آبروی خویش
دل شیدا ز برم تا به تو پیوست برفت

(۱) «ب» - «د» - «ه»

(۲) «ب» - «ج» - «ه»

(۳) «الف» - «ب» - «د»

(۴) «الف» - «ج» - «د»

سوالات تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی کنکور سراسری خارج کشور تیر ۱۴۰۴

ت۲۷۳ کدام مورد با توجه به تاریخ ادبیات، نادرست است؟

- (۱) در عهد سامانی کتاب‌های گوناگونی به زبان فارسی دری با موضوع‌های حماسی، ملی و تاریخی پدید آمد.
- (۲) شعر مدحی که از آغاز به پیروی از شعر عربی معمول گشت، با دو شاعر مشهور، رودکی و شهید بلخی، قوت و استحکام یافت.
- (۳) آوردن ترکیب‌های تازه، استعاره‌های دلپذیر و تشبیهات گوناگون از خصیصه‌های شعر در قرن چهارم و نیمه‌ی اول قرن پنجم است.
- (۴) در قرن چهارم و اوایل قرن پنجم بسیاری از اصطلاحات علمی، ادبی، دینی و سیاسی جدید از راه ترجمه‌ی متون عربی وارد فارسی دری شد.

ت۲۷۴ کدام بیت فاقد ویژگی زبانی سبک خراسانی است؟

- (۱) میاسلای از کین افراسیاب
 - (۲) به موبد چنین گفت کای نامجوی
 - (۳) چنین داد پاسخ که ایدون کنم
 - (۴) همیشه به نیکی بود رای اوی
- ز تن دور کن خورد و آرام و خواب
چو رفتی از ایدر به هرمنز بگوی
که کین از دل شاه بیرون کنم
ابر گاه شاهان بود جای اوی

ت۲۷۵ موارد زیر، به ترتیب، منتسب به کدام شخصیت ادبی است؟

- از شاعران بنام قرن هشتم است. در غزلیاتش، فرهنگ گذشته ایران با همه کمال ایرانی - اسلامی خود رخ می‌نماید.
- وی در اثر معروف خویش، شرح حال بیش از صد تن از شاعران ایرانی تا قرن نهم را آورده است.
- از شاعرانی است که در غزل به سعدی و مولوی توجه خاصی داشته، قصایدش به سبک عراقی است.
- بسیاری از تکبیتی‌های وی به صورت ضرب‌المثل رواج یافته است.

- (۱) مولوی - جامی - فخرالدین عراقی - کلیم کاشانی
- (۲) حافظ - جامی - سلمان ساوجی - صائب تبریزی
- (۳) سعدی - دولت‌شاه سمرقندی - خواجه‌ی کرمانی - کلیم کاشانی
- (۴) حافظ - دولت‌شاه سمرقندی - سلمان ساوجی - صائب تبریزی

ت۲۷۶ همه‌ی موارد درباره‌ی سراینده‌ی ابیات زیر مصداق پیدا می‌کند؛ به‌جز:

- «مرد آزاده در میان گروه
محترم آنگهی تواند بود
وان که محتاج خلق شد خوار است
گر چه خوش‌خو و عاقل و داناست
که از ایشان به مالش استغناست
گر چه در علم بوعلی سیناست»

- (۱) قناعت‌پیشگی و بی‌اعتباری دنیا در اشعار ایشان مورد تأکید قرار گرفته است.
- (۲) «عبید زاکانی و سلمان ساوجی» از شعرای هم‌عصر سراینده‌ی ابیات فوق هستند.
- (۳) قالب ابیات فوق سرمشق آموزنده‌ای برای پروین اعتصامی در اشعارش بوده است.
- (۴) سراینده‌ی ابیات از شعرای سبک عراقی است و چند مثنوی به پیروی از پنج گنج نظامی سروده است.

ت۲۷۷ کدام ابیات بیانگر ویژگی «ادبی» یک سبک هستند؟

- الف:** نرود حسرت شمشیر تو از دل به هلاک
ب: حضور تنگدلان در گرفتگی باشد
ج: از عزیزان با تو ما را هست پیوند دگر
د: بخیهی شبنم و گل بر رخ کار افتاده است
ه: قسمت خاک نهادان نشود تلخی عیش
- (۱) «ب» - «د» - «ه»
 (۲) «ب» - «ج» - «د»
 (۳) «الف» - «ب» - «ج» - «ه»
 (۴) «الف» - «ج» - «د» - «ه»

ت۲۷۸ کدام عبارت از دیدگاه تاریخ ادبیات، درست است؟

- (۱) یکی از عوامل تأثیرگذار نهضت بازگشت ادبی توجه به ادبیات در دربار قاجار و رونق بازار شعر و شاعری و مدح شاهان بود.
 (۲) انجمن ادبی اصفهان برای رهایی بخشیدن شعر فارسی از تباهی و انحطاط، راهی جز تقلید از آثار پیشینیان در پیش نگرفتند.
 (۳) در دوران حکومت‌های افشاریه، زندیه و ابتدای دوره‌ی قاجار رشد و شکوفایی قابل توجهی در تاریخ ادبیات ایران دیده می‌شود.
 (۴) مشتاق اصفهانی در زمان نادرشاه و کریم‌خان زند، با همراهی چندتن دیگر از ادیبان، انجمن ادبی خاقان را تشکیل دادند.

ت۲۷۹ در کدام گزینه همه‌ی ویژگی‌های نثر دوره‌ی مقاومت آمده است؟

- (۱) هم‌دردی با ستم‌دیدگان دنیا - محکوم کردن استبداد و بی‌عدالتی - تحریک عواطف ملی و دینی - گرایش به داستان بلند
 (۲) تکیه بر اسطوره‌های ملی و تاریخی - گرایش به سمبولیسم اجتماعی - کثرت نویسندگان - تکریم شهید و شهادت
 (۳) روی آوردن به داستان کوتاه - ترجمه آثار داستانی آمریکای لاتین - هم‌دردی با ستم‌دیدگان دنیا - کثرت نویسندگان
 (۴) حاکمیت روح امید بر داستان‌های این دوره - بهره بردن از زبان عامیانه - ترجمه‌ی آثار داستانی آمریکای لاتین - توجه به داستان کوتاه

ت۲۸۰ شاخص‌ترین درون‌مایه‌های شعر عصر بیداری در کدام ابیات یافت می‌شود؟

- الف:** هر کجا دیدی جوانمردی وطن‌خواه و غیور
ب: زن بود شعر خدا مرد بود نثر خدا
ج: چه دعا کردی جانا که چنین خوب شدی
د: خصم در کثرت و قانون‌طلبان در قلت
ه: در مجلس دهر ساز مستی پست است
- (۱) «ب» - «ج» - «د»
 (۲) «ب» - «د» - «ه»
 (۳) «الف» - «ج» - «ه»
 (۴) «الف» - «ب» - «د»

پاسخنامه‌ی بخش عروض و قافیه

۱	۳	۲۶	۱	۵۱	۳	۷۶	۳	۱۰۱	۳	۱۲۶	۴	۱۵۱	۴	۱۷۶	۳
۲	۳	۲۷	۳	۵۲	۲	۷۷	۱	۱۰۲	۴	۱۲۷	۲	۱۵۲	۴	۱۷۷	۴
۳	۴	۲۸	۱	۵۳	۳	۷۸	۱	۱۰۳	۱	۱۲۸	۴	۱۵۳	۴	۱۷۸	۴
۴	۳	۲۹	۱	۵۴	۴	۷۹	۲	۱۰۴	۴	۱۲۹	۴	۱۵۴	۳	۱۷۹	۱
۵	۴	۳۰	۳	۵۵	۳	۸۰	۳	۱۰۵	۳	۱۳۰	۳	۱۵۵	۳	۱۸۰	۲
۶	۲	۳۱	۲	۵۶	۲	۸۱	۲	۱۰۶	۴	۱۳۱	۳	۱۵۶	۲	۱۸۱	۴
۷	۲	۳۲	۲	۵۷	۲	۸۲	۱	۱۰۷	۲	۱۳۲	۲	۱۵۷	۳	۱۸۲	۲
۸	۲	۳۳	۳	۵۸	۳	۸۳	۴	۱۰۸	۳	۱۳۳	۳	۱۵۸	۴	۱۸۳	۴
۹	۳	۳۴	۱	۵۹	۳	۸۴	۳	۱۰۹	۳	۱۳۴	۴	۱۵۹	۳	۱۸۴	۲
۱۰	۲	۳۵	۳	۶۰	۳	۸۵	۳	۱۱۰	۲	۱۳۵	۴	۱۶۰	۴	۱۸۵	۱
۱۱	۲	۳۶	۲	۶۱	۲	۸۶	۲	۱۱۱	۴	۱۳۶	۳	۱۶۱	۳	۱۸۶	۱
۱۲	۱	۳۷	۲	۶۲	۳	۸۷	۳	۱۱۲	۱	۱۳۷	۴	۱۶۲	۱	۱۸۷	۲
۱۳	۲	۳۸	۳	۶۳	۲	۸۸	۴	۱۱۳	۳	۱۳۸	۲	۱۶۳	۴	۱۸۸	۲
۱۴	۴	۳۹	۱	۶۴	۱	۸۹	۲	۱۱۴	۴	۱۳۹	۳	۱۶۴	۲	۱۸۹	۲
۱۵	۲	۴۰	۳	۶۵	۱	۹۰	۳	۱۱۵	۱	۱۴۰	۲	۱۶۵	۴	۱۹۰	۴
۱۶	۱	۴۱	۴	۶۶	۳	۹۱	۴	۱۱۶	۲	۱۴۱	۲	۱۶۶	۴	۱۹۱	۲
۱۷	۴	۴۲	۳	۶۷	۲	۹۲	۳	۱۱۷	۲	۱۴۲	۴	۱۶۷	۱	۱۹۲	۱
۱۸	۳	۴۳	۴	۶۸	۲	۹۳	۱	۱۱۸	۱	۱۴۳	۳	۱۶۸	۲	۱۹۳	۲
۱۹	۳	۴۴	۱	۶۹	۴	۹۴	۱	۱۱۹	۲	۱۴۴	۳	۱۶۹	۱	۱۹۴	۳
۲۰	۲	۴۵	۱	۷۰	۱	۹۵	۳	۱۲۰	۲	۱۴۵	۱	۱۷۰	۲	۱۹۵	۱
۲۱	۴	۴۶	۲	۷۱	۴	۹۶	۴	۱۲۱	۴	۱۴۶	۳	۱۷۱	۳	۱۹۶	۱
۲۲	۳	۴۷	۳	۷۲	۴	۹۷	۴	۱۲۲	۲	۱۴۷	۴	۱۷۲	۴	۱۹۷	۱
۲۳	۴	۴۸	۴	۷۳	۳	۹۸	۲	۱۲۳	۳	۱۴۸	۲	۱۷۳	۳	۱۹۸	۲
۲۴	۲	۴۹	۳	۷۴	۳	۹۹	۳	۱۲۴	۳	۱۴۹	۳	۱۷۴	۳	۱۹۹	۱
۲۵	۲	۵۰	۳	۷۵	۴	۱۰۰	۴	۱۲۵	۲	۱۵۰	۴	۱۷۵	۱	۲۰۰	۳

پاسخنامه‌ی بخش عروض و قافیه

۲۰۱	۴	۲۲۶	۱	۲۵۱	۳	۲۷۶	۳	۳۰۱	۳	۳۲۶	۴	۳۵۱	۱	۳۷۶	
۲۰۲	۱	۲۲۷	۴	۲۵۲	۲	۲۷۷	۲	۳۰۲	۲	۳۲۷	۳	۳۵۲	۲	۳۷۷	
۲۰۳	۳	۲۲۸	۲	۲۵۳	۳	۲۷۸	۴	۳۰۳	۳	۳۲۸	۱	۳۵۳	۴	۳۷۸	
۲۰۴	۲	۲۲۹	۱	۲۵۴	۱	۲۷۹	۳	۳۰۴	۴	۳۲۹	۲	۳۵۴	۳	۳۷۹	
۲۰۵	۳	۲۳۰	۴	۲۵۵	۱	۲۸۰	۲	۳۰۵	۱	۳۳۰	۱	۳۵۵	۴	۳۸۰	
۲۰۶	۳	۲۳۱	۴	۲۵۶	۱	۲۸۱	۴	۳۰۶	۴	۳۳۱	۴	۳۵۶	۳	۳۸۱	
۲۰۷	۴	۲۳۲	۴	۲۵۷	۳	۲۸۲	۳	۳۰۷	۱	۳۳۲	۱	۳۵۷	۳	۳۸۲	
۲۰۸	۱	۲۳۳	۳	۲۵۸	۴	۲۸۳	۱	۳۰۸	۴	۳۳۳	۱	۳۵۸	۲	۳۸۳	
۲۰۹	۲	۲۳۴	۱	۲۵۹	۴	۲۸۴	۲	۳۰۹	۴	۳۳۴	۲	۳۵۹	۲	۳۸۴	
۲۱۰	۱	۲۳۵	۳	۲۶۰	۳	۲۸۵	۱	۳۱۰	۲	۳۳۵	۴	۳۶۰		۳۸۵	
۲۱۱	۳	۲۳۶	۴	۲۶۱	۳	۲۸۶	۳	۳۱۱	۳	۳۳۶	۳	۳۶۱		۳۸۶	
۲۱۲	۱	۲۳۷	۴	۲۶۲	۲	۲۸۷	۴	۳۱۲	۲	۳۳۷	۱	۳۶۲		۳۸۷	
۲۱۳	۲	۲۳۸	۲	۲۶۳	۱	۲۸۸	۴	۳۱۳	۳	۳۳۸	۳	۳۶۳		۳۸۸	
۲۱۴	۲	۲۳۹	۳	۲۶۴	۳	۲۸۹	۱	۳۱۴	۲	۳۳۹	۴	۳۶۴		۳۸۹	
۲۱۵	۳	۲۴۰	۳	۲۶۵	۳	۲۹۰	۴	۳۱۵	۲	۳۴۰	۳	۳۶۵		۳۹۰	
۲۱۶	۲	۲۴۱	۴	۲۶۶	۱	۲۹۱	۳	۳۱۶	۴	۳۴۱	۱	۳۶۶		۳۹۱	
۲۱۷	۴	۲۴۲	۴	۲۶۷	۲	۲۹۲	۴	۳۱۷	۳	۳۴۲	۴	۳۶۷		۳۹۲	
۲۱۸	۱	۲۴۳	۳	۲۶۸	۳	۲۹۳	۲	۳۱۸	۴	۳۴۳	۴	۳۶۸		۳۹۳	
۲۱۹	۲	۲۴۴	۳	۲۶۹	۱	۲۹۴	۱	۳۱۹	۱	۳۴۴	۲	۳۶۹		۳۹۴	
۲۲۰	۳	۲۴۵	۴	۲۷۰	۱	۲۹۵	۳	۳۲۰	۲	۳۴۵	۱	۳۷۰		۳۹۵	
۲۲۱	۴	۲۴۶	۱	۲۷۱	۳	۲۹۶	۲	۳۲۱	۱	۳۴۶	۳	۳۷۱		۳۹۶	
۲۲۲	۱	۲۴۷	۲	۲۷۲	۴	۲۹۷	۴	۳۲۲	۳	۳۴۷	۳	۳۷۲		۳۹۷	
۲۲۳	۳	۲۴۸	۱	۲۷۳	۲	۲۹۸	۲	۳۲۳	۲	۳۴۸	۱	۳۷۳		۳۹۸	
۲۲۴	۴	۲۴۹	۳	۲۷۴	۴	۲۹۹	۴	۳۲۴	۲	۳۴۹	۴	۳۷۴		۳۹۹	
۲۲۵	۳	۲۵۰	۱	۲۷۵	۱	۳۰۰	۱	۳۲۵	۴	۳۵۰	۱	۳۷۵		۴۰۰	

پاسخنامه‌ی بخش آرایه‌های ادبی

۱	۳	۲۶	۳	۵۱	۳	۷۶	۴	۱۰۱	۲	۱۲۶	۴	۱۵۱	۳	۱۷۶	۱
۲	۱	۲۷	۳	۵۲	۴	۷۷	۴	۱۰۲	۱	۱۲۷	۲	۱۵۲	۴	۱۷۷	۳
۳	۴	۲۸	۲	۵۳	۴	۷۸	۳	۱۰۳	۱	۱۲۸	۱	۱۵۳	۲	۱۷۸	۲
۴	۲	۲۹	۲	۵۴	۲	۷۹	۳	۱۰۴	۳	۱۲۹	۱	۱۵۴	۱	۱۷۹	۲
۵	۴	۳۰	۳	۵۵	۲	۸۰	۲	۱۰۵	۱	۱۳۰	۴	۱۵۵	۱	۱۸۰	۴
۶	۲	۳۱	۴	۵۶	۲	۸۱	۴	۱۰۶	۱	۱۳۱	۳	۱۵۶	۲	۱۸۱	۴
۷	۴	۳۲	۴	۵۷	۴	۸۲	۴	۱۰۷	۲	۱۳۲	۴	۱۵۷	۴	۱۸۲	۳
۸	۱	۳۳	۴	۵۸	۱	۸۳	۲	۱۰۸	۱	۱۳۳	۳	۱۵۸	۳	۱۸۳	۳
۹	۲	۳۴	۲	۵۹	۲	۸۴	۱	۱۰۹	۱	۱۳۴	۳	۱۵۹	۴	۱۸۴	۴
۱۰	۴	۳۵	۲	۶۰	۴	۸۵	۴	۱۱۰	۳	۱۳۵	۲	۱۶۰	۲	۱۸۵	۱
۱۱	۲	۳۶	۲	۶۱	۲	۸۶	۴	۱۱۱	۱	۱۳۶	۳	۱۶۱	۲	۱۸۶	۲
۱۲	۴	۳۷	۴	۶۲	۴	۸۷	۲	۱۱۲	۳	۱۳۷	۴	۱۶۲	۱	۱۸۷	۱
۱۳	۲	۳۸	۴	۶۳	۲	۸۸	۲	۱۱۳	۱	۱۳۸	۱	۱۶۳	۱	۱۸۸	۲
۱۴	۲	۳۹	۲	۶۴	۲	۸۹	۳	۱۱۴	۴	۱۳۹	۱	۱۶۴	۳	۱۸۹	۳
۱۵	۲	۴۰	۲	۶۵	۳	۹۰	۱	۱۱۵	۳	۱۴۰	۴	۱۶۵	۴	۱۹۰	۴
۱۶	۳	۴۱	۳	۶۶	۴	۹۱	۳	۱۱۶	۴	۱۴۱	۲	۱۶۶	۲	۱۹۱	۲
۱۷	۴	۴۲	۲	۶۷	۳	۹۲	۴	۱۱۷	۱	۱۴۲	۲	۱۶۷	۳	۱۹۲	۱
۱۸	۱	۴۳	۴	۶۸	۲	۹۳	۴	۱۱۸	۳	۱۴۳	۳	۱۶۸	۱	۱۹۳	۴
۱۹	۲	۴۴	۱	۶۹	۳	۹۴	۱	۱۱۹	۴	۱۴۴	۲	۱۶۹	۲	۱۹۴	۳
۲۰	۱	۴۵	۳	۷۰	۳	۹۵	۴	۱۲۰	۲	۱۴۵	۳	۱۷۰	۱	۱۹۵	۲
۲۱	۳	۴۶	۲	۷۱	۴	۹۶	۴	۱۲۱	۴	۱۴۶	۱	۱۷۱	۴	۱۹۶	۳
۲۲	۳	۴۷	۲	۷۲	۲	۹۷	۱	۱۲۲	۲	۱۴۷	۴	۱۷۲	۳	۱۹۷	۱
۲۳	۱	۴۸	۲	۷۳	۴	۹۸	۴	۱۲۳	۴	۱۴۸	۳	۱۷۳	۱	۱۹۸	۲
۲۴	۴	۴۹	۱	۷۴	۱	۹۹	۱	۱۲۴	۱	۱۴۹	۱	۱۷۴	۲	۱۹۹	۴
۲۵	۴	۵۰	۳	۷۵	۳	۱۰۰	۱	۱۲۵	۱	۱۵۰	۴	۱۷۵	۴	۲۰۰	۲

پاسخنامه‌ی بخش آرایه‌های ادبی

۲۰۱	۳	۲۲۶	۱	۲۵۱	۲	۲۷۶	۳	۳۰۱		۳۲۶		۳۵۱		۳۷۶	
۲۰۲	۲	۲۲۷	۲	۲۵۲	۳	۲۷۷	۲	۳۰۲		۳۲۷		۳۵۲		۳۷۷	
۲۰۳	۱	۲۲۸	۱	۲۵۳	۲	۲۷۸	۴	۳۰۳		۳۲۸		۳۵۳		۳۷۸	
۲۰۴	۳	۲۲۹	۲	۲۵۴	۴	۲۷۹	۳	۳۰۴		۳۲۹		۳۵۴		۳۷۹	
۲۰۵	۴	۲۳۰	۳	۲۵۵	۱	۲۸۰		۳۰۵		۳۳۰		۳۵۵		۳۸۰	
۲۰۶	۲	۲۳۱	۳	۲۵۶	۴	۲۸۱		۳۰۶		۳۳۱		۳۵۶		۳۸۱	
۲۰۷	۱	۲۳۲	۴	۲۵۷	۲	۲۸۲		۳۰۷		۳۳۲		۳۵۷		۳۸۲	
۲۰۸	۴	۲۳۳	۱	۲۵۸	۳	۲۸۳		۳۰۸		۳۳۳		۳۵۸		۳۸۳	
۲۰۹	۱	۲۳۴	۲	۲۵۹	۴	۲۸۴		۳۰۹		۳۳۴		۳۵۹		۳۸۴	
۲۱۰	۴	۲۳۵	۴	۲۶۰	۱	۲۸۵		۳۱۰		۳۳۵		۳۶۰		۳۸۵	
۲۱۱	۲	۲۳۶	۳	۲۶۱	۳	۲۸۶		۳۱۱		۳۳۶		۳۶۱		۳۸۶	
۲۱۲	۳	۲۳۷	۱	۲۶۲	۲	۲۸۷		۳۱۲		۳۳۷		۳۶۲		۳۸۷	
۲۱۳	۴	۲۳۸	۳	۲۶۳	۴	۲۸۸		۳۱۳		۳۳۸		۳۶۳		۳۸۸	
۲۱۴	۲	۲۳۹	۲	۲۶۴	۴	۲۸۹		۳۱۴		۳۳۹		۳۶۴		۳۸۹	
۲۱۵	۴	۲۴۰	۳	۲۶۵	۱	۲۹۰		۳۱۵		۳۴۰		۳۶۵		۳۹۰	
۲۱۶	۳	۲۴۱	۲	۲۶۶	۲	۲۹۱		۳۱۶		۳۴۱		۳۶۶		۳۹۱	
۲۱۷	۲	۲۴۲	۳	۲۶۷	۴	۲۹۲		۳۱۷		۳۴۲		۳۶۷		۳۹۲	
۲۱۸	۴	۲۴۳	۴	۲۶۸	۳	۲۹۳		۳۱۸		۳۴۳		۳۶۸		۳۹۳	
۲۱۹	۴	۲۴۴	۲	۲۶۹	۲	۲۹۴		۳۱۹		۳۴۴		۳۶۹		۳۹۴	
۲۲۰	۱	۲۴۵	۱	۲۷۰	۱	۲۹۵		۳۲۰		۳۴۵		۳۷۰		۳۹۵	
۲۲۱	۲	۲۴۶	۳	۲۷۱	۳	۲۹۶		۳۲۱		۳۴۶		۳۷۱		۳۹۶	
۲۲۲	۳	۲۴۷	۱	۲۷۲	۲	۲۹۷		۳۲۲		۳۴۷		۳۷۲		۳۹۷	
۲۲۳	۲	۲۴۸	۴	۲۷۳	۱	۲۹۸		۳۲۳		۳۴۸		۳۷۳		۳۹۸	
۲۲۴	۲	۲۴۹	۱	۲۷۴	۴	۲۹۹		۳۲۴		۳۴۹		۳۷۴		۳۹۹	
۲۲۵	۳	۲۵۰	۴	۲۷۵	۱	۳۰۰		۳۲۵		۳۵۰		۳۷۵		۴۰۰	

پاسخنامه‌ی بخش تاریخ ادبیات و سبک شناسی

۱	۱	۲۶	۱	۵۱	۴	۷۶	۱	۱۰۱	۳	۱۲۶	۱	۱۵۱	۲	۱۷۶	۲
۲	۴	۲۷	۳	۵۲	۲	۷۷	۴	۱۰۲	۱	۱۲۷	۳	۱۵۲	۴	۱۷۷	۳
۳	۲	۲۸	۱	۵۳	۳	۷۸	۳	۱۰۳	۲	۱۲۸	۱	۱۵۳	۳	۱۷۸	۲
۴	۲	۲۹	۲	۵۴	۳	۷۹	۳	۱۰۴	۱	۱۲۹	۳	۱۵۴	۱	۱۷۹	۱
۵	۱	۳۰	۴	۵۵	۱	۸۰	۱	۱۰۵	۲	۱۳۰	۲	۱۵۵	۴	۱۸۰	۳
۶	۳	۳۱	۳	۵۶	۱	۸۱	۱	۱۰۶	۳	۱۳۱	۴	۱۵۶	۱	۱۸۱	۲
۷	۴	۳۲	۱	۵۷	۲	۸۲	۳	۱۰۷	۳	۱۳۲	۳	۱۵۷	۲	۱۸۲	۱
۸	۳	۳۳	۱	۵۸	۴	۸۳	۱	۱۰۸	۲	۱۳۳	۳	۱۵۸	۲	۱۸۳	۴
۹	۳	۳۴	۳	۵۹	۳	۸۴	۴	۱۰۹	۴	۱۳۴	۴	۱۵۹	۴	۱۸۴	۳
۱۰	۳	۳۵	۱	۶۰	۲	۸۵	۴	۱۱۰	۱	۱۳۵	۲	۱۶۰	۱	۱۸۵	۲
۱۱	۳	۳۶	۲	۶۱	۲	۸۶	۴	۱۱۱	۳	۱۳۶	۱	۱۶۱	۴	۱۸۶	۴
۱۲	۲	۳۷	۴	۶۲	۲	۸۷	۲	۱۱۲	۳	۱۳۷	۲	۱۶۲	۳	۱۸۷	۲
۱۳	۲	۳۸	۴	۶۳	۲	۸۸	۱	۱۱۳	۳	۱۳۸	۴	۱۶۳	۴	۱۸۸	۳
۱۴	۴	۳۹	۲	۶۴	۴	۸۹	۳	۱۱۴	۳	۱۳۹	۲	۱۶۴	۴	۱۸۹	۱
۱۵	۳	۴۰	۲	۶۵	۴	۹۰	۴	۱۱۵	۱	۱۴۰	۳	۱۶۵	۲	۱۹۰	۳
۱۶	۴	۴۱	۳	۶۶	۱	۹۱	۴	۱۱۶	۴	۱۴۱	۳	۱۶۶	۱	۱۹۱	۲
۱۷	۴	۴۲	۲	۶۷	۱	۹۲	۲	۱۱۷	۲	۱۴۲	۱	۱۶۷	۳	۱۹۲	۳
۱۸	۲	۴۳	۳	۶۸	۳	۹۳	۱	۱۱۸	۴	۱۴۳	۳	۱۶۸	۲	۱۹۳	۴
۱۹	۳	۴۴	۴	۶۹	۳	۹۴	۲	۱۱۹	۴	۱۴۴	۴	۱۶۹	۳	۱۹۴	۳
۲۰	۱	۴۵	۳	۷۰	۳	۹۵	۱	۱۲۰	۳	۱۴۵	۴	۱۷۰	۳	۱۹۵	۲
۲۱	۳	۴۶	۳	۷۱	۳	۹۶	۳	۱۲۱	۲	۱۴۶	۳	۱۷۱	۲	۱۹۶	۱
۲۲	۱	۴۷	۱	۷۲	۲	۹۷	۳	۱۲۲	۴	۱۴۷	۲	۱۷۲	۲	۱۹۷	۴
۲۳	۴	۴۸	۲	۷۳	۱	۹۸	۴	۱۲۳	۳	۱۴۸	۱	۱۷۳	۱	۱۹۸	۴
۲۴	۲	۴۹	۳	۷۴	۳	۹۹	۴	۱۲۴	۱	۱۴۹	۳	۱۷۴	۴	۱۹۹	۱
۲۵	۲	۵۰	۱	۷۵	۱	۱۰۰	۴	۱۲۵	۳	۱۵۰	۲	۱۷۵	۱	۲۰۰	۴

پاسخنامه‌ی بخش تاریخ ادبیات و سبک شناسی

۲۰۱	۱	۲۲۶	۴	۲۵۱	۴	۲۷۶	۴	۳۰۱		۳۲۶		۳۵۱		۳۷۶	
۲۰۲	۳	۲۲۷	۱	۲۵۲	۳	۲۷۷	۳	۳۰۲		۳۲۷		۳۵۲		۳۷۷	
۲۰۳	۴	۲۲۸	۱	۲۵۳	۱	۲۷۸	۱	۳۰۳		۳۲۸		۳۵۳		۳۷۸	
۲۰۴	۲	۲۲۹	۳	۲۵۴	۲	۲۷۹	۳	۳۰۴		۳۲۹		۳۵۴		۳۷۹	
۲۰۵	۱	۲۳۰	۴	۲۵۵	۱	۲۸۰	۴	۳۰۵		۳۳۰		۳۵۵		۳۸۰	
۲۰۶	۴	۲۳۱	۱	۲۵۶	۳	۲۸۱		۳۰۶		۳۳۱		۳۵۶		۳۸۱	
۲۰۷	۴	۲۳۲	۲	۲۵۷	۳	۲۸۲		۳۰۷		۳۳۲		۳۵۷		۳۸۲	
۲۰۸	۲	۲۳۳	۲	۲۵۸	۴	۲۸۳		۳۰۸		۳۳۳		۳۵۸		۳۸۳	
۲۰۹	۴	۲۳۴	۱	۲۵۹	۱	۲۸۴		۳۰۹		۳۳۴		۳۵۹		۳۸۴	
۲۱۰	۳	۲۳۵	۲	۲۶۰	۲	۲۸۵		۳۱۰		۳۳۵		۳۶۰		۳۸۵	
۲۱۱	۲	۲۳۶	۳	۲۶۱	۲	۲۸۶		۳۱۱		۳۳۶		۳۶۱		۳۸۶	
۲۱۲	۲	۲۳۷	۴	۲۶۲	۳	۲۸۷		۳۱۲		۳۳۷		۳۶۲		۳۸۷	
۲۱۳	۳	۲۳۸	۲	۲۶۳	۴	۲۸۸		۳۱۳		۳۳۸		۳۶۳		۳۸۸	
۲۱۴	۱	۲۳۹	۱	۲۶۴	۱	۲۸۹		۳۱۴		۳۳۹		۳۶۴		۳۸۹	
۲۱۵	۱	۲۴۰	۳	۲۶۵	۲	۲۹۰		۳۱۵		۳۴۰		۳۶۵		۳۹۰	
۲۱۶	۲	۲۴۱	۱	۲۶۶	۱	۲۹۱		۳۱۶		۳۴۱		۳۶۶		۳۹۱	
۲۱۷	۱	۲۴۲	۳	۲۶۷	۴	۲۹۲		۳۱۷		۳۴۲		۳۶۷		۳۹۲	
۲۱۸	۱	۲۴۳	۴	۲۶۸	۲	۲۹۳		۳۱۸		۳۴۳		۳۶۸		۳۹۳	
۲۱۹	۲	۲۴۴	۴	۲۶۹	۴	۲۹۴		۳۱۹		۳۴۴		۳۶۹		۳۹۴	
۲۲۰	۴	۲۴۵	۱	۲۷۰	۳	۲۹۵		۳۲۰		۳۴۵		۳۷۰		۳۹۵	
۲۲۱	۴	۲۴۶	۲	۲۷۱	۴	۲۹۶		۳۲۱		۳۴۶		۳۷۱		۳۹۶	
۲۲۲	۱	۲۴۷	۴	۲۷۲	۱	۲۹۷		۳۲۲		۳۴۷		۳۷۲		۳۹۷	
۲۲۳	۳	۲۴۸	۱	۲۷۳	۲	۲۹۸		۳۲۳		۳۴۸		۳۷۳		۳۹۸	
۲۲۴	۲	۲۴۹	۳	۲۷۴	۱	۲۹۹		۳۲۴		۳۴۹		۳۷۴		۳۹۹	
۲۲۵	۳	۲۵۰	۲	۲۷۵	۴	۳۰۰		۳۲۵		۳۵۰		۳۷۵		۴۰۰	